

Golden State Realty **JASSI GILL**
Broker/Owner

Listing and Selling Homes
From San Jose to Sacramento

Ph:510-304-9292
Refinance Now
@ZERO COST
Call Sukhi Gill:510-207-9067
CA DRE Lic.#01180969 CA DRE#00966763

Moving to Indiana?

Contact Ray Dhaliwal @ 317-993-4987

for Free Consultation!!!
Listing and Selling Homes
in Indianapolis Area.
Good relations with all the well reputed
leading Builders in the Area.
CENTURY 21 SCHEETZ
RAYD@C21Scheetz.com

Certified Insurance Agent **Global Green**
INSURANCE AGENCY

ਹੈਲਥ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ:510-487-1000
MANN@GGIABA.COM
Mann Insurance Brokers Inc.
4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587

Twenty First Year of Publication ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 21, Issue 34, August 22, 2020 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਭਖਿਆ

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਕੀਤਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸਤਲੁਜ-ਯਮੁਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ (ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ.) ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਭਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਹੋਈ ਪਹਿਲੀ ਉਚ ਪੱਧਰੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਤੁਸੀਂ ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ. ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਥਿਤੀ ਵਿਗਤੋਰੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੌਮੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੇ। ਉਧਰ, ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੇੜਿਉਂ ਵੇਖ ਰਹੇ

ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੂਚੇਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਨੇ ਵੀ ਨਹਿਰ ਕੱਢਣ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਜਲਸ਼ਕਤੀ ਮੰਤਰੀ ਗਜੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਖਾਵਤ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦੌਰ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮਾਹਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਪਟਨ ਦੀ ਇਹ ਫੋਕੀ ਬੜ੍ਹਕ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਾ ਆਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਕਰੀਬ ਹਾਰ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੈਰਵਾਈ ਵਿਚ ਵਿਖਾਈ ਢਿੱਲ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਮਹਿੰਗੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ, ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਤਲੁਜ-ਯਮੁਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਸਰਵਉਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਪਿੱਛੇ ਹਰ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਐਸ.ਵਾਈ. ਐਲ. ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਸੂਰੂ ਤੋਂ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਉਠਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹਿਰ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਬਾਰੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿਚ ਇਹ ਤੱਥ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਹਾਅ ਬਹੁਤ ਘਟ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਰਿਆਵਾਂ 'ਚ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਪਾਣੀ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਵੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਹਿਰ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਵੀ ਨਰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਇਪੇਰੀਅਨ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਹੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚੋਂ ਉਹ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ 24 ਮਾਰਚ 1976 ਨੂੰ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਐਵਾਰਡ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀ। ਉਸੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ 31 ਦਸੰਬਰ 1981 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਕ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਵਾ ਲਏ ਗਏ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਦਾਇਰ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਸੇ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਹੁਣ ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ. ਕੱਢਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 8 ਅਪਰੈਲ 1982 ਨੂੰ ਕਪੂਰੀ ਨੇੜੇ ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ. ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਰੁਖ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਉਤੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਹੱਕ ਹੋਣ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਤਾਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਪਰ ਡਟ ਕੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੈਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਾਸਾ ਵੱਟਿਆ ਗਿਆ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਰੋਹ ਗੂੰਜਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਇਸ ਵਾਰ 74ਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਨੇ ਰੋਹ ਨੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਹਰ ਸਾਲ ਇੱਕ-ਦੋਹਾਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਕਾਲੇ ਝੰਡੇ ਵਿਖਾ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ

ਢੁੰਡੀਕੇ ਅਤੇ ਗਿੱਦਤਬਾਹਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਹੁਸਨਰ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ 'ਚ ਕੇਸਰੀ ਝੰਡੇ ਲਹਿਰਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਥੇ ਕੁਝ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਹੋਰ ਸਖਤੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ

ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਖਾਏ ਰੋਹ ਨੇ ਨਵੀਂ ਚਰਚਾ ਛੇੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰਾਂ ਉਤੋਂ ਤਿਰੰਗਾ ਉਤਾਰ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਝੰਡੇ ਲਹਿਰਾਏ ਗਏ। ਉਧਰ, ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਉਤੇ ਹੋਰ ਸਖਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੋਗਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਕੱਤਰੇਤ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਾਣੂਕੇ, ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ, ਪਿੰਡ

ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ 'ਰੈਫਰੈਡਮ 2020' ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖ ਕੇ ਹੋਰ ਸਖਤੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੋਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਲਈ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 14 ਤੇ 15 ਅਗਸਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੇਸ਼ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 ਉਤੇ)

Harmit Toor
Your Realtor® For Life!

Help you Buy or Sell:
◆ Residential Property
◆ Commercial property
◆ Business Opportunity

Financing:
◆ Residential Loans
◆ Commercial Loans
◆ SBA Loans
Commercial Leasing

2015-19 Awarded
Grand Master
Achievement
Club Certificate

Ph: 925-202-7027
HDtoor@gmail.com
WWW.BayEastBrokers.Com

Paradise Ballrooms
banquet hall & event center

ਹਰ ਮੌਕੇ ਜਿਵੇਂ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ, ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ, ਜਨਮਦਿਨ, ਪਾਰਟੀ ਲਈ
200 ਤੋਂ 1000 ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਖਾਣ ਲਈ ਹਾਲ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਹੈ।

SERVICES INCLUDE

- CATERING
- SILVERWARE
- CHINAWARE
- DECORATED HALL
- LINEN
- SEVERAL BAR OPTIONS
- SECURITY
- WAIT STAFF
- FULL SETUP INCLUDING TABLE CLOTH, NAPKINS, CHAIRS ETC.

PARADISE BALLROOMS
4100 Peralta Blvd. Fremont, CA 94536
(510) 900-6319
info@paradiseballrooms.com
www.paradiseballrooms.com

Law Office of Manpreet S. Gahra

> ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਸੇਵਾਵਾਂ
> ਫੈਮਿਲੀ ਲਾਅ
> ਬਿਜਨਸ ਲਾਅ

Criminal Defense
(DUI, simple battery, domestic violence, immigration post-conviction relief)

Manpreet S. Gahra
Attorney At Law

Berkeley Office
2161 Shattuck Ave., 304, Berkeley
Ph:510-841-4582
Fax:510-217-6847
Email: manpreet@gahralaw.com

ਬਠਿੰਡਾ ਥਰਮਲ: ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ. ਨੇ ਗੇਂਦ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਲੇ 'ਚ ਸੁੱਟੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕੌਮੀ ਗਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਬਠਿੰਡਾ ਥਰਮਲ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਉਤੇ ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਗੇਂਦ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਲੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਉਮੀਦ ਕੌਮੀ ਗਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਤੋਂ ਬਚੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਧੱਕਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਗਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ 10 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ

ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਓ.ਏ 1039 ਆਫ 2019) ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ 27 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਪਾਵਰਕੌਮ, ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਊਰਜਾ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ 3 ਅਪਰੈਲ 2020 ਤੱਕ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਨੇ ਕੌਮੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬੋਰਡ ਨੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਬਠਿੰਡਾ ਥਰਮਲ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਉਤੇ ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਸਟੈਂਡੀ ਕਰਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਤਾਂ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਸਸਤੀ ਵੀ ਪਵੇਗੀ।

ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ

ਕਿ ਪਾਵਰਕੌਮ ਦੇ ਬੋਰਡ ਆਫ ਡਾਇਰੈਕਟਰਜ਼ ਨੇ 13 ਫਰਵਰੀ 2020 ਨੂੰ ਬਠਿੰਡਾ ਥਰਮਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁੱਛਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਵਰਕੌਮ ਦੇ ਬੋਰਡ ਆਫ ਡਾਇਰੈਕਟਰਜ਼ ਨੇ ਹੀ 21 ਨਵੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਬਠਿੰਡਾ ਥਰਮਲ ਦੇ ਇਕ ਯੂਨਿਟ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ 'ਤੇ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਮਤਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ

ਪੈਂਡਿੰਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਵਰਕੌਮ ਦੀ ਇਕ ਯੂਨਿਟ ਨੂੰ 60 ਮੈਗਾਵਾਟ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਉਤੇ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸੀ।

ਦੂਸਰੀ ਤਰਫ ਹੁਣ ਪਾਵਰਕੌਮ ਵੱਲੋਂ ਤਾਂ ਥਰਮਲ ਦੇ ਚਾਰੇ ਯੂਨਿਟ ਨੂੰ ਈ-ਨਿਲਾਮੀ ਰਾਹੀਂ 20 ਅਗਸਤ 2020 ਨੂੰ ਨਿਲਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ 2018 ਨੂੰ ਬਠਿੰਡਾ ਥਰਮਲ ਬੰਦ ਕਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਥਰਮਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਪੁੱਛਾ ਨੂੰ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੀ ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ

ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਾਵਰਕੌਮ ਨੇ 13 ਫਰਵਰੀ 2019 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਠਿੰਡਾ ਥਰਮਲ ਦੇ ਇਕ ਯੂਨਿਟ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਉਤੇ ਚਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਮਾਲੀ ਮਦਦ ਮੰਗੀ ਸੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ 24 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸ ਜ਼ਰੀਏ ਬਠਿੰਡਾ ਥਰਮਲ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਉਤੇ ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਵਰਕੌਮ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਮੰਗੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਬਰੇਕ ਲੱਗਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਠਿੰਡਾ ਥਰਮਲ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਉਤੇ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਨਾਰਮਲ ਦੇਖ ਕੇ ਢੁਕਵਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਾਵਰਕੌਮ ਦੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤਰਫੋਂ ਕੌਮੀ ਗਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿਚ ਬਠਿੰਡਾ ਥਰਮਲ ਦੇ ਇਕ ਯੂਨਿਟ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਉਤੇ ਚਲਾਏ

Moving to Indiana?

Contact Ray Dhaliwal @ 317-993-4987

Ray Dhaliwal
Real Estate Broker

for Free Consultation!!!

Listing and Selling Homes
in Indianapolis Area.

Good relations with all the well reputed
leading Builders in the Area.

Specialized in Pre-Sale homes for Investment
and Residential purposes.

Helpful in Easy and Accessible Home Loans
at low Interest Rates.

CENTURY 21 SCHEETZ RAYD@C21Scheetz.com

Homeopathicvibes

Harminder Singh Gill

Homeopathic Consultant and Practitioner

D.H.M.S.; B.C.I.H

(Ex Homeopathic Medical officer Punjab Govt.)

Now we have two locations:

940 E. El Camino Real, Sunnyvale, CA 94087

39039 Paseo Padre Pkwy, Suite# 209 (upstairs),
Fremont, CA 94538

Ph: (408) 737-7100

Fax: (408) 737-7102 www.homeopathicvibes.com

We sell and ship homeopathic remedies through out North America.

LEAF XPRESS

INDIANAPOLIS, IN

Now Hiring!

We are looking for professional CDL A drivers.

*Newer Model well maintained Trucks and Trailers.

*COMPETITIVE PAY!! HOME EVERY WEEKEND!!

*Atleast 2 years of experience required.

Call, ISHAN: 317-688-9222

28-

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼, ਲੈਬਰੋਪ

ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ

ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਇੱਕੋ ਛੱਤ ਥੱਲੇ

SAME DAY

ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ
ਸਾਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ

DPF Cleaning ਅਤੇ Baking
ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

STOCKTON ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ

ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ALIGNMENT SHOP

• 3 Axle Alignment \$199

• Trailer Alignment \$150

Grand Opening

Special Price for Truck Wash

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ
ਨਵੀਂ ਲੋਕੇਸ਼ਨ STOCKTON ਵਿਚ
HIGHWAY 4 ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ
1950 E Miner Ave.
Stockton, CA 95205

Ph: 209.982.9996

FAX: 209.982.9997

www.globalmultiservices.com info@globalmultiservices.com

REPAIR SHOP

ਟਰੱਕ ਤੇ ਟਰੇਲਰ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ Oil Change, Brakes, Engine Work, Tune Up, Transmission & Clutch ਆਦਿ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ Truck Alignment ਦਾ ਕੰਮ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 500+ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ-ਭੁੱਲ੍ਹੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਦੇ ਨਾਲ, ਟਰੱਕ-ਟਰੇਲਰ Wash ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।

TEL: 209.547.9210

FAX: 209.547.9211

REGISTRATION SERVICES

ਟਰੱਕਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਜਿਵੇਂ IFTA, CA#, MCP, 2290, ICC, BOC III, NM & Kentucky Permit, DOT Fuel Tax, Corporation Filling ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟਾਂ Same Day Service ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪਲੇਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਤੁਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ DOT Compliance, DOT Audit ਵਿਚ ਵੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

TEL: 209.982.9996

FAX: 209.982.9997

ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਰਿਪੋਰਟ: ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਅਤ 'ਤੇ ਉਠੇ ਸਵਾਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਮੌਣੇਕ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਵੀਂ ਆਰਥਿਕ ਰਣਨੀਤੀ ਉੱਤੇ ਵੱਡਾ ਵਿਵਾਦ ਉਠ ਖਲੋਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗਾਂ ਕੋਲ ਭੇਜ ਕੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਅੜਿੱਕਾ ਨਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਮਗਰੋਂ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਮੁੱਚੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। 'ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ' ਵੱਲੋਂ 4 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮੁਢਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੀ ਰਿਪੋਰਟ 31 ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਘੋਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਉਭਰੀ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਖੇਤੀ, ਸਨਅਤਾਂ ਆਦਿ ਉੱਤੇ ਕੋਵਿਡ ਦੇ ਪਏ ਅਸਰਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਹੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਦਾ 1.9 ਫੀਸਦੀ ਖੇਤੀ ਸਬਸਿਡੀ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਦਾ ਸਿਰਫ 0.7 ਫੀਸਦੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖੇਤੀ ਮੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਦਲ ਤਲਾਸ਼ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਗਈ ਪਰ ਸਥਾਨਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਵੱਡੀ ਮਾਰੂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 32 ਫੀਸਦੀ ਫੋਟੀ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੀ ਕਿਸਾਨੀ ਕੋਲ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 8 ਫੀਸਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਂ ਫੋਟਾ ਕਿਸਾਨ ਤਾਂ ਖੇਤੀ 'ਚੋਂ ਆਉਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵੀ

ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਕਿੱਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧੀਨ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਵੱਲੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ 20 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਦੇ ਪੈਕੇਜ ਦੀ ਸਲਾਹਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਪੈਕੇਜ ਉੱਤੇ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਕੋਈ ਉੱਗਲ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੀ ਗਈ। ਦੇਖਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖਤ ਤਾਂ ਨਿੱਜੀ ਬਰਮਲਾਂ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ

ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਵੱਲੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਕਰੋਨਾ: ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਰਾਤ ਦੇ ਕਰਫਿਊ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਰਾਤ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸਵੇਰ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਕਰਫਿਊ ਲਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸੈਕਟਰ ਅਧਾਰਿਤ ਵੰਡ ਅਤੇ ਹਰ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਦੀ ਸੰਪਰਕ 'ਚ ਆਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਨੋਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ

ਇਸ ਤੋਂ ਛੋਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਲਾਈਵ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਰ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸ, ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ, ਦਫਤਰ ਜਿਥੇ 10 ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵੱਲੋਂ

ਇਕ ਕੋਵਿਡ ਨਿਗਰਾਨ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਕਰੋਨਾ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਟੈਸਟ ਆਉਂਦੇ ਹਫਤੇ 'ਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਸਿਹਤ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਕਰੋਨਾ ਉੱਤੇ ਜਿੱਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮੂਹਰਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕਮੇਟੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਮੌਤ ਦਾ ਵਾਰੰਟ: ਸੁਖਬੀਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਸਹੂਲਤ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵੱਲ ਇਕ ਵੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਬੇਮਿਸਾਲ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸੁਖਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਮੌਤ ਦਾ ਵਾਰੰਟ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀ ਮੌਨਟੇਕ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਅੱਜ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਪਿਛਲਪੈਰੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਇੰਡੀਅਨ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ, ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਇਨ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋ. ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੁਬਹੂ ਕੇਂਦਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਕਾਪੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ

ਕੋਵਿਡ ਦੇ ਅਸਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਹੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕਿਸਾਨੀ ਹਿੱਤ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਸੱਟ ਵੱਜੇਗੀ।

ਕਰੋਨਾ ਸਖਤੀ: ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਘਟਿਆ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਾਂਗ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੇ ਤਰਬੱਲੀ ਮਚਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਬੋ ਹਵਾ ਸਾਫ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਰਾਹਤ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕਥਾਮ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ 6 ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਜਾਂਚ ਕੇਂਦਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਵਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਵਿਚ 126 ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪਟਿਆਲਾ 'ਚ 51 ਰਿਹਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ 62 (ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼), ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ 51 (ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼), ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ 126 (ਦਰਮਿਆਨੀ), ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ 71 (ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼), ਖੰਨਾ ਵਿਚ ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ 66 (ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼) ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ 60 (ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼) ਮਾਪੀ ਗਈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਜੇ ਥੱਕ ਗਏ ਹੋ ਤਾਂ ਕਾਲ ਕਰੋ

ਫੋਨ (408) 687-1899

Gurdip Singh Sandhu

Homeopathic Practitioner/Consultant Since 1973
DHMS-Gold Medalist, BAMS, MDEh.- India

Well Experienced as:

Director, Principal, Professor and Chief Medical Officer in Medical Colleges and Hospitals of Punjab (India)
Practice Under State of California Act SB 577

EX Member: The California Homeopathic Society
National Center For Homeopathy- USA

Live on Jas TV

Saturday 9:30AM and Sunday 4PM (Pacific Time)

7021 Village Park Way, Dublin, CA 94568

Gurdip Singh Sandhu

Email:

Homeomedicine@yahoo.com

PERSONAL INJURY ATTORNEYS LAW OFFICES OF MANPREET S. BAINS LAW OFFICES OF WILLIAM E. WEISS AN ASSOCIATION OF LAW FIRMS

Offering Joint Representation at No Additional Cost

No Fees Unless Recovery for Your Injuries is Made

Car Accidents • Motorcycle and Bicycle Accidents • Bus and Truck Accidents
Injured Pedestrian • Wrongful Death • Brain and Head Injuries • Burn Injuries
Spinal Cord Injuries • Fractures and Joint Injuries • Construction Injuries • Civil Rights

RECENT RECOVERIES OBTAINED:*

\$4,000,000 Settlement for Motor Vehicle Accident
\$10,100,000 Confidential Settlement for Motorcycle/Truck Accident
\$4,200,000 Judgment for Premises Liability/Assault

*Past Performance Not a Guarantee of Future Results

Personal Injury matters are time sensitive!

For a free consultation, please call (510) 474-0028

E-mail: BainsWeiss@gmail.com

Serving the Bay Area and Beyond • Offices in San Francisco and Union City

ਕੁਕ ਤੇ ਤੰਦੂਰੀਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਮਿਲਵਾਕੀ, ਵਿਸਕਾਸਿਨ 'ਚ ਨਾਰਥ ਇੰਡੀਅਨ ਕੁਕ, ਸ਼ੈਫ, ਵੇਟਰ, ਤੰਦੂਰੀਏ ਤੇ ਡਿਸ਼ਵਾਸ਼ਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਫਰੀ

ਕਾਲ ਕਰੋ, ਮਿਸਟਰ ਸਿੰਘ

ਫੋਨ: 414-581-3784

bsingh1350@me.com

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜਾ: ਕੈਪਟਨ ਵਲੋਂ ਸਾਰੇ ਉਲਾਂਭੇ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ

ਛੇ ਲੱਖ ਨੌਕਰੀਆਂ, ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਤੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ 520 ਕਰੋੜ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਮੁਹਾਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਲੀਹ ਉਤੇ ਲਿਆਉਣ ਤੱਕ ਆਰਾਮ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲੈਂਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਸਬੰਧੀ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਚ ਸੂਬਾ ਪੱਧਰੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਸਮਾਰੋਹ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਉਂਦੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਛੇ ਲੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 1 ਲੱਖ ਨੌਕਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਅਗਲੇ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2021 ਅਤੇ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਸਾਲ 2022 ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਖੇਤਰ ਵਿਚ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨਾਲ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਵਰਚੁਅਲ ਮੈਗਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮੇਲੇ ਦਾ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦਾ 520 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਨਵਾਂ ਲੈਂਡ ਲੀਜ਼ਿੰਗ ਕਾਨੂੰਨ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਰਟ ਰਾਸ਼ਨ ਕਾਰਡ ਸਕੀਮ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ 1.41

ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਅਗਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 1300 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀਆਂ ਸੂਬਾਈ ਤੇ ਕੌਮੀ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਈ ਜਾਣਗੀਆਂ। 6162 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੇ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਗਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 750 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡ ਸਟੇਡੀਅਮ ਤੇ ਸਾਰੀ ਪੇਂਡੂ ਵਸੋਂ ਨੂੰ ਪੀਣਯੋਗ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਪੇਂਡੂ ਵਸੋਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਪੀਣਯੋਗ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇਗਾ, ਜਿਸ ਉਤੇ 1200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਜਾਣਗੇ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਤੇ 1046 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਜਾਣਗੇ ਜਦਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੇਂਡੂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਿਹਤ ਬੀਮਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਰਬੱਤ ਸਿਹਤ ਬੀਮਾ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਦਾਇਰਾ

ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਮਹਿਲਾ ਯੋਜਨਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਕਸਤੂਰਬਾ ਮਹਿਲਾ ਯੋਜਨਾ ਜਲਦ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦਿਵਿਆਂਗ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ਉਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਲਦ ਹੀ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਰਕੇ ਆਈ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਿਮਾਹੀ 'ਚ 50 ਫੀਸਦੀ ਮਾਲੀਆ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਣਕ ਦੀ ਸੁਚਾਰੂ ਤੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਖਰੀਦ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ 26,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਨਲਾਈਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਤਿੰਨ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਮੌਕੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਖੋਜ ਮੰਤਰੀ ਓਪੀ ਸੇਨੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 1200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਨਵੇਂ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸਟੇਟ ਕੈਂਸਰ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਮੁਹਾਲੀ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ 120 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਸਟੇਟ ਕੈਂਸਰ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹਾਦਰ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਰਕਮ ਨੂੰ 10 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 50 ਲੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤੋਹਫਾ

ਪਟਿਆਲਾ: ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਆਮ ਡਿਊਟੀ ਸਣੇ ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕਰੋਨਾ ਯੋਧਿਆਂ ਵਜੋਂ ਵੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਆਏ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਵਿਕਰਮ ਜੀਤ ਦੁੱਗਲ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਮੌਕੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਵਰਗੇ ਮੌਕੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਤੋਹਫਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਵਿਚ ਹੋਰ ਬਿਹਤਰੀ ਲਿਆਉਣ ਸਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੋਬਲ ਨੂੰ ਵੀ ਉੱਚਾ ਕਰੇਗਾ।

ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਵਿਚਾਲੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਮਠਿਆਈ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ

ਅਟਾਰੀ: ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਾਲੇ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕੁੱਤਰਤ ਭਰੇ ਸਬੰਧਾਂ ਕਾਰਨ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਖਾਸ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਉਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਮਠਿਆਈ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਇਸ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਵਾਲਤਾ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਈਦ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜਿਆਂ, ਦੀਵਾਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕੌਮੀ ਦਿਨਾਂ 'ਤੇ ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਮਠਿਆਈ ਦੇ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੁਲਵਾਮਾ ਹਮਲਾ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਲਾਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਖੜੋਤ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੀ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਫੋਰਸਾਂ ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ. ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਰੋਜ਼ਰਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜਿਆਂ 'ਤੇ ਮਠਿਆਈ ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ 12ਵੀਂ ਦੇ 1.74 ਲੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਸਮਰਾਟ ਫੋਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ 'ਚ ਰਾਹਤਾਂ ਤੇ ਛੋਟਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫੀਸਾਂ, ਟੈਕਸਾਂ ਤੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰੀ ਬੇਰੁਖੀ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਟੈਂਕੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ

ਸ਼ੇਰਪੁਰ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਤੋਂ ਨਾਪੁਸ਼ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਘਨੌਰ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਤੰਗੀਆਂ ਤੁਰਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪਿੰਡ ਘਨੌਰ ਕਲਾਂ ਦੀ ਟੈਂਕੀ 'ਤੇ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪੱਤਰ ਤੇ ਤਾਮਰ ਪੱਤਰ ਤਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਅਤਿ ਗੁਰਬਤ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਅਲਟੀਮੇਟਮ ਦਿੱਤਾ।

ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਘਨੌਰੀ ਕਲਾਂ ਦੀ ਰੈਲੀ 'ਚ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਯਾਦ ਕਰਵਾਇਆ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕੱਟਣ ਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਝੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਪੰਡਤ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਘਨੌਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਮਰਹੂਮ

ਸੀਨੀਅਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੀਲਾਮਹਿਲ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ

ਜਲੰਧਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਨਗਰ ਸੁਧਾਰ ਟਰੱਸਟ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੀਲਾਮਹਿਲ ਦਾ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਕੇਵਲ 60 ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਨ, ਪਰ ਛਾਤੀ 'ਚ ਦਰਦ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਰੀਬ ਡੇਢ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੀਲਾਮਹਿਲ ਦੇ ਭਰਾ ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਾਂਧੀ ਸਾਬਕਾ ਕੌਂਸਲਰ ਦੀ ਵੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੀਲਾਮਹਿਲ ਨਿਧਤਕ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਨਗਰ ਸੁਧਾਰ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਉਤੇ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੋਰ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ।

ਪੋਤਰੇ ਅਤੇ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਿਆਸਤ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਸ ਦੇ ਦਾਦਾ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਘਨੌਰ ਕਲਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉਤੇ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ 17 ਜੁਲਾਈ 1927 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਕੁਠਾਲਾ ਵਿਚ ਇਕੱਠ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ 'ਤੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਿਸ ਨਾਲ 11 ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਜਦੋਂਕਿ ਇਕ ਗੋਲੀ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੇ ਵੱਜੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕੱਟੀਆਂ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਘਰ ਦੀਆਂ ਤੰਗੀਆਂ ਤੁਰਸ਼ੀਆਂ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਮਾਤਾ, ਕਰਮਜੀਤ ਦੀ ਪਤਨੀ ਇਲਾਜ ਖੁੱਟੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਜਾ ਪਏ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਉਡ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਘਰ ਦੇ ਗੇਟ ਟੁੱਟੇ ਪਏ ਹਨ, ਮੀਂਹ ਕਾਰਨ ਛੱਤਾਂ 'ਚੋਂ ਪਾਣੀ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ, ਘਰ ਢਹਿਣ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਨਹੀਂ ਫੜੀ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪੈਨਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਕਾਰਨ ਦਿੱਲੀ ਸਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਧੂੰਆਂ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਵਾਰ ਸਖਤੀ ਦੇ ਰੌਅ ਵਿਚ ਹੈ।

ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਕਸਟਮ ਹਾਇਰਿੰਗ ਸੈਂਟਰ (ਸੀ.ਐਚ.ਸੀ.)

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਮਨਾਈ 'ਕਾਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ'

ਸੰਗਰੂਰ: ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਬੀ.ਐੱਡ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਉਤੇ ਕਾਲੇ ਝੰਡੇ ਲਹਿਰਾਉਂਦਿਆਂ 'ਕਾਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ' ਮਨਾਈ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਮਾਨਸਾ ਵੱਲੋਂ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਕਾਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਤੇ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਇਥੇ ਕਾਲੀਆਂ ਝੰਡੀਆਂ ਨਾਲ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਰਬੀ ਸਾੜੀ ਗਈ।

ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੋਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇਹ ਕਿਸਾਨੀ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਜਿਥੇ ਕਾਲੇ ਝੰਡੇ ਲੈ ਕੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਖੇਤੀ ਸਬੰਧੀ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਆਰਡੀਨੈਂਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਸਾੜੀਆਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਆਸ਼ਾ ਵਰਕਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾਏ ਗਏ ਪੀ.ਟੀ.ਆਈ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਧਰਨਾ ਦੇ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ। ਭਾਵੇਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਵਿਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਗਲਾ ਦਾ ਘਿਰਾਓ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਪੈਨਲ ਮੀਟਿੰਗ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਾਉਣ ਦੇ

ਲਿਖਤੀ ਭਰੋਸੇ ਮਗਰੋਂ ਘਿਰਾਓ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਬੀ.ਐੱਡ. ਅਧਿਆਪਕ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲਵਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੈਨਲ-ਮੀਟਿੰਗ ਤੈਅ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਵਿਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਗਲਾ ਨੂੰ ਕਾਲੀਆਂ ਝੰਡੀਆਂ ਨਾਲ ਘੇਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰੱਦ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਬੀ.ਐੱਡ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਘਰਾਂ ਉਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਝੰਡੀਆਂ ਨਾਲ ਕਾਲੀ-ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਨਾਉਂਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਢਿੱਲਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ

ਨੌਕਰੀ ਉਡੀਕਦਿਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਮਰ-ਹੱਦ ਲੰਘਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਿਸਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ 'ਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਕੱਢੀਆਂ ਮਾਸਟਰ ਕਾਡਰ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਤਹਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ 54, ਪੰਜਾਬੀ 62 ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੀਆਂ ਮਹਿਜ਼ 52 ਅਸਾਮੀਆਂ ਕੱਢੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ 'ਚ ਉਮਰ-ਹੱਦ 37 ਤੋਂ 42 ਸਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਮੰਗਾਂ ਹੱਲ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪਰਾਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਪੈਨਲ ਨੂੰ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਸੌਂਪੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪੈਨਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਕਾਰਨ ਦਿੱਲੀ ਸਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਧੂੰਆਂ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਵਾਰ ਸਖਤੀ ਦੇ ਰੌਅ ਵਿਚ ਹੈ।

ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ

ਉਪਕਰਣ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਫੀ ਵੱਧ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ (ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ) ਅਥਾਰਟੀ (ਈ.ਪੀ.ਸੀ.ਏ.) ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਾਇਓਮਾਸ ਅਧਾਰਤ ਪਾਵਰ ਪਲਾਂਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬਾਇਓ-ਸੀ.ਐਨ.ਜੀ. ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦਾ ਹੁਣ 25 ਮੈਗਾਵਾਟ ਦਾ ਸੌਰ-ਬਾਇਓਮਾਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਈ.ਪੀ.ਸੀ.ਏ. ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸਾਨ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਇਓਮਾਸ ਪਲਾਂਟ, ਨੂੰ ਲਗਭਗ 120 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ 'ਤੇ ਪਰਾਲੀ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਨੇ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ ਖੂੰਹਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮੋਬਾਈਲ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਵੀ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ ਹੈ।

XPressCargo

Tel.: 317-426-5410

Ext 311 or 340

Cell : 317-701-4230

Fax : 317-308-6424

Pay Every Week

Single upto 42 Cent + Team Upto 50 Cent

100%

**OWNER OPERATOR
COMPANY**

**IN TO MI BACK TO IN OR IN TO OH TO LOUISVILLE
KY/BOWLING KY BACK TO IN (EVERYDAY HOME)**

**ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੱਕੇ ਚੀਫਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈ ਵੈਨ ਦੇ ਲੋਡ
ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਡ Same Location ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।**

- ਫਿਊਲ ਐਡਵਾਂਸ ਤੇ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਚਾਰਜ ਨਹੀਂ
- ਸਾਰੇ ਲੰਪਰ ਫੀਸ ਕੰਪਨੀ ਪੇ ਕਰੇਗੀ ।
- ਟਰੱਕ ਦੀ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟ
- ਟਰੱਕ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਡੈਮੇਜ ਇੰਸੂਰੈਂਸ
- ਟਰੱਕ ਅਤੇ ਟਰੇਲਰ ਰੈਂਟਲ ਜਾਂ ਲੀਜ਼ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ
- ਟਾਇਰਾਂ ਅਤੇ Oil Change ਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਡਿਸਕਾਉਂਟ

ਅਸੀਂ ਵੇਅਰ ਹਾਊਸ ਅਤੇ ਲੋਡ ਸਟੈਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

**CA >> IN, OH, KY, PA, MD, VA
IN >> KS, TN, WI, MI, KY, IL, GA**

ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋਕੇਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੱਕ ਪੱਕੇ ਲੋਡ ਹਨ

ਅਸੀਂ 2016 ਅਤੇ 2017 ਦੇ USED ਟਰੱਕ ਵੀ ਸੇਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

Hiring Owner Operators and Drivers

ਸਾਡੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਮਰਸ਼ੀਲ ਲਾਇਸੈਂਸ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ।

2330 Enterprise Park Dr., Indianapolis, IN 46218

Online Application @ www.xpresscargoinc.com

**ਸਿੰਗਲ ਅਤੇ ਟੀਮ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਲੋਡ ਹੈ
ਵੀਕਲੀ ਹੋਮ**

ਵੇਅਰ ਹਾਊਸ ਅਤੇ 24/7 ਘੰਟੇ ਰਿਪੋਅਰ ਸ਼ਾਪ ਖੁੱਲੀ ਹੈ

Punjab TimesEstablished in 2000
21st Year in PublicationPublished every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018**Ph:847-359-0746**
Fax:847-705-9388Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com**Editor:**

Amolak Singh Jammu

Astt. Editors:

Jaspreet Kaur

Kuljeet Singh

Our Columnists

Gurbakhsh Singh Bhandal

Baljit Basi

Ashok Bhaura

Tarlochan Singh Dupalpur

Major Kular

California:

Shiara Dhindsa

Photographer

661-703-6664

Sacramento

Gurbarinder Singh Raja

916-533-2678

Distributed in:California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas**ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ****ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 105 ਡਾਲਰ****ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 475 ਡਾਲਰ****ਨੋਟ:** ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ‘ਚ ਟਕਰਾਅ ਵਧਣ ਦੇ ਆਸਾਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਸਬੰਧੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਤਕਰਾਰ ਵਧਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 13 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬੋਸੀ ਜਲਾਲ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜਬਰੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ

ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਸਰੂਪ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੀਟਿੰਗ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਸਿੱਖ ਕਾਰਕੁਨ ਮਾਰਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਪੁੱਜੇ।

ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮੁੱਛਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਸਬੰਧੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਆਖਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ।

ਮਾਨਸਾ ‘ਚ ਕਿਸਾਨ ਵੱਲੋਂ ਡੀ. ਸੀ. ਦਫਤਰ ਅੱਗੇ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ

ਮਾਨਸਾ: ਸਥਾਨਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਫਤਰ ਸਾਹਮਣੇ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਵੱਲੋਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ ਗਈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਮਾਨਸਾ) ਦੀ ਕੋਟੜਾ ਕਲਾਂ ਇਕਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਿੱਲੂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਿਗਲ ਲਈ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਮਾਨਸਾ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਥੋਂ ਹਾਲਤ ਵਿਗੜਦੀ ਵੇਖ ਉਸ ਨੂੰ ਫਰੀਦਕੋਟ ਲਈ ਰੈਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਕਿਸਾਨ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨੋਟ ‘ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਡਰਾਮੇਬਾਜ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪੱਤਰ ‘ਚ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗੜ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਿਹਾ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸਨ ਤਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਮੌਕੇ ਮਾਨਸਾ ਤੇ ਪਿੰਡ ਕੋਟੜਾ ਕਲਾਂ ਵਿਖੇ ਸਮਾਰਟ ਸਕੂਲ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਨ ਕਿਉਂ ਆਏ? ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕਰੋਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਪਾਜ਼ੀਟਿਵ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਪਿੰਡ ‘ਚ ਸਹਿਮ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ‘ਤੇ ਪੰਜਾਬ ‘ਚ ਰੋਹ ਗੂੰਜਿਆ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ 10 ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕਾਰਨ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਦਿਹਾੜਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦਲ ਖਾਲਸਾ, ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਹਿਯੋਗੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਲੇ ਦਿਨ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਤੇ ਕੇਸਰੀ ਤੇ ਕਾਲੇ ਝੰਡੇ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ‘ਤੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ (ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ) ਕਾਨੂੰਨ, ਖੇਤੀ ਬਿੱਲਾਂ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਣੈ ਦੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰੋਸ ਦਿਖਾਵੇ ਕੀਤੇ।

ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਰੋਹ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਅਦੇ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਬਿੱਲਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਬੰਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ, ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਬਿੱਲ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ‘ਰੈਫਰੈਂਡਮ 2020’ ਬਹਾਨੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਉਤੇ ਸਖਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ

ਦੀਆਂ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਵਰਗੇ ਸਖਤ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ‘ਰੈਫਰੈਂਡਮ 2020’ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਤਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁੜ ਤੋਂ ਅਤਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਵਜੋਂ 9 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ (ਰੋਕੂ) ਐਕਟ (ਯੂ.ਪੀ.ਏ.) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਦਰਿਸ਼ਤਗਰਦ ਐਲਾਨੇ ਗਏ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਕੌਮੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਡੇਢ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਰੱਤਾ ਖੇੜਾ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਲਵਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਚ ਐਨ.ਆਈ.ਏ. ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਵਾਪਸ ਘਰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਿਆ।

ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਦਬਾਅ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ। ਆਪਣਾ ਪੰਜਾਬ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ

ਕਰੋਨਾ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਖਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਗੂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਖਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਜਲੰਧਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਅਗਲੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੱਕ ਵਾਧੂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸੂਬੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਰੀਆਂ ਗੈਰਜ਼ਰੂਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਉਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਮਿਉਂਸਪਲ ਹਦੂਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਤ 9 ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਬੁਲਾਰੇ ਮੁਤਾਬਕ ਮਲਟੀਪਲ ਸਿਫਟਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਮਾਰਗਾਂ ਉਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਤੇ ਬੱਸਾਂ,

ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ ਉਤੇ ਜਾਣ ਸਮੇਤ ਲਿਆਉਣ-ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 2-3 ਸਿਫਟਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਉਦਯੋਗ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ, ਹੋਟਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਰਾਤ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੁਕਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਮਾਲ ਸ਼ਾਮ 8 ਵਜੇ ਤੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਮਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ/ਹੋਟਲ ਤੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਰਾਤ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਰਾਜ ਭਰ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਮਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 31 ਜੁਲਾਈ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਕਾਨਾਂ ਔਤਵਾਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਦੁਕਾਨਾਂ (ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਤੇ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਮਾਲ ਵੀ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੱਕ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸਿੱਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ‘ਚ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂ ਬੇਕਸੂਰ

ਫਰੀਦਕੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬੇਅਦਬੀ ਕਾਂਡ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿਖੇ ਵਾਪਰੇ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸਬੰਧੀ ਬਣਾਈ ਐਸ.ਆਈ.ਟੀ. (ਸਿੱਟ) ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੱਡਰੀਆਂਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਜਨਾਲਾ, ਗਿਆਨੀ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਥਵੀਤ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ 18 ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ‘ਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਾ ਨਾਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿੱਟ ਦੀ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਉਸ ਵਕਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਇੰਸ. ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ ਖਿਲਾਫ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ। ਐਸ.ਆਈ.ਟੀ. ਵੱਲੋਂ ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਕਤ ਦੋਵੇਂ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਜੋ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਮਾਮਲੇ ‘ਚ ਕਈ ਬੇਕਸੂਰ ਲੋਕਾਂ ਖਿਲਾਫ ਝੂਠੀ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਿੱਟ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਕੋਵਿਡ-19 ਦੀ ਛੇਤੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਸਾਧਾਰਨ ਸਲਾਈਵਾ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ

ਹਿਊਸਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨਿਗਰਾਨ ਯੂ. ਐਸ. ਐਫ. ਡੀ. ਏ. ਨੇ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੀ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਲਾਈਵਾ (ਮੂੰਹ ਦੀ ਲਾਰ) ਆਧਾਰਿਤ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਡਾਇਗਨੋਸਟਿਕ ਟੈਸਟ ਦੀ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਸਟ ਮਹਿੰਗਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਲਾਗ ਨੂੰ ਡਾਇਗਨੋਸਿਸ ਕਰਨ ਵਿਚ ਗੇਮਚੇਂਜਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ‘ਚ ਟੈਸਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ
ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ
ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ
ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ
ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ
ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ
ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ
ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ
ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ
ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬਰਸੀ ਮਨਾਈ

ਟੁਲੇਰੀ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ (ਬਿਊਰੋ): ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਯੂਨਿਟ ਵਲੋਂ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਬਰਸੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਰਬਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਟੁਲੇਰੀ ਵਿਖੇ ਮਨਾਈ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਭਾਈ

ਕੌਰ ਤੇ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੇਕਰਜ਼ੀਲਡ ਨੇ ਵੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾ ਗਏ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਸਤੇ ਮਦਦ ਵੀ ਭੇਜੀ ਗਈ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ

ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਦਲ ਦੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਧੂਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਭਾਈ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਕਥਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਈ ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਥੇ ਨੇ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋਸ਼ੀਲੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਗਾ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਡਾ. ਨਵਨੀਤ

ਕਿ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਲ ਦੀ ਇਕਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ

ਗਿੱਲ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮੱਲੀ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ, ਨਵਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ, ਜਥਿਆਂ ਤੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਬਾਜਵਾ ਤੇ ਦੂਲੇ ਵੱਲੋਂ ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਉਤੇ ਮੁੜ ਚੜ੍ਹਾਈ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਅਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੂਲੇ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਫੀਏ ਮਗਰੋਂ ਹੁਣ ਖਣਨ ਮਾਫੀਏ ਉਤੇ ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਣਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਮਾਈਨਿੰਗ ਵਿਭਾਗ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਖਣਨ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਫੇਲ੍ਹ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਧਰ, ਦੋਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੰਗ ਉੱਠਣ

ਲੱਗੀ ਹੈ। ਸਹਿਕਾਰਤਾ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈਕਮਾਨ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਸੁਲਝਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਹਾਈਕਮਾਨ ਨੂੰ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਗਲਤ ਹੈ, ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ,

ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖਤ ਬਨਾਮ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੂਲੇ ਵਿਚਾਲੇ ਛਿੱਤੇ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈਕਮਾਨ ਵੀ ਚਿੰਤਤ ਦੱਸੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਿੰਤਤ ਹੋਈ ਹਾਈਕਮਾਨ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਛਿੱਤੀ ਸ਼ਬਦੀ ਜੰਗ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖਤ ਦਾ ਪੱਤਰ ਪੁੱਜਣ ਤੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਬਾਜਵਾ ਤੇ ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਤਿੱਖੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਇੰਚਾਰਜ ਬੀਬੀ ਆਸ਼ਾ ਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਹਾਈਕਮਾਨ ਅਤੇ ਆਸ਼ਾ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਚੁੱਪੀ ਸਾਧੀ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਪਾਰਟੀ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਉਤੇ ਹੀ ਰੱਖਣ। ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸ਼ਾ ਕੁਮਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਾਖਤ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈਕਮਾਨ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਆਸ਼ਾ ਕੁਮਾਰੀ) ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਖਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਹਾਈਕਮਾਨ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਹਾਈਕਮਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੂਲੇ ਵੱਲੋਂ ਜਹਿਰੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖਤ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈਕਮਾਨ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਬਾਜਵਾ ਅਤੇ ਦੂਲੇ ਨੂੰ ਹਟਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

Matrimonials

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Saini Sikh clean shaven handsome boy, 29, 6', M.B.A. Bio Technology doing BDS in Australia, seeks suitable well educated Saini/Jatt Sikh girl. All family well settled in USA. Cont. Mohan Saini, Ph: 516-503-9541 or email: mohan1w34@gmail.com

ਸੈਣੀ ਸਿੱਖ, 30 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'-7", ਬੀ. ਕਾਮ., ਲੀਕਰ ਸਟੋਰ 'ਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਲੜਕੇ ਲਈ ਸੋਹਣੀ-ਸੁਨੱਖੀ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਜਾਂ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਸੈਣੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: 309-868-7373

Wanted Suitable girl for slim, handsome Jatt Sikh boy, 29 yrs, 6 feet tall, on work permit and currently owns a liquor store. Whole family in America. Contact, Ph: 815-621-9077

Wanted Suitable girl for US Citizen Khatri Gursikh boy, 35 yrs, height 5'-10", BS & MS (USA), working as a Pharmaceutical Engineer in Chicago area. Contact, Ph: 630-290-1375 or neenakr2016@gmail.com

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਸੈਣੀ ਸਿੱਖ, 34 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'-9", ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਲੜਕੇ ਲਈ ਸੋਹਣੀ-ਸੁਨੱਖੀ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਜਾਂ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤਲਾਕਸੂਦਾ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: 319-670-8892

Looking for a well-settled and educated boy in America for a beautiful US born Hindu Nai girl of 31 yrs, 5'-2", Masters in English and a JD (law) degree, Divorced with 1 child. Whole family is well-settled in New York. Please contact, Ph: 347-252-6400

ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਭੂਰਾ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ

ਬਠਿੰਡਾ: ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਭੂਰਾ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ-ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸੀ। 1978 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

ਪਹਿਲਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ' ਛਪਿਆ।

ਭੂਰਾ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਨੇ ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚਾਰ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ: 'ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ', 'ਟੁੱਟੇ ਪੱਤੇ', 'ਬੋਗਮ ਫਾਤਿਮਾ', 'ਤਿਹਾਇਆ ਰੁੱਖ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਨਾਵਲ 'ਜੰਡਾ ਵੇ ਜੰਡਰਿਆ' ਤੇ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ 'ਟੋਏ ਟਿੱਬੇ' ਵੀ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੇਖਾ-ਚਿੱਤਰ ਵੀ ਲਿਖੇ।

ਜਾਖਤ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈਕਮਾਨ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਮਗਰੋਂ ਬਾਜਵਾ ਤੇ ਦੂਲੇ ਨੇ ਜਾਖਤ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਬਦੀ ਹਮਲੇ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਸਿਆਸੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਜਵਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹਵਾ ਮਿਲ ਗਈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਈਕਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ ਪਰ ਸੂਤਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈਕਮਾਨ ਨੇ ਆਸ਼ਾ ਕੁਮਾਰੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਬਠਿੰਡਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰਿੰਦਰਪ੍ਰੀਤ ਘਣੀਆਂ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸੰਧੂ, ਮੁੱਖ ਸਲਾਹਕਾਰ ਮੁੱਖ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਡਾ. ਅਜੀਤ ਅਜੀਤਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮੁੱਖ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੱਸਲ, ਸਲਾਹਕਾਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜਗਮੇਲ ਸਿੰਘ ਜੱਲੋਲ, ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਮਰਜੀਤ ਪੇਟਰ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਉਤੇ ਡੂੰਘੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਲਈ ਬੀਬੀ ਦੀ ਭਾਲ

ਯੰਗਸਟਾਊਨ, ਓਹਾਇਓ, ਅਮਰੀਕਾ (Youngstown, Ohio, USA) ਰਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾਦੀ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੀਬੀ ਦੀ ਭਾਲ ਹੈ, ਜੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕੇ। ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਤਨਖਾਹ \$3,000 ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤ
ਸਰਕਾਰੀ ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ ਸਿਖਲਾਈ ਨਾਲ ਤਨਖਾਹ
\$4,000 ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਈਮੇਲ: biji1924@gmail.com
ਜਾਂ ਫੋਨ: 330-967-0878

33-34

Prince's Barber Shop

37477 Fremont Blvd, suite C, Fremont, CA 94536

Men & Children's Hair Cut

- *Threading
- *Men's Facials
- *Custom Designing
- *Line-ups
- *Custom Text
- *Hair Coler
- *Shave & Mundan
- *Head Massage

ਫੁੱਲ ਟਾਈਮ ਬਾਰਬਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ 18 ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ

Business hours:
Mon thru Thursday 9am to 6pm (Appointment only)
Friday, Sat- Sunday- 9am to 6pm (Walk in only)
(Tuesday Closed)

Cell: (510)-677-9942
Shop: (510)-505-9605

www.princebarbershop.com

ਵਿੱਤੀ ਤੰਗੀ: ਹੁਣ ਕਰਜ਼ੇ ਆਸਰੇ ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗੀ ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਝੰਝ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿੱਤੀ ਤੰਗੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਣਾ ਬਚਿਆ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਤੱਥ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸੂਬੇ ਸਿਰ 78 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਨਿਘਰ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪੂੰਜੀਗਤ ਖਰਚਿਆਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਸਾਲਾਨਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪੈਸਾ ਬਚਦਾ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਚਲੰਤ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦਾ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ 31 ਮਾਰਚ 2021 ਤੱਕ 2 ਲੱਖ 48 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਕਰਜ਼ਾ ਵਧਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਦਰ ਵਧਾਉਣ ਨਾਲ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਪਿੰਡ 2 ਲੱਖ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਭਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਲੰਘੇ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਮਹਿਜ਼ 3 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪੂੰਜੀਗਤ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਛੋਟੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਪੈਸਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਹੁੱਥ ਕੇ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦੀ ਦਰ 3 ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 5 ਫੀਸਦੀ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਸਰਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ

ਬੱਝਵੇਂ ਖਰਚਿਆਂ ਅੱਗੇ ਬੇਵਸੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਬੱਝਵੇਂ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਚਲੰਤ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਦੇਖ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਬੋਝ 27639 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ, ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਬੋਝ 12267 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ, ਬਿਜਲੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਾ ਬੋਝ 12246 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ 19075 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਚਲੰਤ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕਰੋਨਾ ਕਰ ਕੇ ਮਾਲੀ ਘਾਟਾ 22 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡੀਜ਼ਲ ਅਤੇ ਪੈਟਰੋਲ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਵੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕਰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੋਰੀ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਮਾਫੀਆ ਰਾਜ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਮਾਈਨਿੰਗ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਮਾਲੀਏ ਵਿਚ ਖੜੋਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸਗੋਂ ਇਹ ਘਟਿਆ ਵੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਫੀਆ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਨਕਲੀ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵੀ ਫਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਈਨਿੰਗ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਮਾਲੀਆ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਫਾਈਲਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਮਦਨ ਘਟੀ ਪਰ ਵਿਕਾਸ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣਗੇ: ਸਿੱਧੂ

ਮੁਹਾਲੀ: ਸਿਹਤ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਵਿਡ-19 ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਵਸ਼ 22 ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਕਰਫਿਊ ਲਗਾਉਣਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵੀ ਘਟੀ ਹੈ। ਹਾਲੇ ਵੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲੀਹ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਏ ਪਰ ਕਰੋਨਾ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰਾਜ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਖੜੋਤ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿੰਡ ਮੌਲੀ ਬੈਦਵਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦਿੱਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਰਾਣੇ ਟੋਭੇ ਨੂੰ ਪੂਰ ਕੇ ਪਾਰਕ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੀ ਕੀਮਤ ਅਦਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦ (ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ.) 6 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ 3 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਸਾਲ 18 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਦਾ 5 ਫੀਸਦੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ 30 ਹਜ਼ਾਰ

ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਸਾਲਾਨਾ ਲੈ ਸਕੇਗੀ। ਸੂਬੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬੱਝਵੇਂ ਖਰਚੇ ਹਨ ਜੋ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਅਹਿਮ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਘਟਾਉਣ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਮਾਰ ਕਾਰਨ ਜੇਕਰ ਖਰਚੇ ਘਟਾਏ ਵੀ ਹਨ ਤਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਖਾਨਪੂਰਤੀ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਫੀਆ: ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਬਚਾਅ 'ਤੇ ਆਏ ਕੈਪਟਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਾਬ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣ ਰਹੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰ ਆਏ ਹਨ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਆਪਣੀ ਸਾਖ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸੌਤੇ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ 'ਚੋਂ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਖੱਟਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਤੇ ਉਚ ਪੇਸ਼ੇਵਾਰਾਨਾ ਪਹੁੰਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਫਸਰ ਉੱਤੇ ਮਿਥ ਕੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਵੀ ਕਰਤੋਂ ਹੱਥੀ ਲਿਆ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਬਿਕਰਮ ਮਜੀਠੀਆ ਵੱਲੋਂ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਦਿਨਕਰ ਗੁਪਤਾ ਉੱਤੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਦਿਹਾਤੀ) ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਨੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਉੱਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਫੀਆ ਖਿਲਾਫ ਕੀਤੀ

ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉੱਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ 'ਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਹ ਦੁਖਾਂਤ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਫਸਰ ਦੇ 'ਬਚਾਅ' ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਸ਼ਿਆਂ, ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਤਸਕਰਾਂ/ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਸਣੇ ਆਪਣਾ ਟਰੈਕ ਰਿਕਾਰਡ ਬੇਦਾਗ ਹੋਵੇ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਤੇ ਡੀ.ਸੀ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਜੀਠੀਆ ਦੇ ਨਕਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਝੂਠੇ ਹਨ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਤਸਕਰਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਅਫਸਰ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਨਕਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਚੋਨ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਨੌਂ ਖੇਤੀ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੂਬੇ 'ਚ 9 ਖੇਤੀ-ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਝੋਨੇ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਝੋਨੇ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ ਜੋ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਾਰਕੀਟ 'ਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਬਰਾਮਦ ਅਤੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਕੀਮਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮਹਿਕਮਾ ਵੀ ਹੈ, ਨੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਐਕਟ, 1968 ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਤਹਿਤ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ 9 ਖੇਤੀ-ਰਸਾਇਣਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਐਸੀਫੇਟ, ਟਰਾਈਜ਼ੋਫੋਸ, ਬਾਇਆਮੈਥੋਕਸਮ, ਕਾਰਬੋਥਾਜਿਮ, ਟਰਾਈਸਾਈਕਲਾਜ਼ੋਲ, ਬੁਪਰੋਫੀਜ਼ਨ, ਕਾਰਬੋਫਿਊਰਾਨ, ਪਰੋਪੀਕੋਨਾਜ਼ੋਲ ਅਤੇ

ਬਾਇਓਫਿਨੋਟ ਮਥਾਇਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹੁਕਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਨ੍ਹਾਂ 9 ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ, ਮਾਲ ਭੰਡਾਰ ਕਰਨ, ਵੰਡ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਉੱਤੇ ਵਰਤੋਂ ਉਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲੱਗ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ 'ਚ ਡੁੱਬਣ ਕਾਰਨ ਚਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮੌਤ

ਜਗਰਾਉਂ: ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਕਿਨਾਰੇ ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਚਾਰ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬਣ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੰਡ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਛੰਨਾ ਨੇੜੇ ਚਾਰ ਬੱਚੀਆਂ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪੁੱਤਰੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ (13), ਮਨਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪੁੱਤਰੀ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ (13), ਸੁਮਨ ਪੁੱਤਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (13) ਗਗਨਦੀਪ ਕੌਰ ਪੁੱਤਰੀ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ (12) ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਗੋਰਸੀਆਂ ਕਾਦਰ ਬਖਸ਼ ਦੇਰ ਸ਼ਾਮ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਕਿਨਾਰੇ ਖੇਡ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਖੇਡਦੇ-ਖੇਡਦੇ ਬੱਚੀਆਂ ਦਰਿਆ ਕਿਨਾਰੇ

ਰੋਤ ਦੀਆਂ ਡੁੱਬੀਆਂ ਖੱਡਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਡੁੱਬ ਗਈਆਂ।

ਘਟਨਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਿਆਂ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲੰਬੀ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਮਗਰੋਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਸਿੱਧਵਾਂ ਬੇਟ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਜਿਥੇ ਜਾਂਚ ਉਪਰੰਤ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਲੜਕੀਆਂ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਮਨਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਆਪਸ 'ਚ ਚਾਚੇ-ਤਾਏ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਭੈਣਾਂ ਸਨ।

ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ: ਐਸ.ਪੀ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਜ਼ਮਾਨਤ

ਫਰੀਦਕੋਟ: ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਸ.ਪੀ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੱਡੀ ਰਾਹਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਉਪਰ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਇਸੇ ਸਾਲ 11 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਐਸ.ਪੀ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਖਿਲਾਫ ਕਬਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਰਜ਼ੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਝੂਠੀ ਗਵਾਹੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਜਿਸ਼ ਰਚਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਸ.ਪੀ. ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਮੰਗੀ ਸੀ। ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਸ. ਪੀ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਅਨਿਲ ਖੇਤਰਪਾਲ ਨੇ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਉਹ ਲੋੜ ਪੈਣ ਉੱਤੇ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਸਾਹਮਣੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਟੀਮ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਵੇ।

ਸਮਾਰਟ ਫੋਨਾਂ ਲਈ ਫੰਡਾਂ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਬਣਿਆ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਸਮਾਰਟ ਫੋਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਫੰਡਾਂ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਮਾਰਟ ਫੋਨਾਂ ਲਈ ਆਫਤਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਹਤ ਫੰਡਾਂ ਉੱਤੇ ਅੱਖ ਰੱਖ ਲਈ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ 5 ਅਗਸਤ ਨੂੰ 'ਸਟੇਟ ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਫੰਡ' ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਰਟ ਫੋਨਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਵਾਸਤੇ ਫੰਡ ਲੈਣ ਲਈ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਫੰਡਾਂ ਕਰ ਕੇ ਵੱਡਾ ਅਤਿੱਕਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਹੱਥ ਮਾਰਨ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਯੁਵਾ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਸਮਾਰਟ ਫੋਨਾਂ ਦੀ

ਵੰਡ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਬਾਰੂਵੀਂ ਕਲਾਸ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੇ 1.74 ਲੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ 93 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ। ਉਦਯੋਗ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਦਾਰੇ ਇਨਫੋਟੈਕ ਵੱਲੋਂ ਖਰੀਦ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ 'ਸਟੇਟ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ' ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਉਧਰ, ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ

ਵਿਚ ਸਮਾਰਟ ਫੋਨਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਫੰਡਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਰਾਜ ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਫੰਡ' ਵਿਚੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਫੰਡ ਦਿੱਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਫੰਡਾਂ ਬਾਰੇ ਮੁੜ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੂਬਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 92 ਕਰੋੜ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਾਲੀ 'ਪੰਜਾਬ ਸਮਾਰਟ ਕੁਨੈਕਟ ਸਕੀਮ' ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸੰਕੇਤਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਾਰੂਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਛੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ

ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ ਸੌਂਪੇ। ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ 26 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਸਕੀਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ ਵੰਡੇ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਸਾਲ 2017-18 ਦੇ ਸੂਬਾਈ ਬਜਟ ਵਿਚ 100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ, ਜੋ ਨਵੰਬਰ 2020 ਤੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਬਾਰੂਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ 1,74,015 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਸਹੂਲਤ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ 87,395

ਲੜਕੇ ਅਤੇ 86,620 ਲੜਕੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਰ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ (ਓ.ਬੀ.ਸੀ.) ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਸਕੀਮ ਦੇ ਘੇਰੇ ਹੇਠ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ 36,555 ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਓ.ਬੀ.ਸੀ., 94,832 ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ 13 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਐਸ.ਟੀ. ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1,11,857 ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।

ਟਾਈਟਲਰ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੇ ਵਧਾਈ ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਵਿਵਾਦ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸਥਾਨਕ ਮਜੀਠਾ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਲਾਏ ਗਏ ਬੋਰਡ ਸਬੰਧੀ ਸਥਿਤੀ ਉਦੋਂ ਤਣਾਅ ਵਾਲੀ ਬਣ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬੋਰਡ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਕਾਲਖ ਮਲ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੋਰਡ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਯੁਥ ਪਾਵਰ ਆਫ ਪੰਜਾਬ (ਐਸ.ਵਾਈ.ਪੀ.ਪੀ.) ਅਤੇ ਸਿਰਲੱਥ ਖਾਲਸਾ ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਾਣਾ ਸਦਰ ਵਿਚ ਬੋਰਡ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ

ਕਰਨ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ। ਐਸ.ਵਾਈ.ਪੀ.ਪੀ. ਦੇ ਆਗੂ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਇਹ ਬੋਰਡ ਇਥੇ ਚੋਕ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ 1984 ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਬਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦਾ ਬੋਰਡ ਲਾ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਕੈਪਟਨ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਉਤੇ ਹੋਇਆ ਸਭ ਕੁਝ: ਮਜੀਠੀਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਕੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਭੰਗ ਕਰਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪੋਸਟਰ ਵੀ ਲਗਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣੇ ਮੰਦਭਾਗਾ: ਜਥੇਦਾਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਬੋਰਡਾਂ ਦਾ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਸਖਤ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪੁੱਜੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣੇ ਮੰਦਭਾਗਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। ਉਧਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੋਰਡ ਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਕੇ ਟਾਈਟਲਰ ਖਿਲਾਫ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ।

ਦਾਦੂਵਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ

ਗੁਹਲਾ ਚੀਕਾ: ਜਥੇਦਾਰ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਦੂਵਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਜਦਕਿ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਦੋਸਤਕਾਂ 17 ਵੋਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ। ਚੋਣ ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੁਖਤਾ ਬੰਦੋਬਸਤ 'ਚ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰੁਕ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਥੇਦਾਰ ਦਾਦੂਵਾਲ ਨੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ 'ਤੇ ਫਰਜ਼ੀ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਸੀ, ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਗੁਹਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਵੱਡੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਚੋਣ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਦੂਵਾਲ ਦਾ ਨਾਂ ਐਲਾਨਿਆ ਤਾਂ ਦਾਦੂਵਾਲ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੇ ਬੋਲੇ ਸੇ ਨਿਹਾਲ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਲਗਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾਦੂਵਾਲ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਦਾਦੂਵਾਲ ਨੇ ਜਿਥੇ ਸੰਗਤ, ਵੋਟਰਾਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਉਥੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਪੂਰੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਖੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕੇਸ ਦੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਪੈਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਦੇ

‘ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਮਾਇਣ’ ਬਾਰੇ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਘੇਰਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਮੁਤਵਾਜ਼ੀ ਜਥੇਦਾਰ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਮੰਡ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ 'ਚੋਂ ਗੁਰਮਤਾ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਵਾਦਤ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਮੋਦੀ ਨੇ ਮੁਆਫੀ ਨਾ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਿਆ ਹੈ।

ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਭੂਮੀ ਪੂਜਨ ਸਮਾਗਮ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਮਾਇਣ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ

ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ 'ਚ ਜੜਾ ਕੇ ਸੌਂਪਿਆ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰ

ਸੰਗਰੂਰ: ਸਰਵ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ ਮਿਡ ਡੇ ਮੀਲ ਦਫਤਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਖਿਲਾਫ ਰੋਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ 2017 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਠਿੱਠ ਕੀਤਾ।

ਸਰਵ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ/ਮਿਡ ਡੇ ਮੀਲ ਦਫਤਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਆਗੂ ਜਤਿਨ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪਰੈਲ 2018 ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਰੋਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ 2017 ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਜੜਾ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ: ਜਥੇਦਾਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਬੱਸੀ ਜਲਾਲ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਇਕ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਜਾਉਣ ਦਾ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੰਭੀਰ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਨਿੱਜੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਕਰਨੀ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਹੋਏ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲਿਜਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਫਰੀਦਕੋਟ: ਰਿਆਸਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਬਾਰੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ

ਫਰੀਦਕੋਟ: ਫਰੀਦਕੋਟ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਆਖਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਮੁਤਾਬਕ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਮਹਾਰਾਵਲ ਖੇਵਾ ਜੀ ਟਰੱਸਟ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਵ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਰਾਹਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਰਿਆਸਤ ਦੀ 20,000 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਖੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜੂਨ 1986 ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਵਸੀਅਤ ਨੂੰ

ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਟਰੱਸਟ ਵੱਲੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਲੀਵ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਵ-ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਤੱਕ ਯਥਾ ਸਥਿਤੀ ਬਹਾਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ 6 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਟਾਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਤੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ

ਦੀਪਦਿੰਦਰ ਕੌਰ ਮਹਿਤਾਬ ਦੇ ਲੜਕੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਜੈ ਚੰਦ ਮਹਿਤਾਬ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦੀਪਦਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੇ ਸਵਰਗਵਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਟਰੱਸਟ ਵੱਲੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਸਪੈਸ਼ਲ ਲੀਵ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ: 009151 ਅਤੇ 009153 ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ।

ਲਾਹੌਰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਚ ਰੋਸ

ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਤੰਬੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੈੱਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧੀ ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਮੁਸਲਿਮ ਪਤੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ 'ਤੇ ਪਾਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਰੋਸ ਜਤਾਇਆ ਹੈ।

ਪਾਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਜੱਜ ਚੌਧਰੀ ਸ਼ਹਰਾਮ ਸਰਵਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਪਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਪਾਕਿ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਬਾਲਗ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ

ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਤੇਜ਼ੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪਾਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਹਿਸਾਨ ਪੁੱਤਰ ਜੁਲਫਿਕਾਰ ਅਲੀ ਖਾਨ ਨਿਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ 28 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਕਬਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਾਏ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਉਸ ਨਾਲ ਨਿਕਾਹ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਭਰਾ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਜਨਮ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ

ਔਜਲਾ ਨੇ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਔਜਲਾ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੈੱਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਧੀ ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ (ਆਇਸ਼ਾ) ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਔਜਲਾ ਨੇ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਅਤੇ ਤਸੱਦਦ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਵਰਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਲੜਕੀ ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤਸੱਦਦ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕਬਿਤ ਪਤੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਕਾਹ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਨਾਬਾਲਗ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਨਿਕਾਹ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਾਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਇਕ ਨਾਬਾਲਗ ਸਿੱਖ ਲੜਕੀ ਸਲਮੀਤ ਕੌਰ ਸੂਬਾ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ 'ਚੋਂ ਅਤੇ ਇਕ ਸੂਬਾ ਸਿੰਧ 'ਚੋਂ ਵੀ ਅਗਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਵ-ਕੁਸ਼ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਾਦਤ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਫਿਲਹਾਲ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਆਦਿ ਨੇ ਚੁੱਪ ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਮਗਰੋਂ ਜਥੇਦਾਰ ਮੰਡ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਭਾਈ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੈਨਪੁਰ, ਭਾਈ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਨਵੰਤਰ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਜੋਂ ਇਕ ਗੁਰਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਗੁਰਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਵਾਦਤ ਬਿਆਨਾਂ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਲਵ-ਕੁਸ਼ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਦੱਸੇ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲ ਤਖਤ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਦੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਲਵ-ਕੁਸ਼ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਦੱਸ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਮਾਇਣ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਸਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਕੋਲੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁੜ ਗੁਰਮਤਾ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਖਿਲਾਫ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 295-ਏ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਿਆਸੀ ਸੰਕਟ: ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਾਲਾ ਦਾਅ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਖੁੰਝੀ ਭਾਜਪਾ

ਜੈਪੁਰ: ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਸੰਕਟ ਫਿਲਹਾਲ ਟਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਅਸ਼ੋਕ ਗਹਿਲੋਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਵੋਟ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਦੌਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੰਸਦੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਧਾਰੀਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਤੇ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵੋਟ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਚਿਨ ਪਾਇਲਟ ਧੜੇ ਦੇ 19 ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸ 'ਚ ਪਰਤਣ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਮਤ ਮਿਲਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ। ਮਤੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਸ਼ੋਕ ਗਹਿਲੋਤ ਨੇ ਭਾਜਪਾ 'ਤੇ ਮੁੜ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਡੋਗਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਭਾਜਪਾ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਗਹਿਲੋਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਕਰਨਾਟਕ, ਗੋਆ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਚੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਡੋਗ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਖਤਰੇ 'ਚ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਜੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖਾਵਤ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ

ਬਿਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਡੋਗਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਘੜੀ ਸੀ।

ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਸੱਤਾ ਵਾਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਘੁਸਪੈਠ ਲਗਾਤਾਰ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੁਚੇਰੀ ਤੱਕ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਮਲਨਾਥ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜਿੰਦੀਰਾਦਿਤਿਆ

ਸਿੰਧੀਆ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਮਲਨਾਥ ਨੂੰ ਪਟਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾ ਲਈ, ਉਸ ਨਾਲ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦੌਰ ਅਜੇ ਜਾਰੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਅੰਦਰ ਹੋਈ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਜਤਨਾਂ ਤੱਕ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਮਹੀਨੇ ਭਰ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਸ਼ੋਕ ਗਹਿਲੋਤ ਵਿਰੁੱਧ ਸਚਿਨ ਪਾਇਲਟ ਅਤੇ 18 ਹੋਰ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕ ਲੈਣ ਕਾਰਨ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੋਲਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਇਲਟ ਨੂੰ ਉਧ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਘਮਸਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਰੇ

ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਉਹ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਡੋਗਣ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਇਥੇ ਵੀ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਰਗੀ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਾਇਲਟ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਗਹਿਲੋਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਟਕਣੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਪਰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਭਾਜਪਾ ਅੰਦਰ ਵੀ ਵਸੁੰਧਰਾ ਰਾਜੇ ਸਿੰਧੀਆ ਧੜੇ ਵੱਲੋਂ ਪਾਇਲਟ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਣ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਰੁਖ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਲੰਮੀ ਕਵਾਇਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਬਾਗੀ ਗਰੁੱਪ ਦਾ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤਾਲਮੇਲ ਸਿਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੇ ਪਾਇਲਟ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਕੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਰਾਹੀਂ ਮੁੜ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਾ ਪਿਆ, ਉਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਜਪਾ ਲਈ ਵੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ।

ਧੋਨੀ ਵਲੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਤੋਂ ਸੰਨਿਆਸ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦੋ ਵਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਜੇਤੂ ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਟੀਮ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕਪਤਾਨ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੋਨੀ (39) ਨੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਕਿਆਸਰਾਈਆਂ ਉਤੇ ਵਿਰਾਮ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਤੋਂ ਸੰਨਿਆਸ ਲੈਣ

ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੋਨੀ ਯੁੱਗ ਦਾ ਵੀ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਧੋਨੀ ਦੇ ਸੰਨਿਆਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਕ੍ਰਿਕਟਰ ਸੁਰੇਸ਼ ਰੈਣਾ ਨੇ ਵੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਟੀਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਤੇ ਮੈਚ 'ਫਿਨਿਸ਼ਰ' ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੋਨੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਕਟਰਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਦਿਨਾਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕੈਰੀਅਰ 'ਚ 350 ਮੈਚ ਖੇਡੇ ਤੇ 5ਵੇਂ ਤੋਂ 7ਵੇਂ ਸਥਾਨ ਉਤੇ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦਿਆਂ 50 ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੀ ਔਸਤ ਨਾਲ 10, 773 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾਈਆਂ।

ਧੋਨੀ ਨੇ ਟੈਸਟ ਮੈਚਾਂ ਨੂੰ 2014 'ਚ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 90 ਮੈਚਾਂ 'ਚ 38.09 ਦੀ ਔਸਤ ਨਾਲ 4876 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 27 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 98 ਟੀ.20 ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੈਚ ਵੀ ਖੇਡੇ।

ਹਿਮਾਚਲ ਤੇ ਉਤਰਾਖੰਡ ਨੇ ਖੇਲ੍ਹੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਲਈ ਦਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਉਤਰਾਖੰਡ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਪਹਾੜੀ ਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਲਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਰਾਜਾਂ 'ਚ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਫੋਨ 'ਚ ਅਰੋਗਿਆ ਸੇਤੂ ਐਪ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹਿਮਾਚਲ ਜਾਣ ਤੋਂ 5 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਟਲ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਤਰਾਖੰਡ 'ਚ ਬਿਨਾਂ ਕਰੋਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਸੈਲਾਨੀ ਨੂੰ 7 ਦਿਨ

ਹੋਟਲ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਹਿਮਾਚਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਕਰ ਛਿੱਕ ਜਾਂ ਖਾਂਸੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਟਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੈਕ ਇਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹੂਲਤ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਬਿਮਾਰੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਬਣੀ ਰਹਿਣ ਉਤੇ ਹੋਟਲ ਕਰੋਨਾ ਹੈਲਪਲਾਈਨ ਨੰਬਰ ਉਤੇ ਕਾਲ ਕਰੇਗਾ।

ਟਰੰਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਲੋਂ ਐਚ-1ਬੀ, ਐਲ-1 ਵਿਚ ਛੋਟਾਂ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਟਰੰਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਐਚ-1ਬੀ ਅਤੇ ਐਲ-1 ਵੀਜ਼ਾ ਸਬੰਧੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ 'ਚ ਕੁਝ ਛੋਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਛੋਟਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤੇ ਕੋਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਕਦਮ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਆਈ.ਟੀ. ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕੁਝ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਮਿਲੇਗੀ।

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਜੂਨ ਵਿਚ ਐਚ-1ਬੀ ਸਣੇ ਕਈ ਵੀਜ਼ਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾਖਲੇ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਖਾਦੇ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਦਾਖਲੇ ਸਬੰਧੀ ਸੋਧੀ

ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤੇ (ਕੰਪਨੀ) ਕੋਲ ਤੇ ਉਸੇ ਵੀਜ਼ਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ, ਉਸੇ ਅਹੁਦੇ ਉਤੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਜਬਰੀ ਹੋਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਹਤ ਸੈਕਟਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਉਤੇ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ, ਜਾਂ ਮੈਡੀਕਲ ਖੋਜ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਰੇ ਐਚ-1ਬੀ ਵੀਜ਼ਾਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਫਰ ਸਬੰਧੀ ਪਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੰਜ ਸ਼ਰਤਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਐਚ-1ਬੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਪਹੁੰਚ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੂਬਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੇਮਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਇਕ ਜਨਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਸਮੂਹਾਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਣਾਈਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਲਾਹਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਤੇ ਵਕੀਲ ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਉਪਾਧਿਆਏ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ ਐਕਟ 2004 ਲਈ ਕੌਮੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ਐੱਫ) ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਵੀ

ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵਕੀਲ ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਦੂਬੇ ਰਾਹੀਂ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਅਸਲ' ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਣੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਤਹਿਤ ਆਪਹੁਦਰੇ ਤੇ ਗੈਰਵਾਜ਼ਬ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੰਡ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਹਿਤ ਮਿਲੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਖਿਲਾਫ਼ਵਰਜ਼ੀ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸਲ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਹੱਕਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰੱਖਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 (ਕਾਨੂੰਨ ਅੰਗੇ ਸਾਰੇ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ) ਤੇ

ਧਾਰਾ 21 (ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਿਗੁਣਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ) ਤਹਿਤ ਮਿਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਤਰਕ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉਤੇ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਐਲਾਨਣਾ ਉਦੋਂ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਬਣੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਲਾਹਾ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਵਿਚਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਰੂਸ ਵਲੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰੋਨਾ ਵੈਕਸੀਨ ਦੀ ਕਾਰਗਰਤਾ 'ਤੇ ਉਠੇ ਸਵਾਲ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਰੂਸ ਵੱਲੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੇ ਟੀਕਾ ਦੇ ਅਸਰਦਾਰ ਹੋਣ ਸਬੰਧੀ ਭਾਰਤ ਸਮੇਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ (ਡਬਲਿਊ.ਐਚ.ਓ.) ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵੈਕਸੀਨ ਬਣਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਰੂਸ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ 'ਚ ਹਨ। ਡਬਲਿਊ.ਐਚ.ਓ. ਵੈਕਸੀਨ ਦੀ ਤਿੰਨ ਪੜਾਵੀ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਉਤੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਖੜੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਧਰ, ਪੁਣੇ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਸਥਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਖੋਜ ਦੀ ਇਕ ਮਾਹਿਰ ਵਿਨੀਤਾ ਬੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਲੀਨੀਕਲ ਟੈਸਟਾਂ ਤੇ ਗਿਣਤੀ ਸਮੇਤ ਅੰਕੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿ ਜੂਨ 2020 ਤੇ ਅਗਸਤ 2020 ਵਿਚਾਲੇ ਟੀਕੇ ਦੇ ਅਸਰਦਾਰ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।'

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਮਾਊਂਟ ਸਿਨਾਈ ਦੇ ਇਕਾਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਮੈਡੀਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋ. ਫਲੋਰੀਅਨ ਕ੍ਰੋਮਰ

ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਅਜੇ ਇਹ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰੂਸ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਉਤੇ ਟੀਕਾ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਤੀਜੇ ਗੇੜ ਦਾ ਟੈਸਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।' ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਇਮਿਊਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਸੱਤਿਆਜੀਤ ਰਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੂਸੀ ਟੀਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਜੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਸੀ.ਸੀ.ਐਮ.ਬੀ. ਦੇ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੂਸ ਦੇ ਟੀਕੇ ਦੇ ਸਬੰਧੀ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅੰਕੜੇ ਮੁਹੱਈਆ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਟੀਕੇ ਦੇ ਅਸਰਦਾਰ ਹੋਣ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। 'ਪੈਨ ਅਮਰੀਕੀ ਹੈਲਥ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ' ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਪ-ਦੰਡ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਜੇ ਇਸ ਟੀਕੇ ਦੀ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਵਿਡ ਦੀ ਵੈਕਸੀਨ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਕੌਮੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੇ ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਡਾ. ਵੀਕੇ ਪੋਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਬਣਨ ਵਾਲੀ

ਵੈਕਸੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਉਧਰ, ਰੂਸੀ ਕਰੋਨਾ ਵੈਕਸੀਨ ਸਪੂਤਨਿਕ-5 ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਵੈਕਸੀਨ ਉਤੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ, ਯੂ.ਏ.ਈ., ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ, ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ, ਫਿਲੀਪੀਨਸ, ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ ਤੇ

ਕਰੋਨਾ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਸਿਖਰ ਹਾਲੇ ਆਉਣਾ: ਗੁਲੇਰੀਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਏਮਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਘੇ ਸਿਹਤ ਮਾਹਿਰ ਡਾ. ਰਣਦੀਪ ਗੁਲੇਰੀਆ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿਖਰ ਜਾਂ ਸਥਿਰਤਾ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ। ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਈਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਲਾਗ ਦੇ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਵੇਂ ਕੇਸ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਹਾਮਾਰੀ ਸਬੰਧੀ ਕੋਰ ਨਿਗਰਾਨ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਗੁਲੇਰੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਇਹ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀ ਘੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਿਖਰ ਜਾਂ ਸਥਿਰਤਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜੇ ਹਾਂ।'

ਮੈਕਸੀਕੋ ਨੇ ਰੂਸ ਦੀ ਵੈਕਸੀਨ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੈਕਸੀਨ ਦੇ 20 ਕਰੋੜ ਡੋਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚੋਂ 3 ਕਰੋੜ ਸਿਰਫ ਰੂਸੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਰੂਸੀ ਕਰੋਨਾ ਵੈਕਸੀਨ ਪ੍ਰੀਯੋਜਨਾ ਲਈ ਫੰਡ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਰਸ਼ੀਅਨ ਡਾਇਰੈਕਟ ਫੰਡ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੈਕਸੀਨ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਭਾਰਤ, ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ, ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ, ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ, ਤੁਰਕੀ ਅਤੇ ਕਿਊਬਾ 'ਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੈਕਸੀਨ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪੜਾਅ ਦਾ ਟਰਾਇਲ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ, ਯੂ.ਏ.ਈ. ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ, ਭਾਰਤ ਤੇ ਫਿਲੀਪੀਨਸ ਸਮੇਤ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਰੂਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੈ ਕਿ ਵੈਕਸੀਨ ਦਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਸਤੰਬਰ 2020 'ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿਚ 2020 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਇਸ ਵੈਕਸੀਨ ਦੇ 20 ਕਰੋੜ ਡੋਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭੁੱਖੇ ਢਿੱਡਾਂ ਨੂੰ ਜਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਢੋਲ-ਢਮੱਕੇ ਨਹੀਂ, ਰੋਟੀ ਦੀ ਉਡੀਕ

ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 73 ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪੱਖੋਂ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ, ਅਮਲਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬਣਨ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਘੜੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ,

ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੰਦੀ ਸੀ, ਅੱਜ ਅਨਾਜ ਗੋਦਾਮਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਂਵਾਂ ਉਤੇ ਨੰਗਾ ਪਿਆ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਲੋਕ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਦੇ ਦਾਣੇ-ਦਾਣੇ ਨੂੰ ਤਰਸਦੇ ਹਨ। ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਹੋਕੀ ਗਈ, ਉਲਟਾ ਵਧਦੀ ਗਈ ਤੇ ਸਟੋਰਾਂ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਪਿਆ ਰੱਖ ਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਨਕਲੀ ਖੁੜ੍ਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਵੇਚਣ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮੌਤ ਦਾ ਫੰਦਾ ਅਜੇ ਵੀ ਬਣੀ ਪਈ

ਵੀ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪੈਦਲ ਤੁਰ ਕੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸੌ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਭੋਗਦੇ ਹੋਏ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪੈਦਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਾਂਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫੜੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਨਅਤਾਂ ਚਲਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ

ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਹਾਂ, ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਦਾ ਘਰ ਕੱਚਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਰ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਬਣੀਆਂ ਝੁੱਗੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਦੋਂ ਘਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਾਬਰੂਮ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਕਿੱਥੋਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਝਾਕੇ ਬਿਨਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਏਨਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਕਰਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੱਤੇ ਵੰਡ ਰਹੇ ਹਨ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉਦਾ ਨਹੀਂ ਵੰਡੇ ਗਏ, ਸਿਰਫ ਉਠ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜ਼ੀਰਾ ਦੇਣ ਜੋਗੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਮਾਜ ਸੇਵੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਗਰੁੱਪ ਨਿਰ-ਸੁਆਰਥ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਹ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਰੇ ਦੀਆਂ ਬਦਨਾਮ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਰਾਹਤ ਵੰਡਣ ਦੇ ਖੇਡ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਆਗੂ ਨਹੀਂ, ਲਗਭਗ ਹਰ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰ ਇਹੋ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਰ ਚੁਕੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭ ਜਾਣਦਿਆਂ ਵੀ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਦੇ 73 ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਰੱਸੇ ਚੁੰਮੇ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਗਾਲੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿਤਾ

ਜਤਿੰਦਰ ਪੁੰਨੂ
ਫੋਨ: 91-98140-68455

ਦਾ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਵੱਲ ਜਾਣੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਿਧਰੇ ਮੰਦਿਰ-ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਕਿਤੇ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲੋਕ ਏਨੇ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਰੁੱਝੇ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਉਹ ਹੀ ਤਕਨੀਕ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਛਾ ਚੁਕੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਮਾਲ ਵੇਚਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਓਨਾ ਕੁ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਸੂਝ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਝਣ ਜੋਗੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਓਦਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜੀ ਸੂਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ ਓਦਾਂ ਤੀਕ ਨਿਗੂਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਭੜਕਦੇ ਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ-ਮਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਪਰ ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਦੇ ਉਸ ਵੱਡੇ ਮੁੱਦੇ ਬਾਰੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਣਗੇ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਪੇਟ ਨਾ ਪਈਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਤਾਂ ਸੱਭੇ ਗੱਲਾਂ ਖੋਟੀਆਂ।' ਭੁੱਖੇ ਢਿੱਡਾਂ ਨੂੰ ਜਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਢੋਲ-ਢਮੱਕੇ ਨਹੀਂ, ਰੋਟੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਜਿੰਨਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 34 ਕਰੋੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੀ, ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਵੇਲੇ 36 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਟੱਪ ਗਈ। ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ 54 ਕਰੋੜ ਹੋ ਕੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਇਹ ਚੁਰਾਸੀ ਕਰੋੜ ਤੇ ਸੱਠ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਇੱਕ ਸੌ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕਦੀ ਇੱਕ ਸੌ ਪੈਂਤੀ ਕਰੋੜ ਤੇ ਕਦੀ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਇੱਕ ਸੌ ਤੀਹ ਕਰੋੜ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੈਂਤੀ-ਛੱਤੀ ਕਰੋੜ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਖੇਤੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ

ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਭਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਜਾਦੂਗਰੀ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਫਸਲ ਦੀ ਤਾਂ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਰਕਾਰ ਐਵੇਂ ਲਿਹਾਜ਼ ਕਰ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਬਹੁਤ ਭਾਅ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਨਅਤੀ ਪਹੀਆ ਗੇੜਨ ਵਾਲਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੱਧ ਯੁੱਗ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੱਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਨਾ ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿਣ ਲਈ ਲੋੜ ਜੋਗਾ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ

ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਵਾਪਸ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਮੁਸੀਬਤ ਆਈ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੰਢਾਉਣੇ ਨਹੀਂ ਪਏ ਹੋਣਗੇ। ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਕਹਿਰ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੂੰਜੀ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਰਥਕਤਾ ਸੰਭਾਲੀ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ 'ਭੱਠ ਪਵੇ ਸੋਨਾ', ਜਿਹੜਾ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਵੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਣੀ ਹੈ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਵੇਲੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਕੱਚੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਕੱਚੇ

Indianapolis, Indiana ਵਿਚ ਬਣਾਓ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਘਰ

One of the Fastest Growing City in America and Best School System...

Manjit Singh Nagra
Realtor/Broker

Cell: 317-750-1900

6979 Hillsdale Court
Indianapolis, Indiana 46250

- ਨਵੇਂ ਨਕੋਰ ਘਰਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ \$200,000 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
- 1500 ਵਰਗ ਗਜ਼ ਤੋਂ 5000 ਵਰਗ ਗਜ਼ ਦੇ ਘਰ
- 4-6 ਬੈਡ ਰੂਮ, 3-4 ਬਾਥ ਰੂਮ
- ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਬੜੇ ਵਧੀਆ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ
- ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਸਸਤੀ

ਅਸੀਂ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਬਿਜਨਸ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮਨਜ਼ੂਰੀ (Approval) ਉਸੇ ਦਿਨ

Gurdeep (Garry) Chhokar
Realtor/Broker

Cell: 317-500-1247

Star Alliance
BROKERAGE

We do all type of Home and Commercial Loan. Same day loan approval...

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 22 ਅਗਸਤ 2020

ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ

ਪਾਣੀਆਂ ਉਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਭਖਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਉਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਵਰਚੁਅਲ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਅਤੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਚ ਭੰਗ ਪੈਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਸਪਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕਾਹਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਵਿਗੜਨਗੇ ਅਤੇ ਇਹ ਮਸਲਾ ਫਿਰ ਕੌਮੀ ਮਸਲਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ, ਫਿਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੇ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਨਵਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਕੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਬਦਲ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤੱਥ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਰਾਡੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਤਜਵੀਜ਼ਸ਼ੁਦਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ 40 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ 25 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਉਤੇ ਮੁੜ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਸਲੇ ਉਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚਾਲੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰੋੜਕੇ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਪੁੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੀਬ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ-ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਿਲ-ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਕੱਢ ਲੈਣ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਾਲੇ ਗੱਲਬਾਤ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਹੋਈ ਜ਼ੂਮ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਹਨ।

ਤੱਥ ਵੀ ਜਾਹਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਚੀਨ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਡੈਮ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਉਤੇ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਭਾਖੜਾ ਬਿਆਸ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸੂਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਣੀ 1981 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ। 1981 ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 17.17 ਐਮ. ਏ. ਐਫ. ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਘਟ ਕੇ 13.38 ਐਮ. ਏ. ਐਫ. ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਉਂਜ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਾਹੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ 105 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਕੋਲ ਸਿਰਫ 88 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀ 12.42 ਐਮ. ਏ. ਐਫ. ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਕੋਲ ਇਹ 12.48 ਐਮ. ਏ. ਐਫ. ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁੱਲ 128 ਬਲਾਕਾਂ ਵਿਚੋਂ 109 ਬਲਾਕਾਂ ਨੂੰ 'ਭਾਰਕ ਜ਼ੋਨ' ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੇਠਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਅੰਕੜੇ ਵੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 2004 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਹੋਏ ਪਿਛਲੇ ਸਾਰੇ ਸਮਝੌਤੇ ਰੱਦ ਕਰਵਾ ਲਏ ਸਨ, ਪਰ ਹਰਿਆਣਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਬਣਾਏ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ (ਐਕਟ) ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਲੋਂ ਬਣਾਏ ਕਾਨੂੰਨ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਐਲਾਨ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸੁਣਵਾਈ ਉਪਰੰਤ ਦੋਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ-ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੇਸ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਵਕਤ ਸੂਬੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਹਰ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦਾ ਪਲੜਾ ਭਾਰੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਵਕਤ ਵੀ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਹੰਭਲਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਮੁੱਦਾ ਇਕ ਵਾਰ ਭਖ ਪਿਆ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਵਾਹਵਾ ਸਿਆਸਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਮਸਲਾ ਅਕਸਰ ਭਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਦੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਵੀ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਕੋਲ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ? ਇਹ ਤੱਥ ਰਿਕਾਰਡ ਉਤੇ ਹਨ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜੂਨੀਅਰ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹੋਰ ਭਖਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਐਤਕੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਝੰਡੇ ਲਹਿਰਾਉਣ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਵੀ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਜ਼ੁਕ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ-ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਪਿਆਰ ਦੀ ਭਾਲ!

ਟੱਬਰ ਖਿਲਰ ਗਏ ਪਾਰ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ, ਸਭ ਦੇ ਦੁੱਖੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਦੇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਿੱਛੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ 'ਸੁਰਗ' ਵਿਚ ਜਾਪਦੇ ਨੇ। ਮੁਖੀਆ ਰਿਹਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਇਕ ਕੋਈ ਨਾ, ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ 'ਸੁਰਾਂ' ਅਲਾਪਦੇ ਨੇ। ਨਿੱਘ ਮੁੱਕਿਆ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ, ਗਰਜਾਂ ਨਾਲ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ 'ਮਾਪਦੇ' ਨੇ। ਹੱਸਣ ਖੇਡਣ ਲਈ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰਗੇ, ਕਾਰਟੂਨ ਜਿਹੀ ਬਣੀ 'ਸਮਾਈਲ' ਵਿਚੋਂ। ਸਕੇ-ਸੋਧਰੇ ਤਿਆਗ ਕੇ ਭਾਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਲੋਕੀਂ ਅੱਜ ਦੇ ਪਿਆਰ ਮੋਬਾਈਲ ਵਿਚੋਂ!

ਰੱਜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਜਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਡਰ ਅਤੇ ਸਹਿਮ ਵਾਲੇ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਹਾ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਕੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸੈਕਟਰ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਮੋਟੀਆਂ ਛੋਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀ ਉਘੇ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਡਾ. ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ 5 ਅਗਸਤ 2020 ਨੂੰ ਮੁਦਰਾ ਨੀਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਕਈ ਵਪਾਰਕ ਇਕਾਈਆਂ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਕਢਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਬਾਰੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ 1500 ਕਰੋੜ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਜ਼ੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕਰਜ਼ੇ ਨਾ ਮੌਤਨ ਕਾਰਨ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਕ-ਵਕਤੀ (ਵੰਨ-ਟਾਈਮ) ਪੁਨਰਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕੇ.ਵੀ. ਕਾਮਥ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ

ਡਾ. ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਫੋਨ: +91-98550-82857

ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਊ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਬੈਂਕ ਸੰਘਾਈ ਅਤੇ ਆਈ.ਸੀ.ਆਈ.ਸੀ.ਆਈ. ਬੈਂਕ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਮੌਤਦੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਇਨਸਾਲਵੈਂਸੀ ਅਤੇ ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਕੋਡ 2016 ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਡ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ੇ ਉਗਰਾਉਣ ਲਈ ਬੈਂਕ ਕਰਜ਼ਾ ਉਗਰਾਹੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕੰਪਨੀ ਮਾਲਕਾਂ/ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤੀ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਆਦਿ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਕੋਡ ਦੇ ਡਰ ਕਰ ਕੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਕਤ ਸਿਰ ਕਰਜ਼ੇ ਮੌਤਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ ਗਵਰਨਰ ਅਤੇ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਅਰਥ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਿਰਲ ਅਚਾਰਿਆ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੋਡ 2016 ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਕਰਜ਼ੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਵਾਪਸ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ; ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਕੰਪਨੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕਰਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਮੌਤਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਕਰਜ਼ੇ ਮੌਤਨ ਸਬੰਧੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਉਗਰਾਹੀ ਕਾਰਨ ਮਾੜੇ (ਡੁੱਬੇ) ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਜਾਂ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਵੱਲ ਖੜ੍ਹੇ ਅਸਾਮੇ (ਐਨ.ਪੀ.ਏ.) ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ।

ਇਸ ਵਜਾਹ ਕਰ ਕੇ ਇਨਸਾਲਵੈਂਸੀ ਅਤੇ ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਕੋਡ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਐਨ.ਪੀ.ਏ. ਰੋਕਣ ਦਾ ਕਾਰਗਰ ਹਥਿਆਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਹਥਿਆਰ ਦਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ ਵੱਡੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਵਲੋਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕਰਜ਼ੇ ਨਾ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣੇ ਕਰਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਮੌਤਦੇ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਬਜਟ ਵਿਚੋਂ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਮਾਇਆਕਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਪਾਸੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਉਪਰ ਕੱਟ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਾਤਾ ਅਸਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਵਲੋਂ ਨਾ ਮੌਤਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਐਨ.ਪੀ.ਏ. ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਕਾਰਣ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਕਾਰਨ ਇਹ ਘਰਾਣੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਨਿਜੀਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਘਰਾਣੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਕ ਖਰੀਦਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਚੰਦਾ ਲੈ ਕੇ ਚੋਣਾਂ ਲੜਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਗਸਤ 2019 ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਤੋਂ 1.76 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਉਸ ਦੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਫੰਡ ਤੋਂ ਉਗਰਾਹੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਆਮਦਨ ਟੈਕਸ ਦੀ ਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ 38 ਫੀਸਦ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 25 ਫੀਸਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਗਈ। ਇਸ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਰ ਲਈ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨੂੰ ਨਜਿਠਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਇਹ ਗੱਲ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਮੱਧ ਵਰਗ ਦੇ ਆਮਦਨ ਟੈਕਸ ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਟੈਕਸ ਉਗਰਾਹੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰ 33 ਫੀਸਦ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਦਰ ਘਟਾ ਕੇ 25 ਫੀਸਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਗੱਏ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਕਲਾਸੀਕਲ ਕੇਸ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਾਸਰ ਟੈਕਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਆਕਤੀਆਂ ਕੋਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਘੱਟ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਘੱਟ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਅਮੀਰਾਂ ਉਪਰ ਮੱਧ ਵਰਗ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਟੈਕਸ ਦੀ ਦਰ/ਰੇਟ ਘਟਾ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਇਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਮਦਨ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਕਾਫੀ ਵੱਧ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ 831 ਸੁਪਰ ਅਮੀਰਾਂ ਕੋਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਦਾ 25 ਫੀਸਦ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ 40 ਫੀਸਦ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਦਾ 10 ਫੀਸਦ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹਿਸਾ ਹੈ।

ਕੇ.ਵੀ. ਕਾਮਥ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਨ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨਸਾਲਵੈਂਸੀ ਅਤੇ ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਕੋਡ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਮਨਸੂਖ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਡ ਅਧੀਨ 1500 ਕਰੋੜ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਜ਼ੇ ਵਾਲੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਉਪਰ ਕਰਜ਼ੇ

ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਉਗਰਾਹੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਕੋਲ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਿਫਾਲਟਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕਿ ਅੰਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਮਥ ਕਮੇਟੀ ਕੋਵਿਡ-19 ਕਾਰਨ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਪੁਨਰਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕੇਗੀ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵੀ ਕਰੇਗੀ।

ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਹੀ ਵੱਡੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਫਾਇਦੇ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸੈਕਟਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਹਿਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਣਾਅ ਹੇਠ ਆਈਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰ ਕੇ ਐਲਾਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਰਸਤਾ ਤੈਅ ਕਰੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਐਲਾਨਣ ਦੀ ਕਾਫੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੈ।

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਸੈਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇ ਗੱਏ ਵੰਡੇ ਜਾਣਗੇ। ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿੱਤ ਸਕੱਤਰ ਐਸ.ਸੀ. ਗਰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਮਥ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਇਨਸਾਲਵੈਂਸੀ ਅਤੇ ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਕੋਡ 2016 ਦੇ ਭੋਗ ਪੈਣ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ ਮਾੜੇ (ਡੁੱਬੇ) ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਵੱਡੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮਾਰ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਨਿਜੀਕਰਨ ਲਈ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ 5 ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਕ ਖਰੀਦ ਲੈਣਗੇ। ਇਕ-ਵਕਤ ਬੰਦੋਬਸਤ ਤਹਿਤ ਇਹ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਰਿਆਇਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹਾਇਕ ਕੰਪਨੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬੈਂਕ ਖਰੀਦ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਘਾਟੇ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਬੈਂਕ ਖਾਤਾਧਾਰਕਾਂ ਉਪਰ ਨਵੇਂ ਚਾਰਜ ਲਾ ਕੇ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਬਜਟ ਤੋਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਉਗਰਾਹੇ ਧਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਹ ਗੱਲ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ 86 ਫੀਸਦ ਕਿਸਾਨ ਛੋਟਾ, ਸਮਾਤ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਤਮ-ਹਤਿਆਵਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਖਤਮ ਜਾਂ ਪੁਨਰਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕਰੋੜਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਉਲਟਾ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੰਡੀਆਂ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ ਵਿਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਰੋਕ-ਟੋਕ ਵਾਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਅਮੀਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਮੁਢਾਵਾਂ ਉਪਰ ਸੱਟ ਲੱਗੇਗੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਮਾੜੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਨਤਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਚੇਤਨ ਵਰਗ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਲਹਿਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇ।

ਹਜ਼ੂਮੀ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ

11 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਉਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸੁਭਾਸ਼ ਨਗਰ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਂ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਉਪਰ ਹਿੰਸਕ ਹਜ਼ੂਮ ਦਾ ਹਮਲਾ ਆਪਮੁਹਾਰੀ ਮਾਮੂਲੀ ਭੜਕਾਹਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਵਲੋਂ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਦੀ ਪੈਸ਼ ਨਾਲ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੱਗ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੀਡੀਆ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਭਾਗ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਏ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮੂਹ ਹੀ ਬਚੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨਹੀਂ ਵੇਚੀ। ਉਹ ਤੱਥ ਪੂਰਨ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਧਮਕੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ

ਫੋਨ: +91-94634-74342

ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਕਟ ਦੇ ਵਕਤ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਡਟ ਕੇ ਖੜ੍ਹਦੇ ਵੀ ਹਨ। ਇਸੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਹਜ਼ੂਮੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੀ.ਏ.ਏ.-ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ. ਖਿਲਾਫ ਉਨੀ ਵਿਆਪਕ ਲੋਕ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਫਰਵਰੀ 2020 ਵਿਚ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਵਲੋਂ 'ਦੇਸ਼ ਕੇ ਗੱਦਾਰ' ਕੋ, ਗੋਲੀ ਮਾਰੇ ਸਾਲੋਂ ਕੋ' ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਦੇ ਕੇ ਉਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਜੋ ਕਤਲੇਆਮ ਅਤੇ ਲੁੱਟਮਾਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ 53 ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਜਰਾਤ ਕਤਲੇਆਮ (2002) ਵਿਚ ਹਮਲਾਵਰ ਹਜ਼ੂਮ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਸੀ - 'ਯੇ ਅੰਦਰ ਕੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਪੁਲਿਸ ਹਮਾਰੇ ਸਾਥ ਹੈ', ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹਮਲਾਵਰ 'ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਐਨੀ ਉਘੜਵੀਂ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸੇ ਵਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੰਗੇ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਦਕਿ ਇਹ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦੀ ਹੱਕ-ਜਤਾਈ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕਤਲੇਆਮ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਾਸੀਏ ਉਪਰ ਰਹਿ ਰਹੀ ਮੁਸਲਿਮ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਉਪਰ ਢਾਹੇ ਗਏ ਇਸ ਕਹਿਰ ਦੇ ਤੱਥ ਅਜੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਏ ਕਿ ਘਿਨਾਉਣੀ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਕਰੋਨਾ ਅਤੇ ਕਰਫਿਊ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਹੇਠ ਦਫਨ ਹੋ ਗਈ।

ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਂ ਨੇ ਫਰਵਰੀ ਕਤਲੇਆਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰਤ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ ਭਗਵੇਂ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਦੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਦਾ ਕਹਿਰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਿਆਂ ਉਪਰ ਝੱਲਿਆ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਨਾਪਾਕ ਗੱਠਜੋਤ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਤੋਂ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਡਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਵਲੋਂ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤੇ ਫਿਰਕੂ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬੁਲੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਦੇ 'ਭੂਮੀ-ਪੂਜਨ' ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਪੁਰਜੋਸ਼ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਜਦ 5 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਮੁਖੀ ਮੋਹਨ ਭਾਗਵਤ ਨੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅੱਖੁੱਧਿਆ ਵਿਚ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਦਾ ਨੀਂਹ-ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਹੈਕਤਬਾਜ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮਨਾਏ ਗਏ। ਉਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸੁਭਾਸ਼ ਨਗਰ ਦੇ ਭਗਵੇਂ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੋਸ਼ ਦਿਖਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਉਪਰ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਭਗਵੇਂ ਝੰਡੇ ਲਗਾਏ ਸਗੋਂ ਮੁਸਲਿਮ ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਗੇਟਾਂ ਉਪਰ ਵੀ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਝੰਡੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। 'ਜੈ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ' ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਵਿਰੋਧੀ ਭੜਕਾਉ ਨਾਅਰੇ ਵੀ ਲਗਾਏ ਗਏ। ਇਹ ਉਹੀ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਭਗਵੇਂ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਨੇ ਵਿਆਪਕ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਮਾਰੂਫ ਅਲੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰੇਆਮ

ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਸ਼ਖਸ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਮਿਥ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ 'ਚ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਤੱਥ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਰੇਹਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਝੰਡੇ ਲਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਭੜਕਾਉ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਮੁਸਲਿਮ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਦਹਿਸ਼ਤਜ਼ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ।

ਪ੍ਰਭਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਕੁਝ ਮੁਸਲਿਮ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਾਬਤ 6 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਭਜਨਪੁਰਾ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਲੇਕਿਨ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵਲੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਥਾਣੇ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ 8 ਅਗਸਤ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਸੌਂਦਿਆ। 10 ਮੁਸਲਿਮ ਔਰਤਾਂ ਇਸੇ ਸੰਬੰਧੀ ਥਾਣੇ ਗਈਆਂ। ਜਦ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੀ ਨਕਲ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਥਾਣੇ ਦੇ ਅੰਦਰ 17 ਸਾਲ ਦੀ ਇਕ ਲੜਕੀ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਥੱਪੜ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਜਿਨਸੀ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਔਰਤ ਸ਼ਨੇ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾੜ ਦਿੱਤੇ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇਸ ਹਿੰਸਕ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦੀ ਅਸਲ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹਨਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਡਟੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਸ਼ਨੇ ਨੇ 18 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਵੀਡੀਓ ਸਬੂਤਾਂ ਸਮੇਤ ਉਹਨਾਂ ਹਿੰਦੂ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਦੱਸ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਉਪਰ ਹਮਲਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਲੁੱਟੀਆਂ ਅਤੇ ਜਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਭੜਕ ਕੇ ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ਨੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਜਦ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਧਮਕਾਇਆ ਕਿ ਜੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਾਪਸ ਨਾ ਲਈ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਵਿਚ ਉਹ ਨਹੀਂ ਬਚਣਗੇ, ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਸੀ।

ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਭਗਵਾਂਕਰਨ ਹੁਣ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਛਾਣਬੀਣ ਵੀ ਹਰ ਗੰਭੀਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਨਾਕਾਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਹਰਬਾ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ-ਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਾੜਨ ਅਤੇ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਦਿੱਲੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਵੀ

ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਾਫ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਹਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਗੈਰਸਹਿਯੋਗੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਘੜਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਬਦਲਾਲੂ ਹੈ।

ਕਾਰਵਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਤਰਕਾਰ ਭਗਵੇਂ ਝੰਡੇ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਇਸੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਭਾਸ਼ ਨਗਰ ਵਿਚ ਗਏ ਸਨ। ਜਦ ਉਹ ਭਗਵੇਂ ਝੰਡੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂਤਵ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੌਣੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਬੇਦਿਲੀ ਸਾਫ ਦੇਖੀ ਗਈ, ਜਦਕਿ ਸੌਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹਜ਼ੂਮ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਔਰਤ ਪੱਤਰਕਾਰ ਉਪਰ ਜਿਨਸੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਹਾਲੀਆ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਥਾਣਾ ਮੁਖੀ ਸਮੇਤ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ-ਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਦੀਵੇ ਜਗਾ ਕੇ ਅਤੇ ਭਗਵੇਂ ਝੰਡੇ ਲਹਿਰਾ ਕੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਭਗਵੇਂ ਝੰਡੇ ਲਗਾਉਣਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਹੈ।

ਕਾਰਵਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਤਰਕਾਰ ਭਗਵੇਂ ਝੰਡੇ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਇਸੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਭਾਸ਼ ਨਗਰ ਵਿਚ ਗਏ ਸਨ। ਜਦ ਉਹ ਭਗਵੇਂ ਝੰਡੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂਤਵ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੌਣੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਬੇਦਿਲੀ ਸਾਫ ਦੇਖੀ ਗਈ, ਜਦਕਿ ਸੌਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹਜ਼ੂਮ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਔਰਤ ਪੱਤਰਕਾਰ ਉਪਰ ਜਿਨਸੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਥਾਣੇ ਜਾ ਕੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇ ਕੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਨਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਪੱਖ

ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਬਾਰੇ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਪਛਾਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਔਰਤ

ਸ਼ਾਹਿਦ ਤਾਤਰੇ

ਪੱਤਰਕਾਰ ਉਪਰ ਜਿਨਸੀ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਬੇਹੱਦ ਗੰਭੀਰ ਸੀ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਲਿਖਣ ਦੀ ਪਾਬੰਦ ਸੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨਾ ਲਿਖਣ ਲਈ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਖੋਜੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹਮਲੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿ ਦੇਣ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖੋਜੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਘਿਨਾਉਣੀ ਚਾਲ ਹੈ। ਆਮ ਹੀ ਇਹ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਰ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਾਫ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਰਵਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਫਰਵਰੀ ਵਾਲੀ ਹਿੰਸਾ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਉਹ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਗਸਤ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨੂੰ ਬੇਪਰਦ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਮੀਡੀਆ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਮਾਮ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਤਸੱਲੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਵਾਂ ਅਦਾਰਾ ਉਸ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਬੇਖੋਫ ਡਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਮਲੇ ਦਾ

ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਦੋਨਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਭਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਿਦ ਤਾਤਰੇ ਨੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਲੱਬ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੱਡਬੀਤੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ। ਔਰਤ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਥੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਮਸਾਂ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਸੀ, ਦਾ ਭੋਜਿਆ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਜਮਹੂਰੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਬੇਹੱਦ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੇ ਇਸ ਹਮਲੇ ਉਪਰ ਚੁੱਪ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਲੱਬ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਨ, ਕਾਰਵਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਪਾਦਕ ਹਰਤੋਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਆਨੰਦ ਸਹਾਏ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਦੋ-ਤਿੰਨ ਛੋਟੀਆਂ ਮੀਡੀਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹੀ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਕੰਗਰੋਜ਼ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਦਮ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਐਸੀ ਛੋਟੀ ਖਿੜਕੀ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਲੋਕ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਜੋ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਿਖਣ। ਐਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੜਕ ਉਪਰ ਸੋਸ਼ਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਵੀ ਸਾਥੋਂ ਖੋਹ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਨਫਰਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੁਣ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ।" ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਵਕਤ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰੇਕਡਾਊਨ ਹੈ। ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ. ਦੇ ਗੁੰਡੇ ਜਿੱਥੇ ਚਾਹੁਣ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪੁਲਿਸ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ... ਇੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਰਾਜ ਬਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੰਗੇ ਕਪਿਲ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ, ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਅੱਜ ਹਜ਼ੂਮ ਉਹਨਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਹੀ ਹਜ਼ੂਮ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉਪਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ... ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਾਤ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਵੀ ਨਾ ਜਾਗੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਗਤਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।" ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਰਹੂਮ ਸ਼ਾਹਿਦ ਰਾਹਤ ਇੰਦੋਰੀ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ੇਅਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਮੁਕਾਈ, "ਲਗੇਗੀ ਆਗ ਤੋਂ ਆਏਗੇ ਘਰ ਕਈ ਜਦ ਮੇਂ, ਯਹਾਂ ਪੇ ਸਿਰਫ ਹਮਾਰਾ ਮਕਾਨ ਬੋੜੀ ਹੈ।" ਕਾਰਵਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਪਾਦਕ ਹਰਤੋਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਸੜਕ ਉਪਰ ਰਿਫਲੈਕਸ਼ਨ ਹੈ।" ਆਨੰਦ ਸਹਾਏ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਸਿਰਫ ਬਤੌਰ ਮੀਡੀਆ, ਸਿਰਫ ਬਤੌਰ ਵਾਚਡੌਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਨੂੰ ਪਹੁੰਚੀ ਦੇ ਅਦਿੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਜਣਾ ਪਵੇਗਾ ... ਇਹੀ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ।"

ਮੁਲਤਾਨੀ ਮਾਮਲਾ: ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਵਧੀਆਂ

ਮੁਹਾਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਅਤੇ ਸਿਟਕੋ ਦੇ ਜੂਨੀਅਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰ (ਜੇ.ਈ.) ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਨੂੰ 29 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਭੇਤਭਰੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਲਾਪਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਬਕਾ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਵਧ ਗਈਆਂ।

ਮੁਹਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੈਣੀ ਦੇ ਚਹੇਤੇ ਯੂ.ਟੀ. ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਦੋ ਸਾਬਕਾ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਵਾਅਦਾ ਮੁਆਫ ਗਵਾਹ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਮੁਹਾਲੀ ਦੀ ਚੀਫ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀਪਿਕਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ

ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ 'ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 1991 ਵਿਚ ਸੈਣੀ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਉਤੇ ਹੋਏ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਪੇਂਡ ਨੱਪਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਲਾਸ਼ੀ ਅਭਿਆਨ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੈਣੀ 'ਤੇ ਕਹਿਣ ਉਤੇ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਨੂੰ ਮੁਹਾਲੀ ਸਥਿਤ ਉਸ ਦੇ ਘਰੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੈਕਟਰ 17 ਦੇ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਤਸੱਦਦ ਢਾਹਿਆ ਗਿਆ। ਮੁਲਤਾਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਾਦੀਆ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਝੂਠਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁਲਤਾਨੀ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ

ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਵੀ ਡੀ.ਡੀ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸਾਬਕਾ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਸੁਮੇਧ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਸਮੇਤ ਛੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਐਸ.ਪੀ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਅਤੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸਤਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਹਰਸਹਾਏ ਸ਼ਰਮਾ (69) ਵਾਸੀ ਸੈਕਟਰ-51ਡੀ, ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ (70) ਵਾਸੀ ਸੈਕਟਰ-51, ਅਨੋਖ ਸਿੰਘ (65) ਵਾਸੀ ਸੈਕਟਰ-21 ਅਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (66) ਵਾਸੀ ਮਨੀਮਾਜਰਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮਟੌਰ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 364, 201, 344, 330, 219 ਅਤੇ 120ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਸ.ਪੀ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਅਤੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸਤਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਮਰੀਕੀ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰੋਂ ਕਿੰਨਾ ਖੋਖਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਇਸ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਘੋਖਣ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿੱਘਰ ਰਹੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਚਰਚਾ 'ਸਿੱਖ ਵਿਰਸਾ' (ਕੈਨੇਡਾ) ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਪਰਹਾਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਭਵਾਨ ਕੌਮਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸਲਤਨਤਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ ਬੇਸ਼ਕ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਸੁਭਵਾਨ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਤਾਕਤਵਰ ਤੇ ਸ਼ਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ, ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਬੌਧਿਕਤਾ ਦਾ ਲੋਹਾ ਮੰਨਵਾਇਆ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ

ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਪਰਹਾਰ

ਫੋਨ: 403-681-8689

ਈਮੇਲ: hp8689@gmail.com

ਕੇ ਰਾਜ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਦੌਰਾਂ ਵਿਚ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਲਾਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸਭਿਅਤਾਵਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਤਾਪ ਤੇ ਗੁਲਾਮੀਆਂ ਭੋਗੀਆਂ। ਅੱਜ ਮਨੁੱਖੀ ਸਭਿਅਤਾ ਜਿਸ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੌਰ ਦਾ ਸਿਖਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਖੌਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਮੰਡੀ ਅਤੇ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਦਾ ਜੋ ਸੰਕਲਪ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਪੱਛੜੇ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਹੀ ਸਾਬਿਤ ਹੋਇਆ।

ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋ ਸਦੀਆਂ ਵਿਚ ਆਈ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੇ ਜਿਥੇ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਰਮਾਇਆ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਉਥੇ ਇਹ ਤਰੱਕੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦੀ ਦੌੜ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹੈ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਜੋ ਅੰਕੜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਲੀਡਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵੀ ਜੇ ਅਜੇ ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਲਦੀ ਬਣ ਜਾਣਗੇ! ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਇੱਥੇ ਆਬਾਦੀ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਸੋਸ਼ਲ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਅਜੇ ਹਾਲਾਤ ਇੰਨੇ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਂਜ, ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕੱਟ ਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਧਰ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਸਥਾ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮੈਂਟਲ ਹੈਲਥ' ਦੀ 2015 ਵਿਚ ਛਪੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 50 ਮਿਲੀਅਨ (ਭਾਵ ਹਰ ਪੰਜਵਾਂ ਅਮਰੀਕਨ) ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ,

ਅਮਰੀਕਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿੱਘਰ ਵੱਲ

ਸਟਰੈਸ, ਡਰ, ਚਿੰਤਾ, ਗੁੱਸਾ, ਪੈਨਿਕ ਹੋਣਾ, ਹਿੰਸਕ ਹੋਣਾ, ਦਿਮਾਗੀ ਤਵਾਜ਼ਨ ਵਿਗੜਨਾ, ਫੋਬੀਆ, ਔਟਿਜ਼ਮ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਜਾਂ ਗਲਤ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 10 ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਗੰਭੀਰ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ 13-18 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ 22% ਨੌਜਵਾਨ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਿਹਤ ਸਿਸਟਮ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਿਰਫ 40% ਲੋਕ ਹੀ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਬਾਕੀ 60% ਬਿਨਾ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੂਝਦੇ ਪਾਗਲਪਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਨ। ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਓ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਹਾਂ।

'ਅਮਰੀਕਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਫ ਹਾਊਸਿੰਗ ਐਂਡ ਅਰਬਨ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ' ਦੀ 2017 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ, ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 6 ਲੱਖ ਵਿਅਕਤੀ ਬੇਘਰੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਬਣੀ ਸੰਸਥਾ 'ਰੇਜ਼ਿੰਗ ਦਾ ਰੂਟ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਇਸ ਵਕਤ ਕਰੀਬ ਢਾਈ ਲੱਖ ਲੋਕ ਬੇਘਰੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਰੀਬ ਡੇਢ ਲੱਖ ਲੋਕ ਸੈਲਟਰ ਹੋਮਾਂ ਵਿਚ ਰਾਤਾਂ ਕੱਟਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 50

ਕਾਲ ਸੈਂਟਰਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 15 ਲੱਖ ਕਾਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਤਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਛਲੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 98 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਲਿਆ ਸੀ। 28 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪਲਾਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ

ਅਤੇ 13 ਲੱਖ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। 'ਯੁਨਾਈਟਡ ਨੇਸ਼ਨ' ਦੀ ਸੰਸਥਾ 'ਵਰਲਡ ਹੈਲਥ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ 8 ਲੱਖ ਬੰਦਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਰ 40 ਸੈਕਿੰਡ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਬੜੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਪਰ ਹਰ ਸਾਲ 8 ਲੱਖ ਬੰਦਾ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ

ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਾਬਿਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਬੇਸ਼ਕ ਪਿਛਲੇ 200 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੇ ਸਰਮਾਇਆ ਵਧਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਰਮਾਇਆ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਜੋਰੀਆਂ ਭਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਹਰ ਵੱਡਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਆਪਣੇ ਮੁਨਾਫੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਤੇ ਹੋਰ ਵਧੀਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੋੜ ਜਿੰਨੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਘਟਾਈ ਜਾ ਸਕੇ ਤੇ ਮੁਨਾਫਾ ਹੋਰ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਮਨਫੀ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਇਸ ਦੌੜ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵੱਧ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਸ ਦੌੜ ਵਿਚ ਹਨ, ਕਿਵੇਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਟੈਕਸ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੋੜ ਸਿਰਫ ਵੋਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਮੁਨਾਫੇ ਤੇ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਆਧਾਰਿਤ ਬਾਹਰੋਂ ਦਿਸਦਾ ਸਿਸਟਮ ਬੜਾ ਲੁਭਾਵਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਛੋਟੇ ਲੈਵਲ 'ਤੇ ਹੀ ਹੈ, ਵੱਡੇ ਲੈਵਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਜਿਹੇ ਛੁਪੇ ਹੋਏ (ਭਾਵ ਜੋ ਦੱਸਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੇਘਰੇ ਹਾਂ) ਬੇਘਰੇ ਹਨ, ਜੋ ਰਾਤਾਂ ਕਾਰ, ਸੌਫੇ, ਕਿਸੇ ਪਬਲਿਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸੌਂ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ।

'ਅਮਰੀਕਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਹੈਲਥ ਸਟੈਟਿਸਟਿਕਸ' ਦੀ 2016 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੀਬ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਹਰ ਸਾਲ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 1999-2014 ਦੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ

ਦੀ ਦਰ 24% ਵਧੀ ਹੈ। ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਕੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ 30 ਤੋਂ 50 ਸਾਲ ਉਮਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੈਸਬੀਅਨ, ਗੇਅ, ਬਾਇਸੈਕਸੂਅਲ, ਟਰਾਂਸਜੈਂਡਰ (LGBT) ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ 3 ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਹੈ।

'ਸਟੈਟਿਸਟਿਕਸ ਕੈਨੇਡਾ' ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਹਰ ਸਾਲ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ 'ਸੁਸਾਈਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਰਿਸੋਰਸ ਸੈਂਟਰ' ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 165

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਕਰੀਬ ਸਮੂਹਿਕ ਕਤਲ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇੱਕ ਘਟਨਾ (ਮਾਸ ਸ਼ੂਟਿੰਗ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰੀਬ 1000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਸ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਉਸ ਵਾਰਦਾਤ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ 4 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਮਰਨ ਜਾਂ ਫੱਟਣ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਾਤਲ ਦਾ ਕਤਲ ਲਈ ਕੋਈ ਮੰਤਵ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਹੋਵੇ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਾਤਲ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ 1358 ਵਿਅਕਤੀ ਮਰੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਹੋਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਪਿਛੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਅਤੇ ਜਿਨਸੀ ਸੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਸਥਾ 'ਰੇਪ ਐਂਡਿਊਜ਼ ਇਨਸੈਸਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਨੈਟਵਰਕ' (RAINN) ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੀਬ ਸੱਤਾ ਤਿੰਨ ਲੱਖ (3,21,000) ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਜਾਂ ਜਿਨਸੀ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੇਸ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਹਰ 98 ਸੈਕਿੰਡ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਕੇਸ ਦਰਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ; ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ 'ਰੇਪ ਕਿੱਟ' (ਆਪਣਾ ਮੈਡੀਕਲ ਕਰਨ ਲਈ) ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਖਰਚਾ 500-1500 ਅਮਰੀਕਨ ਡਾਲਰ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਮੈਡੀਕਲ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਨਾ

ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਲੜਕੀਆਂ ਇੰਨੀ ਮਹਿੰਗੀ ਕਿੱਟ ਖਰੀਦਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ।

ਇਸੇ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 1998 ਤੋਂ 2018 ਤੱਕ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 20 ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੇਪ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 21% ਪੀੜਤ, ਗੇਅ ਤੇ ਲੈਸਬੀਅਨ ਲੋਕ ਸਨ। 38% ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਰੇਪ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ, ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਅਮਰੀਕਨ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੈਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਰੇਪ ਦੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੇਪ ਕੇਸ ਫੌਜੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਸਟੈਟਿਸਟਿਕਸ ਕੈਨੇਡਾ' ਦੀ ਦੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਰੇਪ ਜਾਂ ਜਿਨਸੀ ਫੋਰਸਾਈਟ ਦੀਆਂ ਪੀੜਤ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ 6% ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 4 ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਔਰਤ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਰੇਪ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ 2004 ਤੋਂ 2014 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ 6 ਲੱਖ 36 ਹਜ਼ਾਰ ਰੇਪ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਏ।

'ਯੂ. ਐਸ. ਬਿਊਰੋ ਆਫ ਜਸਟਿਸ' ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ 3000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 25 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹਨ ਅਤੇ 45 ਲੱਖ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾ

ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ 3000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਸ਼ੈਲਟਰ ਹੋਮ ਹਨ, ਪਰ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇੰਨੀ ਵੱਧ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ 3 ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਵਲੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ੈਲਟਰ ਹੋਮ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਔਸਤ 5-7 ਵਾਰ ਮਰਦਾਂ ਤੋਂ ਕੁੱਟ-ਮਾਰ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਸ਼ੈਲਟਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਸ਼ੈਲਟਰਜ਼ ਫਾਰ ਅਬਿਊਜ਼ਡ ਵੁਮਨ ਕੈਨੇਡਾ' ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਇਸ ਵਕਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵੁਮਨ ਸ਼ੈਲਟਰ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 12,000 ਬੈਡ ਹਨ, ਪਰ ਹਰ ਵਕਤ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਔਰਤਾਂ ਸ਼ੈਲਟਰ ਹੋਮ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਅਲਕੋਹਲ ਅਬਿਊਜ਼' ਅਨੁਸਾਰ 18 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ 86% ਲੋਕ ਸ਼ਰਾਬ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਾ ਪੀਣ ਦੇ ਆਦੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 10% ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਫਤੇ ਵਿਚ 70 ਤੋਂ ਵੱਧ ਡਰਿੰਕ (ਪੈਂਚ) ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 6 ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਰਾਬ ਕਾਰਨ ਮਰਦੇ ਹਨ। 'ਵਰਲਡ ਹੈਲਥ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ' ਦੀ 200 ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰਿਤ ਤਾਜ਼ਾ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਲੋਕ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਔਸਤਨ ਇੱਕ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਾਲ ਵਿਚ 10 ਲਿਟਰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਲਬਰਟਾ ਸੂਬਾ ਸਾਰੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਹੈ।

'ਸਬਸਟਾਂਸ ਅਬਿਊਜ਼ ਤੇ ਮੈਂਟਲ ਹੈਲਥ ਸਰਵਿਸਿਜ਼' ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ 70 ਮਿਲੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੈਨ ਨਾਲ ਸੌਣ ਲਈ ਨੀਂਦ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਰਥ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਉਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ-ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਤਲਾਕ ਦਰ 40-50% ਹੈ ਤੇ ਔਸਤਨ ਵਿਆਹ 10 ਕੁ ਸਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬੇਸ਼ਕ ਪਿਛਲੇ 2 ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਤਲਾਕ ਦੀ ਦਰ ਘਟੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਵਿਆਹ ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਮਨ ਲਾਅ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਜਾਂ ਵਿਆਹ ਨਾ ਕਰਾਉਣਾ ਜਾਂ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਇੰਨਾ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਿਨਾ ਵਿਆਹ ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਾਬਿਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਬੇਸ਼ਕ ਪਿਛਲੇ 200 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੇ ਸਰਮਾਇਆ ਵਧਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਰਮਾਇਆ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਜੋਰੀਆਂ ਭਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਹਰ ਵੱਡਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਆਪਣੇ ਮੁਨਾਫੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਤੇ ਹੋਰ ਵਧੀਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੋੜ ਜਿੰਨੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਘਟਾਈ ਜਾ ਸਕੇ ਤੇ ਮੁਨਾਫਾ ਹੋਰ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਮਨਫੀ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਇਸ ਦੌੜ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵੱਧ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਸ ਦੌੜ ਵਿਚ ਹਨ, ਕਿਵੇਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਟੈਕਸ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੋੜ ਸਿਰਫ ਵੋਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਮੁਨਾਫੇ ਤੇ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਆਧਾਰਿਤ ਬਾਹਰੋਂ ਦਿਸਦਾ ਸਿਸਟਮ ਬੜਾ ਲੁਭਾਵਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਛੋਟੇ ਲੈਵਲ 'ਤੇ ਹੀ ਹੈ, ਵੱਡੇ ਲੈਵਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਭ ਪਾਸੇ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਲੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਾਲ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਟੈਕਸ ਚੋਰੀ ਲਈ ਚੈਰਿਟੀ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਕਰੋਨਾ ਅਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਖੋਜ

ਜਦ ਤੋਂ ਕਰੋਨਾ ਦਾ ਕਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਰੋਨਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾ ਧੜ, ਨਾ ਸਿਰ, ਨਾ ਪੈਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਿਮਾਗ ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵਖਰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਸੂਰਾ ਇੱਕ ਸੈੱਲ (ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਕਰੀਬ 30 ਖਰਬ ਸੈੱਲਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਗਲੀ ਪੁਸ਼ਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਸੈੱਲ

ਡਾ. ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ
ਫੋਨ: 1-905-781-1197

ਵਿਚਲੀਆਂ ਅੰਗਤੀਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਇਹੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ, ਜਦ ਇਹ ਆਪਣੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੈੱਲ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਹ ਨਿਰਜੀਵ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਸੈੱਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਸ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਛੱਡ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਵਾਇਰਸ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਲੜਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਾਰਾ ਤਾਣ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਸ ਦੇ ਕਣ ਸਾਹ ਨਾਲ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਲੜਨ 'ਤੇ ਵਾਹ ਲਾਉਂਦਾ ਆਪਣਾ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬੁਖਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਪੰਜ-ਛੇ ਦਿਨ ਇਹ ਨਾ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਆਵੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸਰੀਰ ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਤਾਣ ਲਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਫੌਜੀ (ਚਿੱਟੇ ਰਕਤਾਣੂ ਅਤੇ ਸੁਨੇਹੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਵਗੇਰਾ) ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਸੋਜਸ਼ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਚਿਪਕਣੇ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਸੈੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਿਸਣ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਹੀਨੇ ਸਾਹ ਬੈਲੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਕਸੀਜਨ ਨੇ ਖੂਨ ਵਿਚ ਰਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਲਤੂ ਲੈਸਦਾਰ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦਾ ਲੋਪ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੂਨ ਵਿਚ ਆਕਸੀਜਨ ਘੱਟ ਜਾਣ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਸਾਹ ਘੁਟਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਆਕਸੀਜਨ ਦੇਣ ਜਾਂ ਮਸ਼ੀਨ ਨਾਲ ਸਾਹ ਦੇਣ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੁਖਾਰ, ਸੁੱਕੀ ਖੰਘ ਅਤੇ ਥਕਾਵਟ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀਆਂ ਆਮ ਅਲਾਮਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗਲਾ ਖਰਾਬ ਹੋਣਾ, ਸਿਰ ਦਰਦ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਪੱਠਿਆਂ ਵਿਚ ਦਰਦ, ਦਸਤ ਲੱਗਣ, ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਪਿੰਡ ਵਾਂਗ ਦਾਣੇ, ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਗਲਾਂ ਦਾ ਬਦਰੰਗ ਹੋਣ ਜਿਹੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵੀ ਵੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਅੰਗ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁੱਕਾ ਘਾਹ ਬੂਟ, ਸੁੱਕੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ ਜਾਂ ਸੁੱਕੇ ਦਰਖਤ ਸਭ ਕੇ ਨਵੇਂ ਬੂਟਿਆਂ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਜਾਂ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਕਾਰਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸਰੀਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਾਲੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਲਈ

ਆਪਣਾ ਹਰ ਸਨੇਹੀ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਆਉਣ 'ਤੇ 80% ਮੌਤਾਂ 80 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਰੀਜ਼ ਥੋੜੇ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਹੋ ਕੇ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੁਲ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ 3.8% ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਕੁਲ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਦੇ ਕਰੋੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੁਲ ਮੌਤਾਂ 7 ਲੱਖ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਣ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਕਣਾਂ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੱਕ, ਮੂੰਹ ਜਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਅੱਗੇ ਫੈਲਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਲੱਛਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ-ਗਿਲਣ ਵਾਲੇ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

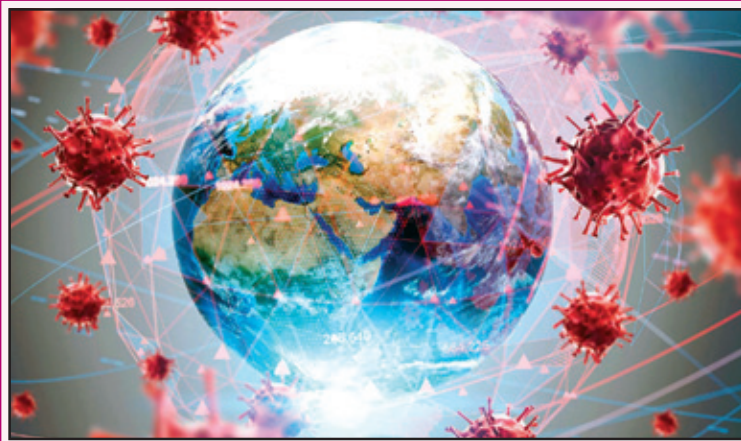
ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਫੈਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਯਤਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਮਾਸਕ ਪਾਏ ਜਾਣ ਕਿ ਨਾ, ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਕਾਫੀ ਗਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਹਵਾ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਫੈਲਦਾ, ਜੇ ਫੈਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਰੀਜ਼ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਿੱਧੀ ਖੋਜ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਪਰ ਕਰੀਬ 200 ਡਾਕਟਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸੰਸਾਰ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜਿਥੇ ਬੰਦ ਕਮਰਾ ਹੋਵੇ, ਲੋਕ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਬੈਠੇ ਹੋਣ, ਉਸ ਥਾਂ ਮਾਸਕ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵਾਇਰਸ ਆਮ ਜ਼ੁਕਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਹਵਾ ਰਾਹੀਂ ਫੈਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਫੈਲੇਗਾ।

ਮਾਤਾ, ਪੋਲੀਓ, ਡੇਂਗੂ, ਏਡਜ਼, ਖਸਰਾ, ਈਬੋਲਾ, ਹਲਕਾਅ, ਜੁਕਾਮ ਆਦਿ ਵਾਂਗ ਕਰੋਨਾ ਵੀ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਿਮਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ। ਦੂਜੇ ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਜਿਵੇਂ ਬੈਕਟੀਰੀਆ (ਕੋਹੜ, ਰੈਜ਼ਾ, ਟੀ. ਬੀ., ਪਲੇਗ) ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪੈਨਸਲੀਨ, ਸਟਰੈਪਟੋਮਾਈਸੀਨ ਆਦਿ। ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਵਾਇਰਸ ਬਿਮਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਬੈਠੇ ਟੀ ਸੈੱਲ (ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ) ਉਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਫੈਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਇਰਸਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਵੈਕਸੀਨ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਮ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤੇ ਕਣ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਚੇਤਨ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਲ ਬਿਮਾਰੀ ਆਉਣ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਸਿਪਾਹੀ

ਅੰਦਰ ਆਉਣ 'ਤੇ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਵੈਕਸੀਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਉਨੀ ਦੇਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੇਲੋੜਾ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਣਾ, ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਛੇ ਫੁੱਟ ਦੀ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣੀ, ਬੰਦ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਮਾਸਕ ਪਾਉਣਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਣਜਾਣ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਲੱਗਣ ਤੇ ਨੱਕ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਣਾ, ਜਾਂ ਅਲਕੋਹਲ

ਹੋ ਕੇ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਵਾਇਰਸ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸੋ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਇਰਸ ਇੱਕ ਤੋਂ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੱਧ ਸਕਦਾ। ਜਦ ਵਾਇਰਸ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ (ਅਬਾਦੀ) ਕਰੋੜਾਂ ਗੁਣਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਅੱਗੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਚੁਕਾ

ਨਾਲ ਕੀਟਾਣੂ ਰਹਿਤ ਕਰਨਾ, ਜਿਹੀਆਂ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਅਪਨਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਕਈਆਂ ਵਲੋਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਾਧਾਰ ਟੋਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਪਈ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਲੇਰੀਏ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹਾਈਡਰੋਕਸੀ ਕਲੋਰੋਕਿਉਨ ਕਰੋਨਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਕਈ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦੇਵ ਵਲੋਂ ਵੀ ਇੱਕ ਦੇਸੀ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ਰਾਮ ਬਾਣ ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਕੰਮ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਇੱਕ ਦਵਾਈ ਜਿਸ ਦੀ ਈਬੋਲਾ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਰੈਮਡੀਸੀਵਾਇਰ, ਵੀ ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਦਰ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਦੇ ਰੁਕਣ ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਾਫੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਝੁੰਡ ਸੁਰੱਖਿਆ (ਹਰਡ ਇਮਿਊਨਿਟੀ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰ

ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਕਣ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਵਧਣਾ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੇ ਕੁਝ ਕੁ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ ਫਰਾਂਸ ਅਤੇ ਇਟਲੀ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਅਬਾਦੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਘਟ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮੌਤਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬੁਢਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਓਂਟਾਰੀਓ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਵਿਚ 80% ਲੋਕ 80 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸਨ।

ਦੂਜਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ, ਇਹ ਚੀਨ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਨੇ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਜੇ ਵੀ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਉਥੇ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸਿਰ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਫੈਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹਨ।

ਕਰੋਨਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਵੈਕਸੀਨ ਬਣਾਉਣ ਉਤੇ ਖੋਜ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ ਫੈਲਣ 'ਤੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਸਾਰ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੁਣ 140 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੈਕਸੀਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਵਿਚ

ਖੋਜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 7 'ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ' ਦੇ ਟੈਸਟ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਤੀਸਰੇ ਤੇ ਆਖਰੀ, ਜੋ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਦੇ ਪਤਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਲਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਗਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੈਕਸੀਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਕਰੋਨਾ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਵੈਕਸੀਨ ਸਾਲ, ਡੇਢ ਸਾਲ ਵਿਚ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਵੈਕਸੀਨ ਦੇ ਛੇਤੀ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਆਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਧੀਆ ਨਤੀਜੇ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਵੱਧ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਗ (ਆਰ. ਐਨ. ਏ. ਅਤੇ ਥੱਲ) ਆਮ ਜ਼ੁਕਾਮ ਦੇ ਵਾਇਰਸ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਕੋਰਨਾ ਦੀਆਂ ਡੰਡੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸੈੱਲ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਬਣਾ ਕੇ ਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ 500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤ ਕੇ ਵੇਖਣਾ ਹੈ। ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ 10 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਟੀਕੇ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਉਮੀਦ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇਹ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਸਕੇਗੀ।

ਯੂਰਪ ਸੰਗਠਨ ਨੇ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਦੁਨੀਆਂ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਈ 2020 ਵਿਚ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ 16 ਅਰਬ ਯੂਰੋ (25 ਅਰਬ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਡਾਲਰ) ਦਾ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਲੋੜਵੰਦ ਲਈ ਵੈਕਸੀਨ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਫੰਡ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੇ ਵੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਆਪਣੀ 'ਸਭ ਪ੍ਰੀਵੇਟ, ਸਭ ਲਾਭ ਲਈ' ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਸਾਂਝੇ ਯਤਨ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੈਕਸੀਨ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਤਾਰ ਸਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਆਮ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਣਗੇ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਕੰਮ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰ ਸੈਰ ਸਪਾਟੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਝੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਵਾਈ ਯਾਤਰਾ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਥੋੜੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉੱਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੱਸਾਂ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਭੀੜ ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਹੀ। ਹੋਟਲ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹਨ। ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਕਰੀਬ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹਨ। ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਂ, ਇੱਕ ਉਮੀਦ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੁਸ਼ੀਬਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਆਮ ਵਰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅੱਗੇ ਤੌਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਇਹ ਤੱਤੀ ਵਾਅ ਲੰਘ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਰਹਿ ਗਏ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਭੁੱਲ ਭੁਲਾ ਜਾਣਗੇ।

ਅਮਰੀਕਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ 1-2% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਰੋਟੀ, ਕੱਪੜਾ, ਮਕਾਨ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਹਰੀ ਸੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਅਮੁੱਕ ਦੌੜ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਫਸਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਉਣਾ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੇ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸਾਧਨ

ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕੁਝ ਰਿਲੈਕਸ ਹੋਣ ਲਈ ਉਥੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬ੍ਰੇਨਵਾਸ਼ਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਤੇ ਲੁਟੇਰਾ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਗੱਠਜੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਕੰਪੀਟੀਸ਼ਨ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਸਟਮ ਅਜਿਹਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨ ਬਣ ਕੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੌਧਿਕ ਪੱਧਰ ਇੰਨਾ ਨੀਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ

ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਇਸ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੇ ਭੋਗਣ ਤੇ ਵੇਚਣਯੋਗ ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭਰਮ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਹੈ, ਪਰ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ, ਨਸ਼ੇ, ਰੇਪ, ਤਲਾਕ ਆਦਿ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਉਸ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਨਵੀਨ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਘਟਾ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦਬਾਅ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਟੈਕਸ ਰੇਟ ਵਧਾਈ ਤਰੀਕਾਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ,

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟੇਸ਼ਨ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਆਦਿ) 'ਤੇ ਕੱਟ ਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ, ਲੋਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਧੱਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੁਰਮ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਸਿਖਰਾਂ ਛੂਹ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਾਮ ਭੜਕਾਊ ਮਨੋਰੰਜਨ (ਗੀਤ, ਫਿਲਮਾਂ, ਪੱਬ, ਕਲੱਬ, ਨਸ਼ੇ) ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਵਹਿਸ਼ੀ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੇਅ-ਲੈਸਬੀਅਨ ਦੀ ਵਧਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੈਕਸ ਤਵਾਜ਼ਨ ਦੇ ਵਿਗੜਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਰੇਪ, ਹਿੰਸਾ ਸਮੇਤ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਜੁਰਮ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਗੁਲਾਮੀ ਤੇ ਬੌਧਿਕ ਦਿਵਾਲੀਏਪਨ ਵੱਲ ਹੋਰ ਧੱਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ, ਸੁਭਵਾਨ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਸਮਾਜਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ, ਇਸ ਲੁਟੇਰਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ-ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਲੁੱਟ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਕੁਝ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ।

ਕਾਇਨਾਤ ਹੱਸਦੀ ਤੇ ਹਸਾਉਂਦੀ, ਗਾਉਂਦੀ ਤੇ ਗਵਾਉਂਦੀ, ਖੇਡਦੀ ਅਤੇ ਖਿਡਾਉਂਦੀ, ਹੱਸਦੀ ਤੇ ਰਸਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਬੋਲਦੀ ਤੇ ਬੁਲਾਉਂਦੀ। ਕਾਇਨਾਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ, ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦੀ, ਹੁੰਗਾਰਾ ਲੋਚਦੀ, ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦੀ, ਰਾਹ ਪਾਉਂਦੀ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਕਸਦ ਤੇ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਦਾ ਪੈਗਾਮ ਹਰ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉਂਦੀ।

ਕਾਇਨਾਤ ਮੌਲਦੀ, ਖਿੜਦੀ ਤੇ ਖਿਡਾਉਂਦੀ, ਫੁਲਦੀ, ਫਲਦੀ, ਫੈਲਦੀ ਅਤੇ ਫੱਕਰਤਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਅਕੀਦਤ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ। ਕਾਇਨਾਤ ਸਮੁੱਚਾ ਪਸਾਰ, ਵਿਸਥਾਰ, ਖਿਲਾਰ, ਅਪਰ-ਅਪਾਰ, ਮਨ-ਦੁਆਰ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਆਧਾਰ।

ਕਾਇਨਾਤ ਧੜਕਦੀ ਤੇ ਧੜਕਾਉਂਦੀ, ਹਸਾਸ ਦਾ ਰੰਗ। ਸੁਖਨ, ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਦਾ ਨਾਮ। ਦੂਰ ਤੀਕ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਅੰਬਰ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਛੁਪੀਆਂ ਅਨੰਤ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਸੁਪਨੇ ਅਤੇ ਸਦਾਕਤਾਂ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਫੈਲਿਆ ਕਣ-ਕਣ ਜੀਵਨ। ਕਾਇਨਾਤੀ ਅਨੰਤਤਾ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਮੱਤ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਮੋਚ ਆਵੇ?

ਕਾਇਨਾਤ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਬੱਝੀ ਅਤੇ ਕਾਇਦੇ-ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਹਾਰੀ। ਦਾਇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰ। ਇਕਸੁਰਤਾ, ਇਕਸਾਰਤਾ ਅਤੇ ਇਕਮਿਕਤਾ ਦੀ ਕੀਰਤੀ।

ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮੂਹ। ਹਰੇਕ ਦੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾਵਾਂ। ਹਰੇਕ ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਜਾਤੀਆਂ-ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ, ਜੀਵਾਣੂ-ਪਰਵਾਣੂ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਤੇ ਨਿਰਜੀਵ ਵਸਤਾਂ, ਵਰਤਾਰੇ। ਸਮੂਹਕਤਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਮੁੱਚੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ। ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ। ਇਸ ਦੀਦਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਅਸੀਮਤਾ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ, ਵਡੱਤਣ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆ ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਸਿਰਫ ਅਨੰਤਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਇਨਾਤ ਬਾਰੇ ਸਭ ਜਾਣਦਾ। ਕਾਇਨਾਤੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰੀ ਵਿਚਾਰ, ਸੋਝੀ ਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਤੁੱਛ ਜਿਹੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ, ਅਕਾਰਥ ਹੀ ਪਾਰਖੂ ਤੇ ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀ ਫੋਕੀ ਉਤਮਤਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਂ! ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਇਕ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਹੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਦ ਅਸਗਾਹ, ਅਨੰਤ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸੂਰਜ, ਚੰਦ, ਤਾਰੇ, ਗ੍ਰਹਿ, ਉਪ ਗ੍ਰਹਿ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦੋ ਗਜ਼ ਜਮੀਨ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਜਾਣ ਜਾਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ?

ਕਾਇਨਾਤ ਜਦ ਵਜਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਨੱਚਦੀ ਤੇ ਨਚਾਉਂਦੀ, ਜਿਉਂਦੀ ਤੇ ਜਿਉਣ ਦਾ ਗੁਰ ਹਰੇਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਣਗੁਣਾਉਂਦੀ। ਪਰ ਕੀ ਅਸੀਂ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਸੁਣਿਆ ਏ? ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਿਆ ਏ? ਇਸ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਲੀ ਚੁੱਪ ਨਾਲ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋਏ ਹੋ? ਕਦੇ ਦੀਦਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਰੂਪ, ਰੰਗ, ਰੰਗੀਨੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗਰੇਜ਼ਤਾ ਨੂੰ ਉਤਾਰਿਆ ਏ? ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਬੋਲਾਂ, ਰਾਗਾਂ, ਨਾਦਾਂ, ਰਾਗਣੀਆਂ ਨੂੰ ਘੋਲਿਆ ਏ? ਕਦੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਚੇ ਹੋ? ਕਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ ਏ? ਕਦੇ ਕਾਇਨਾਤੀ ਰਹਿਮਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਕੀਤਾ ਏ? ਕਦੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ, ਬੇਦਿਆਈ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਏ? ਕਦੇ ਵਲਵਲਿਆਂ, ਵਹਿਣਾਂ, ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਵਿਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਏ? ਕਦੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਨੂੰ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਏ? ਕਦੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦੀਵਤਾ ਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਦੇਣ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਏ ਹੋ? ਕਦੇ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਕਿਰਿਆਵੀ, ਕਿਰਨਮਈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਈ, ਕ੍ਰਿਤਾਰਥੀ ਅਤੇ ਕੀਰਤੀ ਦੀ ਕੈਨਵਸ ਨੂੰ ਰੂਹ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ ਏ? ਕਦੇ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ, ਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਮੁਹੱਬਤ ਅਤੇ ਮਮਤਾਈ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦ ਨੂੰ ਰੰਗਿਆ ਏ? ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਕੰਮੇਪਣ ਤੇ ਨਾ-ਅਹਿਲੀਅਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਪਾਰਦਸ਼ਤਾ ਤੇ ਪਾਕੀਜ਼ਤਾ ਦੇ ਪੈਗਾਮ ਨੂੰ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਜਾਣਿਆ ਏ?

ਕਾਇਨਾਤੀ ਗੁਫਤਗੂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਓ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮੂਲੀਅਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਖੁਦ ਨੂੰ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚੋਂ ਵੱਖ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗੇ?

ਕਾਇਨਾਤ ਕਈ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੀ ਏ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ ਆਪਣੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਦ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਕਾਵਿ ਰੰਗ ਇੰਨਾ ਭਾਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਰਤਕ ਹੈ ਜਾਂ ਕਵਿਤਾ! ਪਿਛਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਡਾ. ਭੰਡਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਹੱਸਣਾ ਮਨੁੱਖੀ ਫਿਤਰਤ ਦੀ ਪਛਾਣ। ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਦਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ। ਚੱਜ-ਅਚਾਰ ਦੀ ਝਲਕ। ਹਾਸੇ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਜੱਗ-ਜਾਹਰ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ, ਕਦੋਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾਲ ਹੱਸਦਾ?...ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅੰਗ-ਅੰਗ ਹੱਸਦਾ, ਨੈਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਾਸਾ ਡਲਕਦਾ, ਬੋਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਾਸਾ ਉਗਮਦਾ, ਤੌਰ ਵਿਚ ਹਾਸੇ ਦਾ ਜਲਵਾ ਅਤੇ ਉਦਮ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਹਾਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ।” ਹਥਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਡਾ. ਭੰਡਾਲ ਨੇ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਕਾਇਆ ਤੋਂ ਅਵੇਸਲੀ ਹੋਈ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਤੰਜੋੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, “ਕਾਇਨਾਤ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਜ ਦਿੰਦੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਭਟਕਣ ਵਿਚ ਹੀ ਉਲਝਦੇ ਹਾਂ। ਕਦੇ ਵੀ ਇਕੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਆਗੋਸ਼ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਂਦੇ।...ਕੁਦਰਤ ਤਾਂ ਹਰਦਮ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਵੱਸਦੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੀਏ, ਇਸ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਸਾਹ-ਸੁਰੰਗੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਈਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਮਨਫੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਜਦ ਉਹ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀ-ਰਸਦੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਲਿਤਾੜਦਾ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਖੇਡਦਾ ਖਿਡੌਣਾ ਦੱਸਦਿਆਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ, ਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਮੁਹੱਬਤ ਅਤੇ ਮਮਤਾਈ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦ ਨੂੰ ਰੰਗਿਆ ਏ? ਡਾ. ਭੰਡਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਧੁੱਪ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਉਚੇਚ ਜਰੂਰ ਕਰਨਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਸਦੀਵ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਸਰਘੀ ਹੀ ਦੁਪਹਿਰ ਬਣਦੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਆਖਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਬਣ ਕੇ ਅਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਥਿਰਤਾ ‘ਤੇ ਕਾਹਦਾ ਮਾਣ?’ –ਸੰਪਾਦਕ

ਸੂਰਜ ਦੇ ਧੁੱਪੀਲੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਨਿੱਘ ਭਰੇ। ਧੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਸੇਕਦਿਆਂ, ਧੁੱਪਾਂ ਬਣਨ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰੇ, ਧੁੱਪ ਜੇਡ ਉਮਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਾਣ ਹੋਵੇਗੀ।

ਤਾਰੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਕਿਰਨਈ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਸ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਟਿੱਕੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਸੁਣਨਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨ-ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਰੂਹ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਚਾਨਣ ਵਰਗਾ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਚਾਨਣ ਦਾ ਵਣਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਵਣਜ ਸਦਾ ਨਫਾ। ਇਕ ਦੀਵੇ ਦਾ ਚਾਨਣ ਨਹੀਂ ਘੱਟਦਾ, ਜਦ ਇਹ ਦੂਸਰੇ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੀ ਰਾਤੋ, ਜੋਬਨ-ਮੱਤੇ ਚੰਨ ਦੀਆਂ ਚਾਨਣੀ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ, ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵੱਸਦੇ ਚੰਨ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਦੁਆਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਚਾਨਣ ਰੰਗੇ ਪਲ ਮਾਣਨ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਆਗੋਸ਼ੀ ਅਮੀਰਤਾ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਰੰਗਣ ਵਿਚੋਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਦੀਵਤਾ ਕਿਆਸਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਵਾਂ ਲਈ ਝੋਲੀ ਫੈਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਚੰਨ ਦੀਆਂ ਚਮਤਕਾਰੀ ਦੁਆਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਦਗੀ ਦੀ ਲੋਚਾ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ।

ਵੱਗਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਚਾਲ-ਚਾਲ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਯੁੱਗ ਜਿਉਣ ਦਾ ਵਰਦਾਨ। ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਤਮੰਨਾਵਾਂ, ਤਾਂਘਾਂ ਅਤੇ ਤਰਜ਼ੀਹਾਂ ਦੀ ਤਸ਼ਬੀਹ ਹੁੰਦੀ। ਦਰਿਆ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜਦ ਕੰਢਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦੀ ਬੋਝੀ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ੁਕਰ-ਗੁਜਾਰੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੁੱਲ ਜਾਂਦੀ। ਪਾਣੀ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚਲੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਤੇ ਪਹੁਲਤਾ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਸੁਣਨਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾਉਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਏ ਪਾਣੀ ਵਰਗੀ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਧੁਰ-ਦਰਗਾਹੀ ਆਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣਾ।

ਰੁਮਕਦੀ ਪੌਣ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਅਰਦਾਸ, ਅਰਾਧਨਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਯਾਮਤਾ ਨੂੰ ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚ ਰਚਾ ਕੇ, ਇਸ ਵਰਗਾ ਹੋਣ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਕਰਨੀ। ਪੌਣ ਵਰਗੀ ਤਰਲਤਾ, ਝੀਤਾਂ ਥੀਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਅਤੇ ਹਰ ਕੰਨ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤਕਤਾ ਅਤੇ ਸੁਗਮਤਾ ਨੂੰ ਸਾਹ-ਸਰਸਰਹਾਟ ਬਣਾਉਣਾ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵੰਨੀਂ ਅਹੁਲਣਾ, ਧਰਮ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੌਣ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਬੋਲਾਂ ਦਾ

ਆਧਾਰ। ਪੌਣ ਵਿਚਲੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਕਾਇਨਾਤੀ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ। ‘ਵਾਅ ਦੇ ਪਿੱਛੇ’ ਤੇ ਉਕਰੇ ਪਾਕ ਬੋਲਾਂ ਵੰਨੀਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ, ਪਰ ਜੋ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ, ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਮਿਲਦੀ।

ਸਰਘੀ ਦੀ ਸਰਗਮ ਵਿਚ ਘੁਲੀ ਹੁੰਦੀ ਏ ਰੰਗ-ਬਰੰਗਤਾ, ਤੁਲ ਧੋਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੂਪਮਾਨਤਾ, ਖਿੜ ਰਹੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਆਭਾ, ਮਹਿਕਦੀਆਂ ਕਲੀਆਂ, ਮੌਲਦੇ ਬਿਰਖ ਤੇ ਬਹਾਰ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਪਰਵਾਜ਼। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਦੀਲੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ

ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ, ਫਿਰ ਖੁਦ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕਿਥੇ ਕੁ ਹੈ? ਕੀ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕਦੇ ਸਰਘੀ ਬਣਨ ਬਾਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਿਆ ਏ? ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸੰਧੂਰੀਪਣ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਲਿਸ਼ਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਣ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਅਤੇ ਲੋਚਾ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਧਰਮੀਅਤ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾ ਜਾਂਦੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਧੁੱਪ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਉਚੇਚ ਜਰੂਰ ਕਰਨਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਸਦੀਵ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਸਰਘੀ ਹੀ ਦੁਪਹਿਰ ਬਣਦੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਆਖਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਬਣ ਕੇ ਅਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਥਿਰਤਾ ‘ਤੇ ਕਾਹਦਾ ਮਾਣ? ਦਿਨ ਦੇ ਚੜਨ ਤੇ ਢਲਣ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਕਰਮ-ਆਸਣ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ। ਧੁੱਪ ਦੇ ਹਰੇਕ ਰੰਗ ਅਤੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਜਰੂਰ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਹੀ ਧੁੱਪ ਜਿਹੇ ਬਣਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ।

ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੰਗ-ਢੰਗ, ਰੂਪ-ਸਰੂਪ, ਦ੍ਰਿਸ਼, ਦਿੱਖ, ਦਵੰਦ, ਆਸਵੰਦ, ਸਮੁੱਚਤਾ ਤੇ ਇਕੱਲਪਣ, ਇਕਹਿਰਾਪਣ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਪਰਤੀ।

ਵਰਦੇ ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਕਣੀਆਂ ਦੀ ਕਿਣ-ਮਿਣ ਨੂੰ ਕੰਨ-ਰਸ ਬਣਾਉਣਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕਣੀਆਂ ਮਿਲ ਕੇ ਨਦੀਆਂ-ਨਾਲਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀਆਂ, ਦਰਿਆ ਵੀ ਬਣਦੀਆਂ ਅਤੇ ਆਖਰ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸਮਾ ਕੇ ਅਗਲੇ ਸਫਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਕਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਖੜਾ ਪਾਣੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਮਾਰੂਥਲਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਵੀ ਬੁਝਾਉਂਦੀਆਂ। ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰਦੀਆਂ, ਸਿੰਗਾਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰਦੀਆਂ। ਇਹ ਕਣੀਆਂ ਹੀ ਜੀਵਨ-ਕਣੀਆਂ ਬਣ ਕੇ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜਿਉਣ-ਜੋਗਾ ਕਰਦੀਆਂ। ਕਣੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗੀਤਕਤਾ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਹ-ਸੁਰੰਗੀ ਦਾ ਸਰੋਦੀਪਣ। ਕਦੇ ਮਨ ਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਨੂੰ ਕਣੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਟਾਉਣਾ, ਇਸ ਦੇ ਰਾਗੀ ਨਾਦ ਵਿਚ ਪੈਰ ਬਰਕਾਉਣਾ, ਤਹਿਜੀਬ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਕਦੇ ਰੁਮਕਦੀ ਪੌਣ ਰਾਹੀਂ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਰਾਗ-ਰਮਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣਨਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੱਤਿਆਂ ਅਤੇ

ਸ਼ਬਦ ਜੋਤ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ
ਫੋਨ: 216-556-2080

ਪੌਣ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਤਤਪ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਣ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਚਿਰਜੀਵ ਹੋਵੇਗੀ। ਪੌਣ ਨਾਲ ਪੀਛੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਜਰੂਰ ਆਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਹ-ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਲਈ ਪੌਣ ਦਾ ਰੁਮਕਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ। ਯੋਗੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਹੀ ਜੰਗਲ-ਬੋਲਿਆਂ, ਪਹਾੜਾਂ, ਨਦੀਆਂ ਜਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਡਿਆਂ 'ਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਧੁਨ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਕਾਇਨਾਤ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋਣ ਲਈ ਯੋਗ ਕਮਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਿਉਂਤਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ।

ਕਦੇ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਦੀ ਚਹਿਕਣੀ, ਚੀਂ ਚੀਂ, ਬੋਟ-ਬੋਲਾਂ ਜਾਂ ਗੁਫਤਗੂ ਵਿਚ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਲੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਝਰਦੀ ਏ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਦੀ ਗੁਟਕਣੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਭਰਪੂਰਤਾ ਤੇ ਅਨੰਦਤਾ ਦਾ ਰਾਗ-ਰਤਨ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ। ਕਦੇ ਪੰਛੀ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਰੂਹ-ਰੋਜ਼ਾ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਛੀਆਂ ਵਾਂਗ ਚੋਗ ਚੁਗਣ, ਅੰਬਰ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਪਲ ਦੀ ਬੇਫਿਕਰੀ ਵਿਚੋਂ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਚਤਮ ਤਸ਼ਬੀਹਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਮਿਲੇ। ਕੀ ਮਨੁੱਖ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗ ਹੱਦ-ਸਰਹੱਦ ਉਲੰਘ ਸਕਦਾ? ਕੀ ਅੰਬਰੀ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾ ਸਕਦਾ? ਕੀ ਪੁੱਠੀਆਂ ਬਾਜੀਆਂ ਪਾ ਸਕਦਾ? ਕੀ ਆਲ੍ਹਣੇ ਦੇ ਤੀਲਿਆਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਵਿਚੋਂ ਅਸੀਮ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਖੇਡਿਆਂ ਦਾ ਹਾਸਲ ਬਣ ਸਕਦਾ? ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਵਰਗੀ ਸੋਚ-ਉਡਾਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ। ਸਿਰਫ ਪੰਛੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਹੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ, ਹਾਸੇ-ਹੰਝੂ, ਹਾਵੇ-ਹੌਕੇ ਜਾਂ ਗੁੱਸਾ-ਪਿਆਰ ਜਾਹਰ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਜ ਸਮਝੇਗਾ ਅਤੇ ਮਾਣਮੱਤਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਕਿਵੇਂ ਸਿਰਜੇਗਾ?

ਫੁੱਲ ਵੀ ਕੋਲ ਕੋਲ ਬਹਿ ਕੇ ਫੁੱਲਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਕੰਡਿਆਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਕਰਦੇ, ਭੌਰਿਆਂ ਤੇ ਤਿਤਲੀਆਂ ਦੀ ਆਦਿ ਭਗਤ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਰੰਗ-ਮਹਿਕ ਦੀ ਲਬਰੇਜ਼ਤਾ ਤੇ ਸਕੂਨ ਵੀ ਚੋਗਿਰਦੇ ਦੇ ਨਾਮ ਲਾਉਂਦੇ। ਫੁੱਲਾਂ ਜਿਹਾ ਹੋਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਵੀ ਦਿੰਦੇ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਸਗੋਂ ਕੰਡੇ ਬਣਨ ਵੱਲ ਵੱਧ ਰੁਚਿਤ ਰਹਿੰਦਾ।

ਰੁੱਖ, ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੋਹੰਦੇ। ਖਹਿੰਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ, ਦਰਅਸਲ ਗੁਫਤਗੂ ਦਾ ਰੂਪ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਗਲਵੱਕਤੀ। ਦੋ ਪਿਆਰੇ ਜੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਜਾਨ ਅਤੇ ਮੋਹ-ਰੱਤੇ। ਇਕ ਦੂਜੇ ‘ਚੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਹਾਸਲ ਖਿਆਲਦੇ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਖੁਦਮਖਤਿਆਰੀ ਭਾਲਦਾ ਹੀ ਮਾਣ-ਮਹਿਆਦਾਵਾਂ ਤੇ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਫੋਕੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨਾਲ ਧਰਮਤਾ ਨੂੰ ਵਿਉਂਤਦਾ।

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਸਦੀ ਕਾਇਨਾਤ ਅਤੇ ਕਾਇਨਾਤੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵਿਗਾਸ, ਵਿਸਥਾਰ, ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ, ਵਿਡੋਬਣਾ, ਵਿਯੋਗਤਾ, ਵਿਆਕੁਲਤਾ, ਵਿਮੁੱਖਤਾ, ਵਿਕੋਲਿਤਰਾਪਣ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣਤਾ; ਪਰ ਇਕ ਕਾਇਨਾਤ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਵੱਸਦੀ। ਇਹ ਕਾਇਨਾਤ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ, ਸੁਲੱਖਣੀ, ਸੁਹਿਰਦ, ਸੰਤੋਖੀ, ਸਮਰਪਣਮਈ, ਸੁਹਜਮਈ, ਸਿਦਕ, ਸਬਰ ਅਤੇ ਸੁਖਮਈ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਕ ਮਾਰੇ, ਇਸ ਹਾਕ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰੇ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਰਜ਼ੀਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਦਬੀਰ ਬਣਾਵੇ। ਇਸ ਦੀ ਸੁੱਚਮਤਾ ਅਤੇ ਸਾਦਗੀ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ੇ। ਮਨੁੱਖ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਮਨਫੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਜਦ ਉਹ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਸਿਰਫ ਅਨੰਤਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਇਨਾਤ ਬਾਰੇ ਸਭ ਜਾਣਦਾ। ਕਾਇਨਾਤੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰੀ ਵਿਚਾਰ, ਸੋਝੀ ਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਤੁੱਛ ਜਿਹੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ, ਅਕਾਰਥ ਹੀ ਪਾਰਖੂ ਤੇ ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀ ਫੋਕੀ ਉਤਮਤਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੌਕ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਪਾਲੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਮਹਿੰਗੇ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੇ, ਅਜੀਬ ਤੋਂ ਅਜੀਬ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਲੱਖਣ ਸ਼ੌਕਾਂ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਨੇ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਕਮਾ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸ਼ੌਕ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਆਦਿ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਤੱਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਵੀ ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੰਤੋਖ ਮਿਨਹਾਸ
ਫੋਨ: 559-283-6376

ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਭਰਮ ਦਾ ਝੁਲ੍ਹਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਸਿਰਜਕ ਲਈ ਰਾਹ ਦਸੇਰਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੌਕ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਕੇ ਮੰਗੀ ਬਰਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਮਨ ਦੀ ਮੌਜ ਨੂੰ ਪੁਰਾਉਣ ਦਾ ਦਿਨ-ਦਿਹਾਤੇ ਲਿਆ ਸੁਪਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੌਕ ਲਗਨ ਨਾਲ ਸੁੱਚੀ ਮੁਹੱਬਤ। ਸ਼ੌਕ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਤੀਆਂ ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਦਾ ਅਦੁੱਤੀ ਕਾਰਨਾਮਾ। ਸ਼ੌਕ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਸਾਗਰਾਂ 'ਚ ਕਿਸਤੀ ਨਿਲੂਣ ਦੀ ਝੱਲੀ ਲਿਲਕ। ਸ਼ੌਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਉਡੀਕਦੇ, ਆਪਣੀ ਧੁਨ ਪੁਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੌਕ ਲਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਜੋੜਨੇ ਪੈਂਦੇ, ਸਗੋਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨਵੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਪੈਂਤ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੌਕ ਕੰਡਿਆਲੇ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸ਼ੌਕ ਲੋੜਾਂ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਚਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੌਕ ਤ੍ਰਿਹਾਈਆਂ ਰੂਹਾਂ ਲਈ ਸਵਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੌਕ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸ਼ੌਕ, ਸ਼ੌਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸਗੋਂ ਰੀਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ੌਕ ਦੀ ਗੱਲ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ, ਰੀਸ ਤੇ ਵਿਖਾਵੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ।

ਕੁੱਤਾ ਬੰਦੇ ਦਾ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸਾਥੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਬੀਲਾ ਯੁੱਗ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਘਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਪਾਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਪੇਂਡੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਤੇ ਆਮ ਹੀ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁਦਦ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਵਾੜੇ ਜਾਂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਤੱਕ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵਤਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਘੇਰਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕੋਲ ਲੋੜ ਸੀ, ਅੱਜ ਉਹ ਫੈਸ਼ਨ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਹਰ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪੈਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ 'ਤੇ ਮੰਡੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਚੀਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਅੱਜ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਕੁੱਤਾ ਵੀ ਹੁਣ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਸਤੂ ਬਣ

ਬਾਜੀ ਲੈ ਗਏ ਕੁੱਤੇ, ਤੈਥੋਂ ਉਤੇ

ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ

ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਮਹਿੰਗੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਕੁੱਤਾ ਰੱਖਣਾ ਸਟੇਟਸ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਲੋਕ ਘਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਦਿਖਾਵੇ ਦੀਆਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ। ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾਓ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਘੱਟ, ਆਪਣੇ ਕੁੱਤੇ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੇ ਸਿਫਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨੇ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਮਹਿਮਾਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਸਮੇਂ ਬੁਜਰਗਾਂ ਨੂੰ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਚਾਅ ਨਾਲ ਲਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ

'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਸਾਮਾਨ ਖਰੀਦਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਐਡ ਮੂਹਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵਿਗਿਆਪਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਕਨਿਕ 'ਤੇ ਮਾਣਨ ਵਾਲੀ ਮੌਜ ਮਸਤੀ ਕੁੱਤੇ ਬਿਨਾ ਅਪੂਰੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਖਰੀਦਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪਸੰਦ ਪਹਿਲੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪਸੰਦ, ਬੰਦੇ ਦੀ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਦੀ ਪਸੰਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਹੱਥ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਤੇ ਰੱਖਣਾ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਲਗ ਇਕੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲੀ ਤਰਜ਼ੀਬ ਕੁੱਤਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਉਹ ਘਰ ਦੇ ਜੀਅ ਵਾਂਗ ਰੱਖਦੇ

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਵਾਪਰੀ ਹੈ।

ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਕਰੇਜ਼ ਇੰਨਾ ਭਾਰੂ ਹੈ ਕਿ ਬੁਜਰਗਾਂ ਦੀ ਬੇਕਦਰੀ ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਕਦਰ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਸਦੇ ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਲੇਖਕ ਦੋਸਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੁੱਤਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਘਟਨਾ ਸੁਣਾਈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਬੇਟੇ ਨੇ ਆਨ ਲਾਈਨ ਕੁੱਤਾ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਏਅਰਪੋਰਟ 'ਤੇ ਆਉਣਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਈ ਘਰ ਵਿਚ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕੰਮ ਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਸਣੇ ਬੱਚੇ, ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਲੈਣ ਏਅਰਪੋਰਟ 'ਤੇ ਗਏ। ਖੁਸ਼ੀ ਇੰਨੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਘਰ ਦਾ ਗਵਾਹਿਆ ਜੀਅ

ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਨਵੀਂ ਬਹੁ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਘਰੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਆਖਰ ਮੇਰੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਵਾਰਿਆ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਵਿਆਹੁੰਦੜ ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਮਗਰ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲੈਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਘਰੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਘੱਟ, ਅਫਸੋਸ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਵੱਧ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਵੀ ਕੁੱਤਾ ਨਵੀਂ ਬਹੁ ਨਾਲੋਂ ਬਾਜ਼ੀ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਾਂ। ਦੁੱਖ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਹਾਸੀਏ 'ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਮੋਹ ਗਵਾਹਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੰਦਾ, ਬੰਦੇ 'ਚੋਂ ਪਿਆਰ

“ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਆਹ ‘ਤੇ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਮੁੰਡਾ ਵਿਆਹ ਕੇ ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਮਗਰੋਂ ਕੁੱਤਾ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਆਹੁੰਦੜ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਪਿਉ ਤੇ ਮਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਨਵੀਂ ਬਹੁ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਘਰੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਆਖਰ ਮੇਰੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਵਾਰਿਆ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਵਿਆਹੁੰਦੜ ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਮਗਰ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲੈਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਘਰੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਘੱਟ, ਅਫਸੋਸ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਵੱਧ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਵੀ ਕੁੱਤਾ ਨਵੀਂ ਬਹੁ ਨਾਲੋਂ ਬਾਜ਼ੀ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ।”

ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਵਿਖਾਵੇ ਦੀ ਆਦਤ ਹੁਣ ਮੱਧ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਵੱਧ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਅਤੇ ਕੁੱਤੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਟੋਰਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵਾਂਗ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੌਣ, ਬੈਠਣ ਤੇ ਅਰਾਮ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖਰੇ ਸੋਫੇ ਅਤੇ ਬੈਠ ਤੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਥਾਂ ਰਾਖਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਸਤਿਹਾਰੀ ਯੁੱਗ ਹੈ। ਇਸਤਿਹਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਵੱਡੀ ਕੰਪਨੀ ਆਪਣੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਵਿਗਿਆਪਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸੋਹਣੀ ਮਾਡਲ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਬਹੁਤੇ ਥਾਂਈਂ ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਰ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਵਿਚ ਇੱਕ ਫੈਮਲੀ ਕਾਰ ਵੇਖ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੁੱਤਾ ਭੱਜ ਕੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਨਾਲ ਦੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬਾਹਰ ਮੂੰਹ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਪਰਿਵਾਰ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੁੱਤਾ ਸੌਖ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੁੱਤਾ ਹੀਰੋ ਤੇ ਮਾਡਲ ਸਹਾਇਕ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਿਕਨਿਕ

ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਸਾਫ-ਸਫਾਈ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸ਼ਾਮ-ਸਵੇਰੇ ਰੋਜ਼ ਗੋਰੇ-ਗੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਲਿਫਾਫਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਕੁੱਤਾ ਜਰੂਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਬਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਫਾਫੇ ਵਿਚ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ, ਪਾਰਕਾਂ ਜਾਂ ਵਾਕਿੰਗ ਟਰੈਕ 'ਤੇ ਗੰਦ ਪਾ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁੱਤੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਰੀਸ ਬਹੁਤ ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਬੇੜੇ ਜਿਹੇ ਆਰਥਕ ਪੱਖੋਂ ਸੌਖੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁੱਤਾ ਹੋਰ ਵਿਖਾਵੇ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁੱਤਾ ਰੱਖਣਾ ਮਹਿੰਗਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਫਾਲਤੂ ਸਮਾਂ ਤੇ ਪੈਸਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੁੱਤਾ ਰੱਖਣਾ ਸ਼ੌਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਜਾਂ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਘਰ ਪਰਤਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਗਿਫਟ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਫਤ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਜੁਰਾਬਾਂ ਨਾਲ ਇੰਨੇ ਵਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜੁਰਾਬਾਂ ਟ੍ਰੈਸ਼ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਘਟਨਾ

ਲੱਭਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ, ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਐ, “ਪਾਪਾ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਬਿਜ਼ੀ ਆਂ, ਟੈਕਸੀ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾ।” ਵਾਪਸੀ ਵੇਲੇ ਵੀ ਟੈਕਸੀ ਕਰਕੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੰਦੇ ਐ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਕੁੱਤੇ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਤਾਂ ਖਿੰਬ ਚੜ੍ਹਦੀ ਐ, ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿ ਲੈਨਾ, “ਕੰਜਰਾ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਥਾਂ ਲੈ ਲਈ ਹੈ, ਡਰਦਾ ਉੱਚੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ, ਕਿਤੇ ਬੱਚੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ।”

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਦੀ ਬੇਟੀ ਦੇ ਤਲਾਕ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਕੁੱਤਾ ਬਣਿਆ। ਕੁੜੀ ਵਿਆਹ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣਾ ਕੁੱਤਾ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਲੈ ਗਈ। ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਕੁੱਤਾ ਰੱਖਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਬੇਬੇਰਾ ਸਮਝਾਇਆ, ਭਾਈ ਤੂੰ ਕੁੱਤਾ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਛੱਡ ਆ। ਕੁੜੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਤੇ ਅੜੀ ਰਹੀ। ਆਖਰ ਕੁੱਤਾ ਛੱਡਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪਤੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਕੁੱਤਾ ਇੱਥੇ ਵੀ ਬੰਦੇ 'ਤੇ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਗਿਆ।

ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਹੋਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਲਵਾਂ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿਆਹ 'ਤੇ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਮੁੰਡਾ ਵਿਆਹ ਕੇ ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਮਗਰੋਂ ਕੁੱਤਾ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਆਹੁੰਦੜ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਪਿਉ ਤੇ ਮਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ

ਲੱਭਣ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਟੋਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗੋਰਾ ਗਾਹਕ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਲਈ ਬੀਅਰ ਤੇ ਹੋਰ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੁੱਤੇ ਤੇ ਬਿੱਲੀ ਲਈ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਆਖਿਆ, “ਜੌਹਨ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਕਦੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦਿਆ।” ਕਹਿੰਦਾ, “ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮੇਰਾ ਕੁੱਤਾ ਜੈਕ ਅਤੇ ਨੈਸੀ ਬਿੱਲੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਆਖੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਬੰਦਾ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਬੀਵੀ ਤੇ ਬੱਚੇ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਸੌਖਾਂ, ਨਾ ਬੀਵੀ ਦੇ ਤਾਅਨੇ-ਮਿਹਣੇ, ਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਦਾ ਫਿਕਰ। ਹੁਣ ਜੈਕ ਤੇ ਨੈਸੀ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ।” ਜੌਹਨ ਵਰਗੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਬੰਦੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਉਠੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ 'ਚੋਂ ਢਾਹਸ ਭਾਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਲੋਬਲੀ ਸਾਂਝ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਆਪਣਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਦੂਰ ਹੈ।

ਵਾਹ ਬਾਬਾ ਬੁੱਲੇ ਸ਼ਾਹ! ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕਲਾਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਸਕਿਆ। ਅੱਜ ਸਮਝ ਦੀ ਸਾਣ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ, “ਬਾਜ਼ੀ ਲੈ ਗਏ...”

ਕਾਇਨਾਤ ਕਈ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੀ ਏ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਅੰਦਰ ਵਸਦੀ-ਰਸਦੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਲਿਤਾੜਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਨਾਸ਼ਤਾ ਵਿਚੋਂ ਖੁਦ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਾ। ਮਨੁੱਖ ਮਰਸੀਆ ਬਣ ਜਾਂਦਾ, ਜਦ ਅੰਤਰੀਵੀ ਕਾਇਨਾਤੀ ਪਾਸਾਰਾ, ਸੂਖਮ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁੱਚਮਈ ਚੇਤਨਾ ਮਰ ਜਾਂਦੀ।

ਕਾਇਨਾਤ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਜ ਦਿੰਦੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਭਟਕਣ ਵਿਚ ਹੀ ਉਲਝਦੇ ਹਾਂ। ਕਦੇ ਵੀ ਇਕੱਲੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਆਗੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਂਦੇ। ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਵਾਈ-ਫਾਈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਾਇਨਾਤੀ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਤਾਰਾ-ਮੰਡਲ ਤੇ ਰਾਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਬੀਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ, ਦਰਿਆਵਾਂ, ਸਮੁੰਦਰਾਂ, ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ

ਜੀਵ-ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਅਚੰਭਤ ਨਿਆਮਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨ-ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਭਰਨਾ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਰ ਜਾਣਗੇ।

ਕਾਇਨਾਤ ਅਜਿਹਾ ਸਦਾ-ਬਹਾਰ, ਰੇਡੀਓ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਜੋ ਕਦੇ ਭਗਤੀ-ਰਾਗ, ਕਦੇ ਸੁਗਮ-ਸੰਗੀਤ, ਕਦੇ ਬੋਲੀਆਂ, ਕਦੇ ਟੱਪੇ, ਕਦੇ ਵਿਚਾਰ-ਤਕਰਾਰ, ਕਦੇ ਗੋਸ਼ਟਿ, ਕਦੇ ਕਵਿਤਾ-ਪਾਠ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਰਿਲੇਅ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਮਨੁੱਖ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ?

ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਉਸ ਵਕਤ ਜਰੂਰ ਨਿਹਾਰਨਾ, ਜਦ ਮਸ਼ੀਬਤ ਵਿਚ ਹੋਈਏ, ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਹੋਈਏ, ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਾ ਦਿਸੇ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਨਿਆਮਤਾਂ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਨਾ। ਹਨੇਰੇ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੇ ਜੁਗਨੂੰਆਂ ਦੀ ਲੋਅ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣਾ, ਕਾਇਨਾਤ ਤੁਹਾਡਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਜਰੂਰ ਕਰੇਗੀ।

ਕਦੇ ਬਿਰਥਾਂ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨਾ, ਮਨ ਹਲਕਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ

ਗਾਥਾ ਸੁਣਾਉਣਾ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਲਵੇਗਾ। ਪੌਣ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੇਦਨਾ ਸੁਣਾਉਣਾ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਹਿਚਕੀਆਂ ਤੇ ਹਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਿੱਕ ਵਿਚ ਸਮਾ ਕੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਹ-ਸੋਗਾਤ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜੇਗੀ। ਕੁਦਰਤ ਤਾਂ ਹਰਦਮ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਵੱਸਦੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੀਏ, ਇਸ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਸਾਹ-ਸੁਰੰਗੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਈਏ।

ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਨੇ ਬੋਲ, ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਨਤਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਏ ਸਮਾਧੀ, ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਵਿਚ ਏ ਅਸੀਮਤਾ, ਇਸ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਵਿਚ ਏ ਸਾਧਨਾ। ਸਮੂਹਕਤਾ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਏ ਸਾਦਗੀ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ, ਮੂਕਤਾ ਉਤਾਰਦੀ ਏ ਮੋਹ ਦੀ ਆਰਤੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅੰਤਰੀਵਤਾ ਵਿਚੋਂ ਝਰਦੀ ਏ ਆਸਥਾ।

ਕਾਇਨਾਤ ਦਾ ਨੇੜ ਮਾਣੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੋ, ਇਸ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣੋ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅਬੋਲ ਅਕੀਦਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਰਮ-ਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਓ, ਕਾਇਨਾਤ ਸਦਾ ਤੁਹਾਡੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ, ਤਾਜ਼ਗੀ, ਤਮਨਾਵਾਂ, ਤਰਜੀਹਾਂ ਤੇ ਤਕਦੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਾਸੀਰ ਬਣਾਵੇਗੀ।

ਕਾਇਨਾਤ ਹੀ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਏ ਜਿਉਣਾ ਤੇ

ਜਿਉਣ ਦੇਣਾ, ਜੀਵਨ-ਦਾਨੀ ਬਣਨਾ, ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋਣਾ, ਹਿੱਸਾ ਵੰਡਣਾ ਤੇ ਵੰਡਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਦੀਵਤਾ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ।

ਕਾਇਨਾਤ ਕਦੇ ਕਾਹਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਬਹੁਤ ਠਰੱਥੇ, ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਸਾਦਗੀ ਭਰਪੂਰ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ। ਕਾਹਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਰਤਾਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿੱਚਰਾਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੀਕ ਮਨੁੱਖੀ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਰੜਕਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਕਾਇਨਾਤ ਤੋਂ ਸਹਿਜ ਰਹਿਣਾ ਸਿੱਖੋ, ਕਾਹਲ ਵਿਚੋਂ ਉਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਖੁਦ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਸਭ ਤੋਂ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਣੀਏ ਕਿ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦੀ ਕਾਇਨਾਤ ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਮਜ਼ੀਨੀ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪਛਾਣੀਏ, ਜਾਣੀਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਿੱਗਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ, ਸਮੁੱਚੇ ਕਾਇਨਾਤੀ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਮਾਣ ਬਣਾਈਏ।

ਕਾਇਨਾਤ ਕੋਮਲ-ਭਾਵੀ, ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ, ਕਰਮਯੋਗੀ, ਕਿਰਤਨੀ, ਕੀਰਤੀ, ਕਿਰਤੀ, ਕਾਮਨਾਪੂਰਨੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾਕਾਰੀ, ਕਮਾਲ, ਕਾਰੀਗਰ, ਕਹਿਣੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਦੀ ਪੂਰੀ, ਕੋਨੇ

ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ; ਪਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਰਵਾਨ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਕਹਿਰ ਢਾਹੁੰਦੀ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਔਕਾਤ ਦਿਖਾਉਂਦੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਥਾਂ ਸਿਰ ਵੀ ਟਿਕਾਉਂਦੀ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਇਨਾਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ। ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚਲੇ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਸਮਰੂਪਤਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲੀਏ। ਮਨੁੱਖ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਖੇਡਦਾ ਖਿਡੋਣਾ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ।

ਕਾਇਨਾਤ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ-ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕੀਰਤੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਅਸੀਮਤ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਚੰਗੇਰ ਬਣਾਉਣ ਵੰਨੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ। ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਰਹੇ ਜਾਂ ਨਾ ਰਹੇ, ਇਸ ਕਾਇਨਾਤ ਨੇ ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ। ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਾਇਨਾਤੀ ਸਦੀਵਤਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸਦੀਵਤਾ ਨੂੰ ਕਿਆਸੀਏ। ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਕਾਇਨਾਤ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋਈਏ। ਇਸ ਦੇ ਸੂਖਮ ਤੇ ਸਹਿਜਮਈ ਸੰਕੇਤਾਂ, ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੂਹ-ਰੋਜ਼ਾਤਾ ਬਣਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਿਆਰੇਪਣ ਨੂੰ ਨਰੋਇਆਪਣ ਬਖਸ਼ੀਏ।

ਜਾਅਲੀ ਖਬਰਾਂ ਦਾ ਗੌਰਖ ਧੰਦਾ

ਜਾਅਲੀ ਖਬਰਾਂ (ਫੇਕ ਨਿਊਜ਼) ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੱਫਾ ਮਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਪਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਉਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੇ ਗਲਬੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿੱਤਾ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਰੂਪ-ਸਰੂਪ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਹੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇਜ

ਮੁੱਕ ਗਈ ਪਰ ਬੁਨ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਂ ਸਾਡੀ ਮਨੋਬਣਤਰ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗਾ ਬੇਲਜ਼ੀਜ਼ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੁਰਾ ਲਜ਼ੀਜ਼।

ਇਸੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਦੀ ਹੈ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਰੌਬ ਬ੍ਰਦਰਟਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਬੈਡ ਨਿਊਜ਼'। ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ: 'ਬੈਡ ਨਿਊਜ਼: ਵਾਇ ਵੀ ਫਾਲ ਫੋਰ ਫੇਕ ਨਿਊਜ਼' (ਬੁਰੀ ਖਬਰ: ਅਸੀਂ ਜਾਅਲੀ ਖਬਰਾਂ ਉਤੇ ਕਿਉਂ ਇਤਬਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ)। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਹੁਣ ਉਪਲਬਧ ਹੋਈ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਰੌਬ ਬ੍ਰਦਰਟਨ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਉਭਰਦਾ ਸਿਤਾਰਾ ਹੈ। ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੂਝ ਦੇ ਅੰਤਰਮੇਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਚਰਚਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। 'ਬੈਡ ਨਿਊਜ਼' ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਇਤਬਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਬਿਰਤੀ ਦੀਆਂ ਕਾਣਾਂ-ਕਚਿਆਈਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ-ਫੁਸਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਦਾ ਵੀ।

ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਅਧਿਆਇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੱਚ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਨ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਬੁਨ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨ ਲੈਣ ਦੀ ਇਨਸਾਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਗਹਿਨ ਅਧਿਐਨ ਐਤਵਾਰ, 30 ਅਕਤੂਬਰ 1938 ਨੂੰ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ ਰੇਡੀਓ ਨੈੱਟਵਰਕ ਉਤੇ ਨਰਿਤ-ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਅਚਾਨਕ ਰੋਕ ਕੇ ਇਕ 'ਖਾਸ ਖਬਰ' ਨਸ਼ਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ 'ਖਬਰ' ਪ੍ਰਿੰਸਟਨ (ਨਿਊ ਜਰਸੀ, ਅਮਰੀਕਾ) ਤੋਂ 20 ਮੀਲ ਦੂਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਉਤਨ ਤਸ਼ਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੇ ਉਤਰਨ ਬਾਰੇ ਸੀ।

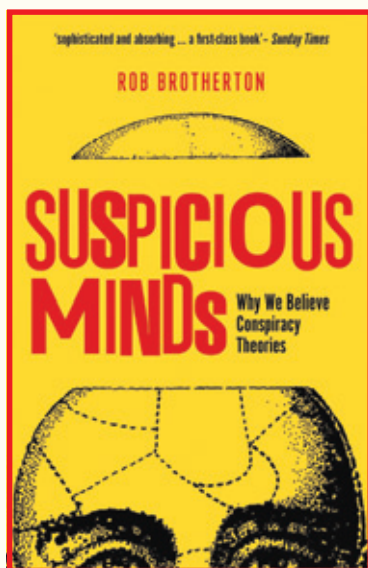
ਇਸ ਖਬਰ ਕਰ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਯੂਰਪ ਦੇ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਖਲਬਲੀ ਮੱਚ ਗਈ। ਟੈਲੀਫੋਨ ਅਜੇ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਜਨਤਕ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ. ਨੈੱਟਵਰਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰਨਾਂ ਰੇਡੀਓ ਨੈੱਟਵਰਕਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਲਾਂ ਧੜਾਧੜ ਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਤਨ ਤਸ਼ਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਰਦਿਆਂ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਮੰਗਲ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਦੇਖਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ। ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਕੋਰਰਾਮ ਦਰਮਿਆਨ ਅਮਰੀਕੀ ਰੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਪਿਆ

ਰੌਬ ਬ੍ਰਦਰਟਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਬੈਡ ਨਿਊਜ਼' ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਰੌਬ ਬ੍ਰਦਰਟਨ

ਰੌਬ ਬ੍ਰਦਰਟਨ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਿਤਾਬ 'ਸਸਪੀਸ਼ੀਅਸ ਮਾਈਂਡਸ' ਦਾ ਟਾਈਟਲ।

ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਉਤਨ ਤਸ਼ਤਰੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮੰਗਲ ਵਾਸੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ. ਨੈੱਟਵਰਕ ਦਾ ਵੀ ਸਨਸਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੱਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੰਜ ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ 'ਖਬਰ' ਐਚ.ਜੀ. ਵੈੱਲਜ਼ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਦਿ ਵਾਰ ਆਫ ਦਿ ਵਲਡਜ਼' (ਸੰਸਾਰਾਂ ਦੀ ਜੰਗ) ਦੀ ਰੇਡੀਓ ਰੂਪਾਂਤਰ ਲੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। 1898 ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇਸ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਲਪ ਰਚਨਾ ਦੇ ਰੇਡੀਓ ਰੂਪਾਂਤਰ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਓਰਸੋਨ ਵੈੱਲਜ਼ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਵਜੋਂ ਖੂਬ ਉਸਤਤ ਖੱਟੀ। ਅਜਿਹੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਤਨ ਤਸ਼ਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਓਪਰੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦਿਸਣ ਦੀਆਂ 'ਖਬਰਾਂ' ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਬ੍ਰਦਰਟਨ 1930 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2019 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਇਕ ਦਰਜਨ ਜਾਅਲੀ ਖਬਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਜਾਅਲੀ ਖਬਰ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਯਕੀਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਡੀ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀਆਂ ਜਾਂ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਖਬਰਾਂ ਉਤੇ ਛੇਤੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਨਿਸ਼ਬਤ ਝੂਠੀਆਂ ਜਾਂ ਜਾਅਲੀ ਖਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਮੰਨ ਲੈਣ ਦੀ ਸਾਡੀ ਫਿਤਰਤ ਇਸੇ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਦੋ ਅਧਿਆਇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਉਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਿਵੇਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਗਲਤ ਉਪਰ ਯਕੀਨ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਗਿਆਨ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਜ਼ਬ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਪਤ ਜਾਂ ਨਿਵੇਕਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਅਸੀਂ 'ਜ਼ਿਹਨੀ ਬਦਹਜ਼ਮੀ' ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਸਾਡੀ ਇਹ ਬੇਚੈਨੀ (ਬਦਹਜ਼ਮੀ) ਦੂਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਸਾਡੀ ਸੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉਪਰ ਕਿੰਨਾ ਹਾਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਪਰ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਸਾਡੀ ਸੋਚ-ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਵੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰੇ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਗਲਤ ਤੇ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਮਾਇਆਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਖਬਰਾਂ ਦਾ ਚੁਸਤ-ਦਰੁਸਤ ਖਪਤਕਾਰ ਬਣ ਉਭਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।

ਕਿਤਾਬ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦੇ ਬੈਸਟ ਸੈੱਲਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੋ ਪਰ ਬ੍ਰਦਰਟਨ ਦੀ ਲੇਖਣ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਰੋਚਿਕਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅੱਜ ਦੀ ਨਿਊਜ਼ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਦੀ ਸਮਾਲੋਚਨਾ-ਸਮੀਖਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਪਰ ਇਹ ਸਮਾਲੋਚਨਾ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਧਾਰਦਾਰ ਨਹੀਂ। ਬਹੁਤਾ ਫੇਕਸ ਖਬਰਾਂ ਘੜਨ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਖਬਰਨਵੀਸੀ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਆਏ ਪਰਿਵਰਤਨਾਂ ਉਪਰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ 95 ਫੀਸਦੀ ਖਬਰਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਪੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਕਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਗ੍ਰਹਿ, ਪੱਖਪਾਤ, ਪਸੰਦਗੀ-ਨਾਪਸੰਦਗੀ ਵਰਗੇ ਤੱਤ ਖਬਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ: ਜੇ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰਾ ਸੱਚ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੇ ਸੱਚ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਕੀ ਇਹ ਤੱਤ-ਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ?

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 29 ਅਗਸਤ 2020 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-444

ਤਸਵੀਰ: ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੇਰ

ਵਿਚ ਕਰੋਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਰੱਖ ਲਈ, ਡਾਰ ਕਾਂਵਾਂ ਦੀ ਦੂਰੋਂ ਆਈ।
ਸਿਖਰ ਟੀਸੀ 'ਤੇ ਥਾਂ ਮੱਲ ਲਏ, ਸਰੀਰਕ ਦੂਰੀ ਵੀ ਅਪਨਾਈ।
'ਬੱਸ ਬੰਦੇ ਕੋਲੋਂ ਬਚ ਕੇ ਰਹੀਏ', ਰਲ-ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਮਤਾ ਪਕਾਈ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-442

ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ
ਹੱਥੀਂ ਕੁਤਰਾ ਕਰ ਡੰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ।
ਪਿੱਛੋਂ ਬੁਰਕੀ ਆਪ ਹੈ ਖਾਣੀ
ਪਹਿਲਾਂ ਡੰਗਰਾਂ ਤਾਈਂ ਰਜਾਉਣਾ।
ਬੀਬੀ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਟਾਉਂਦੀ
ਕਹੇ ਮੈਂ ਟੱਬਰ ਕਿਰਤ 'ਚ ਲਾਉਣਾ।
ਸਾਰੇ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰੇ ਕੰਮ ਲਈ
ਜੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਤਾਈਂ ਭਜਾਉਣਾ।

-ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਪੰਧੇਰ

ਕਦੇ ਰੁੱਗ, ਕਦੇ ਦੇਵਾਂ ਗੋਤੇ
ਕਰਕੇ ਟੋਕਾ ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਵਾਂ।
'ਕੱਲੀ-ਕਹਿਰੀ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਮੈਂ
ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਮੁਕਾਵਾਂ।
ਝੂਰਨ ਨਾਲੋਂ ਉਦਮ ਚੰਗਾ
ਹਰ ਪਲ ਮਨ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਮਝਾਵਾਂ।

-ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਰੇਹਤੀ ਭਰ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਲਿਆਵਾਂ।
ਕੁਤਰਾ ਕਰ ਮੱਝੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਵਾਂ।
ਖੇਤੀ ਘਾਟੇ ਦਾ ਧੰਦਾ ਬਣ ਗਈ,
ਗੁਜਾਰਾ ਦੁੱਧ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਾਵਾਂ।

-ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਪਾਲੀ, ਬਠਿੰਡਾ

ਛੱਡ ਬਰਾਂਡਡ ਜੀਨਾਂ,
ਪੰਜਾਬੀ ਪਹਿਰਾਵਾ ਮੈਂ ਅਪਨਾਇਆ।
ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ
ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੇ ਸਿਖਾਇਆ।
ਖੇਤੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ
ਸਾਡਾ ਨੇ ਸਰਮਾਇਆ।
ਬਚਾ ਲਵੋ ਇਸ ਸਰਮਾਏ ਨੂੰ
ਸਮਾਂ ਮੁੜ ਹੱਥ ਕਦੇ ਨਾ ਆਇਆ।

-ਵਿਨੋਦ ਗਰਗ, ਬਰਨਾਲਾ

ਵਿਚ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਬਥੇਰਾ
ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਮੈਂ ਨਿਪਟਾਵਾਂ।
ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਰੁੱਗ ਲਗਾ ਕੇ
ਫਿਰ ਖੁਦ ਹੀ ਚੱਕਰ ਘੁਮਾਵਾਂ।
ਖੇਤੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਡੁੱਬਦੀ ਜਾਵੇ
ਕੁਝ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਨੁੱਸਣਾ ਲਾਵਾਂ।

-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੇਰ

ਘਰ ਦੀ ਹਾਂ ਸੁਆਣੀ
ਹਰ ਕੰਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵੰਡਾਵਾਂ।
ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਾਂ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਧੀ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਖਵਾਵਾਂ।
ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਦੀ ਫਿਕਰ ਹੈ ਰਹਿੰਦੀ
ਮੇਰੀ ਵੀ ਕੋਈ ਸੁਣੋ, ਇਹ ਮੈਂ ਚਾਹਵਾਂ।

-ਇੰਦਰਜੀਤ ਮੰਗਾ ਪਿਟਸਬਰਗ

ਪੁੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਧੀਆਂ ਘੱਟ ਨਾ ਅਖਵਾਉਣ
ਭਾਵੇਂ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਦਾ ਪਿਆਰ ਘੱਟ ਪਾਉਣ।
ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਲੈ ਆਈਆਂ
ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾ ਖਾਵਣ।
ਪੁੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਧੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ
ਦੁੱਖ-ਸੋਖ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵੰਡਾਉਣ।
ਦਿਲੋਂ ਪਿਆਰ ਨੇ ਕਰਦੀਆਂ
ਉਤੋਂ ਉਤੋਂ ਨਾ ਜਤਾਉਣ।
ਬਾਪੂ ਗੋਤੇ ਟੋਕਾ, ਧੀ ਬੱਬੇ ਲਾਵੇ।
ਧੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਘੱਟ ਨਾ ਕਹਾਵੇ।
ਦਿਓ ਸਤਿਕਾਰ ਮਾਂ-ਧੀ ਨੂੰ
ਦਿਲੋਂ ਕਰੋ ਪਿਆਰ।

ਜੱਗ ਜਣਨੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਿੱਤਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਚਾਰ।
-ਗੋਰਾ ਪ੍ਰਜਾਪਤ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ

ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਦ ਵਾਲੇ ਖੁੱਡੇ ਲਾਈਨ
ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਦਾਂ ਨੇ
ਜੱਟ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਤੌਰ 'ਤੇ।
ਮਸਾਂ ਆਇਆ ਸੀ ਖੇਤੀ ਇਨਕਲਾਬ
ਕਰਜਿਆਂ ਨੇ ਜੱਟ
ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲ ਤੌਰ 'ਤੇ।
ਘੋਰ ਜ਼ਖਮੀ 'ਪੰਜਾਬ ਬੋਲੇ'
ਕਿਹੜੇ ਦਮ ਉਤੇ
ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸ਼ੈਲੀ 'ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਨਸ਼ੇ ਨੇ
ਮਜ਼ਦੂਰ, ਕਿਸਾਨ, ਗਰੀਬ
ਸੱਭੇ ਸੱਥਰਾਂ ਵੱਲ ਤੌਰ 'ਤੇ।

-ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਰ

ਸਾਦੀਆ ਤੇ ਅਲਕਾਜ਼ੀ ਬਨਾਮ ਕੰਵਲ ਤੇ ਟਿਵਾਣਾ

ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਸੰਕਟ ਕਾਲ ਵਿਚ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਫਿਲਮੀ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਤੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਤਕ ਜਗਤ ਦੇ ਮਹਾਰਥੀਆਂ ਦਾ ਤੁਰ ਜਾਣਾ ਇਕ ਵਿਚਿਤਰ ਤੇ ਸਬੱਬੀ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। 2020 ਦੀ ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਤੇ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਏ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਉਰਦੂ ਅਦਬ ਦੇ

ਦੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨਾ ਹੇਠ ਖੇਡੇ ਗਏ ਤਿੰਨ ਨਾਟਕਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਾ ਸਕਦੇ। ਧਰਮ ਵੀਰ ਭਾਰਤੀ ਰਚਿਤ 'ਅੰਧਾ ਯੁਗ', ਗਰੀਸ਼ ਕਰਨਰਡ ਦੇ 'ਤੁਗਲਕ' ਤੇ ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ ਦੇ ਨਾਟਕ 'ਰਜ਼ੀਆ ਸੁਲਤਾਨਾ' ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਬੰਦ ਕਮਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਚੁਣੇ, ਸਗੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕੋਟਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਖੰਡਰਾਂ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੂਕੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਕਾਜ਼ੀ ਵੱਖੇ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਇਹੀਓ ਜਤਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾਟਕਕਾਰੀ ਜੀਵੰਤ ਕਲਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੀ ਰੱਖਣਾ ਅਭਿਨੇਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਹੀਂ।

ਅਲਕਾਜ਼ੀ 1962 ਤੋਂ 1977 ਤੱਕ ਪੂਰੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਐਨ. ਐਸ. ਡੀ. ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਰਿਹਾ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾ ਰਹਿ ਕੇ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ

ਵਾਂਗ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਧੜਕਣ ਸੀ। ਸੂਫੀਮਤ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸੂਫੀ ਦਰਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਈ ਸਾਦੀਆ ਚਾਰ ਦਹਾਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ, ਇਸਲਾਮਿਕ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਮਾਣ-ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਇਹ ਵਾਲੀ ਭਾਵਨਾ ਉਸ ਦੇ ਖੂਨ ਵਿਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਯੂਨਿਸ ਦਿਹਲਵੀ, ਇਕਰਸ ਦਿਹਲਵੀ ਤੇ ਇਲਿਆਸ ਦਿਹਲਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੇ ਸੰਪਾਦਨ ਵਾਲਾ 'ਸ਼ਬੱਸਤਾ' ਨਾਂ ਦਾ ਡਾਈਜੈਸਟ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ 1969 ਵਿਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗ਼ਾਲਿਬ ਦੀ 100ਵੀਂ ਬਰਸੀ ਸਮੇਂ ਸਾਦੀਆ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗ਼ਾਲਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਕਲਾਮ ਤੇ ਸਮਕਾਲ ਬਾਰੇ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹ ਜ਼ਫਰ, ਜਿਗਰ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦੀ, ਜ਼ਾਕਿਰ ਹੁਸੈਨ, ਅੱਲਾਮਾ ਇਕਬਾਲ, ਸੱਜਾਦ ਅਲੀ ਖਾਂ ਅਖਤਰ, ਫੈਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਫੈਜ਼, ਸਰ ਸਈਅਦ ਅਹਿਮਦ ਖਾਨ, ਅਰਸ਼ ਮਲਸਿਆਨੀ, ਮਾਲਿਕ ਰਾਮ, ਅਬਦੁਰ ਰਹਿਮਾਨ ਬਿਜਨੌਰੀ, ਸਰ ਅਬਦੁਲ ਕਾਦਿਰ ਫਿਕਰ ਤੌਸਵੀ, ਪੰਡਿਤ ਜੀਆ ਲਾਲ ਕੌਲ ਦੇ ਹੀ ਲੇਖ ਨਹੀਂ, ਹਮੀਦ ਅਹਿਮਦ ਖਾਂ ਵਲੋਂ ਗ਼ਾਲਿਬ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੇ ਹਮੀਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਗ਼ਾਲਿਬ ਦੀ ਮਹਿਬੂਬਾ' ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਕੁਝ ਸ਼ਿਅਰ ਮੁਲਾਹਿਜ਼ਾ ਫਰਮਾਓ, ਜੋ ਹਮੀਦਾ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗ਼ਾਲਿਬ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਮਹਿਬੂਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਸਨ,

(1) ਜਹਾਂ ਤੇਰਾ ਨਕਸ਼-ਏ-ਕਦਮ ਦੇਖਤੇ ਹੈਂ

ਖਯਾਬਾਂ ਖਯਾਬਾਂ ਅਰਮ ਦੇਖਤੇ ਹੈਂ।

(2) ਦੇਖਨਾ ਤਕਰੀਰ ਕੀ ਲਜ਼ਤ ਕਿ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਕਹਾ ਮੈਨੇ ਯੇਹ ਜਾਨਾ ਕਿ ਗੋਯਾ ਯੇਹ ਭੀ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਮੇਂ ਹੈ।

(3) ਕਹਿਰ ਹੋ, ਬਲਾ ਹੋ, ਜੋ ਕੁੱਛ ਭੀ ਹੋ ਕਾਸ਼ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲਿਯੇ ਹੋਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਦੀਆ ਦਿਹਲਵੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਖਬਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਰੇਣੁਕਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਖੁਦ ਸਾਦੀਆ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਿਲਦੀ

ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 91-98157-78469
Sandhugulzar@yahoo.com

ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਦੀਆ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਦਾ ਕੈਂਸਰ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਤੇ ਵਰਤਾਰੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ।

ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਕੱਲ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗ਼ਾਲਿਬ ਬਾਰੇ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਰਦੂ ਰਸਾਲੇ 'ਸ਼ਬੱਸਤਾ' ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਮੱਗਰੀ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਟੇ ਰਾਹੁਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸਾਦੀਆ ਦਾ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਕੇ ਦਿਹਲਵੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਦੀਆ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੈਂਸਰ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।

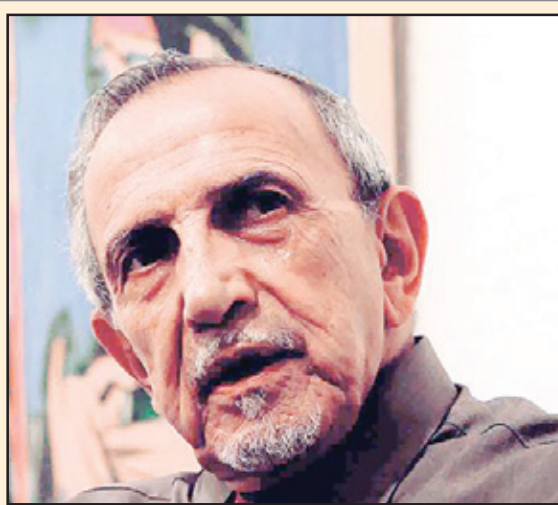
ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਇਸ ਲੇਖ ਵਾਲੀਆਂ ਚਾਰੇ ਹਸਤੀਆਂ ਕਰੋਨਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ, ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ ਮਰੀਆਂ ਹਨ। ਕੰਵਲ ਸੌ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਕੇ, ਅਲਕਾਜ਼ੀ 94 ਵਰ੍ਹਿਆ ਦਾ ਅਤੇ ਟਿਵਾਣਾ ਪੱਚਾਸੀਆਂ ਦੀ। ਸਾਦੀਆ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ। ਚਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਅਮਰ ਹਨ। ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ!

ਅੰਤਿਕਾ: ਅੱਲਾਮਾ ਇਕਬਾਲ ਦਾ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗ਼ਾਲਿਬ?

ਦੀਦ ਤੇਰੀ ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਹੁਸਨ ਕੀ ਮੰਜ਼ੂਰ ਹੈ ਬਨ ਕੇ ਸੋਜ਼-ਏ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਰ ਸੈ ਮੇ ਜੋ ਮਸਤੂਰ ਹੈ। ਐ ਜਹਾਂ ਆਬਾਦ! ਐ ਗਹਿਵਾਰਾ-ਏ-ਇਲਮ-ਓ-ਹੁਨਰ ਹੈ ਸਰਾਪਾ ਨਾਲਾ-ਏ-ਖਾਮੋਸ਼ ਤੇਰੇ ਬਾਮ-ਓ-ਦਰ, ਜ਼ੋਰੇ-ਜ਼ੋਰੇ ਮੇਂ ਤਿਰੇ ਖਵਾਬੀਦਾ ਹੈ ਸ਼ਮਸ-ਓ-ਕਮਰ ਯੂ ਤੇ ਪੋਸ਼ੀਦਾ ਹੈ ਤੇਰੀ ਖਾਕ ਮੇਂ ਲਾਖੇਂ ਗੁਹ।

ਸਾਦੀਆ ਦਿਲਹਵੀ

ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਲਕਾਜ਼ੀ

ਸਾਹਸਵਾਰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਲਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਸਾਦੀਆ ਦਿਲਹਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ ਗਏ। ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਮਹਾਰਥੀ ਗਲਪ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਏ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਲਵਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਉਰਦੂ ਦੇ ਸਾਹ ਸਵਾਰ ਰੰਗ-ਮੰਚ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁਹਤਬਰ ਵਸਨੀਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਉੱਤਮ ਤੇ ਵਡਮੁੱਲਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਲਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਵੀਨ ਲੀਹਾਂ ਉੱਤੇ ਤੋਰਿਆ। ਦਿੱਲੀ, ਫਰੀਦਾਬਾਦ, ਗੁਜਰਾਓ, ਸੋਨੀਪਤ ਤੇ ਨਾਜ਼ਫਗੜ੍ਹ ਦੇ ਨਾਟਕ ਪ੍ਰੇਮੀ 1974 ਵਿਚ ਉਸ

ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦਾ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹਾਂ।

ਨਾਟਕਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ, ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਕਿਲੇ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਖੰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਗੂੰਜਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਾਰਗੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਰਜ਼ੀਆ ਸੁਲਤਾਨਾ ਵੇਖਦੇ ਸਮੇਂ ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਨਾਟਕ ਖੇਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬਲਵੰਤ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਲਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਕਹੇ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਕਰਜ਼ਨ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਪੈਂਦੇ ਨਿਕਚੂ ਜਿਹੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ ਨੇ 'ਕਾਸ਼ਨੀ ਵਿਹੜਾ' ਨਾਂ ਦੇ ਰਖਿਆ ਸੀ, ਹਾਜ਼ਰ ਸਾਂ। ਉਹਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹਰਪਾਲ ਟਿਵਾਣਾ, ਓਮਪੁਰੀ, ਰਾਜ ਬੱਬਰ, ਅਮਰੀਕ ਗਿੱਲ ਤੇ ਨੀਲਮ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜਿਹੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਆਫ ਡਰਾਮਾ

ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਵਿਕ ਉੱਤਮਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਵਾਲੀ ਪਛਾਣ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਟਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਡਾ. ਜ਼ਾਕਿਰ ਹੁਸੈਨ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਾਦੀਆ ਦਿਹਲਵੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਪਾਰਕ ਵਾਲੇ ਘਰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਅਕਸਰ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਆਮਦ ਮੀਰ ਤਕੀ ਮੀਰ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰ, "ਵਹ ਆਏ ਬਜ਼ਮ ਮੇਂ ਬਸ ਇਤਨਾ ਤੇ ਪੀਰ ਨੇ ਦੇਖਾ, ਕਿ ਉਸ ਕੇ ਬਾਅਦ ਚਿਰਾਗੋਂ ਮੇਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾ ਰਹੀ" ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਦਿਹਲਵੀ ਸ਼ਬਦ

"ਜੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਿਲੁਗੀ ਅਤੇ ਜੇ ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਟੈਨਸ਼ਨ ਮਿਲੁਗੀ।" ਮੈਂ ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਤੇ-ਸਿੰਧ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਟੈਨਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਤਬੀਬੀ ਸੀ, ਸੋਨੇ ਦੀ। ਇਹ ਤਬੀਬੀ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ; ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚੋਂ ਤਬੀਬੀ ਗਈ ਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਪਈ, ਇਸ ਦਾ

ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਾਨ

ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਰਪਾਨ ਮਰਦੇ ਦਮ ਤੱਕ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਥ ਨਿਭਾ ਗਈ, ਚਿਖਾ 'ਚ ਉਸ ਨਾਲ ਪੈ ਕੇ। ਉਹ ਆਪ ਚਿੱਖਾ 'ਚ ਮੱਚ ਗਈ। ਉਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੱਠੀ 'ਚ ਢਾਲ ਲਿਆ ਤੇ ਸਤੀ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾ ਦਿੱਤਾ।

ਉਹ ਮੇਰੀ ਸਾਥਣ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਗਈ? ਬੱਸ ਸਬੱਬ ਈ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ. ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਮਾਸਟਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਅਤੇ ਉਹੀ 'ਆਰਸੀ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਕੀ ਛਪਣੀ ਸੀ? "ਕਵਿਤਾ ਛਪ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਭੇਜਣ ਲਈ ਪੰਨਵਾਦ।" ਢਾਕ 'ਚ ਆਏ ਕਾਰਡ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਡ ਸੱਤਵੀਂ 'ਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਗਿੰਦਰ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਾ ਲਿਆ ਸੀ। "ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਹੈ" ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਘਰ ਦਿਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਅਵਾਰਾਗਰਦ ਤੇ ਲਫੰਗਾ ਗਰਦਾਨਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਧੈਰ! ਕਵਿਤਾ ਤਾਂ ਨਾ ਛਪੀ, ਪਰ ਉਸ ਅਣਛਪੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਅਣਕਿਆਸਿਆ ਮੁੱਲ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਮੁੱਲ 'ਚ ਇਹ ਮਿਲ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਉਦੋਂ

ਦਰਦ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ

ਕਦੇ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅੱਜ ਉਹ ਮੇਰੇ ਚਲਦੇ ਹਰ ਸਾਹ 'ਚ ਰਮ ਗਈ ਹੈ।

ਉਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਿਆ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲੰਡਰ ਜੋੜੇ ਦੀ ਉਸ ਕੋਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਖਦੀ, "ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀ ਕਰਨੀ, ਹਰ ਇੱਕ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।" ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਸਤ ਚਾਲ ਚਲਦੀ ਗਈ, ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਵੇ-ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ।

ਉਹ ਚਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬਣੀ-ਤਿੰਨ ਲੜਕੇ ਤੇ ਇੱਕ ਲੜਕੀ। ਮਾਂ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ-ਸੁਨੱਖੇ ਤੇ ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ। ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਰੀਝ ਨਾਲ ਪਾਲੇ-ਪੋਸੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਏ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਯੂਨੀਅਨ 'ਚ ਧੌਕੇ ਖਾਂਦਾ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਦਿਨ ਘਰੇ ਨਾ ਮੁੜਦਾ। ਬੱਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਸੀ ਸਾਰਾ ਫਿਕਰ ਰਹਿੰਦਾ।

ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਤੁਰਦੀ ਰਹੀ। ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਕੀ ਤੁਰਨਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਤੁਰ ਕੇ ਨਾ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖੀ, ਪੱਲਾ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਦੀ, ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਮਝਣ ਦੀ; ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾ ਕੇ ਅਜ਼ਾਦਾਨਾਂ ਸੋਚ ਜਾਗੀ, ਬੁਢੇਪੇ 'ਚ ਉਸ ਵਿਚ ਮਰੀ ਤੇ ਦੱਬੀ ਰੀਝ ਕਿਵੇਂ ਜਾਗ ਪਈ? ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਹਰਾਨ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ!

ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੱਤ ਵਜੇ, ਆਪਣੇ ਸੁਭਾ ਦੇ ਉਲਟ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੈਰ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਤੁਰ ਪਈ। ਮੇਰੇ ਨਾਂਹ-ਨੁੱਕਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਤੁਰਦੀ ਰਹੀ। ਹੋਰ ਸੜਕ ਤੇ ਲੰਘਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਜੋੜਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਹਸਰਤ ਭਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦੀ।

"ਬੁੱਢੇ ਵਾਰੇ ਇਹ ਠਰਕ ਭੋਗਣ ਦੀ ਤੈਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਸੁੱਝੀ?" ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ।

ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੋਲ ਉਠੀ, "ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤੇਰੇ ਜੁਆਕਾਂ ਦੇ ਪੋਤਤੇ ਧੌਦੀ ਦੇ ਲੰਘ ਗਏ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਜੁੱਮੇ।

ਉਹ ਸਵੇਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਉੱਠਦੀ। ਦਾਤਣ ਕਰਕੇ, ਪੇਟ ਸਾਫ ਕਰ ਕੇ ਨਹਾਉਂਦੀ। ਪੰਜ ਵਜੇ ਤੱਕ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਝਾਂ ਲਈ ਪੱਠੇ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਚਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾਸ਼ਤਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ। ਦਿਨ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰ ਖੁਰਕਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਨਾ ਮਿਲਦੀ। ਰਾਤ ਦੇ ਦਸ ਵਜੇ ਉਹ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਡਿਗਦੀ। ਉਹ ਧੌਲਾ ਬਲਦ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਭਾਰ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਨਿੱਕੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਉਸ ਨੂੰ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਨਿਗੁਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਹੁਣ ਮਨ ਖਰੋਚ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਭਰ ਜੋਬਨ 'ਤੇ ਸੀ। ਘਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਕੀਮਤੀ ਲਿਟਰੇਚਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਬਾਰੇ ਛੋ-ਸੱਤ ਕਿਤਾਬਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੀ ਗਵੇਰਾ ਦੀ ਲਾਲ ਪੁਸਤਕ ਤੇ ਹੋਰ ਰੂਸੀ ਸਾਹਿਤ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪੰਦਰਾਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦੀਆਂ ਟੈਕਸਟ ਬੁੱਕਾਂ। ਇੱਕ ਸ਼ਾਮ ਸੱਤ ਕੁ ਵਜੇ ਆ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਗਾਇਬ ਸਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਣ। ਬੁੱਕ ਸ਼ੈਲਫ ਤਾਂ ਘਰੇ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਘਰ ਵਾਪਸ

ਆਇਆ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕਿੱਥੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ?"

"ਕੋਈ ਨਾ, ਨਵੀਆਂ ਲੈ ਆਈ।" ਉਹ ਹੀ ਹੀਂ ਕਰਕੇ ਹੱਸ ਪਈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਵਾਂਗ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਲੜਾਉਂਦੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪਾੜ ਕੇ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਤਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਖਫਾ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹੁਣ ਉਹ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੋਚਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਖਬਾਰ ਜਾਂ ਰਸਾਲੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਕੋਈ ਪਾਟਿਆਂ ਕਾਗਜ਼ ਮਿਲਦਾ, ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸਾਂਭਦੀ। ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਦੱਸਦੀ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਬੋਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਾਟੇ ਕਾਗਜ਼ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅਗਨ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੰਦੀ।

ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਉਹ ਚੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਕਪਾਹ ਚੁਗਣ ਆਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਭਰਜਾਈਆਂ ਤੇ ਪੰਜ ਹੋਰ ਚੋਗੀਆਂ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਸਤੰਬਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ (ਦੇਸੀ ਮਹੀਨੇ ਭਾਵੇਂ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪੱਖ ਸੀ), ਹਵਾ 'ਚ ਪੂਰਾ ਹੁੰਮਸ। ਇੱਕ ਚੋਗੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਕੀ? ਇਹਨੂੰ ਸੱਪ ਸੁੰਘ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤ੍ਰਿਹਾਈ ਕਪਾਹ ਚੁਗਦੀ ਰਹੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰੇ ਆ ਕੇ ਹੀ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਛੂਤ-ਛਾਤ ਦੀ ਘਟੀਆ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਣ ਸੋਚ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੱਕ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਨਾ ਛੱਡਿਆ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮੁੰਡੇ ਦਲਬੀਰ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਗਲਾਸ 'ਚ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਿਆ। ਇਹ ਵਾਦਤੀ-ਸੁਜਾਦਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਂਦੀ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਮਮਤਾ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਨਾ ਟੇਕਦੀ।

ਉਸ ਦੀ ਅੱਖਧੜ੍ਹ ਉਮਰ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਸਾਂਝੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੀ ਬਾਗੀ ਸੂਰ ਨੇ ਕਦੇ ਹੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਗਿਲਾ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ

ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਸੀ। ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ; ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਹੁਤੀ ਤਕੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ।

ਉਹ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਲਈ ਵੱਡੇ-ਛੋਟੇ ਤੇ ਅਮੀਰ-ਗਰੀਬ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਸੀ, ਬਿਲਕੁਲ ਮਾਵਾਂ-ਧੀਆਂ ਵਾਂਗ। ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਰੀਝ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ ਨੇ ਝਿੜਕਾਂ ਖਾਧੀਆਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਡੱਗੀ ਵਾਲਾ ਕੱਪੜੇ ਵੇਚਦਾ ਘਰੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਨਣਦ-ਭਰਜਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਘਰੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂਹ ਨੁੱਕਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਡੱਗੀ ਵਾਲਾ ਬੋਲਿਆ, "ਨਾ ਵੇਖ ਤਾਂ ਲਓ, ਵੇਖਣ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਮੁੱਲ ਲਗਦਾ ਹੈ?" ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਥਾਨ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਦੇ ਇੱਕ ਸੂਟ ਪਸੰਦ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰੇ? ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਕਦ ਪੈਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਣਕ ਦੇ ਬੋਹਲ 'ਚੋਂ ਕਣਕ ਦੇ ਦੋ ਬੱਠਲ ਭਰ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੱਟੀ 'ਤੇ ਵੇਚ ਕੇ ਨਕਦ ਪੈਸੇ ਲਿਆਂਦੇ ਤੇ ਡੱਗੀ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਭੈਣ ਲਈ ਸੂਟ ਖਰੀਦ ਦਿੱਤਾ।

ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖਫਾ ਹੋਇਆ, "ਜੇ ਕੋਈ ਵੇਖ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਇਹੀ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਨੂੰਹ ਹੱਟੀ-ਭੱਟੀ 'ਤੇ ਚੋਰੀਓਂ ਦਾਣੇ ਵੇਚਦੀ ਹੈ।" ਜਾਹਰ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਝੱਲ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਦੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਜੱਗ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਸੱਜਣਾ ਤੁਰ ਗਏ ਨਾਲ ਨਾ ਕੋਈ ਤੁਰਦਾ ਹੱਸਦੇ ਨਾਲ ਹਰ ਕੋਈ ਹੱਸੇ ਰੋਂਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਾ ਰੋਵੇ ਇਹੀ ਹੈ ਜੱਗ ਦੀ ਰੀਤ ਵੇ ਸੱਜਣਾ।

ਪਹਿਲਵਾਨ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਤਮ ਕਥਾ

ਪਹਿਲਵਾਨ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਤਮ ਕਥਾ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਕਾਮ ਹੈ। ਡੇਢ ਕੁ ਸਦੀ ਦੀ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਬੜੀ ਰੋਚਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦਾਰਾ ਫਰੀ ਸਟਾਈਲ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਦਾ ਰੁਸਤਮੇ ਹਿੰਦ, ਕਾਮਨਵੈਲਥ ਚੈਂਪੀਅਨ ਤੇ ਰੁਸਤਮੇ ਜ਼ਮਾਂ ਸੀ। ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਉਹ ਸੈਮਸਨ, ਕਦੇ ਹਰਕੁਲੀਸ, ਜੱਗਾ ਡਾਕੂ, ਭੀਮ ਸੈਨ, ਧਿਆਨੁ ਭਗਤ, ਸੁਰਮਾ ਸਿੰਘ, ਸਰਪੰਚ, ਕਦੇ ਲੰਬਤ ਤੇ ਕਦੇ ਹਨੂਮਾਨ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ 500 ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਅਤੇ 144 ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਅਖਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ। 1947 ਵਿਚ ਸਿੰਘਪੁਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1983 ਤਕ ਉਹ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਲੜਦਾ ਤੇ 1952 ਤੋਂ 2007 ਤਕ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਰਾਮਾਇਣ ਸੀਰੀਅਲ ਵਿਚ ਹਨੂਮਾਨ ਦਾ ਰੋਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹਦੀਆਂ ਘਰ-ਘਰ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਉਹ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜੱਟ ਸਮਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਿਹਾ। ਜੰਮਣ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕੱਖਪਤੀ ਸੀ, ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਕਰੋੜਪਤੀ। ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਹਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸੋਗ ਮਨਾਇਆ।

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦਾ ਬੁਢਾਪਾ ਹੱਡਾਂ, ਗੋਡਿਆਂ ਦੀ ਪੀੜ ਨਾਲ ਔਖਾ ਬੀਤਦਾ। ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਹਿਲਵਾਨ ਗਾਮੇ ਦਾ ਬੁਢਾਪਾ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਬੜਾ ਔਖਾ ਬੀਤਿਆ ਸੀ। ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਮੁੱਠ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਾਰਾ ਦੁਲਚੀਪੁਰੀਆ ਵੀ ਸੋਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਰਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਾਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਈ ਗਾਮਿਆਂ ਮਾੜਿਆਂ ਤੋਂ ਅਖੀਰਲੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਮੱਖੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਡਦੀ। ਉਮਰ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਵਾਨ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਲਈ ਵਾਕਰ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਫੋਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੁਣਨ ਲਈ ਹੱਥ ਵੀ ਮਸੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਹੋ ਹੱਥ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿੰਗਕਾਂਗ ਵਰਗੇ ਭਾਰੇ ਭਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਉਪਰੋਂ ਘੁਮਾ ਕੇ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਹਦਾ ਖਾਸ ਦਾਅ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਜਿੱਤੀਆਂ। ਉਸ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਹਾਣੀ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਆਮ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਇਕ ਆਮ ਜਿਹਾ ਬੱਚਾ ਤੰਗੀ ਤੁਰਸੀ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਚਮਕਾ ਗਿਆ।

1990 ਵਿਚ ਛਪੀ ਉਹਦੀ ਆਤਮ ਕਥਾ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵੀ ਦੱਸੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਵੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਤਕ ਦਾ ਹਾਲ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚੋਰੀ ਚਕਾਰੀ ਨਸ਼ਰ ਕਰਨੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਆਓ, ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਰੇ ਦਾ ਸੁੱਤੇ ਪਿਆ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹੀਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੋਏ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪਤਾ ਵੀ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਈ ਮੰਗੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮੰਗੇ ਜਾਣ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਵਿਆਹੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਛੜੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਮੰਗਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਪੁੱਤ, ਕੱਲ੍ਹ ਤੇਰਾ ਛੁਹਾਰਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਕੁੜੀ ਵਾਲੇ ਸਵੇਰੇ ਆਉਣਗੇ ਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਪਿਛੋਂ ਛੁਹਾਰਾ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਤੂੰ ਨਾ ਧੋ ਕੇ ਸੋਹਣੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹੀ।”

ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, “ਮੈਨੂੰ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਨਵੀਂ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹੀ ਗਈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸੰਗ ਜਿਹੀ ਲੱਗੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਛੁਹਾਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਣਾ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਹੁਰੇ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ‘ਆ ਕਾਕਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾ।’ ਪਰ ਮੈਂ ਓਪਰੇ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਾਂ। ਫਿਰ ਬਾਪੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਆ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬੈਠ।’ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਮੇਰੇ ਸਹੁਰੇ ਨਾਲ ਆਏ ਬੰਦੇ ਨੇ ਮੈਥੋਂ ਕੁਝ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਕਿਧਰੇ ਗੁੰਗਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ! ਫਿਰ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਪੁੱਤ ਤੂੰ ਮੇਲੇ ਕਦੇ ਜਾਣਾ?’ ਮੈਂ ਝੱਟ ਬੋਲ ਪਿਆ, ‘ਮੈਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਜਾਵਾਂ।’ ਸਾਰੇ ਖਿੜਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ, ਪਈ ਇਹ ਗੁੰਗਾ ਕਿਥੇ!

“ਮੇਰੇ ਸਹੁਰੇ ਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਮੇਰੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ, ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਛੁਹਾਰਾ

ਪਾਇਆ ਤੇ ਬਾਕੀ ਰਸਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਝੱਟ ਮਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ, ਚਾਰ ਆਨੇ ਜਿਹੜੇ ਮੇਲੇ ਜਾਣ ਲਈ ਲੈਣੇ ਸਨ ਲਏ ਤੇ ਦੌੜਿਆ ਬਾਹਰ ਨੂੰ। ਮਾਂ ਨੇ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਕਿਤੇ ਗਵਾ ਨਾ

ਆਵੀਂ। ਮੈਂ ਰੁਪਿਆ ਘੁੱਟ ਕੇ ਪੱਗ ਦੇ ਲੜ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਤੇ ਚਾਰ ਆਨੇ ਖੀਸੇ ਪਾ ਲਏ। ਮਚਿਆਣੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਮੇਲਾ ਵਧੇਰੇ ਚੰਗਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਤੇ ਮੇਰੀ ਮੰਗਣੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਅਸਰ ਸੀ। ਚਾਰ ਆਨੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਚਾਰ ਆਨੇ ਸੇਵੇ ਦੇ, ਅਸੀਂ ਜਲੇਬੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਪਕੌੜੇ ਖਾਧੇ, ਖੇਡਣ ਲਈ ਭੰਬੀਰੀਆਂ ਤੇ ਭੁਕਾਨੇ ਲਏ ਤੇ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਆਨੇ ਮੁੱਕ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਭਾਅ ਦਾ ਮੇਲਾ ਵੀ ਮੁੱਕ ਗਿਆ।

“ਸੇਵੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪੱਗ ਦੇ ਪੱਲੇ ਰੁਪਿਆ ਬੱਝਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ‘ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਤੁੜਾ ਲਈਏ।’ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ‘ਭਈ ਇਹ ਤਾਂ ਛੁਹਾਰੇ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਤੁੜਾਉਣਾ।’ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ‘ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਛੁਹਾਰਾ ਪਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ।’ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ‘ਤੇਰਾ ਛੁਹਾਰਾ ਕਦੋਂ ਪਵੇਗਾ?’ ਉਸ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਛੁਹਾਰਾ ਕਦੋਂ ਪਵੇਗਾ, ਪਵੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਬੋਝ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਆਏ ਦਿਨ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਕੁੜੀ ਜੰਮਦਿਆਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਨਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਰੀ ਜੰਮੀ ਹੈ!”

ਦਾਰੇ ਨੂੰ ਛੁਹਾਰਾ ਤਾਂ ਪੈ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੰਗਣੀ ਪੱਕੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਾਨਕਿਆਂ ਨੇ ਕਰਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਦਨਾਮੀ ਤੋਂ ਬਚਦਿਆਂ ਦਾਰੇ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਅੱਠ-ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕੁੜੀ ਪੰਦਰਾਂ-ਸੋਲਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ। ਕਿੱਸਾ ਅੱਗੇ ਸੁਣੋ:

ਉਮਰ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਵਾਨ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਲਈ ਵਾਕਰ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਫੋਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੁਣਨ ਲਈ ਹੱਥ ਵੀ ਮਸੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਹੋ ਹੱਥ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿੰਗਕਾਂਗ ਵਰਗੇ ਭਾਰੇ ਭਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਉਪਰੋਂ ਘੁਮਾ ਕੇ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਹਦਾ ਖਾਸ ਦਾਅ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਜਿੱਤੀਆਂ।

1937 ਵਿਚ ਬਾਪੂ ਜੀ ਸਿੰਘਪੁਰੋਂ ਮੁੜੇ ਤਾਂ 1938 ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਚਾਚੇ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਵੱਸਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਵੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਿੰਘਪੁਰ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਮਾਮਾ ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਇਕ ਦਿਨ ਪਿੰਡ ਆਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ

ਵਿਚੋਂ ਮੂਤ ਨਿਕਲ ਗਿਆ! ਘਰ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਘਰੇ ਸੀ, ਸਹੁਰੀਂ ਗਿਆਂ ਇਹ ਗੁੱਲ ਖਿੜ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ?

ਦੁੱਧ ਮੈਂ ਪੀ ਬੈਠਾ ਸਾਂ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਗਲਾਸ। ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਕੱਢਾਂ ਕਿਵੇਂ? ਮੈਂ ਉਠਿਆ, ਬਚਿੱਤਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕੀਤਾ। ਏਨੀ ਛੇਤੀ ਦੁੱਧ ਨੇ ਬਾਹਰ ਬੋਝੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ ਸੀ? ਥੋਰ ਮੈਂ ਸੌਂ ਗਿਆ, ਪਈ ਦੇਖੀ ਜਾਊ ਜੋ ਹੋਊ। ਉਹੀ ਹੋਇਆ ਜੀਹਦਾ ਡਰ ਸੀ। ਸੁੱਤੇ ਪਿਆਂ ਈ ਚੰਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ! ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਮੈਂ ਬਚਿੱਤਰ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਪਈ ਪੀ ਲੈ, ਪੀ ਲੈ, ਕੁਝ ਨੀ ਹੁੰਦਾ। ਲੈ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹੀ ਕੁਝ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਤਲਾਈ ਦਾ ਬੋਝਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਗਿੱਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਚਿੱਤਰ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਦੜ ਵੱਟ ਕੇ ਪਿਆ ਰਹੁ। ਸਵੇਰੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਵਾਕਿਆ ਈ ਉਹਨੇ ਲਾੜੇ ਦੀ ਇੱਜਤ ਬਚਾ ਲਈ। ਜਾਂਸੀ ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ ਗਏ, ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਤਲਾਈ ਇਕ ਦੂਜੇ ਜਾਂਸੀ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਕ ਬੱਚਾ ਵੀ ਸੀ, ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ।

ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਭੇਦ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣੋਂ ਬਚਿੱਤਰ ਨੇ ਬਚਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਦਾਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਭੇਦ ਆਪਣੀ ਆਤਮ ਕਥਾ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੱਗ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਵੱਡੇ ਭਲਵਾਨ ਦਾ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਹੀ ਮੂਤ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ!

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੁਣੋ: ਇਹ ਕਿੱਸਾ ਹੈ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਦਾ। ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਦੇ ਠਾਠ ਕੁਝ ਅਲੱਗ ਹੀ ਸਨ। ਹਾਲ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਬਾਬਰੂਮ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਵੜ ਗਿਆ। ਹੱਥ ਧੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ ਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਪੌਟੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖੀ। ਮੈਂ ਉੱਜ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਦੱਸਿਆ, ‘ਉਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਜੰਗਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ।’ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ‘ਉਥੇ ਤਾਂ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਸੀ। ਕਹਿਣ

ਹਨੂਮਾਨ ਦੇ ਰੋਲ ਵਿਚ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ

ਲੱਗੇ, ‘ਜਾਹ, ਇਕ ਵਾਰ ਹੋਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ।’ ਮੈਂ ਗਿਆ ਤੇ ਵੇਖ ਕੇ ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਮੈਂ ਮਲਵਈਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਤੂੰ ਵੀ ਉਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ।’ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ‘ਕਿਹੜੀ?’ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ‘ਇਹੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੂਤਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਜੱਗ ਵੇਖਿਆ, ਰੂੜੀਆਂ ਪਿਛਵਾੜੇ ਹੱਗ ਵੇਖਿਆ।’

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਸੁੱਝ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗਏ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਹੈ ਟੱਟੀ ਫਿਰਨ ਵਾਲੀ ਥਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ‘ਇਹ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਖੁਰਲੀ ਜਿਹੀ ਹੈ, ਇਥੇ ਬਹਿਣਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ?’ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ‘ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਰਸੀ ‘ਤੇ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ।’ ਗੱਲ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਲੱਗੀ, ਪਰ ਮਰਦਾ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਬੰਬਈ ਨਿਵਾਸੀ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕਤਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਟੱਟੀ-ਪਾਣੀ ਜਾਣ ਦਾ

ਪੰਜਾਬੀ
ਖੇਡ
ਸਾਹਿਤ

3

ਪ੍ਰਿ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 91-94651-01651

ਪ੍ਰਬੰਧ ਬੜਾ ਅਜੀਬ ਹੈ!

...ਬਚਪਨ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਕੇ ਦਾਰੇ ਦਾ ਬਾਪ ਤੇ ਚਾਚੇ ਸਿੰਘਪੁਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਾਲ ਕੁ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਪ ਵਾਪਸ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਮਾਮਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਲੱਗਾ, ਪਈ ਮੁਕਲਾਵਾ ਵੀ ਲੈ ਲਓ। ਤਦ ਤਕ ਦਾਰਾ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਕਾਠੀ ਨੀਵੀਂ ਕਰ ਕੇ, ਵੱਟ ਉਤੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਮਸੀਂ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਜੋਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਾਪ ਉਹਨੂੰ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਉਹਦੇ ਸਹੁਰੀਂ ਲੈ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਆਪ ਤਾਂ ਪੈਦਲ ਮੁੜ ਆਇਆ ਤੇ ਦਾਰੇ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਸੰਭਾਲ ਆਇਆ ਕਿ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਲੈ ਆਵੇ।

ਅੱਗੇ ਆਤਮ ਕਥਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹੋ: ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਕਾਠੀ ਤਾਂ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੀਵੀਂ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਾਠੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਕੈਰੀਅਰ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਸਤਾਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਲਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਪੈਡਲ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਇੰਜ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਾਈਕਲ ਗੱਡੇ ਜਿੰਨਾ ਭਾਰਾ ਹੈ। ਥੋਰ, ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਇੱਜਤ ਰਹਿ ਗਈ, ਪਹਿਲਾਂ ਜੁ ਪੱਧਰਾ ਸੀ। ਡਿੱਕੇ ਡੋਲੇ ਖਾ ਕੇ ਸਾਈਕਲ ਸਿੰਧਾ ਹੋ ਤੁਰਿਆ, ਪਰ ਵੱਡੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਮੋੜ ਸੀ। ਮੋੜ ਮੁੜਨ ਲੱਗਿਆਂ ਸਾਈਕਲ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਉਠੇ ਭਈ ਕੋਈ ਵੇਖ ਨਾ ਲਵੇ। ਫੇਰ ਬੈਠੇ, ਸਾਈਕਲ ਬੋੜੀ ਦੂਰ ਹੀ ਗਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਡਿੱਗ ਪਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਰੇਤਾ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਦੋ-ਚਾਰ ਵਾਰ ਡਿੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਹੁਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਜੀ ਤੁਰ ਕੇ ਈ ਚਲਦੇ ਹਾਂ।’ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੂਟਕੇਸ ਵੀ ਸੀ ਵਿਚਾਰੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੇ ਡਿੱਗਣ ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਏ ਸਨ...

ਦਾਰੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖਾਂ ਹਨ- ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ਦੀ ਲਿਖਵਾਈ ਹੋਈ ਤੇ ਦੂਜੀ ਪਾਧੇ ਦੀ ਪੱਤਰੀ ਵਾਲੀ। 1950ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਬਣਵਾਏ ਪਾਸਪੋਰਟ 'ਤੇ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖ 19 ਨਵੰਬਰ 1928 ਲਿਖੀ ਹੈ। 19 ਨਵੰਬਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਿਖਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਦੋਂ ਹੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਸੀ। ਇਉਂ ਦਾਰੇ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਨਾਲ ਮੁਢਤ ਹੀ ਮਨਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ!

ਉਹ ਲਿਖਦੇ: ਅਸਲੀ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡੋ, ਪੱਕੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੰਮੇ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਨੱਤੀਆਂ ਪਾਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਾਲਾਂ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਨੇ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨੱਤੀਆਂ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਸੁੱਜ ਕੇ ਭੜੋਲਾ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਮੈਂ ਰੋਣੋਂ ਹੀ ਚੁੱਪ ਨਾ ਕਰਾਂ। ਇਕ ਰਾਤ ਮੈਂ ਏਨਾ ਰੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਪਰਨਾਲੇ ਬੋਲੇ ਸੁੱਟ ਦੇ।”

ਬਾਹਰ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੌਰ ਤੇ ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਰੋਣ ਦਾ, ਬਾਪੂ ਵਿਚਾਰਾ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਣਾ। ਬੜੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ, ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੀ ਰਈ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨੱਤੀਆਂ ਲਾਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦੇ ਸੌਣ ਦਿੱਤਾ।

ਦਾਰੇ ਨੇ ਆਤਮ ਕਥਾ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ, “ਜਦੋਂ ਧਰਮ ਨੇ ਪਿੰਡ ਬੋਧਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ ਨੌਂ ਸੌ ਵਿਘੇ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਪੜਦਾਇਆਂ ਦੀਆਂ ਔਲਾਦਾਂ ਨੇ ਜੰਮ ਕੇ ਇਸ ਰੰਗੀਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਏ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਘਟਦੀ-ਘਟਦੀ ਘਰ ਪ੍ਰਤੀ ਪੰਜ ਜਾਂ ਦਸ ਵਿਘੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਫਿਰ ਵਿਚਾਰੇ ਧਰਮਚੌਕੀਏ ਪਿੰਡ ਛੱਡ-ਛੱਡ ਲੱਗੇ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਵੱਸਣ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਕਹਾਵਤ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰਤ ਈਜ਼ਾਦ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

“ਨੱਪ ਕੇ ਰੱਖੀ...ਮਸਲ ਦੇ ਏਨੂੰ... ਬਾਹਲਾ ਤਿਤਿਆ ਸੀ”, ਇੱਕ ਜਾਫੀ ਛੁਟਣ ਲਈ ਤਰਲੇ ਮੱਛੀ ਹੋਈ ਜਾ ਰਹੇ ਰੇਡਰ ਨੂੰ ਢਾਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖੜੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜੋਰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਮੈਚ ਹੈ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦੇ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੰਡੇ, ਗੱਭਰੂ, ਬਜ਼ੁਰਗ ਪੱਥਾਂ ਭਾਰ ਖੜੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੇ ਲਾਏ ਛੋਲੇ-ਭਠੂਰਿਆਂ ਦੇ ਲੰਗਰ 'ਚ ਵੀ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਲਫੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਵੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਮਿਠਾਸ ਘੋਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਈ ਪਾਸੇ ਖੜੇ ਢਾਣੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਤਬਸਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਰੌਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿਚਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਘੱਟ, ਮੇਲਾ ਵੱਧ

ਅਵਤਾਰ ਗੋਂਦਾਰਾ

ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਗਰਾਂਈ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਪੁਰਾਣੇ ਯਾਰ ਬੇਲੀ, ਜਮਾਤੀ ਅਤੇ ਹਮ ਖਿਆਲ ਦਾ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਖ ਬਚਾਉਂਦਿਆਂ, ਪਾਰਕਿੰਗ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ, ਕਈ ਨਿੱਕਾ ਨਿੱਕਾ ਹਾਤਾ ਵੀ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸ ਥਾਂ ਪੀਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਨਾਂ ਵੀ ਠੀਕ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਕਬੱਡੀ-ਮੇਲਾ। ਮੇਰਾ ਦੇਸਤ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ ਸੰਤੋਖ ਮਿਨਹਾਸ ਕਹਿੰਦਾ, “ਹੁਣ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ, ਇਹ ਵਪਾਰ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇੱਕ ਪੇਸ਼ਾ। ਖਿਡਾਰੀ ਖੇਡਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨਾਮ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਸੀਲਡ ਜਾਂ ਕੱਪ ਨਾਲੋਂ ਅੱਖ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਰਾਸ਼ੀ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।” ਕੋਲ ਖੜਾ ਗੀਤਕਾਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਕੰਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਟੋਟਕਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੰਗ ਕਹਿੰਦਾ, “ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚ ਵਿਚ, ਇੱਕੋ ਖਿਡਾਰੀ ਆ ਖੜਾ ਹੋਇਆ। ਵਿਰੋਧੀ ਟੀਮ ਕਹਿੰਦੀ, ‘ਬਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀ ਲਿਆ’ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਥੋਡੇ ‘ਚੋਂ ਹੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।’ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ! ਜਦੋਂ ਬੋਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਖਿਡਾਰੀ ਵਿਕ ਗਏ। ‘ਕੱਲਾ ਤਿਕਤਮਬਾਜ਼, ਖੜੇ ਪੈਰ ਟੀਮ ਬਣਾ ਕੇ ਪਹਿਲਵਾਨੀ ਗੋੜੇ ਕੱਢਣ ਲੱਗਾ। ਹੁਣ ਖਿਡਾਰੀ ਪਿੰਡ, ਸ਼ਹਿਰ, ਇਲਾਕੇ ਜਾਂ ਮੁਲਕ ਦਾ ਨਾਂ ਉਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਖੇਡਦੇ, ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਖੇਡ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਖੇਡਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਲੁਕੀ ਛੁਪੀ

ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਕ੍ਰਿਕਟ ਦਾ ਨਾਂ ਸੌਂਚੇ-ਫਰਿਸ਼ਟ ਹੈ।”

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਕਬੱਡੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦਾ ਆਖਰੀ ਮੈਚ ਘੁਸਮੁਸੇ ਵਿਚ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ। ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਦਖਲ ਦੇਣ ਨਾਲ ਰੌਲਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਫਰਾ-ਤਫਰੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਤੇ ਖਿਡਾਰੀ ਪਾਲੇ ਵਿਚ ਇੰਜ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਨਾਨਕਾ ਮੇਲ ਫਿਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਸਟੇਕ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਤੇਰਾਂ ਅਤੇ ਹਾਰਨ ਵਾਲੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਗਿਆਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਮਿਲਣੇ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਬੱਡੀ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਰੈਫਰੀ ਅਤੇ ਕੁਮੈਂਟੇਟਰ ਵਜੋਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਿਆਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਗੁਰਮੇਲ ਦਿਓਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਬੱਡੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੀਹ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਔਕਾਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਖਿਡਾਰੀ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਤੱਕ ਵਸੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖਿਡਾਰੀ ਘੱਟ ਤੇ ‘ਉਦਮੀ’ ਵੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਸੀ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਪਾਓ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਲਟ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲਵਾਨ ਵੀ ਨਸ਼ਾ ਤਸ਼ਕਰੀ ਵਿਚ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਖੇਡ ਭਾਵਨਾ ਗਾਇਬ ਹੈ। ਜੇ ਭਾਵਨਾ ਡਾਲਰ ਕਮਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੇਡ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਵਪਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦਿਆਂ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤਲਬ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਖੇਡ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ 'ਚ ਵੀ ਵਿਗਾੜ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ 'ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਖੀਦਾ ਹੈ, “ਖੇਡਾਂ ਨਾਂ ਖੇਡ, ਬੰਦਾ ਬਣ।” ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜਾਣੂ ਨੱਗੀ ਮਾਰ

ਖੇਡ ਦੀ ਖੇਡ

ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, “ਉਹ ਤਾਂ ਖੇਡ ਖੇਡ ਗਿਆ।” ਜੇ ਬੇਧਿਆਨੀ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਝ ਮਾੜਾ ਵਾਪਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਖੇਡ ਖੇਡ ਵਿਚ ਕੁੰਡਾ ਕਰਵਾ ਲਿਆ।”

ਇਹ ਹੋਈ ਹਮੂਤਤਾ ਦੀ ਗੱਲ। ਸਿਆਣੇ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਸੁਣ ਲਈਏ। ਮਾਰਕ ਟਵੇਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋੜ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਰਜ ‘ਕੰਮ’ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੌਜ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ‘ਖੇਡ’, ਭਾਵ ਮਨੋਰੰਜਨ ਜਾਂ ਦਿਲ-ਬਹਿਲਾਵੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਸਰਗਰਮੀ ਹੀ ਖੇਡ ਦੀ ਕੋਟੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਮੁਹਾਰਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਤਨ, ਮਨ ਖਿੜਦਾ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਖੇਡ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਣੀ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਗਵਾ ਬੈਠੀ, ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ।

ਸਪੋਰਸ ਨਾਂ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੇਡ ਦਾ ਮੁੱਖ ਲੱਛਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਰੋਟੀ ਰੋਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖੇਡਦਿਆਂ ਖਿਡਾਰੀ ਸਾਹਵੇਂ ਕੋਈ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਖੇਡ ਖੇਡਦਿਆਂ ਖਿਡਾਰੀ ਦਾ ਜੁੱਸਾ ਤਕੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨਸਲ ਨੂੰ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਿੱਲੀ ਜਦੋਂ ਖੁਰਾਕ ਲਈ ਚੁਹੇ ਮਗਰ ਭੱਜਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਰਥ ਹੈ, ਪਰ ਇਹੀ ਬਿੱਲੀ ਜਦੋਂ ਖਿੱਚੋਂ ਮਗਰ ਦੌੜਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਖੇਡ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਪੋਰਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਨਿਰਭਾਗ ਵਿਚ, ਜੀਵ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਰਜਾ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਵਾਧੂ ਬਚੀ ਉਰਜਾ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਖੇਡ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਾਰ, ਵਿਹਲੇ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਬੂਟ ਮੂਠ ਦੀ ‘ਲੜਾਈ’ ਤੇ ‘ਸ਼ਿਕਾਰ’ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਖੇਡ ਦੇ ਪੰਜ ਗੁਣ ਦਰਜ

ਹਨ-ਮਨੋਰੰਜਨ, ਲਾਲਚ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ, ਆਪਮੁਹਾਰਤਾ, ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਨਾ ਵਿਰੋਧ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਰਗਰਮੀ ਖੇਡ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ, ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ ਕਈ ਮੂਲ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਖਲਾਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਕਿਲਰ ਇੰਸਟਿਕਟ ਦੀ ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਉਰਜਾ, ਖੇਡ ਵਿਚ ਸਦਗੁਣ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਰਵੇ ਖਿਡਾਰੀ ਚੰਗੇ ਰੇਡਰ ਤੇ ਜਾਫੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਦੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁੱਸਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ, ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਝੜਪਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਰਿਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਰੀਦਕੋਟ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਕੰਮੇਆਣਾ ਵਿਚ ਸੀਲ ਕੁੱਕੜਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕੁੱਕੜ ਤਤਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਗੀਆਂ ਲਹੂ ਲੁਹਾਨ ਹਨ। ਘੇਰਾ ਬਣਾਈ ਬੈਠੇ, ਦਰਸ਼ਕ ਪੱਥਾਂ ਭਾਰ, ਸਪਰਿੰਗਾਂ ਵਾਂਗ ਬੁੜਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁੱਕੜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋਰ ਵੱਧ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦੇ ਧੌਕੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ੱਤਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿੰਸਕ ਭੇੜ ਨੂੰ ਖੇਡ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਖੇਡ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ‘ਇੰਜੜ ਭੁੱਖ’ ਵੀ ਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੇਲੇ ਇਕੱਲੇ ਦੀ ਕੰਧ ਢਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੱਜ-ਦੌੜ ਬਾਰੇ, ਤਾਲਸਤਾਏ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਆਏ ਪ੍ਰਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ। ਉਹ ਬੋਲੇ, “ਕਾਲਜ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਤਾਲਸਤਾਏ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ, ‘How Much Land Dose a Man need’, ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਕੋਲ ਦਸ ਕਿੱਲੋ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ। ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸੌ ਕਿਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਨਾਲ ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਡੋਰਾ ਸੀ। ਸਾਧ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜੀ ਦੇ ਦਿਓ। ਸਾਧ ਕਹਿੰਦੇ, ‘ਤੂੰ ਆਵਦੇ ਵਾਲੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦੇ ਅਸੀਂ ਡੋਰਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੇ ਡੋਰੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ‘ਚੋਂ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜੀ ਵਲ ਲਈਂ।’ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ, ਸਾਧ ਕਮਲੇ ਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਵਲ ਦੇਣੇ ਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਲਾਈ ਕਿ

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਛਿਪਣ ਤੱਕ ਜਿਥੋਂ ਤੁਰਿਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਣਾ ਪਊ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਸੌ ਕਿਲਾ ਸਾਡਾ। ਕਿਸਾਨ ਕਹਿੰਦਾ, ਠੀਕ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਈ। ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਸੂਟ ਵਟ ਕੇ ਭੱਜਿਆ। ਸਾਧ ਕਹਿੰਦੇ, ਡੱਕਾ ਸਿੱਟਦਾ ਜਾਈ, ਵੱਟ ਪਾਉਣੀ ਸੁਖਾਲੀ ਰਹੁ। ਕਿਸਾਨ ਭੱਜਿਆ ਜਾਂਦੇ, ਜਮੀਨ ਚੰਗੀ ਆਉਂਦੀ ਗਈ, ਉਹਦੀ ਤਮਾ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਭੁੱਖਾ, ਬੱਕਿਆ ਭੱਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਢਲੇ ਉਹ ਡਿੰਗਦਾ ਡਿੰਗਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਧ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ, ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇਰੀ ਹੋਈ। ਉਹ ਏਨਾ ਬੱਕ ਗਿਆ ਕਿ ਨਿਵਾਲ ਹੋ ਕੇ ਭੁੱਜੇ ਡਿੰਗ ਪਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਲਈ ਕਬਰ ਪੁੱਟੀ ਗਈ। ਸੱਥਰ ‘ਤੇ ਬੈਠੇ ਸੋਗੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਤਾਂ ਏਨੀ ਕੁ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਕਾਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜਿਆ ਫਿਰਿਆ। ਸਾਡੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਬੰਦੇ ਦੀ ਲੋੜ ਸਿਰਫ ‘ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ’ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜੋ ਕਬਰ ਲਈ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਗੋਰਕੀ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਹਾਣੀ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ‘ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ’ ਤੇ ‘ਜਿਉਂਦੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ’ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਲਿਖਤ ਮਿਲੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੋਰਕੀ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਕਹਾਣੀ ਚੱਜ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ। ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੀ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ‘ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਜ਼ਮੀਨ’ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੋਨੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਪਹਿਲਾ ਪੈਰਾ ਪੜ੍ਹੋ। ਕਿਸਾਨ ਜਿੱਥੋਂ ਤੁਰਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਲੋੜਾਂ ਵਿਚ ਟਕਰਾ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਸੀਮਿਤ ਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਸੀਮ ਹਨ, ਬੰਦੇ ਦਾ ਇਹੀ ਸੰਕਟ ਹੈ, ਜੋ ਕਹਾਣੀ ਦਸਦੀ ਹੈ।

ਉਧਰ ਕੁਮੈਂਟੇਟਰ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਗੱਭਰੂ ਰੇਡ ‘ਤੇ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੇਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗਿਆਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੈ, ਹੁਣ ਨਿੱਤਰੂ ਵੜੋਵੇ ਖਾਣੀ...ਕੁੰਢੀਆਂ ਦੇ ਸਿੰਗ ਫਸ ਗਏ...

ਫਿਰ ਪੁਆਇੰਟ ਪਿਛੇ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਹਨੇਰਾ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦਰਸ਼ਕ ਖਿੰਡਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਤਾਲਸਤਾਏ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਥੀਮ ਖੇਡ ਦੇ ਰੌਲੇ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਿਆ।

ਪਹਿਲਵਾਨ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਤਮ ਕਥਾ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

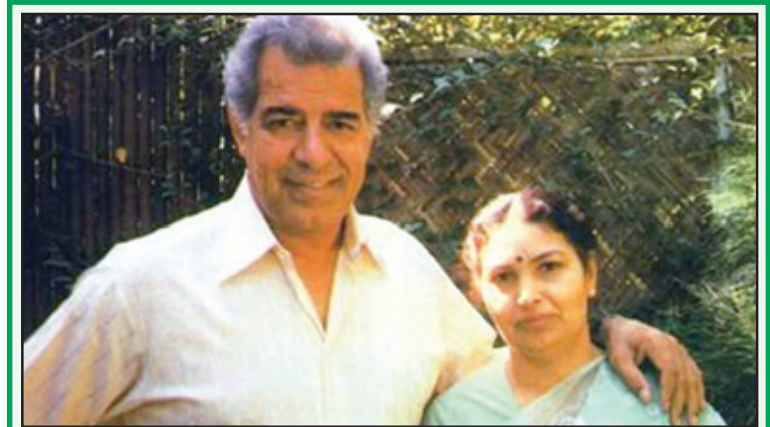
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਲੱਭ ਹੀ ਲਿਆ ਤੇ ਮਨੀ ਆਰਡਰ ਧਰਮਚੱਕ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।”

ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਦੱਸਦੇ, “ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਨੂੰ ਗੁੱਲੀ ਡੰਡਾ ਖੇਡਣ, ਲੁਕਣ ਮੀਚੀ, ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਨ ਤੇ ਖਿੱਚੋ ਖੁੰਡੀ ਖੇਡਣ ਦੀ ਬੜੀ ਚਾਹ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰਨ ਲੈ ਜਾਣਾ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਚਾਰਦਿਆਂ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਹਾਣੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਇਟਖੜਿੱਕਾ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਸੱਤ-ਔਂਠ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ‘ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸੂਤਨਾ ਸਵਾ ਦਿਓ।’ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਤੂੰ ਸੂਤਨਾ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ?’ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ‘ਮੈਂ ਵੀ ਡੰਡ ਕੱਢਿਆ ਕਰੂੰਗਾ ਤੇ ਬੈਠਕਾਂ ਕਰੂੰਗਾ।’ ਮਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਚੇ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਬੈਠਕਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਸਿੱਖ ਲਈਆਂ। ਪੂਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੇਲ ਲਾ ਕੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਡੰਡ ਬੈਠਕਾਂ ਕੱਢਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਵੀ ਕੱਢਣ ਲੱਗ ਪਿਆ...

ਦਾਰੇ ਦਾ ਬਚਪਨ ਬੜੀਆਂ ਕਠਿਨ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਬੀਤਿਆ। ਪਿਤਾ ਤੇ ਚਾਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਤੁਰ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਬਾਬੇ ਬੁੜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ‘ਕੱਲਿਆਂ ਖੇਤੀ ਕਰਨੀ ਔਖੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਲਕ ਦਾਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕਾਇਦਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨੋਂ ਹਟਾ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਉਤੇ ਜੋੜ ਲਿਆ। ਉਹ ਦਾਰੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਭਈ ਮੁੰਡਾ ਛੇ-ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਕਰਨ ਦਿਓ, ਭੇਜ ਦਿੰਦੀ ਆ ਪਰੋਨੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮਦਰੱਸੇ। ਡੰਗਰ ਖੁਰਲੀਆਂ ‘ਤੇ ਭੁੱਖੇ ਤਿਹਾਏ ਬੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੁੱਧੋਂ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਤਾਂ ਵੰਗ

ਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪੱਠਾ ਦੱਬਾ ਵੀ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਨੇ।” ਮਾਂ ਨੇ ਦਿਲੋਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ‘ਚ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, “ਪੁੱਤ ਹੁਣ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।” ਦਾਰੇ ਨੇ ਰੌਲਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਨੇ ਡਾਂਟ ਡਪਟ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਦਾਰੇ ਨੇ ਰੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਂ ਬੇਵੱਸ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਬਸਤਾ ਉੱਚੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰਛੱਤੀ

ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਐਨਾ ਭੱਜਦੀ ਕਿ ਮੋਤੇ ਲੁਆਉਂਦਿਆਂ ਬਾਲਕ ਦਾਰੇ ਨੂੰ ਹੰਝਾ ਕੇ ਇਕ-ਦੋ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਰੁਆਉਂਦੀ। ਹਾਂ, ਇਹ ਗਾਂ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਨੂੰ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਸੀ। ਦਾਰੇ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਦਾਦੀ ਇਸ ਦਾ ਘਿਓ ਵੀ ਜੋੜ ਲਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵੱਛਾ ਲਾਭਾ ਬਲਦ ਬਣਿਆ ਬੜਾ ਵਗਦਾ ਸੀ। ਬੜੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਉਹਨੇ। ਜਿਸ ਸਾਲ

ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ

‘ਤੇ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਆਪ ਵੀ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਏਨੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮਾਂ ਦਾ ਰੋਣ ਕਿਉਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ? ਫਿਰ ਦਾਰੇ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਸਿੱਖੇ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਤੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਆਈ। ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ, ਅੱਖਰ ਸਿਖਦਾ ਤੇ ਘਰ ਮੁੜ ਕੇ ਡੰਗਰ ਚਾਰਨ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਖੀ ਗਾਂ ਉਹਨੂੰ ਬੜਾ

ਉਹ ਮਰਿਆ, ਦਾਰੇ ਦਾ ਬਾਪ ਪਿੰਡ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਲਦ ਮਰਨ ਦੇ ਗਮ ‘ਚ ਬਾਬੇ ਬੁੜ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤਾਂ ਭਰਨੀਆਂ ਹੀ ਸਨ, ਦਾਰੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬਾਪ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਭਰ ਆਈਆਂ ਸਨ! ਬਲਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਕਮਾਊ ਜੀਅ ਜੁ ਸੀ।

ਹੁਣ ਸੁਣੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕਿੱਸਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ‘ਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਜਾਨੀ ਚੋਰ ਦਾ। ਜਾਨੀ ਚੋਰ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਵੀ ਕੰਨ

ਕੁਤਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਲਾਗੇ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਰਦਾਰ ਸੌਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਬੋਹਣੀ ਉਸ ਦੀ ਜੇਬ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ। ਪਿੰਡ ਖਰਬੂਜ਼ੇ, ਬੇਰ ਜਾਂ ਅਮਰੂਦ ਤੋੜਨ ਦੀਆਂ ਚੋਰੀਆਂ ਤਾਂ ਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸੇ ਕੱਢਣ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਬਟੂਆ ਖਿਸਕਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਪਰ ਬਟੂਆ ਖਾਲੀ ਸੀ। ਬੜੀ ਨਮੋਸੀ ਹੋਈ।

...ਇਕ ਰਾਤ ਜਹਾਜ ਦੇ ਡੈੱਕ ‘ਤੇ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆਂ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜਾਨੀ ਚੋਰ ਮੈਂ ਤਦ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਲਾਗੇ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਜ਼ਨਾਨੀ ਦਾ ਹਾਰ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਤੋਂ ਲਾਹ ਲਵਾਂ। ਮੈਂ ਮੌਕਾ ਵੇਖ ਕੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਪਾਸਾ ਪਰਤ ਲਿਆ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਚੋਰ ਚੋਰ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਜਾਗ ਪਈਆਂ। ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਹੇ, ਕੋਈ ਕੁਛ; ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਐਨਾ ਫਿਟਕਾਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਜੀਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਚੋਰ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਨੂੰ ਸੁੱਟਿਆ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਤੇ ਪੁਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁੜ ਚੋਰੀ ਵਰਗੀ ਆਦਤ ਦਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਣਾ।

ਦਾਰੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮਜਾਹੀਆ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ, “ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਬੱਚੇ, ਅਸੀਂ ਵਾਹਵਾ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਗਏ ਸਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਘੱਟ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਸਰ ਫੁਸਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਪਤਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਭਈ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਲੋਕ ਦੇ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸੰਤਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ।’ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ‘ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਗੱਲ ਵਿਚ ਚੈਪੀਅਨ ਬਣਨ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ, ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਤੇ ਪੈਦਾ ਕਰੀ ਚੱਲ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ‘ਤੇ ਛੱਡ

ਦੇਹ।’ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰੀ ਨੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਦੋ ਧੀਆਂ ਹੋਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਾਣ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੂਕਰ ਕੀਤਾ।”

ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ‘ਚ ਹਲੀਮੀ ਸੀ, ਮਿਠਾਸ ਸੀ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਵਿਚ ਰਸ ਸੀ। ਉਹ ਸੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਇਨਸਾਨ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਦੱਸਦਿਆਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੇਫਿਕਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬੇਫਿਕਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬੰਦਾ ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰੇ ਤੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਡਰ ਲੱਗੇ। ‘ਨੇਕੀ ਕਰ ਕੁੰਏਂ ਮੈਂ ਡਾਲ’ ਵਾਲੀ ਕਹਾਵਤ ‘ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਕਦੇ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, “ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮੌਜ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਆਏ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਸੁਹਾਵਣੀ ਬਣਾ ਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਸਵਾਦ ਲਈਏ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਸੋਹਣੀ ਬਣਾ ਕੇ ਛੱਡ ਜਾਈਏ।”

ਅਖੀਰਲੀ ਉਮਰੇ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਨੇ ਨਿਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਮਿੰਨ੍ਹਾ ਮਿੰਨ੍ਹਾ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਸ਼ ਤਕ ਉਹ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। 7 ਜੁਲਾਈ 2012 ਨੂੰ ਮੁੜ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪਿਆ। ਘਰ ਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਏ। ਫਿਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਈ 10 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਘਰ ਲੈ ਆਏ। ਭਰੋ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਅੰਤਿਮ ਵਿਦਾਇਗੀ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਮਾਣ ਲਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਅਧੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ। ਆਖਰ 11 ਜੁਲਾਈ 2012 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਵਜੇ ਉਸ ਨੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਤਾਕਤ ਦਾ ਉੱਚਾ ਬੁਰਜ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਨੇ ਰੁਸਤਮ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਵਾਈ, ਆਖਰ ਮੌਤ ਨੇ ਢਾਹ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਉਹ ਅੰਬਰਾਂ ‘ਚ ਤਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਲਿਸ਼ਕ ਰਿਹੈ!

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਿੱਧਾਂ ਤੇ ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਲੇਖੇ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਥ ਮੱਤ ਨੂੰ ਹੀ ਠੱਲ ਪਾਉਣਾ ਸੀ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਮਾਜਕ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਾਧਾਂ, ਨਾਥਾਂ ਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ 'ਜੋਗ' ਧਾਰਦੇ ਸਨ। ਡੇਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਦੇਖ ਪਰਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਪ੍ਰਥਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਵਾਲੀ ਵੇਸ਼-ਭੂਸ਼ਾ (Out-fit) ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਰਹੇ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਦੁਨੀਆਵੀ ਸਬੰਧ ਤੋੜ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਲੋਭ, ਲਾਲਚ, ਹਿਰਸ, ਤਮੋਨਾ ਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ

ਡਾ. ਗੋਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਮਰਾਓ
ਫੋਨ: 408-634-2310

ਗਏ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹ ਲਾਲਸਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਗ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਕੇ ਸੁੰਨਯ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਤਪੱਸਿਆ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਵੇ। ਮਹਿਲ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਟੀਆ, ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਰੋਟੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀਖ, ਖਾਧ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭਤੋਲਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਝੋਲੀ, ਸੋਨੇ-ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਬਰਤਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੱਪੀ, ਨਿਵਾਰੀ ਪਲੰਘਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਘਾਹ ਦਾ ਵਿਛੋਣਾ, ਸੋਹਜ ਪੱਟੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜਟਾਂ, ਅਤਰ-ਫਲੇਲ ਦੀ ਥਾਂ ਸਵਾਹ-ਵਿਭੂਤੀ, ਜਤਾਉ ਪੋਸ਼ਾਕ ਦੀ ਥਾਂ ਲੰਗੋਟੀ, ਤਿੱਲੇਦਾਰ ਜੁੱਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਖੜਾਵਾਂ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਡੇਰਾ-ਪ੍ਰਮੁਖ ਦੀ ਸੇਵਾ। ਪਿੱਛੇ ਛੱਡੇ ਘਰ ਬਾਰ ਦੀ ਯਾਦ ਆਵੇ ਤਾਂ ਜਗਦੀਸ਼ ਦੀ ਮਾਲਾ ਤੇ ਨਸ਼ਾ ਗਮਨੀ। ਇਹ ਦਿਨਾਚਾਰ (Regimen) ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਈਸਵਰ ਖੋਜੀਆਂ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀਆਂ ਦਾ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਿਹਾ ਤਾਰਕਿਕ ਤੇ ਯਥਾਰਥ-ਮੋਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦਾ?

ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ 'ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ' ਵਾਲੀ ਪਉਤੀ ਲਿਖ ਕੇ ਨਾਥ-ਪੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਪਰ ਸਿੱਧ-ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਹ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਗਲਤ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਖੂਹ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸੱਚਾਈ ਉਦੋਂ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਲਗਵਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਨਿਰਪੱਖ ਤੇ ਨਿਰਲੋਪ ਰਹਿ ਕੇ ਸਰਬ-ਪੱਖੀ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਸਭ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ, ਉਦੋਂ ਤੀਕ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਅਗਲੀ ਮੰਜਿਲ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਪਹਾੜ ਦੀ ਇਕ ਚੋਟੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਹੀ ਅਗਲੀ ਚੋਟੀ ਦਿੱਸਣ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ਦਾ ਧਨੁਸ਼ਧਾਰੀ ਚਰਵਾਹਾ ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਨਾਲ ਖੋਡਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਪਦ-ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਕਟਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਫਿਰਦਾ।

ਇਹ ਗੱਲ ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਨਾਥ ਜੋਗੀਆਂ 'ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਦੀ, ਅੱਜ ਕੱਲ ਦੇ ਨਵ-ਡੇਰਾਵਾਦੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਹ ਸਮਝੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਸੰਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਰੂਪ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਚਿੱਟਾ ਚੋਲਾ, ਲੰਮਾ ਕਛਹਿਰਾ, ਗੋਲ ਦਸਤਾਰ, ਮਹਿੰਗੀ ਗੱਡੀ, ਨਗਰੀ ਭੋਟਾ, ਸੰਗਮਰਮਰੀ ਡੇਰਾ, ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਭੀੜ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਆਦਿ ਅਜੋਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ। ਕੀ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ 'ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ' ਵਾਲੀ ਪਉਤੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਮੁ, ਪਤ੍ਰ ਤੇ ਝੋਲੀ ਦੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਪਤਾ? ਕੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਨਿਖੇਧੀਆਂ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਕੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਅਮਲ ਵਿਚੋਂ ਕਿਰਤ ਗਾਇਬ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ? ਜਾਣਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹਨ, ਪਰ ਗੱਲ ਉਹੀ ਕਿ ਪਖੰਡ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਪਖੰਡ ਨਹੀਂ ਤਜਿਆ ਜਾ

ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ ਪਤ੍ਰ ਝੋਲੀ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਥ ਜੋਗੀਆਂ ਤੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ ਮੁੰਦਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਸੰਤੋਖ ਜਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰੋ; ਮੋਢਿਓਂ ਲਟਕਾਈ ਖੈਰਾਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਉਤਾਰ ਕੇ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਰੋਟੀ ਖਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ; ਜੇ ਰਾਖ ਦੀ 'ਬਿਭੂਤਿ' ਲਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉ ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ ਮਨਨ ਜਾਂ ਤਾਰਕਿਕ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ; ਜੇ ਜਨਮ-ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਤ-ਸਤ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਉਸ ਖਸਤਾ ਗੋਦੜੀ ਵਾਂਗ ਵਰਤੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨ ਪਹਿਨ ਕੇ ਘਸਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਨਮ-ਕਾਲ ਤੋਂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਕੱਟੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਗਫਲਤ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਜਾਈ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੋ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਕਰ ਕੇ ਹਥੀਂ ਕਿਰਤ ਲਈ ਵਰਤੋਂ; ਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੇ ਤਾਕਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਡੰਡੇ ਦੀ ਥਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਅਪਨਾਓ ਅਤੇ ਜੇ ਜੱਗ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤੋ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਨਾਥ ਜਮਾਤਾਂ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਥੀ ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖਿਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸਕਦਾ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆਂ ਮਨ ਸਮਝਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਮਨਸੂਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤਿਆਗ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕਲੀ ਸੋਚ ਜਾਂ ਇੱਕਲੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪੂਰੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਤਿਆਗੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਜੁਗਤ ਦੇ ਕੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਸਦੀਵੀ ਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਕਰਤੋਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ 'ਆਦੇਸੁ' ਕਹਿਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਸੁਝਾਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਲਈ ਤੇ ਅਜੋਕੇ ਸੰਤਾਂ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਅਰਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਪਉਤੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ:

ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ ਪਤ੍ਰ ਝੋਲੀ
ਧਿਆਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਬਿਭੂਤਿ॥
ਖਿਥਾ ਕਾਲੁ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ
ਜੁਗਤਿ ਡੰਡਾ ਪਰਤੀਤਿ॥
ਆਈ ਪੰਥੀ ਸਗਲ ਜਮਾਤੀ
ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ॥
ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ॥
ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ
ਜਗੁ ਜਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ॥੨੮॥

ਇਸ ਪਉਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਥ ਜੋਗੀਆਂ ਤੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ ਮੁੰਦਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਸੰਤੋਖ ਜਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰੋ; ਮੋਢਿਓਂ ਲਟਕਾਈ ਖੈਰਾਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਉਤਾਰ ਕੇ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਰੋਟੀ ਖਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ; ਜੇ ਰਾਖ ਦੀ 'ਬਿਭੂਤਿ' ਲਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉ ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ ਮਨਨ ਜਾਂ ਤਾਰਕਿਕ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ; ਜੇ ਜਨਮ-ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਤ-ਸਤ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਉਸ ਖਸਤਾ ਗੋਦੜੀ ਵਾਂਗ ਵਰਤੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨ ਪਹਿਨ ਕੇ ਘਸਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਨਮ-ਕਾਲ ਤੋਂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਕੱਟੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਗਫਲਤ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਜਾਈ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੋ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਕਰ ਕੇ ਹਥੀਂ ਕਿਰਤ ਲਈ ਵਰਤੋਂ; ਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੇ ਤਾਕਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਡੰਡੇ ਦੀ ਥਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਅਪਨਾਓ ਅਤੇ ਜੇ ਜੱਗ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤੋ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਨਾਥ ਜਮਾਤਾਂ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਥੀ ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖਿਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ-ਸੰਤੀ ਫਿਰਕਿਆਂ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ-ਨਾਥਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਪੰਥੀ ਅਰਥਾਤ ਸਿਖਲਾਈ-ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਸਾਰ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਜੁਗਤ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ, ਸਿੱਧਾ ਉਸ ਪਰਮ-ਸਤਿ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਕਰੋ ਭਾਵ ਉਸ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਮਨਸੂਬਾ ਬਣਾਓ, ਜੋ ਇਸ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਸਦਾ ਤੋਂ ਇਕੋ ਰੰਗ ਰੂਪ ਤੇ ਇਕੋ ਵੇਸ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰੋ, ਜੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਾਯਾਵੀ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਇਕੋ ਨਿਰੋਲ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪਉਤੀ ਜਪੁਜੀ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਪਉਤੀਆਂ ਨਾਲ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਜਿਸ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪਿਛਲੀਆਂ ਕੁਝ ਪਉਤੀਆਂ ਪਰੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਅਗਲੀ ਕਤੀ

ਹੈ। ਜੇ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਮੂਲ ਭੰਡਾਰ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਹੁਣ ਤੀਕ ਦੀਆਂ ਸਭ ਕਲਪਿਤ ਤਾਕਤਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਜਾਂ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲੱਗਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਪਉਤੀ ਉਸੇ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਝਲਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਨਾਥ ਪ੍ਰਥਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤਿਆਗ ਕੇ ਖੋਜ-ਅਨੁਕੂਲ ਸੋਚ ਧਾਰਨ ਭਾਵ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈ ਕੇ ਵਿਵੇਕੀ ਕਾਰਜ ਕਰਨ। ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਭਾਵ ਤਿਲਕਾਉ (Distracting) ਰੁਚੀਆਂ ਤੇ ਸੰਜਮ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਸਦੀਵੀ ਕਰਤੋਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਜੁਟ ਜਾਣ, ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਕੋ ਵੇਸ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉਤੀ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਜਾ ਜੁੜਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਪਉਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੋਕੇ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰਾਂ, ਮੋਨ ਵਰਤਾਂ, ਘੋਰ ਤਪਸਿਆਵਾਂ ਤੇ ਤਾਂਤਰਿਕ ਸਿਆਣਪਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਰਥਹੀਣ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਖਾਂ ਤੇ ਨਾਥ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਤਿਆਗਣ ਲਈ ਜੋਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸੱਚ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਸਕਣ। ਪਹਿਲੀ ਪਉਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਕ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਪਉਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਿਕਲਪ ਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣਹਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਵਲ ਵਧਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸੁੱਚਜਤਾ ਤੇ ਉਚਮਤਾ ਇਸੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਥਾਂ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਸਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਸੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਬਾਦ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ, ਜੋ ਪੂਰਵ ਲਿਖੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗਤ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਮੂਲਮੰਤਰ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਬਾਅਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਅੰਤ ਦੀ ਸੇਧ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਮੂਲਮੰਤਰ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਪਉਤੀ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਧੀ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਨ ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਸਾਪੇਖਿਕਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੱਚ ਦੀ ਸੇਧ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਵਾਰਥੀ ਮਨੋਬਿਰਤੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਾਸਾਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਦੇ ਸਾਵੇਪਣ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਜਿਹੇ ਇਹ ਮਨੋਭਾਵ ਮਨੁੱਖੀ ਸੋਚ ਦੀ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਭੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ, ਪ੍ਰਜਾਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ ਤੇ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਸੋਚਣਾ ਗਲਤ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਵਿਕਾਰ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ। ਇਹ ਲੜ ਕੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਦੇਣ ਹਨ; ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਬਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਹਿੱਤਕਾਰੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਾਮ ਉਤਪਤੀ, ਮੋਹ ਲਾਲਨ ਤੇ ਲੋਭ ਪਾਲਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਗਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਹੈ। ਕਾਮ, ਲੋਭ ਤੇ ਮੋਹ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਉਦਗਾਰ ਹਨ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਹਨ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨੇ ਅੰਦਰਮੁਖੀ (Centrifugal) ਤੇ ਆਖਰੀ ਦੋ ਬਾਹਰਮੁਖੀ (Centripetal) ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਇਕੱਲੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜੀਵ, ਬਨਾਸਪਤੀ ਤੇ ਬੰਜਰ ਕੁਦਰਤੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਚੁੰਬਕ ਦੇ ਦੋ ਸਿਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਸਾ ਦੂਜੇ ਚੁੰਬਕ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਦੂਰ ਧੱਕਦਾ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਧਨਾਤਮਕ ਤੇ ਰਿਣਾਤਮਕ ਕਰੰਟ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸੁਭਾਅ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਐਟਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੋਟਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੁਣ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਧਨ ਚਾਰਜ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਟਾਨ ਨਿਊਕਲੀਅਸ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰਿਣ ਚਾਰਜ ਵਾਲੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨ ਅਲੱਗ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਐਟਮਾਂ ਦੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨ ਆਪਣਾ ਘੁੰਮਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਊਕਲੀਅਰ ਵਿਚ ਜਾ ਡਿੱਗਣ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਇਕ ਵੱਡੇ ਅਗਨ-ਧਮਾਕੇ ਨਾਲ ਖਿਨ ਵਿਚ ਫਿਸ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਧਨ ਤੇ ਰਿਣ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕੋਤਕ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਮਾਦਿਕ ਸੰਸਾਰ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਪਸਾਰੇ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹਨ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਪੱਧਰੀ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਆ ਕੇ ਹੀਗਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧਤਾਈਆਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ (Unity and Struggle of the Opposites) ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਨਿਯਮੀ ਮਾਨਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਥੋਂ ਕਿਥੋਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪਉਤੀ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਸਾਰ ਹੈ।

ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਥਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਵਿਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੜੀਬੱਧ ਜਾਂ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਰਬਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਜਮ 'ਤੇ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਖਿਆ

ਲਿਆਉਣ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸਮਰੱਥਾ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਤਾਲਮੇਲ ਰੱਖ ਸਕੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਹੁਦਰੀ ਹੱਦ ਤੀਕ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਾਏ ਸੰਤੋਖ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਸਤਿ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗੀ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕਾਰਜ ਨਿਰਵਿਘਨ ਚਲੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਦੇ ਜ਼ਾਬਤ ਰਾਹੀਂ ਤਾਲਮੇਲ ਤੇ ਸੰਜਮ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਕਲਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਤਿ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਯੂਨਾਨੀ ਫਿਲਾਸਫਰ ਪਲੈਟੋ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ ਦੀਆਂ ਵਿਵੇਕ, ਬਲ ਤੇ ਤਮਾ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਜਮ (Justice) ਦੇ ਬੰਧੇਜ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਪਰ ਪਲੈਟੋ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਜਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਉਚਾ ਤੇ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਬੰਧੇਜ ਰਾਹੀਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਸੰਭਵ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਪਰ ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਪਉਤੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਾਥ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਯੋਗ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕੀਤਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਦਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਤੋਖ ਭਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਪੂਰਾ ਸਮਰਪਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਖੱਪਰ ਤੇ ਝੋਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿਮਰਤਾ ਤੇ ਹਲੀਮੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ। ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਸਵਾਹ ਦੀ ਬਿਭੂਤੀ ਮਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਅਰਾਧਨਾ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦੁਆਲੇ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਗੋਦੜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਮੋੜ ਦਾ ਡਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਫ਼ ਸਵਾਸਥ ਦੇਹ ਨੂੰ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਤੇ ਰੱਖਣਾ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸਹੀ ਜੁਗਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਡੰਡਾ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਔਰਤਾਂ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਕੁਨਬੇ ਨੂੰ ਨਾਥ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੀ ਜਮਾਤ 'ਆਈ ਪੰਥ' ਵਾਂਗ ਬਣਾਓ। ਸਭ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਇਕੋ ਚਿਰ-ਸਥਾਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੋ।

ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਮੁੰਦਰਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 'ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਸਮਰਪਣ' ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਰਮ ਦਾ ਅਰਥ 'ਹਲੀਮੀ', ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਬਿਭੂਤੀ ਦੇ ਅਰਥ ਅਰਾਧਨਾ ਤੇ ਕਾਲ ਦੇ ਅਰਥ ਮੋੜ ਦਾ ਡਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਨਾ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ ਅਰਾਧਨਾ, ਭਗਤੀ, ਦੰਦਵਤ, ਸਮਰਪਣ, ਹਲੀਮੀ ਤੇ ਮੋੜ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ। ਹੋਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਉਹ 'ਆਈ ਪੰਥੀ ਸਗਲ ਜਮਾਤੀ' ਜਿਹੇ ਆਮ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਥ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਫਿਰਕਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪਉਤੀ ਦੀ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਗਏ ਹਨ।

ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਲਗਭਗ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "((ਹੋ ਜੋਗੀ!)) ਜੇ ਤੂੰ ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁੰਦਰਾਂ ਬਣਾਵੇਂ, ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਖੱਪਰ ਤੇ ਝੋਲੀ, ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਸੁਆਹ (ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਮਲੋਂ), ਮੋੜ (ਦਾ ਭਉ) ਤੇਰੀ ਗੋਦੜੀ ਹੋਵੇ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਤੇਰੇ ਲਈ ਜੋਗ ਦੀ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਡੰਡਾ ਬਣਾਵੇ (ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਕੂੜ ਦੀ ਕੰਧ ਟੁੱਟ ਸਕਦੀ ਹੈ)। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ-ਸਿੱਤਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ (ਅਸਲ ਵਿਚ) ਉਹ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਪਿਛਲੱਗੂ ਨਹੀਂ!

ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ

ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵਕਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਦੌਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਵਕਤ ਦੀਆਂ ਮੁਸਲਿਮ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਹਰ ਅਨੈਤਿਕ ਢੰਗ ਵਰਤ ਰਹੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਆਪਣੇ 'ਖੁਦ' ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵਰਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੱਟੜ ਧਾਰਮਿਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਨ।

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ
multaniny@gmail.com

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 'ਹਿੰਦੂ' ਧਰਮ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਖੋਰੇ ਲੱਗਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਧਰਮ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਰਗ ਵੱਲੋਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਅਣਗੋਲੇ ਹੇਠਲੇ ਤਬਕਿਆਂ ਉਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਵਿਹਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਾਵ ਆਮ ਲੋਕ ਦੋਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਸਨ। ਦੋਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗ ਧਾਰਮਿਕ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ 'ਚ ਜੀਵਨ ਔਖਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅਤੇ ਮੌਲਾਣਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਦੇਵੀਆਂ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਰਾਪਾਂ ਦੀ ਓਟ ਹੇਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਇਆ-ਧਮਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੋਕ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਦੀ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਸੜ ਰਹੇ ਸਨ।

ਠੀਕ ਇਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ

ਨਾਨਕ ਦਾ ਆਗਮਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਫੈਲੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨੇਊ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਵਿਖੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਜਲ/ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਜਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਖੋਫ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਵਰਗ-ਨਰਕ ਅਤੇ ਬਹੁ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੱਚ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਦੱਸਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕਦਮ-ਕਦਮ 'ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਫੈਲੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਵੀ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਕ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਵੀ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਉਹ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਈ ਸਮਕਾਲੀ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜਦੋਂ ਜੀਵਨੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਵਾਚਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਾਤ ਨਾਲ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਅਨਿਆਂ

ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਕਿਤੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੀ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਗਿਆਨ ਦੀ ਓਟ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਤੇ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਔਕੜ ਜਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਆਉਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਜਾਂ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਉਪਾਸਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਦੱਸਿਆ (ਗਿਆਨ) ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਵਿਖਾਇਆ ਕਿ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 'ਕਰਤੇ' ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਅਸੀਮ ਅਤੇ ਅਪਾਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਰਤੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰਜੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਂ ਕੇ 'ਕਰਤੇ' ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਤ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਟਕੀ ਹੋਈ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਖੁਦ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਬਣ ਕੇ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ। ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਆਪ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ 'ਕਿਰਤ ਕਰਨ' ਵਜੋਂ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੈਣ ਨੂੰ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਬਣਾ ਕੇ ਫਿਰ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬਣਾ ਕੇ 'ਸੋ ਕਿਉਂ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ।' ਵਾਲਾ ਕਥਨ ਵੀ ਨਿਭਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਲੇ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀ ਬਣਾ ਕੇ ਉਚ-ਨੀਚ ਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾਚਾਰੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜ ਦੇ 'ਨੀਚ' ਸਿਉਂ ਦੇਸਤੀ ਵਾਲਾ ਕਥਨ

ਸੱਚ ਕਰਦਿਆਂ ਗਰੀਬ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਮਾਣ ਤੇ ਤਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਮਲਕ ਭਾਗੇ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾ ਡਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ 'ਜਿਨ ਸੱਚ ਪੱਲੇ ਹੋਇ' ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਖਾਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਸਹਿਜਤਾ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣੇ। ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ, ਹਰ ਥਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਪਨਾਇਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੁਰਾਡੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਸ ਮਹਾਦੀਪ ਅੰਦਰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵੱਲ ਤੱਕਣਾ ਪਵੇ। ਅਫਸੋਸ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸਿੱਖ ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਦਲ-ਦਲ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਖੁੱਭ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਕਦਮ 'ਤੇ ਬਾਬਿਆਂ ਅਤੇ ਗੰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਸੋਧ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ! ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨਹੀਂ, ਅਖੌਤੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕੋਈ ਬਾਬਾ ਉਸ ਦਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰੇਗਾ? ਸਿੱਖ ਅੰਨੇ ਤੇ ਬੋਲੇ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਮਲਕ ਭਾਗੇ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਸਰੀਖੇ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹਾਸੀਏ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਕਦੋਂ ਮਲਕ ਭਾਗੇ ਜਿਹਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਸ

ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਹੁਣ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ। ਵਰਨਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹਿਮਾਕਤ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕਿਤੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਬਾਰੇ ਹੇਠੀ ਦੀ ਜ਼ਰਾ ਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਫੌਰਨ ਖੁਦ ਹੀ ਫੈਸਲੇ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਆਪ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ? ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਫੈਸਲੇ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਕੀ ਇਸ ਨਾਲ ਦੂਸਰਿਆਂ ਕੋਲ ਸਹੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਾਵੇਗਾ?

ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਰਦਾਸ ਵੇਲੇ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਦੇ ਆਪ ਸਹਾਈ...'। ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਜਿਹੇ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਖਾ ਤੇ ਸਹਾਈ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਹੇਠੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਵੱਡਾ ਵਰਗ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਮਾਯੂਸ ਹੈ, ਪਰ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ? ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਜਗ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਮਾਵਸ ਦੀ ਰਾਤ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕੱਟੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਪਿਛਲੱਗੂ ਨਹੀਂ!

ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ ਪਤੁ ਝੋਲੀ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਆਈ ਪੰਥ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੀ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਤਾਂ ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਇਆ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ)। (ਸੋ, ਕੂੜ ਦੀ ਕੰਧ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ) ਕੇਵਲ ਉਸ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰੋ, ਜੋ (ਸਭ ਦਾ) ਮੁੱਖ ਹੈ, ਜੋ ਸੁੱਧ-ਸਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਢ ਨਹੀਂ (ਲੱਭ ਸਕਦਾ), ਜੋ ਨਾਸ-ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸਦਾ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।"

ਖੈਰ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ

ਵਿਆਖਿਆ ਚੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਨਾਥ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਅਤੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਤੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਨਾ ਛੱਡਣ, ਪਰ ਮੁੰਦਰੀਆਂ, ਬਿਭੂਤੀ, ਝੋਲੀ, ਗੋਦਤੀ ਆਦਿ ਬਦਲ ਲੈਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਥੀ ਢਾਂਚੇ ਤੇ ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰੀ ਢੰਗ ਢੰਗ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ ਬਣਨ। ਫਿਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ

ਵਿਧੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਸਿਧਾਉਣਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਹ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਮਾਯਾਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਾਧਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਪਰਮ-ਸਤਿ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਮਨੋਰਥ ਬਣਾਓ, ਜੋ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹਰ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋਗ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਾਧ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਣ, ਪਰ ਇਹ ਵਿਕਲਪ ਤਾਂ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਨਾਥ-ਪੰਥੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਤ-ਸਤ ਦੇ ਬੰਧੇਜ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰ-ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਤਾਂ ਮੁੱਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗੱਲ ਤਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਸੋਧ ਦੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਤਾਂ

ਹੋਰ, ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ।

ਆਈ ਪੰਥੀ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨ ਟਪਲਾ ਖਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਸਭ ਉਸ ਸਿਰਕੱਢ ਫਿਰਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੇ

ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣਗੇ। ਇਕ ਵੀ ਗਿਆਨੀ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਬਣਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ "ਮਨ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੀ ਪੰਥੀ (ਸਿੱਖਿਆ) ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।" ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਉਸ ਉਪ-ਬੋਲੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣਤਾ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਪੁਜੀ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਥਾਈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ' ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ!

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋ ਸਕੈ ਨ ਤਾਰਿ

ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫
ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਜਪਉ ਹਰਿ ਨਾਉ॥
ਆਗੈ ਦਰਗਹ ਪਾਵਉ ਥਾਉ॥
ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਨ ਹੋਵੀ ਸੋਗੁ॥
ਕਬਹੂ ਨ ਬਿਆਪੈ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ॥
ਖੋਜਹੁ ਸੰਤਹੁ ਹਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ॥
ਬਿਸਮਨ ਬਿਸਮ ਭਏ ਬਿਸਮਾਦਾ
ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ
ਪਰਾਨੀ॥ ਰਹਾਉ॥
ਗਨਿ ਮਿਨਿ ਦੇਖਹੁ ਸਗਲ ਬੀਚਾਰਿ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋ ਸਕੈ ਨ ਤਾਰਿ॥
ਸਗਲ ਉਪਾਵ ਨ ਚਾਲਹਿ ਸੰਗਿ॥
ਭਵਜਲ ਤਰੀਐ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਰੰਗਿ॥
ਦੇਹੀ ਧੋਇ ਨ ਉਤਰੈ ਮੈਲੁ॥
ਹਉਮੈ ਬਿਆਪੈ ਦੁਬਿਧਾ ਫੈਲੁ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਜੋ ਜਨੁ ਖਾਇ॥
ਤਾ ਕਾ ਰੋਗੁ ਸਗਲ ਮਿਟਿ ਜਾਇ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਇਆਲ॥
ਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂ ਨ ਬਿਸਰੁ ਗੁਪਾਲ॥
ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਕੀ ਹੋਵਾ ਧੂਰਿ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਸਰਧਾ ਪੂਰਿ॥
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੋ ਮੇਰੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਮਿਹਰ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਰਾਤ-ਦਿਨ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਮੈਂ ਅੱਗੇ

ਤੇਰੀ ਦਰਗਾਹ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਥਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵਾਂ; ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਸੋਗ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਵੀ ਕਦੇ ਉਸ ਉਤੇ ਅਣਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਹਾਉ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੰਦੇ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸੰਤ ਜਨੋ! ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਹੋ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਤੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਰਹ, ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਬੜੀ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਸਚਰਜ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ, ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵੇਗਾ।

ਗੁਰੂਦੇਵ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੋ ਸੰਤ ਜਨੋ! ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੋ, ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਈ ਵੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਾ ਸਕਦਾ; ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਹੀਲੇ ਵਸੀਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕੀਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੋ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ

ਸੰਤ ਜਨੋ! ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਹੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧੋਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦੀ, ਸਗੋਂ ਹਉਮੈ ਆਪਣਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੋਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਹੋਰ ਹੋਣ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਪਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੰਦਾ ਖੰਡ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਸੰਤ ਜਨੋ! ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅਉਖਧ ਦਵਾਈ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਰਾ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਮਿਟ ਭਾਵ ਮੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਇਆਲ॥
ਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂ ਨ ਬਿਸਰੁ ਗੁਪਾਲ॥
ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਕੀ ਹੋਵਾ ਧੂਰਿ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਸਰਧਾ ਪੂਰਿ॥

ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਗੁਰਦੇਵ ਸਾਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹੋਏ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੋ ਮੇਰੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਿਤਾ! ਹੋ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ! ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ। ਹੋ ਗੋਪਾਲ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਨਾ ਵਿਸਰ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਬਣਿਆ ਰਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਾਂ। ਹੋ ਮੇਰੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ, ਨਾਨਕ ਦੀ ਇਹ ਲੋਚਾ ਭਾਵ ਤਾਂਘ ਆਸ ਪੂਰੀ ਕਰੋ ਜੀ।

—ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ
ਫੋਨ: 916-687-3536

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕਤਾ 'ਤੇ ਅਸਰ

ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਇਕ ਜਨਰਲ ਵਿਚ ਛਪੀ ਖੋਜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇੱਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਇਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਚੌਕਲੇਟ ਦੇ ਕੇ, ਬਿਨਾ ਕਾਗਜ਼ ਉਤਾਰੇ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਤੋੜਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੋਹਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਤਾਰ ਕੇ ਖਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਚੌਕਲੇਟ ਦੇਣ ਉਪਰੰਤ ਕੁਝ ਦੇਰ ਅਰਾਮ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੌਕਲੇਟ ਖਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਨੇ ਚੌਕਲੇਟ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਆਦਿਸ਼ਟ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਏ। ਇਸ ਖੋਜ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਣਾਏ ਗਏ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦਾ ਮਾਨਵ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ 'ਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਹਨ; ਪਰ ਅੱਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਖੋਜ ਦੌਰਾਨ ਪਾਇਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ

ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਖਤਰਨਾਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਵੀ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਦੇਣੀ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲੱਭੂ ਵੰਡ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਆਹ, ਜਨਮ ਦਿਨ, ਮਹਰਤ, ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਆਦਿ ਲੱਭੂ ਵੰਡ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੱਭੂ ਬੁੰਦੀ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦਾਣੇ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਲੱਭੂ ਵੰਡ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ 'ਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪਰ ਅਯੋਕੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਲੱਭੂ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਕ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਵੰਡਿਆ ਅਤੇ ਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ 'ਵੰਡੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਰੋ' ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਾਂਗ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ 'ਤੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਸਰ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਕੇਕ ਕੱਟਣ ਦੀ ਰਸਮ ਸਿਰਫ ਦਿਖਾਵਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਲਈ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਆਪਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੁਰਾਤਨ ਯੁੱਗ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਹੀ ਸਨ, ਪਰ ਅੱਜੋਕੇ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

—ਵਿਨੋਦ ਗਰਗ, ਬਰਨਾਲਾ
ਫੋਨ: 91-98762-71788

ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ: ਸੁਹਜਵਾਦ ਦਾ ਝੰਡਾਬਰਦਾਰ

**ਜਨਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ
'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼'**

ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਸ ਦੇ 66 ਨਾਈਵਾਲਾ, ਕਰੋਲਬਾਗ, ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖੋਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ 'ਪ੍ਰਸਾ' ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ' ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚੋਂ ਹਵਾਲੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਅਤੇ ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਕ-ਇਕ ਨਜ਼ਮ ਨਾਵਲਕਾਰ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਹਵਾਰੀ ਰਸਾਲੇ 'ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ' ਵਿਚ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਸਥਿਤਾ 'ਤੇ ਛਪੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਂਝਾ ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣੀ।

ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਦੱਸੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਾਖਿਆਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਕਾਫੀ ਅਚੰਭਤ ਹੋਇਆ। ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਆਸ ਕਰ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰਾ ਹਾਣੀ ਪਰਵਾਣੀ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਵੱਡਾ ਲੱਗਿਆ। ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਾਰ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰਾ ਵਤੀਰਾ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ 1956 ਵਿਚ ਛਪੀ

ਡਾ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ
gurmelsidhu@gmail.com

ਪਹਿਲੀ ਕਾਵਿ-ਪੁਸਤਕ 'ਲਾਸ' ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਲੇਖਕ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਕਵੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਕਿਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਮਰ ਵਜੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਰਤਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਲਮਾਂ ਵਰਗੀ ਦੇਖਣੀ-ਪਾਖਣੀ ਤੋਂ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ 'ਲਾਸ' ਵਾਕਈ ਉਸ ਦੀ ਹੀ ਲਿਖਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਿਲਣ ਸਾਰ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਗੁਰਮੇਲ 'ਰਾਹੀ' ਹਾਂ।" ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਹੱਸਦਾ, ਮਸਤ ਢੰਗੀ ਵਾਂਗ ਹੱਥ ਉਲਾਰ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਬਣੀ ਤੇਰੀ ਕਵਿਤਾ 'ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ' ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਜੀ, ਉਸੇ ਕਵਿਤਾ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।"

ਘਰ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਸ਼ੇਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। "ਆਓ, ਕਾਫੀ ਹਾਊਸ ਚਲਦੇ ਹਾਂ।" ਹਰਿਭਜਨ ਨੇ ਬੜੀ ਬੇਬਾਕੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। ਕਾਫੀ ਹਾਊਸ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੀ ਸੀ। ਕਾਫੀ ਮੰਗਵਾਈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ 'ਲਾਸ' ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। 'ਲਾਸ' ਵਿਚ ਭਾਵਪੂਰਤ ਪ੍ਰਗੀਤਕ ਨਜ਼ਮਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਗੀਤ ਹਨ; ਨਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਗੀਤ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹਨ। ਕੁਝ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਸਨ: 'ਸਿੱਖਿਆ ਨੀ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਰਘੀ ਦੀ ਨਿੰਮੀ ਨਿੰਮੀ ਲੋਅ', 'ਸੋ' ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ ਵੀਰਾਨ ਹੋਈ ਰਾਤ', 'ਵੇਖੋ ਜੀ ਮੇਰੇ ਕਾਲੇ ਕਾਲੇ ਕੇਸ', 'ਮੈਂ ਕਰ ਕਰ ਜਤਨਾਂ ਹਾਰੀ ਰਾਮਾ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੀ ਫੁਲਕਾਰੀ'। ਉਸ ਨੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਭਾਵਕਤਾ, ਸੁਬੁਕਤਾ ਅਤੇ ਸਰਲਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗੀਤਕ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਸੁਹਜਮਈ ਸ਼ਬਦ-ਚੋਣ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ।

'ਲਾਸ' ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ 'ਤੇ ਪਿਆ। 1966 ਵਿਚ ਛਪੀ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਕਾਵਿ-ਪੁਸਤਕ 'ਦੁਬਿਧਾ' ਦੇ ਇਕ-ਦੋ ਗੀਤਾਂ 'ਚੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਝਲਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ 'ਮੈਂ ਕਰ ਕਰ ਜਤਨਾਂ ਹਾਰੀ, ਰਾਮਾ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੀ ਫੁਲਕਾਰੀ' ਦੀ ਭਾਅ ਮੇਰੇ ਹੇਠਲੇ ਗੀਤ 'ਚੋਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ:

ਅਸੀਂ ਵਣਜ ਕਰਦੇ ਦਿਲ ਦਾ,
ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਵਿਉਪਾਰੀ ਮਿਲਦਾ
ਜਿੰਦ ਹੋਕਾ ਦੇ ਦੇ ਹਾਰੀ,
ਰਾਮਾ ਭੇਜ ਕੋਈ ਵਿਉਪਾਰੀ।

ਕਾਫੀ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਅਪਣੀ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਉਸਤਾਦ ਕਵੀ ਕਿਸੇ ਪੁੰਗਰਦੇ ਕਵੀ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੀ ਗਿਆਨਵਾਨ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦਿਆਂ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ-ਕੀ ਇਹ ਉਹੋ ਕਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਛਪੀ ਸੀ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਹਰਿਭਜਨ ਅਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛਪਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਪੂਰਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਿਵੇਕਲਾ ਮੁਕਾਮ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ (18 ਅਗਸਤ 1920-21 ਅਕਤੂਬਰ 2002) ਦਾ ਇਹ ਜਨਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਰ੍ਹਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ, ਅਨੁਵਾਦ, ਆਲੋਚਨਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਵੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੌਧਿਕਤਾ ਵਿਚ ਹਰ ਸ਼ਖਸ ਨੂੰ ਕਾਇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੋ. ਸੁਹਿੰਦਰ ਬੀਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਲੇਖ ਛਾਪਿਆ ਸੀ; ਐਤਕੀਂ ਡਾ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲੇਖ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਯਾਤੀ ਬਾਰੇ ਭਰਵੀਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਚਰਚਾ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਕਾਫੀ ਹਾਊਸ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਹਰਿਭਜਨ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਘਰ ਵਲ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੈਨੂੰ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਹਾੜੀ ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੇ ਜਖੀਰੇ ਵਲ ਲੈ ਗਿਆ। ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਸੀ, ਕੋਸੀ ਕੋਸੀ ਧੁੱਪ ਪਿੰਡੇ ਨੂੰ ਨਿੱਘ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਪੱਥਰ ਉਤਾਰ ਕੇ ਲਾਗੇ ਰੱਖ ਲਈ ਅਤੇ ਲਟਬੋਰਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਉਚਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਸੋਚਾਂ, ਇਹ ਬੰਦਾ ਕਿੰਨਾ ਮਸਤ ਮੌਲਾ ਹੈ, ਝਰਨੇ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀ ਹੀ ਰੌਅ ਵਿਚ ਵਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਚੋਂ ਟੋਕ ਕੇ ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ, "ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ?" ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਇਕ ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ 'ਤਾਰ ਤੁਪਕਾ' (1957) ਛਪਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸੁਣਾਉ ਤਾਂ ਹਰਿਭਜਨ ਫਿਰ ਉਸੇ ਰੌਅ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸ਼ਬਦ ਇਉਂ ਕਿਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮੱਕੀ ਦੀ ਛੱਲੀ ਅਘੋਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਉਹ ਕਾਵਿ-ਨਾਟ ਦਾ ਕਾਫੀ ਹਿੱਸਾ ਸੁਣਾ ਗਿਆ। ਖੱਲੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਜੁਬਾਨੀ ਸੁਣਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਨਾਟਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਮੰਜੇ ਦੀ ਦੋਣ ਵਾਂਗ ਕੱਸੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਮਾਲਾ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਨਿਆਈਂ ਪਰੋਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਨਾਟਕ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ 'ਚੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਵਰਗੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਝਲਕ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਥਾਂ-ਪੂਰ-ਥਾਂ ਸਮਾਸੀ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਅਤੇ ਵਾਕਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਸੁਹਜਮਈ ਪੱਖ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ:

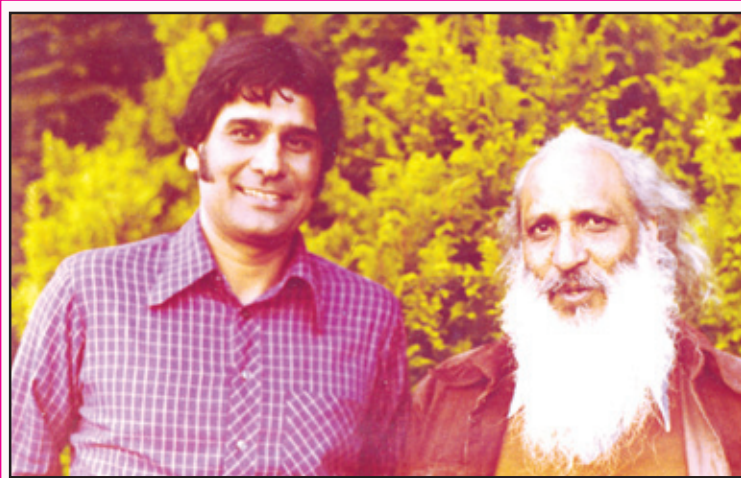
ਚਿੱਕੜ-ਤੋਰ ਸਮਾਂ, ਹਉਕੇ-ਰੰਗ ਚਾਨਣ,
ਬਹਿਆ ਤਜਰਬਾ, ਪੁਸਤਾਂ ਦੇ ਜਗਰਾਤੇ, ਅਣਭੰਨੀ
ਆਕੜ, ਤਲਖੀ ਖੰਘਿਆਰਣਾ, ਦੁਖਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ
ਮਿਹਣਾ, ਮਸਾਣ-ਪਤੀ, ਲਹੂ-ਜਿਹਾ ਥੁੱਕਣ,
ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਵਰਖਾ, ਮਾਨੁਖ-ਸਪ-ਹਤਿਆਰੇ, ਘੁੱਟ
ਤੇਹ ਦਾ, ਕੌੜੀ-ਕਾਲਖ, ਸੂਰਾ ਚੁੰਬਨ, ਭੁਰ ਭੁਰ
ਟੁੱਟਣ ਤਾਰੇ, ਉਡੀਕਾਂ-ਚੱਜੇ ਨੈਣ, ਚੀਕ-ਚਿਹਾਤਾ,
ਕਾਤਰ-ਚੱਬ ਕੇ, ਨਿੰਦਿਆ ਦਾ ਸ਼ੌਕ, ਸਾਗਰ ਸਾਡੀ
ਲਾਘ, ਦੁੱਧ-ਸੱਧਰ, ਆਦਮ ਬੋ ਦੀ ਦੁਰਗੰਧ,
ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ, ਆਦਿ।

'ਤਾਰ-ਤੁਪਕਾ' ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਬਲੀ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ਰੀ ਘੋਲ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹਰਿਭਜਨ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਕਾਵਿ-ਨਾਟ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਮੈਂ ਯਾਰਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਨ-ਰਸ ਪੈ ਚੁਕਿਆ ਹੈ।" ਇਹ ਨਾਟਕ ਵਾਕਈ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਕਰੀਬ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ 'ਚੋਲਾ ਟਾਕੀਆਂ ਵਾਲਾ' ਵਿਚ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, "ਆਪਣੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਨਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ 'ਤਾਰ

ਤੁਪਕੇ' ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਝੱਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।"

ਹਨੁਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਘਰ ਵਲ ਮੋੜੇ ਪਾਏ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੋਸਟਲ ਮੁੜਨ ਲਈ ਵਿਦਾ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਹਰਿਭਜਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਘਰ ਵਿਚ ਜੋ ਰੁੱਖੀ-ਸੁੱਕੀ ਹੈ, ਖਾ ਕੇ ਜਾਵੀਂ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਦਿਆਂ ਵਿਦਾ ਲਈ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ ਆਇਆ, ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਵੱਡੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਾਲਾ ਕਵੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਾਹਿਤਕ ਕਮਾਈ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਰਿਭਜਨ ਬਿਨਾ ਸ਼ੌਕ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਹਸਤਾਖਰ ਹੈ; ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ 'ਮੱਥੇ ਦਾ ਦੀਵਾ' ਹੈ।

ਹਰਿਭਜਨ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਵਾਰਤਕ ਦੋਵੇਂ ਅਲੱਗ, ਰੌਚਕ ਅਤੇ ਰਸਕ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ

ਡਾ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ (ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਵੈਨਕੂਵਰ, ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸੰਨ 1976 'ਚ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਸੀ)

ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਸੁਆਦ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਖਿੱਲਰੀ ਹੋਈ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਚੋਗੇ ਨਿਆਈਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੁਗਣ ਲਈ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲੇਖਕ ਤੇ ਪਾਠਕ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਰਿਭਜਨ ਦੀ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦਾਬਲੀ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ 'ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਕਵੀ' ਦਾ ਲੇਬਲ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਖੇਦ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ, ਬਕੌਲ ਹਰਿਭਜਨ, 'ਮਿਹਣੇ' ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ। ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: ਕੀ ਸੁਹਜਵਾਦ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵਾਕਈ ਨਿਗੁਣਾ ਗੁਣ ਹੈ? ਉਲਾਰਵਾਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰਿਭਜਨ ਨੇ ਸੁਹਜਵਾਦ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ 'ਮੇਰੀ ਕਾਵਿ-ਯਾਤਰਾ' ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਪੂਰਿਆ:

"ਮੇਰੇ ਕਾਵਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਤਾਅ ਉਪਰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ।

ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵੀ ਮਿਹਣੇ ਵਾਂਗ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਸੀ ਇਹ ਦਰੁਸਤ। ਵਾਸਤਵਿਕ-ਉਪਯੋਗਤਾ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਸਿਰਜਕ-ਵਿਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਹਜ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁਧ ਬੇਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਮਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਠੋਸ ਧਰਤੀ ਖਿਚ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਹਵਾ ਵਿਚ ਲਟਕਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਸਗੋਂ ਸੁਹਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਐਨ ਵਲ ਰੁਚਿਤ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਅਚੇਤ ਅਨੁਭਵ ਸੀ, ਫਿਰ ਇਹ ਮੇਰਾ ਸੁਚੇਤ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਵਸਤ ਬਣ ਗਿਆ। ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਉਪਯੋਗਤਾ-ਸੁਹਜ ਦੀ ਪਹਿਲ ਦੂਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਉਦਮ ਹੈ। ਰਚਨਾ ਦੇ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਵਾਪਰਦਾ ਵਿਰਚਨਾ ਦਾ ਕਾਰਜ। ਤਿਆਗਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਉਪਯੋਗੀ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਆਪਣੀ ਥਾਵੇਂ ਟਿਕੀ

ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਕਵੀ ਸੁਹਜ ਨੂੰ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਥਾਂ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਉਸ ਕੋਝ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਬੇਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਮਤਾ ਹੈ ਜੋ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅੰਗ ਹੈ। ਸਵਾਚਾਰ, ਪ੍ਰਗਤੀ, ਕ੍ਰਾਂਤੀ, ਇਹ ਸਭ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਸੁਹਜ ਦੇ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਹਨ। ਜੇ ਆਦਮੀ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਤੋਂ ਵਾਫਰ ਸੁਪਨੇ ਸਾਜਣਾ ਨਹੀਂ ਲੋਚਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਹਜ ਦੀ ਕੋਈ ਸਾਰ ਨਹੀਂ। ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਵਰਗਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੀ ਮੈਂ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਮਿਥਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਿਰੋਲ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਜੋੜਦੇ ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਸ਼ੌਕ ਤਾਂ ਕਾਵਿ-ਸਿਰਜਣਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਵਸਦਾ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਬੇਲਿਹਾਜ਼ ਪਾਰਖੂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਦਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਾਵਿ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੀ ਪਹਿਲ ਕਾਵਿ ਲਈ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਕਾਵਿ ਤੋਂ ਉਰ੍ਹਾਂ ਉਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੇਰੀ ਤਿਆਗੀ ਹੋਈ ਹੋਂਦ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਮੇਰੀ ਸਵੀਕਾਰੀ ਹੋਈ ਹੋਂਦ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਕਾਵਿ-ਸਿਰਜਣਾ ਨਿਰੰਤਰ ਉਦਮ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਆਪ ਸਵੀਕਾਰਨ ਜੋਗ ਬਣਨ ਦਾ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਿਖੇੜਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਕਰਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਉਲੰਘ ਕੇ ਕਰਤੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣਾ, ਬਸ ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਕਾਵਿ-ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲਕਸ਼ ਹੈ।"

ਹਰਿਭਜਨ ਨੂੰ ਸੁਹਜਵਾਦ ਦੀ ਦੀਖਸ਼ਾ ਆਲੋਚਕ ਰਾਮਚੰਦਰ ਸੁਕਲਾ ਦੀ ਕਿਰਤ 'ਚਿੰਤਾਮਣੀ' ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਮਿਲੀ। ਅਚਾਰੀਆ ਸੁਕਲਾ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਮਨੋ-ਪ੍ਰਮੇਨੇ ਆਲੋਚਕ ਸਨ। ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲੰਕਣ ਕਰਨ ਸਮੇਂ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰਸਕ

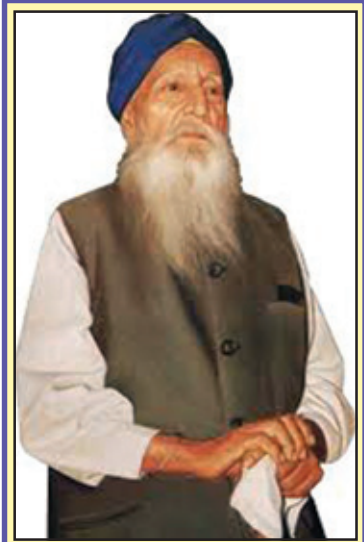
ਪੱਖ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ-ਪਰੋਖੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਹਰਿਭਜਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, "ਅਚਾਰੀਆ ਸੁਕਲਾ ਤੋਂ ਮੈਂ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇ ਅੰਤਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਕ, ਕਵਿਤਾ ਰਸਾਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ; ਦੂਜੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਬਿੰਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਸਾਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਤਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਰਬ ਤਵੱਕਲ ਕਵਿਤਾ ਰਚਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮੈਂ ਰਚਨਾਕਾਰੀ ਦੇ ਐਸੇ ਪਤਾਉ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚਾ ਸਾਂ ਜਿੱਥੋਂ ਅਗਾਂਹ ਮੈਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਸੰਬੰਧੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪੈਰੋ-ਪੈਰ ਚਾਨਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਕਾਫੀ ਸੁਖਮ ਕਲਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਦੀਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਦੀਖਿਆ ਮੈਨੂੰ 'ਚਿੰਤਾਮਣੀ' ਨੇ ਦਿੱਤੀ।"

ਮੈਂ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਹਰਿਭਜਨ ਦੇ ਸੁਹਜਵਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਸਕ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਅਚੇਤ ਜਾਂ ਸੁਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਕਬੂਲਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸੰਗੀਤ ਕੁਦਰਤਨ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਧੁਨੀ ਦੇ ਸਰੋਦੀ ਪੱਖ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਗਾਉ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਧੁਨੀ ਦਾ ਸਰੋਦੀ ਪੱਖ ਪੌਹਦਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਇਹ ਪੱਖ ਨੂੰ ਮੁੱਢੇ (Catalyst) ਦਾ ਕਰਤਵ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਵੀ ਤੇ ਹਾਨ ਵੀ ਹੈ; ਲਾਭ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਸਹਿਵਨ ਹੀ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਨ ਇਹ ਕਿ ਅਰਥਾਂ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਲਸਰੂਪ, 'ਕਲਾ ਮਹਿਜ਼ ਕਲਾ ਲਈ' ਦਾ ਉਲੂਮਾ ਸਹੇਤਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਣਭਿੰਨ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਕਲਾ ਭਲੇ ਹੀ ਇੰਦਰਿਆਵੀ ਝਲਕਾਰਿਆਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਵੇ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜੀਵਨ ਦੀ ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕ ਬਿੰਬ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ। ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਉਪਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੁਹਜਵਾਦ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਦਾ ਹੋਇਆ ਹਰਿਭਜਨ ਵਾਸਤਵਿਕ-ਉਪਯੋਗਤਾ ਦੇ ਧਾਰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਹਜ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਬੇਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਮਤਾ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਉਪਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਲਾਭਦਾਇਕ ਕਰਮ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਇਜ਼ਾਫਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਗਮੀ ਨੂੰ ਘਟਾਵੇ। ਇਸ ਕਰਮ ਦੇ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਪੱਖ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਤੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਮਹਿਜ਼ ਉਪਯੋਗਤਾ-ਸੁਹਜ ਦੀ ਪਹਿਲ ਦੂਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਉਦਮ ਹੈ। ਉਪਯੋਗੀ ਪੱਖ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਪੁੱਠ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਕਵੀ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਕਰਤਵ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੁਹਜ ਨੂੰ ਸੁਹਜ ਵਿਚ ਰੰਗ ਕੇ ਪਾਠਕ ਦੇ ਧਿਆਨ ਗੋਚਰੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਕਰਤਵ ਵੀ ਕਵੀ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਹਜ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪੱਖ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਗਤੀ, ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਜਾਂ ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਖ ਕੁਹਜ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹਰਿਭਜਨ ਸੁਹਜਵਾਦ ਨੂੰ ਨਿੰਦਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ, ਜੋ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਰੁੱਖੀ, ਓਪਰੀ 'ਤੇ ਅਕਾਉ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਲੋੜ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵੀ ਸੁਹਜ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸੁਹਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ, ਬਕੌਲ ਅਰਸਤੂ, ਇਸ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ ਤਾਂ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਹੋਣਾ ਬੜਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸੁਹੱਪਣ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਕਾਲਪਨਿਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਆਨੰਦਮਈ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਵਿਤਾ, ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਆਨੰਦਮਈ ਕਲਾ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੁਹਜ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰਿਭਜਨ ਦਾ ਸੁਹਜਵਾਦ ਬਹੁਤਾ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ, ਫਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੁਹਜਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਰੋਦੀ ਪੱਖ 'ਤੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰਤ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਖਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਹਰਿਭਜਨ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਵਾਰਤਕ ਦੋਵੇਂ ਅਲੱਗ, ਰੌਚਕ ਅਤੇ ਰਸਕ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਸੁਆਦ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਖਿੱਲਰੀ ਹੋਈ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਚੋਗੇ ਨਿਆਈਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੁਗਣ ਲਈ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲੇਖਕ ਤੇ ਪਾਠਕ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਰਿਭਜਨ ਦੀ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦਾਬਲੀ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ 'ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਕਵੀ' ਦਾ ਲੇਬਲ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਖੇਦ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ, ਬਕੌਲ ਹਰਿਭਜਨ, 'ਮਿਹਣੇ' ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ।

7 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ ਦਾ ਇਕ ਸੌ ਗਿਆਰਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸੀ। ਇਸੇ ਦਿਨ ਉਹ 1909 ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਕਸੂਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕਾਦੀਵਿੰਡ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਸ. ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਂ ਸਰਦਾਰਨੀ ਦਿਆਲ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪਦਮਸ਼੍ਰੀ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸੀਤਲ ਜੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਘਾਲੀ ਘਾਲਣਾ ਅਭੁੱਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਲ ਤੇ ਗਾਈਆਂ

ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ

ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਵਲੋਂ ਢਾਡੀ ਸੀਤਲ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੁਬਾਰਕ ਭੇਜੀ ਗਈ। ਉਥੇ ਕਵੀ ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਜੌਹਲ ਨੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੰਬੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਉਥੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਤੇ ਸ਼ਾਇਰ ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਦੁਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਸ. ਸੀਤਲ ਲਿਖਾਰੀ

ਦੋ ਢਾਡੀਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਿਆਂ...

ਬਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਤੂਤਾਂ ਵਾਲਾ ਖੂਹ' ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਏਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਕਈ ਸਾਲ ਸਿਲੇਬਸਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਿਹਾ। ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਨਾਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ' ਤੇ 'ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਿਵੇਂ ਗਿਆ' ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ। ਲੇਖਣ ਕਾਰਜ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਹ ਢਾਡੀ ਕਲਾ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਅੰਤਲੇ ਸਾਹਾਂ ਤੀਕ ਜੁਟੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਢਾਡੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜਥੇ ਨਾਲ ਗਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਲ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਗਾਇਆ 'ਸਾਕਾ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ' ਬੜਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਬੋਲ ਹਨ,

ਗੱਡੀ ਭਰ ਕੇ ਅੰਬਰਸਰੋਂ ਤੋਰੀ
ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਖਤਰੀ,
ਵਿਚ ਸੀਗੇ, ਵਿਚ ਸੀਗੇ ਪੈਨਸ਼ਨੀਏ
ਸਾਰੇ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਗ 'ਚੋਂ।
ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਵੀ ਗਾਈਆਂ।

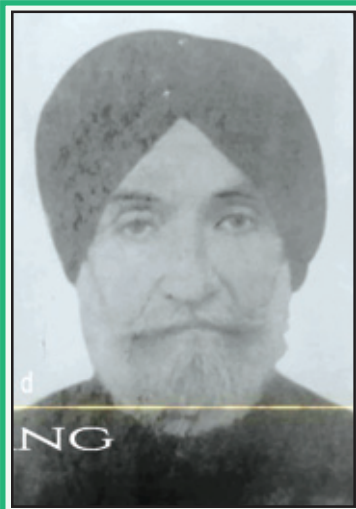
ਇਕ ਵਾਰ, ਜੋ ਅਕਾਸ਼ਵਾਣੀ ਕੇਂਦਰ ਜਲੰਧਰੋਂ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਉਹਦੇ ਬੋਲ ਹਨ,

ਮਾਰੂ ਵੱਜਿਆ ਜੁਆਨ ਰਣ ਨਿੱਤਰੇ
ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਤਿਉਤੀਆਂ ਪਾਈਆਂ।
ਸ. ਸੀਤਲ ਦਾ ਲਿਖਿਆ 'ਮਲਕੀ ਕੀਮਾ' ਲੋਕ ਗੀਤ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ, ਬੋਲ ਹਨ,
ਮਲਕੀ ਭਰਦੀ ਪਈ ਸੀ ਖੂਹ ਦੇ ਉਤੋਂ ਪਾਣੀ
ਕੀਮਾ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਢਾਡੀ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਡੇਢ ਸੌ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸ. ਸੀਤਲ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉਤੇ ਐਮ. ਫਿਲ ਤੇ ਪੀਐਚ. ਡੀ. ਦੇ ਥੀਸਿਸ ਲਿਖੇ।

ਉਹ ਰੇਡੀਓ ਜਲੰਧਰ ਤੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਵੀ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 1982 ਵਿਚ 'ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਢਾਡੀ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ 'ਸਿੱਖ ਢਾਡੀ ਗਾਇਕ' ਵਜੋਂ 1979 ਵਿਚ ਸਨਮਾਨਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਜੁਗ ਬਦਲ ਗਿਆ' ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ (1973) ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੇ ਦੇਣ ਮਹਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕਰਨਾ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਢਾਡੀ ਲੋਕ ਗਾਇਕ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਰਣੈਂਡਾ ਦੀ 9 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਬਰਸੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮਾਣ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋਕ ਗਾਇਕੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ।

ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਰਣੈਂਡਾ

ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਆਸਰੇ ਅੱਜ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਨੇ। ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਨੇ ਸਵਰਗੀ ਰਣੈਂਡਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਮੁੱਲੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡਾ. ਪਾਤਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਰਣੈਂਡਾ ਦੀ ਲੋਕ ਗਾਇਕੀ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਲੋਕ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਸਾਵੇਂ ਦੇ ਸਾਵੇਂ ਦੀਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਜੌਹਲ ਨੇ ਜੋ ਗੱਲ ਆਖੀ, ਉਹ ਉਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਜਲੰਧਰ ਵਾਸਤੇ ਸ. ਰਣੈਂਡਾ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ ਬਣਾਈ। ਜਦ ਉਹ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਬਦਲ ਗਏ ਤੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤੇ ਲਘੂ ਫਿਲਮ ਡਿਲੀਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਫਨਕਾਰ ਦੀ ਯਾਦ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ!

ਢਾਡੀ ਰਣੈਂਡਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਮੰਤਰੀਆਂ 'ਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਮੇਰੀ ਉਮਰ ਭੋਗੀ। ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਾਲ ਉਹ 1893 ਦਾ ਦਸਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਬੰਗਾ ਨੇੜੇ ਰਣੈਂਡਾ ਸੀ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਗੁਣਾਚੋਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਜੁੱਤਾਂ ਵਾਲਾ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਚੱਕ ਨੰਬਰ 65 ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪਣਾ ਤਖੱਲਸ 'ਪੰਛੀ' ਵੀ ਰੱਖੀ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੋਹ ਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਖੱਲਸ ਰਣੈਂਡਾ ਰਖਵਾਇਆ। ਸੰਨ 1913 ਵਿਚ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੰਧਵਾਂ ਫਰਾਲੇ ਬੀਬੀ ਕਰਮ ਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ।

ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਖਰੀ ਪਹਿਰ ਨਿਗਾ ਵੀ ਘਟ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਰੋਟੀ ਟੁਕ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੁੰਡੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਤੁਰਦਾ ਉਹ ਬਸ ਅੱਡੇ ਦੇ ਬੜੇ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠਦਾ ਤੇ ਆਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਉਂ ਉਸ ਦਾ ਵਕਤ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

1912 'ਚ ਢਾਡੀ ਰਣੈਂਡਾ ਨੇ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਲੇ ਉਤੇ ਭਗਤੂ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਨੂੰ

ਡਾਇਰੀ
ਦੇ
ਪੰਨੇ

ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ
ਫੋਨ: 91-94174-21700

ਸਾਰੰਗੀ ਵਜਾਉਂਦਾ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਧਾਰ ਕੇ ਸਾਰੰਗੀ ਸਿੱਖ ਲਈ। 1929 ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਭਰਵਾਉਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਐਚ. ਐਮ. ਵੀ. ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਲੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕ ਗਾਥਾਵਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਗੂੰਜ ਉਠੇ। ਕਾਲੇ ਤਵਿਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 32 ਰਿਕਾਰਡ ਭਰੇ ਗਏ। ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਮਿਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਢਾਡੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪਵਾਈਆਂ। ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਈ ਸਾਥੀ ਹੋਰ ਰਲੇ।

ਹਾਰ ਤੋੜ ਕੇ ਮਕਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੀਰ ਨੇ
ਮੋਤੀ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ
ਡੋਲੀ ਕੋਲ ਖਿੱਡਾਇਆ

ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੋਰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਕਲੀਆਂ ਬਹੁਤ ਚੜ੍ਹੀਆਂ। 1942 ਵਿਚ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਰਣੈਂਡਾ ਦੇ ਮਿਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਦੋਂ ਉਹ ਵਲੈਤ ਜਾ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਖਾਧਾ ਪੀਤਾ ਹਜ਼ਮ ਹੋਣੋਂ ਹਟਣ ਲੱਗਾ। 9 ਅਗਸਤ 1989 ਦੇ ਦਿਨ ਉਹ ਵਿਛੜ ਗਿਆ। ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਆਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਰਣੈਂਡਾ ਦੀ ਢਾਡੀ ਗਾਇਕੀ ਅੱਜ ਵੀ ਜਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸਰੋਤ ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ: ਸੁਹਜਵਾਦ ਦਾ ਝੰਡਾਬਰਦਾਰ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸੁਹਜ

ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ 'ਤੇ ਹਰਿਭਜਨ ਦੀ ਰੀਤੀਬੱਧ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਚੋਣ ਦਾ ਕਾਫੀ ਅਸਰ ਪਿਆ। ਜਦ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੇਰੀਆਂ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ 'ਪੰਜ ਦਰਿਆ' ਵਿਚ ਛਾਪੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੀ ਟਿਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ: "Your poems portray mannerism." ਉਦੋਂ ਮੈਨੂੰ Mannerism ਦੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆਉਂਦੇ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਧੁਨੀ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ। ਕਿਆਸ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਬੜੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹਰਿਭਜਨ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਾਈ ਚਾਈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ 'ਮੈਨਿਰਿਜ਼ਮ' ਹੈ। ਹਰਿਭਜਨ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇੰਨਾ ਕਿਹਾ, "ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਦ ਕੋਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ 'ਤੇ ਢੁਕਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।" ਹਰਿਭਜਨ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚਿਤ੍ਰ ਸੀ ਜਾਂ 'ਮੈਨਿਰਿਜ਼ਮ' ਬੁਰਾ ਸ਼ਬਦ ਸੀ। ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਮੈਨਿਰਿਜ਼ਮ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮਿੱਠੇ ਅਤੇ ਸੁਰੀਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਉਲਾਰੂ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਯਥਾਰਥਕ ਪੱਖ ਮੱਠਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਵਕਤਾ ਭਾਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਯਥਾਰਥਕ ਪੱਖ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਹੋਣ ਵਿਚ ਬਾਧਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਬੌਧਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਾਰਗਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਰੋਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਸੁਰ-ਬੱਧਤਾ ਲਈ ਬੌਧਿਕ ਕਲਾ ਕੌਸ਼ਲਤਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਉਹ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸ ਸੁਰ ਦੀ ਸਮਝ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਬਦਾਬਲੀ ਦਾ ਚੋਖਾ ਭੰਡਾਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਾਵਿ-ਕਲਾ ਦੀ ਸੂਝ ਹੋਵੇ। ਹਰਿਭਜਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਜਾਦੂਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਈ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ

ਕਵੀਆਂ 'ਤੇ ਪਿਆ।

ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ 'ਚੋਂ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਅਤੇ ਭਾਵ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਕਦੇ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਗਿਆਨ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਬਲੀ ਦਾ ਤਲਿਸਮ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਚੇਚ ਨਾਲ ਸੂਖਮ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਹ ਉਚੇਚ ਸ਼ਬਦ ਅਡੰਬਰ ਬਣ ਜਾਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਸਹੇੜਦੀ ਹੈ।

ਸੁਹਜਵਾਦ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਅਡੰਬਰ

ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ, ਸ਼ਬਦ ਅਡੰਬਰ (Bombast) ਬਣ ਜਾਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਸਹੇੜਦੀ ਹੈ। ਉਚੇਚ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦ ਬੋਝਲ ਅਤੇ ਅਕਾਊ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਬਾਹਲਾ ਮਿੱਠਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਜੀਅ ਭਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਅਲਾਕਾਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕੁਝ ਆਲੋਚਕਾਂ ਵਲੋਂ ਹਰਿਭਜਨ ਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਤੇ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦ ਅਡੰਬਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਹਰਿਭਜਨ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਡਾਹ ਬੈਠਾ।

ਮੈਂ: ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਚਿਣਤ ਇੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਦੂਗਰੀ 'ਚ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅੱਖੋਂ-ਪਰੇਖੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਅਡੰਬਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿਭਜਨ: ਕੀ ਤੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ?

ਮੈਂ: ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ...

ਹਰਿਭਜਨ: (ਵਿਚੋਂ ਟੋਕਦਿਆਂ) ਜੇ ਮੇਰੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਰਸ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਸਰੋਤੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ; ਪਾਠਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸਮਝਣਗੇ।

ਮੈਂ: ਤੇਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੋ.

ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸੌਕ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਸੂਖਮ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਕਿਰਸ ਨਾਲ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਕਰ ਕੇ ਸਲਾਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਹਰਿਭਜਨ: ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਦਰੁਸਤ ਹੈ, ਪਰ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਮੂੰਹ ਜੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਹਨ?

ਮੈਂ: ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਦਮ ਹੈ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਪੁਖਤਗੀ ਤੋਂ ਵਗੇਰ ਸਾਹਿਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਰਦ ਹੇਠਾਂ ਗੁੰਮ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿਭਜਨ: ਕਵਿਤਾ 'ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਦੀ, ਨਾਵਲ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਢੁੱਕਦੀ

ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਸਰਵਣੀ ਕਲਾ ਹੈ, ਕੰਨ-ਰਸ ਦੀ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਰਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਰਤਕ ਰਾਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ।

ਮੈਂ: ਰਚਨ-ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਮੇਂ, ਵਿਸ਼ਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਰੂਪ, ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਹਰਿਭਜਨ: ਵਿਸ਼ਾ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਹਾ ਆਪੇ ਰਾਹ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ: ਤੇਰੀਆਂ ਕਈ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਮਿਥ ਕੇ ਉਚੇਚ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਢਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ, ਪੁਸਤਕ 'ਸੜਕ ਦੇ ਸਫੇ ਉਤੇ' ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ। ਇਹ ਕਸਬ ਛੰਨੇ ਜਾਂ ਗਲਾਸ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਉਣ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਪਾਣੀ ਵਰਤਣ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿਭਜਨ: ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ

ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਵਿਤਾਵਾਂ

(1)

ਹਸਨਾ ਹਸਨਾ ਹਸਨਾ

ਜੋ ਨਾਂ ਤੇਰਾ ਮਾਪਿਆ ਨੇ ਧਰਿਆ
ਉਹ ਨਾਂ ਭਾਵੇਂ ਦਸ ਨਾ
ਜਿਸ ਨਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕੰਤ ਬੁਲਾਵੇ
ਸਾਡੀ ਜੀਭ ਨ ਵਸਣਾ
ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਦਿਲ ਦੀ ਬੀੜ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ
ਹੋਰ ਨਾਉਂ ਤੇਰਾ ਰਖਣਾ
ਵਾਕ ਲਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਲਿਆ
ਹਸਨਾ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਹਸਨਾ

ਕਦੀ ਤੂੰ ਹਸਦੀ ਏਂ ਕਿਣਮਿਣ
ਕਦੀ ਤੂੰ ਵਾਛੜ ਵਸਣਾ
ਮੱਥਾ ਵੀ ਹਸਦਾ ਏ ਬੁੱਲ੍ਹ ਵੀ ਹਸਦੇ ਨੇ
ਤੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦੀ ਔਖ ਨਾ
ਲੁੱ ਲੁੱ ਤੇਰਾ ਕਿਰਨ ਕਿਰਨ ਹੈ
ਹਾਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਖ ਨਾ
ਸਾਲਾ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਬੀਵੇ
ਹਾਸਾ ਹੋਵੇ ਬਸ ਨਾ

ਇਹ ਹਾਸਾ ਤਾਂ ਧੁਰ ਤੋਂ ਆਇਆ
ਇਸ ਦੇ ਜੇਡ ਨ ਕੋਈ

ਇਹ ਹਾਸਾ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਬਾਣੀ
ਨਿਰੀ ਪੂਰੀ ਖੁਸ਼ਬੋਈ
ਮੈਂ ਜੋਗੀ ਇਕ ਕਿਣਕਾ ਦੇ ਕੇ
ਮੈਨੂੰ ਜੋਗ ਕੀਤੇਈ
ਇਹ ਕਿਣਕਾ ਮੈਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਵੰਡਣਾ
ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਨ ਰਖਣਾ

(2)

ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਕ

ਹਰ ਰਾਤ ਗਲੀ ਵਿਚ
ਮੈਂ ਤੇ ਤਾਰੇ 'ਕੱਠੇ ਸੌਂਦੇ ਹਾਂ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਿਸਤੇਜ
ਸੁਲਗਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਸਾਖੀ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨੀਂਦਰ ਵਿਚ ਵੀ
ਆਵਣ ਤੋਂ ਸੰਗਦੇ ਹਾਂ

ਹਰ ਸਵੇਰ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ
ਅਖਬਾਰੀ ਆਣ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਮੈਂ ਖੁਬ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ
ਮੇਰੇ ਘਰ ਸੂਰਜ ਆਇਆ ਹੈ
ਸਭ ਤਾਰੇ ਗਏ ਬੁਹਾਰੇ
ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਹੀ ਵਾਰੀ
ਤੇ, ਜਦੋਂ ਬੁਹਾਰੀ ਆਣ

ਖਰਖਰਾ ਏਸ ਗਲੀ ਦੀ
ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਕਰਦੀ ਹੈ
ਮੈਂ ਖੁਬ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ
ਗਲੀ ਹੁਣ ਸਰਪਟ ਦੌੜੇਗੀ
ਮੈਂ ਉਠ ਬੈਠਾਂ
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚੀਣਾ ਚੀਣਾ
ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ-ਡੁਲ੍ਹ ਜਾਵਾਂਗਾ
ਯਾ ਕਿਸੇ ਨਜ਼ਰ ਦੇ
ਤੇਜ਼ ਤਿਮ੍ਹਰੇ ਕਾਂਟੇ ਵਿਚ ਵਿਝ ਜਾਵਾਂਗਾ
ਬੋਟੀ ਮਾਸ ਜਿਹਾ, ਨੰਗਾ, ਅਧ-ਕੱਚਾ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਖਾਵੇਗਾ
ਨਾ ਤੇਜ਼ ਤਿਮ੍ਹਰੇ ਕਾਂਟੇ ਦੀ
ਸੂਲੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਲਾਹੇਗਾ

ਮੇਰਾ ਦਰਵਾਜਾ
ਇਕ ਉਬਾਸੀ ਵਾਂਗ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪ
ਹੁੰਝ ਗਲੀ 'ਚੋਂ ਅੰਦਰ ਸੁਟਦਾ ਹਾਂ
ਮੈਨੂੰ ਹੁੰਮਸ ਦਾ ਪਰਦਾ ਹੈ
ਮੈਂ ਸਦਾ ਪੁਰੇ ਵਿਚ ਨੰਗਾ ਹਾਂ

ਮੇਰੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਘਰ ਦਾ ਕੁਤਾ ਹੁੰਝ
ਗਲੀ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਸੁਟਦੀ ਹੈ
ਮੈਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ
ਮੇਰੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਤੇ ਨ ਵੇਖ ਲਏ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ)

ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀਆਂ-8

ਵਿਜੇਦਾਨ ਦੇਥਾ

ਅਨੁਵਾਦ: ਡਾ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ
ਫੋਨ: +91-94642 51454

ਇੱਕ ਸੀ ਗਰੀਬ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ, ਇੱਕ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ। ਸੁਹਣਾ, ਗੋਰਾ, ਗੋਲ-ਮਟੋਲ, ਮੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਤਿੱਖਾ ਨੱਕ, ਮੋਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਦੰਦ, ਗੁਲਾਬੀ ਮਸੂੜੇ, ਲੰਮੀ ਗਰਦਨ, ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ। ਸਿਰ ਉਪਰ ਕਾਲੇ ਸਿਆਹ ਮੁਲਾਇਮ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜੂਤਾ। ਸਵੇਰੇ ਉਠਣ ਸਾਰ ਮਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਖੁੱਕਦੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਏ। ਕੱਜਲ ਦੀ ਡੱਬੀ ਕੱਢ ਕੇ ਕੰਨ ਉਪਰ ਕਾਲਾ ਟਿੱਕਾ ਲਾਉਂਦੀ। ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਆਉਂਦੇ, ਹੋਰ ਵੀ ਟੂਣੇ ਟੋਟਕੇ ਕਰਦੀ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਾਂ ਨੇ ਵਰਤ ਰੱਖਿਆ। ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਵਰਤ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਦੇਖੀ ਕਹਿੰਦਾ-ਮੈਂ ਵੀ ਵਰਤ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਲਾਡਲੇ, ਤੈਨੂੰ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਅਜੇ ਨਿੱਕਾ ਹੈਂ, ਵਰਤ ਕਾਰਨ ਤੇਰਾ ਚਿਹਰਾ ਕੁਮਲਾ ਜਾਏਗਾ। ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ-ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਵਰਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈਂ ਮਾਂ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਥੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਵਧੀਕ ਪਤਲੀ ਹੈਂ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈਂ। ਪੁਚਕਾਰਦਿਆਂ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮੇਰਾ ਕੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਚਿਆ ਖੁਚਿਆ ਖਾ ਲਿਆ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਤੇਰੀ ਸਕਲ ਦੇਖ ਦੇਖ ਜਿਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਜਨਮ ਤਾਂ ਵਿਗੜਿਆ ਸੋ ਵਿਗੜਿਆ, ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਤਾਂ ਸੁਧੇਰੇ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਹੈ ਮੇਰਾ।

ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਕਿਉਂ ਵਿਗੜੇ? ਮੈਂ ਵੀ ਸੁਧਾਊਂਗਾ। ਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਲਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ-ਪੁੱਤਰ, ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਇਹ ਜਨਮ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰ ਜਨਮਾਂ ਵਰਗਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਅਗਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਮਾਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ, ਪੁੱਤਰ ਗੁਲਗੁਲੇ ਖਾਣ ਦਾ ਸ਼ੁਕੀਨ ਹੈ। ਵਰਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭੁਲਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ-ਮੇਰਾ ਰਾਜਾ ਪੁੱਤਰ ਕਿੰਨਾ ਸਿਆਣਾ ਹੈ। ਵਰਤ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡ, ਤੈਨੂੰ ਗੁਲਗੁਲੇ ਪਕਾ ਕੇ ਖੁਆਉਂਗੀ, ਏਨੇ ਸੁਆਦ, ਤੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰੇਗਾ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਨਾਲ ਛੁਹਾਈਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਵੀ ਖਾ ਜਾਏ।

ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਸਾਰ ਮੁੰਡਾ ਵਰਤ ਰੱਖਣਾ ਭੁੱਲ ਕੇ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦੀ ਰਟ ਲਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਮਾਂ ਨੇ ਛੋਟੀ ਪਰਾਤ ਵਿਚ ਗੁੜ ਘੋਲਿਆ, ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਆਟਾ ਰਲਾਇਆ। ਚੁਲ੍ਹੇ ਉਪਰ ਕੜਾਹੀ ਵਿਚ ਤੌੜੇ ਦੇ ਖੰਭ ਰੰਗਾ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਕੜ੍ਹਨ ਲਈ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਸੱਤ ਗੁਲਗੁਲੇ ਪਕਾਏ। ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਭੱਜਦਾ ਨੌਨਦਾ ਛੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਖਾ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਗੁਲਗੁਲਾ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਤਲਾਬ ਉਪਰ ਗਿਆ। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟੀ ਤੇ ਟੋਆ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਉਂਜਲੀਆਂ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ। ਗੁਲਗੁਲੇ ਨੂੰ ਗਿੰਨ ਕੁ ਹੇਠਾਂ ਦੱਬ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ-ਗੁਲਗੁਲੇ ਓ ਗੁਲਗੁਲੇ, ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਉਗ ਆਵੀਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਸਾਵੀ ਗਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆ ਦੂੰਗਾ।

ਗੁਲਗੁਲੇ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਗੱਲ ਟਾਲੀ ਨਹੀਂ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਥੇ ਬੂਟਾ ਉਗਿਆ ਖਲੋਤਾ ਦਿਸਿਆ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਫਿਰ ਉਂਜਲੀਆਂ ਭਰ ਭਰ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ-ਗੁਲਗੁਲੇ ਓ ਗੁਲਗੁਲੇ, ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨਿਕਲ ਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਨੇ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਗਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆ ਦਿਓਗਾ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਜਾਂ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਕਮਾਲ! ਬੂਟਾ ਟਹਿਣੀਆਂ ਸਮੇਤ ਲਹਿਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੁੰਡਾ ਬੜਾ ਖੁਸ਼। ਕਿਹਾ-ਗੁਲਗੁਲੇ ਓ ਗੁਲਗੁਲੇ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਫੇਰ ਆ ਕੇ ਦੇਖੋਗਾ, ਤੇਰੇ ਫੁੱਲ ਲੱਗ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਸਮਝਿਆ? ਫੁੱਲ ਨਾ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਗਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆ ਦਿਓਗਾ। ਫੇਰ ਨਾ ਦੋਸ਼ ਦੇਈਂ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗਿਆ, ਕੀ ਦੇਖਿਆ, ਗੁਲਗੁਲਾ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਖਲੋਤਾ ਬੂਟਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਦੌੜਾ ਲਾਈਆਂ, ਛਾਲਾਂ

ਵਿਜੇਦਾਨ ਦੇਥਾ (ਪਹਿਲੀ ਸਤੰਬਰ 1926-10 ਨਵੰਬਰ 2013) ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਨਾਂ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੌਲਿਕ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ‘ਅਨੋਖਾ ਦਰਖਤ’ ਨਾਂ ਦੀ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਮਾਰੀਆਂ, ਉਲਟਬਾਜ਼ੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ। ਦਰੱਖਤ ਉਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਉਤਰਿਆ। ਉਂਜਲੇ ਭਰ ਭਰ ਪਾਣੀ ਸਿੰਜਿਆ। ਫਿਰ ਘਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ-ਗੁਲਗੁਲੇ ਓ ਗੁਲਗੁਲੇ, ਤੇਰੀ ਪੂਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਫਲ ਲੱਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ, ਗੁਲਗੁਲੇ ਨਾਲ ਗੁਲਗੁਲਾ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ, ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ। ਸਮਝਿਆ? ਜੇ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਟੋਟੇ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਗਾਂ ਅੱਗੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿਆਂਗਾ।

ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਈ। ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵੀ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤਲਾਬ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਮਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੁੱਛਦੀ-ਕਿਧਰ ਚੱਲਿਆਂ? ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਬਸ ਏਨਾ ਕਿਹਾ-ਸਬਰ ਰੱਖ ਮਾਂ, ਤੈਨੂੰ ਆਪੋ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਊਗਾ।

ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਗੋਕੇ ਘਿਉ ਵਿਚ ਤਲੇ ਹੋਏ ਹੋਣ। ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦੇ ਗੁੱਛਿਆਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ। ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਆਇਆ। ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਚਮਕ ਰਹੇ! ਤਲਾਬ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾਂ ਸੁਹਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਮੂੰਹ ਉਪਰ ਚੁੱਕੀ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦੁਖਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਜਿਵੇਂ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਕਮਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਸਵੇਰੇ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਿਆ, ਕਿਰਨਾਂ ਨਾਲ ਗੁਲਗੁਲੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਹੋ ਗਏ। ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਗਿਆ। ਪਲ ਭਰ ਦੀ ਢਿੱਲ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ। ਦਰਖਤ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤੋੜ ਤੋੜ ਗੁਲਗੁਲੇ ਖਾਣ ਲੱਗਾ; ਜਿਵੇਂ ਮੱਖਣ ਤੇ ਮਿਸਰੀ ਦੀਆਂ ਡਲੀਆਂ ਹੋਣ। ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਚਬਾਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ? ਏਨੇ ਤਾਂ ਪੋਲੇ ਨੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਗਲਦਾ ਗਿਆ। ਮਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਕਦੀ ਬਣਾਏ ਈ ਨੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਕਮਾਲ ਹੋਰ ਹੋਈ। ਜਿਥੋਂ ਗੁਲਗੁਲਾ ਤੋੜਦਾ, ਉਸੇ ਵਕਤ ਉਥੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਜਿੰਨੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਚਾਰ ਮੁਸ਼ਟੰਡੇ ਖਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਇੰਨੇ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਖਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ, ਉਸ ਵਰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ।

ਢਿੱਡ ਭਰ ਗਿਆ, ਡਕਾਰਾਂ ਲਈਆਂ। ਦੇਖਿਆ, ਦਰਖਤ ਹੇਠ ਦੀ ਦੋ ਔਰਤਾਂ ਲੰਘੀਆਂ-ਇੱਕ ਬੁੱਢੀ, ਦੂਜੀ ਉਸ ਦੀ ਧੀ। ਮਾਂ ਬਹੁਤ ਬਿਰਧ ਸੀ, ਧੀ ਗੁਲਗੁਲੇ ਦੇ ਦਰਖਤ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਹਮਉਮਰ। ਪਤਲੀ, ਗੋਰੀ, ਚੁਸਤ, ਸੁਹਣੀ। ਬੁੱਢੀ ਕੁੱਬੀ ਸੀ। ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੋਟੀ। ਲੋਕ ਰਤਾ ਕੁ ਸਿੱਧਾ ਕਰ ਕੇ, ਅੱਖਾਂ ਉਪਰ ਹੱਥ ਦਾ ਛੱਜਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ-ਪੁੱਤਰ, ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਰੁੱਖ ਹੈ? ਸਵਾ ਸੋ ਸਾਲ ਉਮਰ ਹੋ ਗਈ ਐ ਮੇਰੀ, ਬੜੇ ਦੇਸ ਦੇਖੇ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਰੁੱਖ ਨਾ ਕਦੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਨਾ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਿਆ।

ਦਰਖਤ ਦੇ ਟਾਹਣੇ ‘ਤੇ ਬੈਠਾ ਪੈਰ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਮੁੰਡਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ-ਅੱਮਾ, ਤੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਹੈ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦਾ ਦਰਖਤ। ਮੇਰੇ ਹੱਥੀਂ ਬੀਜਿਆ, ਮੇਰੇ ਹੱਥੀਂ ਸਿੰਜਿਆ। ਬੁੱਢੀ ਬੋਲੀ-ਵਾਹ ਓ ਛੋਕਰੇ, ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਬੁੱਢੀ ਹੀ ਮਿਲੀ ਤੈਨੂੰ? ਕਦੀ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਦਰਖਤ ਹੁੰਦਾ? ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੇਰੀ ਅਕਲ ਕਿਤੇ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਗਈ? ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਦਿਸ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ? ਅਣਗਿਣਤ ਗੁਲਗੁਲੇ ਤਾਂ ਲਟਕ ਰਹੇ ਨੇ। ਬੁੱਢੀ ਬੋਲੀ-ਉਮਰ ਸਦਕਾ ਠੀਕ ਦਿਸਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਦਿਸੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ। ਵਿਚੋਂ ਟੋਕ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਨਾ ਸਹੀ,

ਅਨੋਖਾ ਦਰਖਤ

ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤਾਂ ਇੱਲ ਦੇ ਆਂਡੇ ਜਿਹੀਆਂ ਜਿੜੀਆਂ ਨੇ!

ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਕੁੜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਲਗਦੇ ਤਾਂ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਵਰਗੇ ਫਲ ਈ ਨੇ। ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਭਰ ਆਏ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਨਿਗਲਦੀ ਹੋਈ ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਪੁੱਤਰ, ਰਾਮ ਤੇਰੀ ਹਜ਼ਾਰੀ ਉਮਰ ਕਰੇ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦੇ ਦੇ ਬੋਝੇ ਕੁ ਗੁਲਗੁਲੇ। ਇਕੱਲਾ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਕਿਹੜਾ ਤੂੰ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ? ਮੁੰਡਾ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਸੀ, ਬੋਲਿਆ-ਦਰਖਤ ‘ਤੇ ਲਟਕਦੇ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਗਿਣਤੀ? ਤੂੰ ਜਿੰਨੇ ਕਹੇ, ਤੋੜ ਕੇ ਦੇ ਦਿਨਾ। ਨਾਲੇ ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਘਟਦੇ ਨੇ? ਜਿੰਨੇ ਤੋੜੇ, ਉਨੇ ਹੋਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਟੋਕਰਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੂਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮੇਰੇ ਠੀਕ ਹੋਠਾਂ ਇਹ ਟੋਕਰਾ ਰੱਖ ਦੇ, ਮੈਂ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਨਾਲ ਹੁਣੇ ਭਰ ਦਿੰਨਾ। ਬੁੱਢੀ ਨਾਂਹ ਵਿਚ ਟਚਕਾਰੀ ਮਾਰਦੀ ਬੋਲੀ-ਨਹੀਂ ਪੁੱਤਰ, ਟੋਕਰਾ ਸੂਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਡਿੱਗਣ ਸਾਰ ਗੁਲਗੁਲੇ ਫੁੱਟ ਜਾਣਗੇ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਫੇਰ ਕੋਈ ਬੋਰੀ ਲੈ ਆ। ਭਲਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੋਰੀ ਕਿੱਥੇ? ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦੁਪੱਟੇ ਦਾ ਪੱਲਾ ਕਰ। ਦੁਪੱਟਾ ਬਿੰਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਪੁੱਤਰ।

ਗੁਲਗੁਲਾ ਤੋੜਦਿਆਂ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਚੱਲ ਇਉਂ ਕਰ, ਹੇਠਾਂ ਹੱਥ ਫੈਲਾ ਦੇ। ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪੱਕਾ ਹੈ, ਸਿੱਧਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਏਗਾ। ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਪੁੱਤਰ, ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਲਗਦੇ ਨੇ ਗੁਲਗੁਲੇ। ਹੱਥ ਜਲ ਜਾਣਗੇ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਕੀ ਵਸ। ਤੂੰ ਇਨਕਾਰ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਨੀ ਐ। ਹੋਰ ਰਸਤਾ ਦਸਦੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ।

ਕਾਲੇ ਕਾਲੇ ਦੰਦਾਂ ‘ਤੇ ਜੀਭ ਫੇਰਦਿਆਂ ਬੁੱਢੀ ਬੋਲੀ-ਪੁੱਤਰ ਦੰਦ ਨਾਸ਼ੁਕਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਆਂਦਰਾਂ ਨਾਸ਼ੁਕਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਮਰਨ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮੇਰੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਆਪਣੇ ਸਾਢੇ ਦੇ ਪੋਲੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਲਟਕਾ ਦੇ। ਰੱਬ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੇ!

ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁੰਡਾ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਗੁਲਗੁਲੇ ਦੇ ਦਰਖਤ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਕੀ ਘੱਟ? ਪੱਗ ਦੇ ਪੋਲੇ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਆ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਹੇਠ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤੇ। ਦੂਜਾ ਪੱਲਾ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਫੜੀ ਰੱਖਿਆ। ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਿਰਾ ਫੜਦਿਆਂ ਹੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਹੇਠ ਆ ਡਿੱਗਿਆ। ਹੋਸ਼ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਟੋਕਰੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਟੋਕਰਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮਾਂ ਧੀ ਤੁਰ ਪਈਆਂ। ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਮੁੰਡਾ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ। ਸੂਲਾਂ ਵਿੰਨ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਬੜੇ ਵਾਸਤੇ ਪਾਏ ਪਰ ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਇੱਕ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਦੰਦ ਪੀਹਦੀ ਬੋਲੀ-ਚੁੱਪ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੱਚੇ ਨੂੰ ਚੱਥ ਜਾਵਾਂ? ਪੜੇ ਕੋਣ ਆਂ ਮੈਂ? ਡੈਣ ਆਂ ਡੈਣ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਰੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ-ਤੂੰ ਆਖਦੀ ਸੀ ਦੰਦ ਨਾਸ਼ੁਕਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਆਂਦਰਾਂ ਨਹੀਂ। ਤੈਨੂੰ ਗੁਲਗੁਲੇ ਦਿੱਤੇ, ਹੁਣ ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ?

ਬੁੱਢੀ ਬੋਲੀ-ਤੂੰ ਘੱਟ ਚੰਡਾਲ ਨਹੀਂ। ਤੇਰੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਜੇ ਦੰਦ ਨਾਲ ਛੂਹਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਪੇਟ ਦੀ ਆਂਦਰ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹੋਵੇ? ਨਾਲੇ ਇਹ ਦਰਖਤ ਤੇਰੇ ਪਿਉ ਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਨੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਚਾਹੁੰਗੀ ਖਾਓਗੀ, ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰੋਕ ਸਕਦੈ? ਮੁੰਡਾ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ

ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਾ ਥੁੱਕ ਸੁੱਟਣ ਵਾਂਗ ਬੇਕਾਰ ਹੈ। ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਆਪੋ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਚਾਓ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਨਿਕਲ ਆਊਗਾ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮੈਨੂੰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਤੇਰੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਠੀਕ। ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲ ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਚੰਗੇ, ਬੰਦੇ ਦਾ ਮਾਸ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾ ਸਕੇ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਮੁੰਡੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬੁੱਢੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਤੇ ਉਹ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਗਈ। ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੀ-ਬੜੇ ਵਧੀਆ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤੈਨੂੰ, ਵਧੀਆ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ।

ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਨਿਡਰਤਾ ਤੋਂ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ। ਨਿਡਰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਮਾਸ ਬੜਾ ਜਾਇਕੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ। ਡਰਪੋਕ ਤਾਂ ਫਿੱਕੇ, ਬੇਸੁਆਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਮਾਂ ਧੀ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਅੱਜ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਸ ਦਾ ਜਾਇਕਾ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਮਾਂ ਧੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸੂਲਾਂ ਉਪਰ ਲੇਟੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਲਾਬ ਨੇੜਿਉਂ ਲੰਘ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ-ਡੈਣ ਮਾਂ, ਬੜੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਖੂਨ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਪਿਆ ਦੇ।

ਡੈਣ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ-ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਇੱਥੇ ਹੀ ਪਾਣੀ ਮੰਗ ਲਿਆ, ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਮੰਗ ਲੈਂਦਾ, ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਤਲਾਬ ਕਿਨਾਰੇ ਟੋਕਰਾ ਉਤਾਰਦੀ ਬੋਲੀ-ਪੀ ਲੈ, ਰੱਜ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਤੂੰ ਕਦੀ ਨੀ ਪੀਤਾ ਹੋਣਾ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਸੂਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਠਾਂ ਕਿਵੇਂ? ਤੂੰ ਹੀ ਲਿਆ ਕੇ ਪਿਆ ਦੇ। ਜ਼ਮੀਨ ‘ਤੇ ਸੋਟੀ ਮਾਰ ਕੇ, ਪੈਰ ਪਟਕ ਕੇ ਬੁੱਢੀ ਬੋਲੀ-ਬਦਮਾਸ਼ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਹੀ ਹੁਕਮ ਚਲਾ ਰਿਹੈ? ਉਨ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਪੀ ਆ, ਨਹੀਂ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਦੇਖਦਾ ਪਿਆਸਾ ਮਰ ਜਾਏਗਾ।

ਡੈਣ ਤੇ ਧੀ ਨੇ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਸੂਲਾਂ ਚੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪਰ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਸੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਟੋਭੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਵਤ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਤੁਰਦਾ ਗਿਆ। ਗਲ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ, ਡੁਬਕੀ ਮਾਰੀ, ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਧੀ ਨੇ ਮਾਂ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਬੁੱਢੀ ਗੱਜੀ-ਓ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਛੋਕਰੇ, ਆਖਾ ਮੰਨ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾ, ਨਹੀਂ ਬੁਰੀ ਕਰਾਂਗੇ ਅਸੀਂ।

ਬੁੱਢੀ ਚੀਕਦੀ ਰਹੀ, ਉਹ ਤਲਾਬ ਦੇ ਪਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੌੜ ਪਿਆ। ਤਲਾਬ ਕਿਹੜਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੀ! ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ। ਬੁੱਢੀ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰਦੀ ਰਹੀ, ਉਹ ਦੌੜਦਾ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਦੇ ਦਰਖਤ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਫਿਰ ਗੁਲਗੁਲੇ ਖਾਣ ਲੱਗਾ।

ਡੈਣ ਨੇ ਸੁੰਘ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਦਰਖਤ ‘ਤੇ ਬੈਠਾ ਗੁਲਗੁਲੇ ਖਾ ਰਿਹੈ ਮੌਜ ਨਾਲ। ਧੀ ਨੂੰ ਘਰ ਭੇਜ ਕੇ ਆਪ ਭੋਸ ਬਦਲ ਕੇ ਉਸੇ ਦਰਖਤ ਹੇਠ ਜਾ ਖਲੋਤੀ। ਬੁਢਾਪਾ ਅਤੇ ਕੁੱਬ ਤਾਂ ਓਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸਨ ਪਰ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲ ਲਈ, ਬੋਲੀ ਬਦਲ ਲਈ। ਕਿਹਾ-ਪੁੱਤਰ, ਇਹ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਰੁੱਖ ਹੈ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਰੁੱਖ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਅੱਜ ਤੱਕ!

ਮੁੰਡਾ ਕੜਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ-ਅੱਖਾਂ ਫੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ? ਦਿਸਦਾ ਨੀ ਇਹ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦਾ ਦਰਖਤ ਹੈ? ਬੁੱਢੀ ਬੋਲੀ-ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦਿਸਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਫੇਰ ਵੀ ਕੀ ਫਰਕ? ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦਾ ਦਰਖਤ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਵੀ ਨੀ ਦੇਖਿਆ ਹੋਣਾ। ਦੋ ਚਾਰ ਖੁਆ

ਈ ਦੇ, ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਪੁੰਨ ਹੋਊਗਾ।

ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਮੁੰਡਾ ਬੋਲਿਆ-ਸੈਤਾਨ ਡੈਣ, ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ, ਦਵਾ ਹੋ ਜਾ। ਹੁਣ ਤੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਨੀ ਆਉਣਾ ਮੈਂ। ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਕੜਾਂ ਖਾ ਲੈ। ਅਨਜਾਣ ਬਣ ਕੇ ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਲਈਆਂ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ-ਰਾਮ, ਰਾਮ, ਇਹ ਕੀ ਕਹਿ ਰਿਹੈ ਪੁੱਤਰ? ਇਸ ਤਲਾਬ ਕਿਨਾਰੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਈ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਬੱਕਰੀ ਨੀ ਲੱਭਦੀ, ਤਾਂ ਆ ਗਈ। ਤੂੰ ਕਹਿਨੈ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਚਲੀ ਜਾਨੀ ਆਂ ਪਰ ਇਉਂ ਦਰਬਚਨ ਤਾਂ ਨਾ ਬੋਲ!

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਟਿਕਟਿਕੀ ਲਾ ਕੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰਿਆ ਕਸੌਰਾ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ਕਲ ਵੀ ਹੋਰ ਸੀ ਕੋਈ। ਕੁੱਬੀਆਂ ਬੁੱਢੀਆਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇ। ਰਤਾ ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ-ਇੱਕ ਡੈਣ ਆਈ ਸੀ ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ। ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਸੀ।

ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬੁੱਢੀ ਬੋਲੀ-ਪੁੱਤਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹੈ। ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ ਪਰ ਹੇਠ ਤਾਂ ਸਭ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖ! ਗਾਲਾਂ ਕਿਉਂ ਕਢਦੈਂ, ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਨਾ ਸਹੀ, ਮੈਂ ਚਲੀ ਜਾਨੀ ਆਂ। ਬੱਕਰੀ ਨਾ ਲੱਭੀ ਨਾ ਸਹੀ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁੱਢੀ ਸੋਟੀ ਨਾਲ ਠੱਕ ਠੱਕ ਕਰਦੀ ਤੁਰ ਪਈ। ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਡੈਣ ਨਹੀਂ। ਵਾਜ ਮਾਰੀ-ਦਾਦੀ ਅੱਮਾ, ਜਾਹ ਨਾ। ਇੱਥੇ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਘਾਟਾ? ਜਿੰਨੇ ਦਿਲ ਕਰਦੇ ਖਾ।

ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਸੁਣ ਲਈ, ਫੇਰ ਵੀ ਤੁਰਦੀ ਗਈ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਫਿਰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਵਾਪਸ ਆਈ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਪਛਾਣਨ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਲੱਗ ਗਈ। ਉਸ ਡੈਣ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਮਟਕੀ ਦਾ ਢੱਕਣ ਚੱਕ, ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੰਨਾ।

ਬੁੱਢੀ ਬੋਲੀ-ਮਟਕੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਗਿਰ ਜਾਣਗੇ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਗਜ਼ਬ ਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਗੁਲਗੁਲਾ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਡਿੱਗੇਗਾ। ਮਟਕੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਛੋਟਾ ਹੋਵੇ, ਗੁਲਗੁਲੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਹੀ ਹੈ।

ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਪਰ ਦੂਰ ਦਾ ਸਫਰ ਹੈ, ਮਟਕੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਪਿਆਸੀ ਮਰ ਜਾਂਗੀ।

ਤਾਂ ਫਿਰ ਚੁੰਨੀ ਵਿਛਾ ਦੇ।

ਮੇਰੀ ਚੁੰਨੀ ਪੁਰਾਣੀ ਘਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਲਗੁਲੇ ਇਸ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ ਤਾਂ ਪਾਟ ਜਾਵੇਗੀ। ਠੀਕ ਹੈ, ਹੱਥ ਕਰ ਫੇਰ।

ਗੁਲਗੁਲੇ ਗਰਮ ਨੇ। ਹੱਥ ਜਲ ਜਾਏਗਾ। ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਆ ਤੇ ਖਾ ਲੈ। ਬੁੱਢੀ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ-ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇੰਨਾ ਹੌਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਚੰਦ ਫੜ ਲਵਾਂ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਦੇਹਲੀ ਪਾਰ ਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਦਰਖਤ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਗੱਲ ਖੂਬ ਕੀਤੀ। ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਈ ਲੱਭੀ ਆਂ ਤੈਨੂੰ?

ਮੁੰਡਾ ਨਰਮ ਪੈ ਕੇ ਬੋਲਿਆ-ਫੇਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ, ਦੱਸ। ਨਾਂਹ ਤੇ ਨਾਂਹ ਤਾਂ ਕਰੀ ਜਾਨੀ ਐਂ, ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਦੱਸੋ? ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਜੇ ਖੁਆਣੇ ਹੀ ਚਾਹੁੰਨੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪੱਗ ਦੇ ਪੋਲੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਲਟਕਾ ਦੇ। ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਗੱਠ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਜਦੋਂ ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਪੱਗ ਦੀ ਗੰਢ ਫੜੀ, ਤੁਰੰਤ ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ, ਮੁੰਡਾ ਧੜੱਕ ਮਾਰਦਾ ਹੋਠ ਆ ਡਿੱਗਾ। ਅਜੇ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ ਕਿ ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਮਟਕੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਕੱਸ ਕੇ ਢੱਕਣ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮਟਕੀ ਲਟਕਾਈ ਘਰ ਵੱਲ ਭੱਜੀ। ਘਰ ਪੁੱਜਣ ਸਾਰ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਜੂੜਾ ਫੜ ਕੇ, ਖਿੱਚ ਕੇ ਮੁੰਡਾ ਮਟਕੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ। ਕੜਕ ਕੇ ਬੋਲੀ-ਪਿਆਸ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਦੱਸ ਕਿੱਥੇ ਜਾਏਗਾ। ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਰੁਕ। ਹੁਣੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਊਂਗੀ ਕਿ ਉਮਰ ਭਰ ਯਾਦ ਰੱਖੇਗਾ, ਕਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗੀ। ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ-ਇਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਉਖਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਮਸਾਲਿਆਂ ਸਣੇ ਬਰੀਕ ਕੁੱਟ ਲੈ। ਫੇਰ ਪਕਾ ਕੇ ਖਾਵਾਂਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਚੱਲੀ ਹਾਂ ਕਲਾਲ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਸਰਾਬ ਦੀ ਮਟਕੀ ਲਿਆਣ। ਅੱਜ ਵਧੀਆ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਵਾਂਗੇ।

ਕਲਾਲ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਪੰਜ ਕੋਹ ਦੂਰ ਸੀ। ਸੋਟੀ ਫੜ ਕੇ ਠੱਕ ਠੱਕ ਕਰਦੀ ਬੁੱਢੀ ਤੁਰ ਪਈ। ਬੁੱਢੀ ਦੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁੰਡਾ ਹੌਸਣ ਲੱਗਾ, ਦੇਰ ਤੱਕ ਹੌਸਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੁੜੀ ਉਲਝਣ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ‘ਤੇ)

ਚੁੱਪ ਸਾਡੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪਸਰੀ। ਕਦੇ ਬੋਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀ, ਕਦੇ ਮੁਕ। ਕਦੇ ਸਾਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾਉਂਦੀ, ਕਦੇ ਸਾਡੇ ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ ਬੋਲ ਉਗਾਉਂਦੀ। ਕਦੇ ਵਰਕਿਆਂ 'ਤੇ ਸੁੰਨ ਧਰਦੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵਰਕਿਆਂ 'ਤੇ ਉਕਰੇ ਹਰਫ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਹਾਸਲ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਅਵਾਜ਼ ਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਦਿੰਦੀ। ਇਸ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ, ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਣਾ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਖਮ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਸੰਜੀਦਾ ਕਾਰਜ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਲੋਅ ਨੂੰ ਉਜਗਾਗਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤੰਗ ਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਨਾ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ

ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਕਾਲ-ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਦੀ ਕਾਤਰ ਧਰਨੀ ਹੁੰਦੀ। ਮਲਵਿੰਦਰ ਸੰਜੀਦਾ ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਚੁੱਪ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲਣ ਲਈ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਉਤਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ-ਸੰਵਾਦ ਰਾਹੀਂ ਸੰਚਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰ, ਇਸ ਨੂੰ ਹਮਰੂਬਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੀਆ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਲੰਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸੁਜ਼, ਸਹਿਜਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਈ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਮਲਵਿੰਦਰ ਵਧਾਈ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੈ। 2012 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਸਾਲਾਨਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਲੰਬੀ ਕਵਿਤਾ 'ਜ਼ਿੰਦਗੀ' ਬਾਰੇ ਆਲੋਚਕ ਡਾ. ਉਮਿੰਦਰ ਜੌਹਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਅਕਸਰ ਲੰਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਕਿਸੇ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਾਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਵਿਲੱਖਣ, ਨਿਵੇਕਲਾ ਤੇ

‘ਚੁੱਪ ਦੇ ਬਹਾਨੇ’ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਉਤਰਦਿਆਂ...

ਨਰੋਇਆ ਸੂਭ-ਅਰੰਭ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕਾਵਿ-ਮੁਹਾਵਰੇ ਦਾ। ਕੁਝ ਐਸਾ ਹੀ ਮਲਵਿੰਦਰ ਨੇ 'ਚੁੱਪ ਦੇ ਬਹਾਨੇ' ਚੁੱਪ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ, ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਪ੍ਰਤੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਆਗੇਸ਼ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਇਸ 'ਚੋਂ ਨਰੋਏ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਦ ਲਿਖਦਾ ਕਿ

‘ਚੁੱਪ
ਧੁੱਪ ਦੀ ਕਾਤਰ ਨੂੰ ਤਰਸਦੇ
ਕਮਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਹਨੇਰੇ ਦੀ
ਸਦੀਵੀ ਉਡੀਕ ਹੁੰਦੀ’
ਤਾਂ ਕਮਰਿਆਂ ਦੀ ਸੁੰਨ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਸੁੰਨ, ਇਕੱਲ ਅਤੇ ਹਨੇਰ ਜਦ ਅੰਦਰ ਉਤਰਦਾ ਤਾਂ ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਬੰਦ-ਖਲਾਸੀ ਲਈ ਚੁੱਪ ਇਕ ਹੁਕ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀ।
ਰੁਤਬਿਆਂ, ਸਨਮਾਨਾਂ ਜਾਂ ਮੈਡਲਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਬਣ ਕੇ ਕਾਵਿਤਾ ਦੇ ਰਚੇਤੋਂ ਜਦ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁੰਨਕਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮਲਵਿੰਦਰ ਦੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਹਰਫ਼ ਕੂਕਦੇ, ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਮਰ ਰਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਵਿਰਲਾਪ ਹੁੰਦੀ ਚੁੱਪ।

ਪਰ ਜਦ ਇਹ ਚੁੱਪ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਕਵੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦੀ ਤਾਂ ਕਵਿਤਾ ਪ੍ਰਗਰਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਅਦਬ ਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਮਿਲਦਾ; ਪਰ ਤੇ ਪਰਵਾਜ਼ ਵੀ ਬਣਦੀ ਇਹ ਚੁੱਪ।

ਇਹ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਕਵੀ ਕੋਲ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਹੁੰਦੇ।
ਬੰਦੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਏ ਕਬਰਾਂ

‘ਤੇ ਹਟਕੋਰੇ ਭਰਦੇ ਦੀਵੇ ਦਾ ਦਰਦ। ਜਦ ਇਹ ਦੀਦਿਆਂ ਵਿਚ ਉਤਰਦਾ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਚੀਖ ਚੀਖ ਕੇ ਕਬਰਾਂ ਵੀ ਬੋਲਣ ਲਾਉਂਦੀ। ਚੁੱਪ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਾਉਂਦੀ, “ਕਬਰਾਂ ਦੇ ਦੀਵੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਚੁੱਪ।” ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਚੁੱਪ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਵਸੀਹਤਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਰਦੇ।

ਚੁੱਪ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦੀ, ਜਦ

ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਕੱਲ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਇਕੱਲ ਵਿਚੋਂ ਉਦਾਸ ਹੁੰਦਾ ਦਾ ਅੰਦਰ ਉਤਰਨਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵ ਦਾ ਰੁਆਂਸੇ ਜਾਣਾ ਵੀ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਪਰਗਟਦਾ ਕਿਉਂਕਿ, “ਸੱਖਣੀ ਦੇਹ

ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਚੁੱਪ।”

ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਜਾਂ ਢਲਦੀ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਅਤਿ ਕਠਨ ਅਤੇ ਮਰਨਹਾਰਾ ਹੁੰਦਾ।

ਬੋਲ ਜਦ ਡੁੱਸਕਣ ਲੱਗ ਪੈਣ, ਗੱਲਬਾਤ ਜਦ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਧਾਰ ਲਵੇ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਾ ਮਤੀਆਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਰ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਤਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਏ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਚੁੱਪ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਬੰਦਾ ਸਿਵਿਆਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਪੁਲਾਘ ਪੁੱਟਦਾ ਏ, ਤਾਂ ਹੀ ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਏ,

ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ
ਖੜੋਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਚੁੱਪ।
ਘਰ ਜਦ ਗੁੰਮਸੂਦੀ ਹੰਢਾਉਂਦਾ,
ਘਰ ਵਾਲੇ ਘਰ ਨੂੰ ਬੇਗਾਨਗੀ ਹੰਢਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਇਕ ਚੁੱਪ ਘਰ ਦੇ ਦਰਾਂ ‘ਤੇ ਚਿੱਪਕੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਸ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਉਲਥਾਉਣਾ ਲਈ ਦਸਤਕ ਦੇਣੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਦੁੱਬਕੀ ਬੈਠੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਵਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ। ਮਲਵਿੰਦਰ ਲਿਖਦਾ ਏ,

ਬੂਰੇ ‘ਤੇ ਟੰਗੀ ਨੇਮ-ਪਲੇਟ ‘ਚ
ਛੁੱਪੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੁੰਦੀ ਚੁੱਪ।
ਚੁੱਪ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਘਣੀ ਹੁੰਦ ਦਾ

ਰੂਪ ਧਾਰਦੀ, ਜਦ ਉਦਾਸ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਵੇ। ਕਿਰਦਾਰ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਹੋਣ, ਤਦ ਤਿਤਕਦੇ ਭਰਮ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਚੀਸ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੰਦਿਆਂ

ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਏ, “ਚੁੱਪ ਉਦਾਸ ਸਮਿਆਂ ਅੰਦਰ।”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਸ ਅਤੇ ਕਾਲਖੀ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਸੀਮ ਪਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਨਣ ਦੀ ਝੀਤ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਨਾਨਕ-ਸੋਚ ਦੀ ਲੋਚਾ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਲਦਾ ਕਵੀ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੋਚ, ਸਹਿਜ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਸਦੀਵਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਵਿਚੋਂ ਪਰਮ-ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਵੰਨੀਂ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਅਹੁਲਦਾ, ਮਲਵਿੰਦਰ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਦੇ ਲੜ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ,

ਚੁੱਪ
ਸਿਰ ‘ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ
ਨਾਨਕ ਦਾ ਹੱਥ ਹੁੰਦੀ
ਜਾਂ
ਚੁੱਪ ਇਕ ਰਹਿਮਤ ਹੁੰਦੀ
ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਬੁੱਧ ਬਣਨਾ ਪੈਂਦਾ।
ਇਸ ਰਹਿਮਤ ਅਤੇ ਬਰਕਤ ਲਈ ਬੁੱਧ ਬਣਨਾ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ। ਬੋਧ-ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਚਾਰ, ਅਚਾਰ, ਵਿਹਾਰ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਅਤੇ ਉਸਾਰੂ ਸੇਧ ਦੇਣ ਤੇ ਸੁਪਨਾ ਵਣਜਣ ਵੰਨੀਂ ਤੋਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ। ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ‘ਚੁੱਪ ਦੇ ਬਹਾਨੇ’ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਚੁੱਪ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਹੋ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖ ਤੇ ਸੰਜੀਦਾ ਪਰਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਚਿੰਤਨ ਤੇ ਫਿਕਰ ਵਿਚੋਂ ਛੱਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅੰਤਰੀਵ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ-ਪੈੜਾਂ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ ਬਰਸਣਗੀਆਂ, ਜਿਸ ਮਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਉਚੀ ਅਤੇ ਸੁੱਚੀ ਤਸ਼ਬੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਚੁੱਪ ਤੀਕ ਦੇ ਸਫਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ-ਯੋਗ ਹੈ।

ਮਲਵਿੰਦਰ ਨੂੰ ‘ਚੁੱਪ ਦੇ ਬਹਾਨੇ’ ਜਿਹੀ ਕਾਵਿਕ ਰਚਨਾ ਲਈ ਢੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਬਾਰਕਾਂ!

ਅਨੋਖਾ ਦਰਖਤ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਇਹ ਪਾਗਲ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਸ ਕਿਉਂ ਰਿਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗੀ-ਮੋਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਦੰਦ, ਭੰਵਰੇ ਵਰਗੇ ਕਾਲੇ ਕੋਸ। ਨਜ਼ਰ ਤਿਲਕਦੀ ਜਾਵੇ। ਡੈਣ ਦੀ ਧੀ ਦੇ ਦੰਦ ਬਿਲਕੁਲ ਪੀਲੇ। ਵਾਲ ਵੀ ਰੁੱਖੇ ਤੇ ਛੋਟੇ। ਬੜੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਪਰ ਨਾ ਦੰਦ ਚਿੱਟੇ ਹੋਏ, ਨਾ ਵਾਲ ਲੰਮੇ ਤੇ ਮੁਲਾਇਮ। ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਹੋਈ। ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ-ਤੇਰੇ ਦੰਦ ਇੰਨੇ ਚਮਕਦੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਏ? ਤੇਰੇ ਕੋਸ ਇੰਨੇ ਲੰਮੇ ਤੇ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਏ?

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਹੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ-ਅਜੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਤੂੰ? ਦੰਦ ਹੋਰ ਸਫੈਦ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਵਾਲ ਹੋਰ ਕਾਲੇ ਹੋਣਗੇ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕੋ ਇਲਾਜ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨੇ। ਜੇ ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਖਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਮੂਹਲੇ ਨਾਲ ਨਾ ਕੁੱਟਦੀ, ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਦੰਦ ਕਿਵੇਂ ਸਾਫ ਹੁੰਦੇ, ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਵਾਲ ਕਿਵੇਂ ਕਾਲੇ ਹੁੰਦੇ? ਮੇਰੇ ਦੰਦ ਤਾਂ ਤੈਥੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਪੀਲੇ ਸਨ। ਵਾਲ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਰੀਅਲ ਦਾ ਪਿੰਨਾ ਸਨ!

ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਕੁੜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ-ਕੀ ਕਿਹਾ? ਤੇਰੇ ਦੰਦ ਮੈਥੋਂ ਵਧ ਪੀਲੇ ਸਨ? ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਹੋਰ ਕੀ? ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੀਲੇ! ਤੇਰਾ ਖਿਆਲ ਐ ਮੈਂ ਬੂਠ ਬੋਲਦਾ? ਕੁੜੀ ਉਤੇਜਤ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੀ-ਫੇਰ ਬੈਠਾ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਹੈਂ? ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਇਹੀ ਟੂਣਾ ਕਰਦੇ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਇਹ ਟੂਣਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ, ਮੈਂ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਹਿਨ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਕੁੜੀ ਬੋਲੀ-ਫਿਰ ਤਾਂ ਸੋਖਾ ਹੈ ਕੰਮ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲੈ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਹਿਨ ਲੈਂਦੀ ਆਂ।

ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਸਲਾ ਇੰਨੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੰਦ ਅਤੇ ਵਾਲ ਸੁਹਣੇ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਕੁੜੀ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲ ਲਏ। ਆਪਣੇ ਗਹਿਣੇ ਵੀ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾ ਦਿੱਤੇ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਵੀ ਕੁੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਗੁੰਦ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਤੇਰੇ ਨਖਰੇ ਵੀ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਚਲ ਛੇਤੀ ਕਰ। ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਗੁੰਦ ਦਿੰਦੀ ਆਂ।

ਸਿਰ ਗੁੰਦਣ ਬੈਠ ਗਈ। ਰੋਸ਼ਮ ਵਰਗੇ ਚਮਕੀਲੇ ਤੇ ਮੁਲਾਇਮ ਵਾਲ! ਕੁੜੀ ਦਾ ਸਬਰ ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਇੱਕ ਪਲ ਲੰਮਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ-ਮਾਂ ਤਾਂ ਮਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨੀ ਪਛਾਣ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਤੂੰ

ਮੁੰਡਾ ਹੈਂ ਕਿ ਕੁੜੀ। ਬਸ ਮੇਰੇ ਦੰਦ ਅਤੇ ਵਾਲ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹੋ ਜਾਣ ਫਿਰ ਕਿਆ ਕਹਿਣੇ, ਮਾਂ ਦੇਖਦੀ ਰਹਿ ਜਾਊਗੀ, ਕਿਹੜਾ ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਕੁੜੀ!

ਫਿਰ ਭੱਜ ਕੇ ਆਪੇ ਮੂਹਲੀ ਲੈ ਆਈ, ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਹੱਥ ਮੂਹਲੀ ਫੜਾ ਕੇ ਆਪੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਉਖਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੁੰਡਾ ਕਿਉਂ ਢਿੱਲ ਵਰਤਦਾ ਹੁਣ? ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਸਾਰ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਮੂਹਲੇ ਦਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਾਰ ਸਿਰ ਉਤੇ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕੋ ਚੀਕ ਨਾਲ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਉਡ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੱਟ ਕੇ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਤਲਣ ਲਈ ਅੱਗ ਉਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਖੂਬ ਘਿਉ ਮਸਾਲੇ ਪਾਏ।

ਡੈਣ ਤਾਂ ਕਲਾਲ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਮਟਕੀ ਲੈਣ ਸਾਰ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੀ ਖਾਂਦੀ ਘਰ ਪੁੱਜੀ, ਪਹੁੰਚਣ ਸਾਰ ਮਟਕੀ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾਈ, ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਏ ਗਟਾ ਗਟ ਔਧੀ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਲੱਗੀ ਬੂਮਣ, ਲੱਗੀ ਗੀਤ ਗਾਉਣ। ਫਿਰ ਯਾਦ ਆਇਆ, ਪੁੱਛਿਆ-ਧੀਏ ਉਸ ਬੇਵਕੂਫ ਦਾ ਮੀਟ ਰਿੱਝ ਗਿਆ? ਧੀ ਦੇ ਹਾਂ ਆਖਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਪਰਾਤ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ, ਕਹਿੰਦੀ ਪੂਰੀਆਂ ਦੇ ਪਰਾਤਾਂ ਭਰ ਕੇ ਖਾਊਂਗੀ ਅੱਜ ਤਾਂ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਢਿੱਡ ਦੇ ਵਲ ਅੱਜ ਨਿਕਲਣਗੇ।

ਧੀ ਨੇ ਕੜਾਹਾ ਟੇਢਾ ਕਰ ਕੇ ਪਰਾਤ ਮੀਟ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤੀ। ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਡੀਕਿਆ ਕਿ ਠੰਢਾ ਈ ਹੋ ਜਾਣ ਦਿਆਂ। ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ ਗਰਮਾ ਗਰਮ ਚਟਮ ਕਰ ਗਈ। ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪਰਾਤ ਭਰਵਾ ਕੇ ਖਾਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਸੁੰਘਦੀ ਸੁੰਘਦੀ ਬਿੱਲੀ ਅੰਦਰ ਆ ਗਈ। ਬਿੱਲੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ:

ਹਾਏ ਨੀ ਹਾਏ, ਮਾਂ ਧੀ ਨੂੰ ਖਾਵੇ।
ਬੋੜੀਆਂ ਕੁ ਬੋਟੀਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਚਖਾਵੇ।
ਬੁੱਢੀ ਨਸੇ ਵਿਚ ਬੇਸੁਰਤ, ਬਿੱਲੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤਾਂ ਸੁਣੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕੀ, ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ। ਖਾਂਦੇ ਖਾਂਦੇ ਇੱਕ ਉਂਗਲੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਈ। ਹੈਂ? ਚਾਰ ਉਂਗਲਾਂ ਲੰਮਾ ਨਹੁੰ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਧੀ ਦਾ ਹੈ? ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ, ਧੀ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੀ ਖਾਣਾ ਪਰੋਸ ਰਹੀ ਹੈ? ਕੀ ਪਤਾ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਨਹੁੰ ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ! ਰੱਜ ਪੁੱਜ ਕੇ ਡੈਣ ਉਥੇ ਹੀ ਲੜਕ ਗਈ ਤੇ ਫਿਰ ਸੌਂ ਗਈ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੀਂਦ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਧੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ-ਸਵੇਰੇ ਤੇਰੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਆਉਣਗੇ। ਮੈਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸੋਣਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਉ ਭਗਤ ਕਰ ਦੇਈਂ। ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਮੀ ਨਾ ਰਹੇ।
ਬੇਸ਼ੱਕ ਡੈਣ ਹੋਵੇ, ਧੀ ਦੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹਰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿੰਦੈ।

ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਧੀ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਆ ਗਏ। ਤਿਆਰੀ ਬਿਆਰੀ ਕਰ ਕੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਤੋਰ ਦਿੱਤੀ। ਧੀ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਗਲਾ ਭਰ ਆਇਆ, ਰੋ ਪਈ। ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਗੱਡੀ ਤੁਰ ਪਈ।

ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਥਾਂ ਦੁਲਹਨ ਨੇ ਬਲਦ ਪੁਚਕਾਰੇ। ਗੱਡੀ ਰੁਕ ਗਈ। ਦੁਲਹਨ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਗੱਡੀਓਂ ਹੇਠ ਉਤਰੀ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੁਰਦੀ ਗਈ, ਤੁਰਦੀ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਪੁੱਛਿਆ ਨਹੀਂ। ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋਈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਉਡੀਕਣ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਈ ਤਾਂ ਬੇਚੈਨੀ ਹੋਣੀ ਹੀ ਸੀ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲੱਭਣ ਵਾਸਤੇ ਨਿਕਲ ਤੁਰੇ। ਲੱਭਦੇ ਲੱਭਦੇ ਵਣ ਦੇ ਇੱਕ ਦਰੱਖਤ ਹੇਠ

ਕੱਪੜੇ ਪਏ ਦੇਖੇ। ਕੱਪੜੇ ਤਾਂ ਦੁਲਹਨ ਦੇ ਹੀ ਨੇ ਪਰ ਕੰਧਰ ਗਈ? ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪੰਜ ਦੈਂਤ ਬੁੱਢੀ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ਕਿ ਕਿਤੇ ਵਾਪਸ ਘਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆ ਗਈ?

ਬੁੱਢੀ ਖਿੜ ਗਈ, ਕਹਿੰਦੀ-ਨਾਲਾਇਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਆਏ ਹੋ? ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦੁਪਹਿਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਕਿਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਕਿਧਰੇ?

ਬੁੱਢੀ ਦੇ ਹੋਠਾਂ ‘ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ, ਉਸ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਕਾਂਬਾ ਜਿਹਾ ਛਿੜਿਆ। ਨਜ਼ਾ ਉਤਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਯਾਦ ਆਏ। ਉਂਗਲੀ ਦਾ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਲੰਮਾ ਚਿੱਟਾ ਨਹੁੰ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਚੁਭਣ ਲੱਗਿਆ।

ਵਾਕਈ ਉਹ ਉਂਗਲੀ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਧੀ ਦੀ ਸੀ! ਚੰਡਾਲ, ਮਾਂ ਨੂੰ ਧੀ ਦਾ ਮੀਟ ਖੁਆ ਕੇ ਆਪ ਭੱਜ ਗਿਆ।

ਡੈਣ ਨੂੰ ਉਲਟੀ ਆਉਣ ਲੱਗੀ। ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਛੋਕਰੇ ਨੂੰ ਖਾਏ ਬਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਚੈਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਧੋਖਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਕਰ ਗਿਆ, ਨਾਲੇ ਮੇਰੀ ਧੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਗੁਲਗੁਲੇ ਦੇ ਦਰਖਤ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਹੋਣੈ, ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਜਾ ਈ ਨੀ ਸਕਦਾ। ਭੇਖ ਬਦਲ ਕੇ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਸੋਟੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਸਿੱਧੀ ਉਸੇ ਦਰਖਤ ਕੋਲ ਪੁੱਜੀ। ਦੁਸ਼ਟ ਟਾਹਣੇ ‘ਤੇ ਬੈਠਾ ਮਜ਼ੇ ਨਾਲ ਗੁਲਗੁਲੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰੁਕੀ, ਪੁੱਛਿਆ-ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅਨੋਖਾ ਦਰੱਖਤ ਹੈ ਬੱਚੇ? ਦੇਖਣਾ ਤਾਂ ਦੂਰ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦਾ ਦਰਖਤ ਹੁੰਦੈ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਗੁੱਸਾ ਪੀ ਲਿਆ, ਸਿੱਠੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ-ਮਾਂ ਇਹ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦਾ ਦਰਖਤ ਹੈ। ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਉਪਰ ਹੱਥ ਦਾ ਛੱਜਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ-ਪੁੱਤਰ, ਇਸ ਦੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਲਗਦੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ?

ਹਾਂ ਮਾਂ। ਗੁਲਗੁਲੇ ਵੀ ਐਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਗੋਕੇ ਘਿਉ ਵਿਚ ਤਲੇ ਹੋਏ। ਤੋੜ ਕੇ ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਖਾ ਲੈ, ਮੁਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਪੁੱਤਰ, ਰਾਮ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਲੰਮੀ ਕਰੇ। ਖਾਣੇ ਤਾਂ ਕੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। ਵੀਹ ਗੁਲਗੁਲੇ ਖੁਆ ਦਏਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਾਲਾ ਜਪਿਆ ਕਰਾਂ।

ਵੀਹ ਕਿਉਂ? ਚਾਹੇ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਲਗੁਲੇ ਖਾਹ। ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਨਾਂਹ ਕਰਦਾਂ।

ਹਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ, ਵੀਹ ਬਹੁਤ ਨੇ। ਲਾਲਚ ਕਰਨਾ ਸੋਭਦਾ ਨਹੀਂ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਮੋਢੇ ਉਪਰ ਬਗਲੀ ਲਟਕਾ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਕਿਹਾ-ਲੈ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਬਗਲੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ। ਪੂਰੀ ਭਰ ਦਿੰਨਾ।

ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਨਾ ਪੁੱਤਰ, ਮੇਰੀ ਕੋਰੀ ਬਗਲੀ ਬਿੰਦੀ ਹੋ ਜਾਊਗੀ।

ਤਾਂ ਫੇਰ ਚੁੰਨੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਕਰ।

ਨਾ ਪੁੱਤਰ ਚੁੰਨੀ ਮੈਲੀ ਹੈ, ਗੁਲਗੁਲੇ ਮੈਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਚੰਗਾ ਹੱਥ ਕਰ।

ਗਰਮ ਨੇ ਪੁੱਤਰ, ਹੱਥ ਜਲ ਜਾਣਗੇ, ਛਾਲੇ ਪੈ ਜਾਣਗੇ।

ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਕਰਤੂਤ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ ਪਰ ਜਾਣ ਕੇ ਅਨਜਾਣ ਬਣਦਿਆਂ ਕਿਹਾ: ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਗੁਲਗੁਲੇ ਖਾਏਗੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ?

ਬੁੱਢੀ ਨੂੰ ਲੱਗਾ, ਮੁੰਡਾ ਸਿਰੇ ਦਾ ਮੂਰਖ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਪੇ ਫਸ ਰਿਹੈ। ਝੱਟ ਬੋਲੀ-ਪੁੱਤਰ, ਜੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਖੁਆਣੇ ਈ ਏ ਨਾ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਪੱਗ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿਰੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਲਟਕਾ ਦੇ। ਗੱਠ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਖਾ ਲਊਂਗੀ। ਚੰਗੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਆਂਢ ਗੁਆਂਢ ਸਭ ਨੂੰ ਦੱਸਾਂਗੀ, ਤੇਰੀ ਵਿਕਰੀ ਬਹੁਤ ਵਧੇਗੀ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਮਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਚੰਗਾ ਮੇਰਾ ਸਾਢਾ ਬੋੜਾ ਹੀ ਹੈ। ਆਜਾ, ਮੇਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਖਲੇ ਜਾ। ਪੱਕੇ ਪੱਕੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਤੋੜ ਤੋੜ ਖੁਆਵਾਂ। ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਏਨਾ ਆਖਣਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸੋਟੀਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਟੱਪ ਟੱਪ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਦੀ ਬੁੱਢੀ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਐਨ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਖਲੇ ਗਈ। ਮੁੰਡਾ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਲਗੁਲੇ ਖੁਆਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬੋਲਿਆ-ਲੈ ਔਮਾ ਲੈ। ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ-ਲਿਆ ਪੁੱਤਰ ਲਿਆ! ਮੁੰਡਾ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਪੱਥਰ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸਲੇਟ ਰੱਖੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਸਲੇਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਈ ਕਿ ਸਿੱਧੀ ਬੁੱਢੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਲੱਗੀ, ਸਿਰ ਦੋ-ਫਾਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁੰਡਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੇਠ ਉਤਰਿਆ ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸਹਿੰਦੀ ਕਸਰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਘੜੀਸ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ ਦੂਰ ਟੋਏ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ। ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਫੇਰ ਦਰਖਤ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਲੱਭਦੀ ਲੱਭਦੀ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਮਾਂ ਉਥੇ ਆ ਗਈ। ਦਰਖਤ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ, ਬੋਲੀ-ਓ ਬਾਂਦਰ, ਤੂੰ ਇੱਥੇ ਬੈਠੋਂ ਮੌਜ ਨਾਲ, ਲੱਭਦੀ ਲੱਭਦੀ ਦੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਥੱਕ ਗਈਆਂ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਖਾ ਲਿਆ ਕਰ!

ਝੋਲੀ ਭਰ ਕੇ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦੀ ਪੁੱਤਰ ਹੇਠ ਉਤਰਿਆ। ਬੋਲਿਆ-ਏਨੇ ਸੁਆਦ ਗੁਲਗੁਲੇ ਛੱਡ ਕੇ ਰੁੱਖੇ ਟੁਕੜੇ ਕੌਣ ਖਾਵੇ ਮਾਂ? ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਖਾਣਾ ਪਕਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਨੀ। ਦੇਖ ਤੇਰੇ ਲਾਡਲੇ ਨੇ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਦਰਖਤ ਉਗਾਇਆ!

ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ-ਓ ਮੂਰਖ, ਗੁਲਗੁਲੇ ਕਦੀ ਦਰਖਤਾਂ ‘ਤੇ ਲੱਗੇ ਨੇ? ਮਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਗਰਮ ਗੁਲਗੁਲੇ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ-ਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਬਣੇ ਗੁਲਗੁਲਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਰੀਸ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਵੀ ਬੇਸੁਆਦੇ ਨਹੀਂ।

ਗੁਲਗੁਲਾ ਖਾਂਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ-ਵਾਹ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਿੱਠੇ ਸੁਆਦ ਗੁਲਗੁਲੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਖਾਧੇ ਨਹੀਂ ਕਦੀ।
ਉਹ ਦਿਨ ਤੇ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ। ਦੋਵੇਂ ਮਾਂ ਪੁੱਤ ਪਚਾਕੇ ਮਾਰ ਮਾਰ ਰੋਜ਼ ਗੁਲਗੁਲੇ ਖਾਂਦੇ, ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ‘ਚ ਵੰਡਦੇ। ਦਰਖਤ ਦੀ ਖੁਸ਼, ਪਿੰਡ ਵੀ ਖੁਸ਼।

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਦੀਆਂ ਚੀਸਾਂ ਦਾ ਦਰਦ

‘ਬੁੱਢੇ ਬੇਹ ਦੀ ਹੂਕ: ਸੰਨ 1947’

15 ਅਗਸਤ 1947 ਦੇ ਦਿਨ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸੋਪੀ ਗਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਿਥੇ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵੰਡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਡੂੰਘੇ ਸੰਤਾਪ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਹਿਜਰਤ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਘਰੋਂ ਬੇ-ਘਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾ ਕੇ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ-ਜਾਇਦਾਦਾਂ, ਘਰਾਂ ਦਾ ਬੇਸ਼-ਕੀਮਤੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ ਤੇ ਮਾਲ-ਡੰਗਰ ਉਥੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਆਉਣ ਲੱਗਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਰੱਸੇ ਤੇ ਸੰਗਲ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਬੇ-ਜ਼ੁਬਾਨੇ ਬੈਲ-ਗੱਡਿਆਂ ‘ਤੇ ਲੰਦੇ ਸਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਈ ਮੀਲ ਤੁਰਦੇ

ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਝੰਡ
ਫੋਨ: 647-567-9128

ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਪਿਛਾਹ ਮੌਜ਼ਿਆ ਗਿਆ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 80 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੰਤਾਪ ਆਪਣੇ ਹੱਡੀ ਹੰਢਾਇਆ। ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ 10 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਗਵਾ ਬੈਠੇ। ਸੰਤਾਪ ਦੇ ਮਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਰੇਲ ਗੱਡੀਆਂ ਵੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਇਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਧੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਉਧਾਲੇ ਤੇ ਬੇਹੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਅੱਜ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੇ ‘ਸਾਂਦਲ ਬਾਰ’, ‘ਨੀਲੀ ਬਾਰ’ ਤੇ ‘ਗੰਜੀ ਬਾਰ’ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਜੱਟਾਂ-ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪੁੱਟ-ਪੁੱਟ ਕੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਨਾਲ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿੰਜੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਵਜ਼ ਵਿਚ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਬੋਝੀਆਂ ਤੇ ਘੱਟ-ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਹੋ ਸਕੀਆਂ।

ਇਸ ਵੱਡੇ ਸੰਤਾਪ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਹੰਢਾਇਆ, ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਥਿਤ ‘ਆਜ਼ਾਦੀ’ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਅਦ 18 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੱਖਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਵਾਂਗ ਸਭ ਛੱਡ ਛੱਡ ਕੇ ਬੈਲ-ਗੱਡਿਆਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਫਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਤੇ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ

ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਾਇਲਪੁਰ (ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਫੈਸਲਾਬਾਦ) ਜਿਲੇ ਦੇ ਚੱਕ ਨੰਬਰ 202 (ਪਿੰਡ ਗੱਟੀ) ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਬੱਲੋਕੀ ਹੋਂਡ ਵਰਕਸ, ਚੀਚੋਕੀ ਮੱਲੀਆਂ ਵਾਲੀ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢੇ-ਕੰਢੇ, ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਸ਼ਹਿਰ, ਮੋਗਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਫਗਵਾੜਾ ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਜੀ. ਟੀ. ਰੋਡ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ 33 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਲੰਮੇ, ਅਕਾਉ ਤੇ ਬਕਾਉ ਸਫਰ ਪਿਛੋਂ ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤਲਾਵਾਂ (ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਰਾਗੜ੍ਹ) ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀਆਂ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਥਰੂ ਪਰਲ-ਪਰਲ ਵਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਾਫਲਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਅਤਿ-ਬਿਖੜੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਮੁਸਲਿਮ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦੇ ਜੁਲਮਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣੇ ਪਏ ਅਤੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਛੱਪੜਾਂ ਤੇ ਨਾਲਿਆਂ ਦਾ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਨਾਲ ਹੈਜ਼ਾ ਫੈਲਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਇਕ ਤਾਇਆ ਤੇ ਇਕ ਚਾਚਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮ੍ਰਿਤਕ-ਦੇਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਮੌਕਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ‘ਚ ਦਫਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮੰਜੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀਆਂ-ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ‘ਤੇ ਉਦੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਧਾਰਮਿਕ ਜਨੂੰਨ ਸਵਾਰ ਸੀ, ਨੇ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਕਾਫਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਰ-ਧਾੜ ਕੀਤੀ, ਉਥੇ ਕਈ ਭਲੇ-ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਮੌਤ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿਰਾਂ ‘ਤੇ ਕਫਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੁਹਿਰਦ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਂਵਾਂ ‘ਤੇ ਲੱਗੇ ਸਰਕਾਰੀ ਰਾਹਤ-ਕੈਂਪਾਂ ਤੀਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵੀ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਹੋਰਨਾਂ ਸਮੇਤ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕ ਇਕਬਾਲ ਕੌਰ ਦੇ ਪਿਤਾ (ਸ਼ਹੀਦ) ਗਹਿਲ ਸਿੰਘ ਛੱਜਲਵੰਡੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ 22 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਰਈਆ/ਖਿਲਚੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਜੀ. ਟੀ. ਰੋਡ (ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਈਵੇਅ ਨੰ. 1) ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਵੱਸੇ ਵੱਡੇ ਪਿੰਡ

ਟਾਂਗਰਾ ਵਿਖੇ ‘ਸ਼ਹੀਦ ਗਹਿਲ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸਕੂਲ’ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੌਕਿਆਂ ‘ਤੇ ਹੋਏ ਬਰਸੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਡਮ ਇਕਬਾਲ ਕੌਰ ਸੌਂਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਬੀਰ ਕਲਸੀ ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਭੈਣਾਂ

ਆਦਿ ਨਾਲ ਪਿੰਡੋ-ਪਿੰਡੀ ਜਾ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ‘ਸਰਦਾਰ’ ਜਿਹੇ ਕਈ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਨੇ ‘ਜੈਨ’ ਵਰਗੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਸੂਮ ਮੁਸਲਿਮ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਵਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਬਦਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ।

ਦੂਜੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਬਟਵਾਰਾ’ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਇਕ ਪਾਤਰ

ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਕੌਰ

‘ਸਰਪੰਚ’ ਦਾ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਕਾਫਲੇ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋਈ ਮੁਸਲਿਮ ਜਵਾਨ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਧੁਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਉਹ ਲੱਭੂ ਘੁਮਿਆਰ ਦੇ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਵੱਢੇ-ਟੁੱਕੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਇਕ ਭਲਾ-ਪੁਰਸ਼ ‘ਸਰਦਾਰ’ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਸਲਿਮ ਕਾਫਲੇ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੈਂਪ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਗਲੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਵਿਛੜਨ ਰਾਤ ਨਾ ਆਵੇ’ ਵਿਚ ਡਾ. ਇੰਦਰਾ ਵਿਰਕ ਨੇ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਇਕਬਾਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵਿਛੜਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ, ਚਾਚੇ, ਦਾਦੇ ਤੇ ਦਾਦੀ ਨਾਲ ਕਈ ਦੁੱਖ, ਤਕਲੀਫਾਂ ਸਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਧਰਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਅਤੇ ਚਾਚੇ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਥ ਛੱਡ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇੰਜ ਅੱਗੇ

ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰ. ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਪਸ਼ੂ’, ‘ਸਵਰਨ ਕੌਰ ਬੱਲ ਦੀ ‘ਸ਼ਰੀਫ’, ਸਤਨਾਮ ਚੌਹਾਨ ਦੀ ‘ਤੇ ਕੀ ਦਰਦ ਨਾ ਆਇਆ’, ਸੁਰਿੰਦਰ ਖਹਿਰਾ ਪੱਖੋਂ ਕੇ ਦੀ ‘ਨਿਸ਼ਾਨੀ’, ਡਾ. ਸ. ਸ. ਫ਼ੀਨਾ ਦੀ ‘ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ’, ਹਰਸਿਮਰਨ ਕੌਰ ਦੀ ‘ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ’, ਪ੍ਰਿੰ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ ਦੀ ‘ਚਾਚਾ ਜੁੰਮਾ’, ਪ੍ਰਿੰ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਦੀ ‘ਪੰਦਰਾਂ ਅਗਸਤ’, ਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਦੀ ‘ਫੈਸਲਾ’, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਦੀ ‘ਘੁਣ’, ਗੁਰਮੇਜ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ‘ਬੁੱਢੇ ਬੇਹ ਦੀ ਹੂਕ’, ਦੀਪ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ‘ਵੇਲਾ ਕੁਵੇਲਾ’, ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਦ ਦੀ ‘ਆਜ਼ਾਦ ਲਾਹੌਰੀਆ’ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਇਸ ਮਨੁੱਖੀ-ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਬੜੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗਵਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਡ-ਬੀਣੀ ਵੀ, ਸੰਪਾਦਕ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਤੇ ਕੁਝ ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਆਬਾਦ ਹੋਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਥੋਂ ਆਪਣੇ ਤੇ ਹੋਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਉਜੜਨ ਬਾਰੇ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇਧਰ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕਿਨ੍ਹਾਂ-ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪਾ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੀ 1947 ਦੀ ਹੋਈ ਦਰਦਨਾਕ ਵੰਡ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਖੂਨੀ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਨਿਗਰ ਵਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲੀਆਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਿਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦਾ ਹੱਡੀ ਹੰਢਾਇਆ ਸੰਤਾਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਲਮੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਘੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਨਿਰਮਲ ਅਰਪਨ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਮੁੱਖਬੰਦ ‘ਦਾਗ-ਦਾਗ ਉਜਾਲਾ’ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭ ਲਾਬੜਾ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਡਾ. ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਸਰਾਏ, ਸੰਚਾਲਕ ਯੂਰਪੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭ ਦੇ ਮੁੱਢਲ ਸ਼ਬਦ ‘ਹੱਡੀ ਹੰਢਾਏ ਦਰਦ’ ਦੀਆਂ ਦਾਸਤਾਨਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਾਸਲ ਹਨ। ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਟਾਈਟਲ ‘ਬੁੱਢੇ ਬੇਹ ਦੀ ਹੂਕ: ਸੰਨ 1947’ ਇਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਜ਼ਾਦ ਬੁੱਕ ਡਿਪੋ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਾ ਹੌਕਦਾਰ ਹੈ।

ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚਲੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਖੇਤੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ‘ਜ਼ਰਖੇਜ਼’

ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ‘ਕਸੂਰਵਾਰ’, ‘ਆਦਿ ਡੰਕਾ’, ‘ਰਹਿਮਤ ਮਸੀਹ ਮੱਟੂ ਦੀ ਜੀਵਨੀ’ ਅਤੇ ‘ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿਗਿਆਨ’ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਨਦਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਵਧੀਆ ਸੰਪਾਦਕ ਹੈ। ‘ਕਹਾਣੀਧਾਰਾ’ ਉਸ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨ ਕਲਾ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ

ਗੁਰਮੀਤ ਕੜਿਆਲਵੀ
ਫੋਨ: 91-98726-40994

ਸਾਰੀਆਂ ਅਹਿਮ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਦੂਜੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ‘ਚੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ‘ਚ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹਨ।

‘ਜ਼ਰਖੇਜ਼’ ਉਸ ਦਾ ਪਲੇਠਾ ਨਾਵਲ ਹੈ। ਇਹ ਭਗਵੰਤ ਦੇ ਹੱਡੀ ਹੰਢਾਏ ਸੱਚ ਦਾ ਗਲਪੀਕਰਨ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਤੀਆਂ-ਮੁੰਡੇ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ‘ਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਸੈਟਲ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਟੂਡੈਂਟਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਵੀ ਵਿਜ਼ਿਟਰ ਵਜੋਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜਾਣ-ਆਉਣ ‘ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਰਚੇ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਇਹ ਮਾਪੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਫਾਰਮਾਂ, ਸਟੋਰਾਂ ਜਾਂ ਘਰਾਂ ‘ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੈਸ ‘ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਜ਼ਿਟਰਾਂ, ਸਟੂਡੈਂਟਾਂ, ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਵਾਲਿਆਂ ਜਾਂ ਸੁਪਰ

ਵੀਜ਼ੇ ‘ਤੇ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੰਪਲਾਇਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਹ ਨਾਵਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਨਾਵਲ ‘ਮੈਂ’ ਪਾਤਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕੈਨੇਡਾ ਫੇਰੀਆਂ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰੇ ਫੇਰੀਆਂ ‘ਚ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਨੂੰ ਜੋ

ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ

ਨਿਵੇਕਲੇ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਨਾਵਲੀ ਰੂਪ ‘ਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਫੇਰੀ ਐਪਲ ਫਾਰਮਾਂ ‘ਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕੰਮ ਐਪਲ ਤੋੜਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਫੇਰੀ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ‘ਚ ਨਾਵਲਕਾਰ ਨੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਫਾਰਮਾਂ

ਅਤੇ ਚੈਰੀ ਦੇ ਫਾਰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵਸੀਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਨਾਵਲਕਾਰ ਨੇ ਫਾਰਮਾਂ ‘ਚ

ਸੋਧ ਅਤੇ ਚੈਰੀ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਦੁਰਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਬਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ,

ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਫਾਰਮਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕੋ-ਐੱਪ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ‘ਚ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਕੇ ਛੋਟੇ ਫਾਰਮਰਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਵੀ ਬੇਪਰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਫਰੂਟ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫਾਰਮਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਪਰ ਉਹ ਫਰੂਟ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਫਾਰਮਰ ਰਲ ਕੇ ਕੋਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਠਕ ਜਾਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਾਂਗ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਕੋਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਫਾਰਮਰ ਹੀ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਫਾਰਮਰ ਇਸ ਕੋ-ਐੱਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਫਰੂਟ ਨਹੀਂ ਵੇਚ ਸਕਦਾ। ਛੋਟੇ ਫਾਰਮਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਂਗ ਉਥੇ ਵੱਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਫਰੂਟਾਂ ‘ਤੇ ਸਪਰੇਅ ਦੇ ਰੂਪ ‘ਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਨਾਵਲ ‘ਚ ਇਕ ਪਾਤਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਦਰੁਸਤ ਹੈ, “ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਾਂ ਇਹ ਭੋਇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਪਥਰੀਲੀ ਏ, ਸਖਤ ਏ, ਪਰ ਹੈਰੀ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਏ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨਾਲ ਝੰਝੇ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਏਸ ਭੋਇ ‘ਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਡਾਲਰ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਨੇ...। ਏਸ

ਭੋਇ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ‘ਤੇ ਭਾਂਤ-ਸੁਭਾਂਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਐਨੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਲਾ ਲਈਆਂ ਨੇ ਕਿ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਪੁੱਟਣੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨੇ।”

ਏਜੰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਠੱਗੀਆਂ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਆਈ ਬੇਗਾਨਗੀ, ਵਕੀਲਾਂ ਵਲੋਂ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਲੁੱਟ, ਵਿਗੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਗੰਦ ਪਾ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਦਾਗੀ ਕਰਨ ਜਿਹੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾਵਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ‘ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਅੰਦਰਲੇ ਜਾਤੀ ਕੋਹੜ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ‘ਤੇ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਟੂਡੈਂਟਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਗਵੰਤ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਪੱਖ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲੇਖਕ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਹੈ।

ਪਰਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਜਲੰਧਰ ਵਲੋਂ ਛਾਪੇ ਗਏ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦਾ ਆਕਾਰ ਬਹੁਤਾ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਕੇਵਲ 144 ਪੰਨਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਖੇਤੀ ਕਾਮਿਆਂ, ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ‘ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵਰਕਰਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਛੋਟੇ ਫਾਰਮਰਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ, ਆਰਥਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਐ ਮੌਤ ਤੁਨੇ ਮੁਝ ਕੋ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਰ ਦੀਆ...

ਸਰਧਾਂਜਲੀ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਰਦੂ ਸ਼ਾਇਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਗੀਤਕਾਰ ਅਰਥਾਤ ਬੇਬਾਕ ਅਤੇ ਦਬੰਗ ਕਵੀ “ਐ ਮੌਤ ਤੁਨੇ ਮੁਝ ਕੋ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਰ ਦੀਆ” ਜਿਹੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਰਚੇਤਾ ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਪਿਛਲੇ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ‘ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਇਰ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਚਾਨਕ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਯਕੀਨਨ ਇੱਕ ਅਕਹਿ ਅਤੇ ਕਦੀ ਨਾ ਪੂਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਘਾਟੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਮੰਚੀਆ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਇੱਕ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਰਾਹਤ ਦਾ ਜਨਮ ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਇੰਦੌਰ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਆਮ ਪਰਿਵਾਰ ‘ਚ ਮਾਤਾ

ਅੱਬਾਸ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ
ਫੋਨ: 91-98552-59650

ਮਕਬੂਲ-ਉਲ-ਨਿਸਾ ਬੇਗਮ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਚੌਥੀ ਔਲਾਦ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰਿਫਤ-ਉਲਾਹ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਇੱਕ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਮਿਲ ‘ਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸਨ। ਰਾਹਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਤਾਲੀਮ ਨੂਤਨ ਸਕੂਲ ਇੰਦੌਰ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 1973 ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਬੈਚੁਲਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਇਸਲਾਮੀਆ ਕਰੀਮੀਆ ਕਾਲਜ, ਇੰਦੌਰ ਤੋਂ ਪੂਰਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਰਦੂ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਬਰਕਤ-ਉਲਾਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਐਮ. ਏ. ਕੀਤੀ ਅਤੇ 1985 ਵਿਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਭੋਜ ਓਪਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਉਰਦੂ ਅਦਬ ‘ਚ ਹੀ ਡਾਕਟਰੇਟ ਕੀਤੀ।

ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ‘ਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨੌਜਵਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਇਮਰਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪਗੜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੁਸ਼ਾਇਰਾ ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਦੀ ਸਦਾਰਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਨੇ 35 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰਾਂ ‘ਤੇ ਆਪਣੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਉਦੀ ਅਰਬ ਦੇ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਾਇਰੇ ਵਿਚ ਉਹ ਰਾਹਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਾਇਰਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਉਮਰਾ (ਛੋਟਾ ਹੱਜ) ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, ਜਿੱਥੇ ਜਨਾਬ ਰਾਹਤ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰੀਨ ਸ਼ਾਇਰ ਸਨ, ਇੱਕ ਬਿਹਤਰੀਨ ਇਨਸਾਨ ਵੀ ਸਨ।

ਸ਼ਾਇਰਾ ਡਾ. ਮੀਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਸਭ ਦੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਸ਼ਾਇਰ ਸਨ, ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਜੋ ਲਲਕਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਾਇਰ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਦਰਅਸਲ ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੌੜੀ ਗੱਲ ਵੀ ਮਿੱਠੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਕੌੜੇ-ਕੁਸੈਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਠਾਸ ਦੀ ਚਾਸ਼ਣੀ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਜੋ ਵਿਲੱਖਣ ਕਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ। ਰਾਹਤ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿਚ ਸੱਚਾਈ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦਿਲੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਿੱਧੇ ਦਿਲਾਂ ‘ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੀ. ਏ. ਏ ਅਤੇ ਐਨ. ਆਰ. ਸੀ. ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਖਰ ‘ਤੇ ਸੀ, ਉਸ ਦੌਰਾਨ ਰਾਹਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ੇਅਰ ਲੱਗਭਗ ਹਰ ਮੁਜਾਹਰਾਕਾਰੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਤਖਤੀਆਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਸੀ,

ਸਭੀ ਕਾ ਖੂਨ ਹੈ ਸ਼ਾਮਲ
ਯਹਾ ਕੀ ਮਿੱਟੀ ਮੇਂ,

ਕਿਸੀ ਕੇ ਬਾਪ ਕਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਬੋਝੀ ਹੈ।

ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਸ਼ੇਅਰ ਰਾਹਤ ਦੀ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗਜ਼ਲ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਜ਼ਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ੇਅਰ ਵੀ ਆਵਾਮ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਖਾਸ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ,

ਲਗੇਗੀ ਆਗ ਤੋ ਆਏਗੇ
ਕਈ ਘਰ ਜਦ ਮੇਂ

ਯਹਾ ਪੇ ਅਕੇਲੇ ਹਮਾਰਾ ਮਕਾਨ ਬੋਝੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਤਾ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ‘ਤੇ ਬੈਠੇ

ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹਾਕਮ ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ,

ਜੋ ਆਜ ਸਾਹਿਬ ਏ ਮਸਨਦ ਹੈਂ

ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੋਗੇ,

ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਹੈਂ ਜਾਤੀ ਮਕਾਨ ਬੋਝੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਸ਼ੇਅਰ ਜੋ ਅੱਜ ਦੇ ਬਿਕਾਊ ਅਤੇ ਚਾਟੂਕਾਰ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਰਾਰੀ ਚਪੇਤ ਮਾਰਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਯਕੀਨਨ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਗਹਿਣਿਆਂ ਵਿਚ ਜੜੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਜੜਿਆ ਹੈ, ਤੁ ਸ਼ਬਦੋਂ ਕਾ ਦਾਸ ਰੇ ਜੋਗੀ ਤੇਰਾ ਕਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੇ ਜੋਗੀ।

ਏਕ ਦਿਨ ਵਿਸ਼ ਪਿਆਲਾ ਪੀ ਜਾ
ਫਿਰ ਨਾ ਲੱਗੇਗੀ ਪਿਆਸ ਰੇ ਜੋਗੀ।

ਸ਼ਾਇਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ

ਉਹ ਇਹ ਕਿ,

ਹਮਾਰੇ ਮੂੰਹ ਸੇ ਜੋ ਨਿਕਲੇ

ਵਹੀ ਸਦਾਕਤ ਹੈ,

ਹਮਾਰੇ ਮੂੰਹ ਮੇਂ ਤੁਮਹਾਰੀ

ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਝੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਸ਼ੇਅਰ ਵਿਚ ਜਾਂਬਾਜ਼ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਦੇ ਹਨ,

ਮੈਂ ਜਾਣਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਭੀ

ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲੈਕਿਨ,

ਹਮਾਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਥੇਲੀ ਪੇ ਜਾਨ ਬੋਝੀ ਹੈ।

ਰਾਹਤ ਦੀ ਕਲਮ ਵਿਚ ਜਾਦੂਈ ਅਸਰ ਸੀ, ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਸਾਥੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਅੰਗ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜੋ ਵਿਲੱਖਣ ਕਲਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਦਰਅਸਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਸਿਸਟਮ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਅਤੇ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਮ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਸਤਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੁਣਦਾ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨੂੰ ਉਸ ‘ਚੋਂ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ‘ਤੇ ਬੀਤ ਰਹੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਆਭਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹੋ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਜਾਂ ਸੁਣਦਿਆਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸ਼ਾਇਰ ਹਬੀਬ ਜਾਲਿਬ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਕਲਾਮ ਦੀ ਝਲਕ ਪੈਂਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਥਾਂ ਰਾਹਤ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਅਖੌਤੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਝੂਠੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਝੂਠੇ ਨੇ ਝੂਠੇ ਸੇ ਕਹਾ ਹੈ ਸਚ ਬੋਲੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਐਲਾਨ ਹੂਆ ਹੈ ਸਚ ਬੋਲੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਹੱਦ ‘ਤੇ ਤਣਾਅ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਚੁਟਕੀ ਲੈਂਦਿਆਂ ਰਾਹਤ ਆਖਦੇ ਹਨ,

ਸਰਹੱਦੋਂ ਪਰ ਬਹੁਤ ਤਨਾਓ ਹੈ ਕਿਆ,
ਕੁਛ ਪਤਾ ਤੋ ਕਰੋ ਚੁਣਾਓ ਹੈ ਕਿਆ।

ਅਜੋਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਹਥਿਆਉਣ ਲਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਤਲਖੀਆਂ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਰਾਹਤ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਚਿਤਵਦਿਆਂ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸਬਰ ਤੇ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਤਲਕੀਨ ਕਰਦੇ ਹਨ,

ਮੇਰੀ ਖਵਾਹਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ
ਅੱਗਣ ਮੇਂ ਨਾ ਦੀਵਾਰ ਉਠੇ,
ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਕੀ
ਜ਼ਮੀਂ ਤੂ ਰੱਖ ਲੇ।

ਰਾਹਤ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਬਹਿਰ ਦੀ ਗਜ਼ਲ

ਦਰਅਸਲ ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੌੜੀ ਗੱਲ ਵੀ ਮਿੱਠੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਕੌੜੇ-ਕੁਸੈਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਠਾਸ ਦੀ ਚਾਸ਼ਣੀ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਜੋ ਵਿਲੱਖਣ ਕਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ। ਰਾਹਤ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿਚ ਸੱਚਾਈ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦਿਲੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਿੱਧੇ ਦਿਲਾਂ ‘ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਲਕਸ਼ ਅੰਦਾਜ਼

ਯੇਹ ਸਾਂਸੋਂ ਕਾ ਬੰਦੀ ਜੀਵਨ
ਕਿਸ ਕੋ ਆਇਆ ਰਾਸ ਰੇ ਜੋਗੀ।

ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਗਈ ਸਾਰੀ ਨਗਰੀ
ਕੌਨ ਚਲਾ ਬਨਵਾਸ ਰੇ ਜੋਗੀ।

ਪੁਰ ਆਈ ਥੀ ਮਨ ਕੀ ਨਦੀਆ

ਬਹਿ ਗਏ ਸਬ ਅਹਿਸਾਸ ਰੇ ਜੋਗੀ।

ਇੱਕ ਪਲ ਕੇ ਸੁੱਖ ਕੀ ਕਿਆ ਕੀਮਤ
ਦੁੱਖ ਹੈ ਬਾਰਹ ਮਾਸ ਰੇ ਜੋਗੀ।

ਬਸਤੀ ਪੀਛਾ ਕਬ ਛੋੜੇਗੀ
ਲਾਖ ਧਰੇ ਸਨਿਆਸ ਰੇ ਜੋਗੀ।

ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਾਇਰੀ ਭਾਵੇਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤੇਵਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਝਲਕ ਵੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬਾਗੀ ਸ਼ਾਇਰ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਮੁਹੱਬਤ ਭਰੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਆਸ਼ਿਆਨਾ ਬਣਾਈ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਵੇਖੋ ਰਾਹਤ ਦੇ ਇਸ ਅੰਦਾਜ਼ ਨੂੰ, ਕਿਸ ਨੇ ਦਸਤਕ ਦੀ ਹੈ ਦਿਲ ਪਰ ਕੌਨ ਹੈ ਆਪ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਹੈਂ ਬਾਰਹ ਕੌਣ ਹੈ।

ਉਸ ਕੀ ਯਾਦ ਆਈ ਹੈ
ਸਾਂਸੋਂ ਜਰਾ ਧੀਰੇ ਚਲੇ
ਧੜਕਣੋਂ ਸੇ ਭੀ ਇਬਾਦਤ ਮੇਂ
ਖਲਲ ਪੜਤਾ ਹੈ।

ਨਾ ਤਾਅਰੁਫ ਨਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ
ਮਗਰ ਦਿਲ ਅਕਸਰ
ਨਾਮ ਸੁਨਤਾ ਹੈ ਤੁਮਹਾਰਾ ਤੋਂ
ਉਛਲ ਪੜਤਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੱਖਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੇਅਰ ਵੇਖੋ, ਮੈਂ ਪਰਬਤੋਂ ਸੇ ਲੜਤਾ ਰਹਾ ਔਰ ਚੰਦ ਲੋਗ ਗੀਲੀ ਜਮੀਨ ਖੋਦ ਕਰ ਫਰਹਾਦ ਬਣ ਗਏ। ਇੱਕ ਥਾਂ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਖੁੰਦਾਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਵੋਹ ਚਾਹਤਾ ਥਾ ਕਿ ਕਾਸਾ ਖਰੀਦ ਲੇ ਮੇਰਾ ਮੈਂ ਉਸ ਕੋ ਤਾਜ ਕੀ ਕੀਮਤ ਲਗਾ ਕੇ ਲੋਟਾ ਆਇਆ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸ਼ੇਅਰ ‘ਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,

ਹਮ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਭੀ ਮੁਸਾਫਿਰ
ਕਈ ਗੁਜਰੇ ਹੋਗੇ
ਕਮ ਸੇ ਕਮ ਰਾਹ ਕੇ
ਪੱਥਰ ਤੋਂ ਹਟਾਤੇ ਜਾਤੇ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਸ਼ੇਅਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸਮੇਟਣ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਮਯਾਬ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਫੈਸਲੇ ਲਮਹਾਤ ਕੇ ਨਸਲੋਂ ਪੇ ਭਾਰੀ ਹੋ ਗਏ,

ਚੁਰਾਈ ਮੇਰੀ, ਕਿਸ ਨੇ ਓ ਸਨਮ, ਤੂਨੇ।” ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮ ‘ਮੁੰਨਾ ਭਾਈ ਐਮ. ਬੀ. ਬੀ. ਐੱਸ.’ ਦੇ ਲਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਜਾਦੂ ਵੀ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਿਆ। “ਐਮ ਬੋਲੇ ਤੋਂ ਮੁੰਨਾ” ਅਤੇ “ਚੰਦਾ ਮਾਮੂ ਸੋ ਗਏ, ਸੂਰਜ ਚਾਚੂ ਜਾਗੇ” ਆਦਿ ਅੱਜ ਵੀ ਰਾਹਤ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਤੇ ਕੱਟਤਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਕਾਫੀ ਭੱਦੇ ਕੁਮੈਂਟਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤਿਆਂ ਬੇਬਾਕ ਅਤੇ ਦਬੰਗ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਇੱਕ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ,

ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਊਂ ਤੋ ਮੇਰੀ ਇੱਕ
ਅਲੱਗ ਪਹਿਚਾਨ ਲਿਖ ਦੇਨਾ,
ਲਹੂ ਸੇ ਮੇਰੀ ਪੈਸ਼ਾਨੀ ਪੇ
ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਲਿਖ ਦੇਨਾ!

ਇੱਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਰਾਹਤ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਨਾਜੇ ਪਰ ਮੇਰੇ ਲਿਖ ਦੇਨਾ ਯਾਰੇ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਜਾ ਰਹਾ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਮੈਂ ਰਾਹਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੋ ਮੁਸ਼ਾਇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਸਾਂ। ਦੋਵੇਂ ਵਾਰ ਬਹੁਤ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਸਨ ਉਹ। ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਾਇਰੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਆਪਣਾ ਕਲਾਮ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਇੱਕ ਵੀਡੀਓਗ੍ਰਾਫਰ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੂਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਚ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, “ਆਪ ਖਾਹਮਖਾਹ ਮੁਝੇ ਇਸ ਕੈਮਰੇ ਮੇਂ ਕੈਦ ਕਰਨੇ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੈਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਮੇਂ ਕੈਦ ਹੋਣੇ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੂੰ। (ਦਰਅਸਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਆਪਣੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਵੱਲ ਸੀ) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਹਤ ਦੇ ਮੁਸ਼ਾਇਰਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਅਕਸਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਲਾਮ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਾਦਿਲੀ ਤੋਂ ਲੋਕੀਂ ਕਾਇਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬੀ. ਏ. ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਾਇਰੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ‘ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਡਾਇਰੀ ਰਾਹਤ ਸਾਹਿਬ ਮੂਹਰੇ ਕਰਦਿਆਂ ਆਟੋਗ੍ਰਾਫ ਦੇਣ ਦੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਡਾਇਰੀ ‘ਤੇ ਜੋ ਸ਼ੇਅਰ ਲਿਖਿਆ, ਉਹ ਸੀ, ਬਨ ਕੇ ਏਕ ਹਾਦਸਾ ਅਖਬਾਰ ਮੇਂ ਆ ਜਾਏਗਾ ਜੋ ਨਹੀਂ ਹੋਗਾ ਵੋਹ ਅਖਬਾਰ ਮੇਂ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਇਸੇ ਗਜ਼ਲ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸ਼ੇਅਰ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ‘ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਜੋਕੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਵਿਡੰਬਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਚੋਰ ਉੱਚਕੋਂ ਕੀ ਕਰੇ ਕਦਰ ਕਿ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਕੌਨ ਕਬ ਕੌਨਸੀ ਸਰਕਾਰ ਮੇਂ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਆਪਣੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ‘ਤੇ ਆਪਣੇ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਕੋਵਿਡ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਲੱਛਣ ਵਿਖਾਈ ਦੇਣ ਉਪਰੰਤ ਕੱਲ ਮੇਰਾ ਕਰੋਨਾ ਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪਾਜੇਟਿਵ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਅਰਬਿੰਦੋ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹਾਂ, ਦੁਆ ਕਰਨਾ ਕਿ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਤ ਦੇ ਦੇਵਾਂ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜਾਂ ਘਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੋਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਮੇਰੀ ਖੈਰੀਅਤ (ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ) ਟਵਿੱਟਰ ਅਤੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ‘ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ, ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਕਰੀਬ ਪੰਜ ਵਜੇ ਡਾਕਟਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੇ ਦੋ ਦੌਰੇ ਪਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਲੰਘੀ 11 ਅਗਸਤ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਵਜੇ ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਦੇ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਖਜ਼ਾਨਾ (ਇੰਦੌਰ) ਦੇ ਇੱਕ ਕਬਰਿਸਤਾਨ ‘ਚ ਸਪੁਰਦ-ਏ-ਖਾਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਨਾਉਣ ਦੀ ਖਬਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇੱਕ ਸ਼ੇਅਰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਗਿਆ,

ਦੋ ਗਜ਼ ਸਹੀ ਮਗਰ
ਯੇਹ ਮੇਰੀ ਮਲਕੀਅਤ ਤੋ ਹੈ,

ਐ ਮੌਤ ਤੁਨੇ ਮੁਝ ਕੋ
ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਰ ਦੀਆ।

ਚਾਚੇ ਚੀਮੇ ਦਾ ਚੁਬਾਰਾ

ਪਟਿਆਲਿਆਂ ਉਠ ਕੇ ਟੋਰਾਂਟੋ (ਕੈਨੇਡਾ) ਡੇਰਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਲਰਾਜ ਚੀਮਾ ਦੀ ਕੋਈ ਰੀਸ ਨਹੀਂ। ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹਰ ਸਰਗਰਮੀ ਨਿਆਰੀ ਅਤੇ ਨਿਵੇਕਲੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਕਰ ਕੇ ਉਹਦਾ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਕਿਵੇਂ ਧੜਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਗੁਰਦੇਵ ਚੌਹਾਨ ਦੇ ਲਿਖੇ ਲੇਖ 'ਚਾਚੇ ਚੀਮੇ ਦਾ ਚੁਬਾਰਾ' ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਚਾਚਾ ਚੀਮਾ ਆਪਣੇ ਚੁਬਾਰੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਵੇਂ ਬਲਰਾਜ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹ ਪੂਰਾ ਚੀਮਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਹੀ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਲੋਕ ਚਾਚਾ ਦੇ ਮੋਟਾਫਰੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਲ ਜਾਨਣਾ ਅਤੇ ਆਖਣਾ ਵੱਧ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਬਾਰੇ ਵਾਲਾ ਬਲਰਾਜ ਚੀਮਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ 'ਸਿੰਘ' ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਗੰਜ ਆਉਣ ਸਾਰ ਹੀ ਲਹਿ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬਲਰਾਜ ਚੀਮਾ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਪਟਿਆਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ ਵੇਰ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਅਜੇ ਵੀ ਵੀ ਪਰ ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਉੱਤੇ ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਵੀਰ ਜਸਵੰਤ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਬਲਰਾਜ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਵੀਰ ਹੁਣ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਛੋਟਾ ਵੀਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅਜੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਪਾਸ ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਰਹਿ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਈ ਬਲਰਾਜ ਚੀਮੇ ਹੋਣਗੇ, ਬਹੁਤਿਆਂ ਪਾਸ ਚੁਬਾਰਾ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ

ਗੁਰਦੇਵ ਚੌਹਾਨ

ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬਲਰਾਜ ਚੀਮਾ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸ ਚੁਬਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੈ ਵੀ ਧੁਰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਠੀਕ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਰਵਾਇਤ ਵਾਲਾ ਛੱਜੂ ਦਾ ਚੁਬਾਰਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਓਂ ਆਖੋ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ।

ਬੜੇ ਸਾਲ ਹੋਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਨਾਗਮਣੀ ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ- 'ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚੁਬਾਰਾ'। ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਰਨਾਲੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਇਕ ਵਾਰ ਪਟਿਆਲੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਇਨਾਮ ਲੈਣ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਗਾਈਆਂ ਮੱਝਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸ ਚੁਬਾਰੇ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਪਣਤ ਭਰੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਜਦ ਮੈਂ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੰਨੂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਗਿਆਰਾਂ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਇਕ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਦ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਹੀ ਵੇਖਿਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਅਤੇ ਫਿਰ 33 ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਹੀ ਕਨਾਲ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਣਾਈ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਇਮਰੇਜ਼ ਨੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਕੋਠੀ ਦਾ ਵੀ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਚੁਬਾਰਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਦਲਜੀਤ ਸਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਚੀਮਾ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ ਚੁਬਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਸਮਰਾਲੇ ਸਰੋਵ ਸੁਦੀਪ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮਹਿਫਲ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਪੋ. ਇੰਦੋ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ, ਦੇਵ ਭਾਰਦਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਗੋਰੀਆਂ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਕਦੇ ਰਜਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਵੀ। ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਲਾਲੀ ਤਾਂ ਸਾਹਿਤਕ ਮਹਿਫਲਾਂ ਦਾ ਬੋਤਾਜ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੋਲ ਵੀ ਖੂਬ

ਮਹਿਫਲੀ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਦਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਗੁਲ ਚੌਹਾਨ ਦਾ ਚੁਬਾਰਾ ਵੀ ਖਾਸ ਦੋਸਤਾਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਮਲਕੀਤ ਆਰਟਿਸਟ ਦਾ 15 ਸੈਕਟਰ ਵਾਲਾ ਚੁਬਾਰਾ ਵੀ ਸਾਹਿਤਕ ਜਮਘਟੇ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਖੈਰ, ਚੀਮਾ ਵਲ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਲ।

ਚੀਮਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਪਟਿਆਲੇ ਮਿਲਿਆਂ ਸਾਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਹੀ

ਮੇਰੇ ਲਈ ਡੁੱਬਦੇ ਲਈ ਤਿਣਕੇ ਵਾਂਗ ਸੀ; ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨਵ-ਕੈਨੇਡੀਅਨਾਂ ਅਤੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਲਈ ਇਵੇਂ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੈ।

ਚੀਮਾ ਕਦੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਭਾਸ਼ਾ ਅਫਸਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਨਾ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਮਦਨ ਲਾਲ ਹਸੀਜਾ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਭਾਵੇਂ ਸੱਤਰਵਿਆਂ ਦੇ

ਮੈਨੂੰ ਹਰਜੀਤ ਅਟਵਾਲ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਉੱਤੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਮਿਲਣ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਨਿਊ ਲਾਲ ਬਾਗ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਂ। ਜਦ ਮੈਂ 1997 ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਟੋਰਾਂਟੋ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸਿਰਫ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਐਡਰੈਸ ਸੀ। ਜਾਣਦਾ ਵੈਸੇ ਮੈਂ ਇਕਬਾਲ ਰਾਮੂਵਾਲੀਆ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਉਸ ਦਾ ਅਤਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੁਣਿਆ ਮੈਂ ਸੁਖਿੰਦਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਵੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਸੋ ਬਲਰਾਜ ਚੀਮਾ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਈ ਬਲਰਾਜ ਚੀਮੇ ਹੋਣਗੇ, ਬਹੁਤਿਆਂ ਪਾਸ ਚੁਬਾਰਾ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬਲਰਾਜ ਚੀਮਾ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸ ਚੁਬਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੈ ਵੀ ਧੁਰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਠੀਕ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਰਵਾਇਤ ਵਾਲਾ ਛੱਜੂ ਦਾ ਚੁਬਾਰਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਓਂ ਆਖੋ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ।

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਚੇਇਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਰੇਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਰੋਂ ਆਪ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੁਬਾਰੇ ਪਧਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਪਿਆਈ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਨੁਵਾਦਕ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਭਾਸ਼ੀਆ ਵੀ ਪਰ ਬਹੁਰੂਪੀਆ ਨਹੀਂ।

ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤਾਂਤਾ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖਕ ਉਰਦੂ ਦੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵੀ। ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਵੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਵੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਤੀ ਮੋਟੀ ਫਰੈਂਚ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਪੈਰਿਸ ਜਾਣ ਤੇ ਬੁੱਤਾ ਸਾਰਨ ਲਈ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਪ ਪੰਜਾਬ ਘੱਟ ਵੱਧ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਜਲੰਧਰ ਦੀ 'ਮਿਲਾਪ' ਅਖਬਾਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਘਟ ਹੈ ਪਰ ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ ਵੱਧ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਦ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਹੈ? ਵਾਰਤਾਕਾਰ, ਕਵੀ, ਕਹਾਣੀਕਾਰ, ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਲਮਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਦਾ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵਿਧਾਵਾਂ ਦਾ ਰਲਾ-ਮਿਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਮਾਰਕਸ ਵੀ ਅਤੇ ਆਲਟਰਨੇਟ ਮੀਡੀਆ ਵੀ। ਬਹੁਤਾ ਉਸ ਵਿਚ ਉਲ-ਜਲੂਲ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਜੈਕ ਕੈਰੂਆਕ ਦੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਸੈਮੂਅਲ ਬੈਕਟ ਦੇ

ਐਬਸਰਡ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿਚ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਬਹੁਤ ਹੈ ਪਰ ਜਦ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਉਚਾ ਸੁਣਨ ਲੱਗਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਪੜ੍ਹਨਾ ਘੱਟ ਅਤੇ ਸੁਣਨਾ ਵੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਰੇਡੀਓ ਸੁਣਦਾ-ਸੁਣਦਾ ਸੌ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਰੇਡੀਓ ਦੇ ਖੜਾਕ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਰੇਡੀਓ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਬੱਸ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਹ 'ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫਲਾ' ਦਾ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਹੈ। 'ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫਲਾ' ਉਸ ਕਰ ਕੇ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ 'ਕਾਫਲੇ' ਕਰ ਕੇ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਭਾਈ ਵਾਂਗ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸੰਗਰਾਹੀ ਫਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਕੱਢ ਵਿਚ ਕਾਪੀ ਲਈ ਮਾਲਟਨ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਹਾਲ ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਹੁਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਬੇ-ਕਾਰ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਉਰਦੂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਸ਼ਿਅਰ ਕਹਿੰਦਾ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦ ਸੂਫ ਵਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਮੁੱਕ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕਲਮ ਘਸੀਟਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਂਗ ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲਿਖਣ ਜਾਂ ਨਾ ਲਿਖਣ ਵਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਆਟਵਾ ਵਿਚ ਅਮਰਜੀਤ ਸਾਬੀ ਵਲੋਂ ਕਰਾਏ ਦੋਭਾਸ਼ੀ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਉਸ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਲਿਖੀ ਨਜ਼ਮ ਸੁਣਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ 'ਇਕ ਅਸਫਲ ਕਵੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ'। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਆਧੁਨਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਤੇ ਵਿਅੰਗ ਕੱਸਦੀ ਸੀ।

ਉਸ ਦੇ ਲੇਖ 'ਪਰਵਾਸੀ' ਅਤੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਕਸਰ ਉਹ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਜਨੀਤੀ 'ਤੇ ਵਿਅੰਗ ਕੱਸਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਰਾਜਸੀ ਬਹੁ-ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗਲੋਬਲੀਕਰਨ ਦਾ

ਵਿਰੋਧੀ। ਉਹ ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ ਖਲੋਤਾ ਹੈ, ਦਰੱਖਤ ਕੱਟਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਧੂੰਏਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ, ਧੁਆਂਖੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਰੱਬ ਵੱਲ ਨਹੀਂ, ਬੰਦੇ ਵੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੱਬੀਅਤ ਵੱਲ। ਉਹ ਸੋਮ ਸੈਕਸ ਮੈਚਿਜ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਵੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜਰਜਰ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਲਕੀਰ ਦਾ ਫਕੀਰਚੰਦ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸ਼ੁਧਤਾ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਗੋਲਮੋਲ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ ਪਰ ਔਰਤੀ ਗੁਲਾਬੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਧੰਨਾ ਭਗਤ।

ਉਹ ਕਲਾ ਦਾ ਕਾਦਰ ਯਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਬੁਢਾਪਾ ਭੁੱਲਣ ਲਈ ਸੁਰਜਨ ਜ਼ੀਰਵੀ ਵਰਗੇ ਜਵਾਨ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨਿਭਦੀ ਹੈ। ਯੰਗੇ ਵਰਮਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਸੈਰ ਦਾ ਸਾਥੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੈਰ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਢਾਂਗੂ ਖਰੀਦ ਲਏ ਹਨ। ਚੀਮਾ ਢਾਂਗੂ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯੰਗੇ ਚੀਮਾ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿਚ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿਚ। ਦੋਵੇਂ ਸਟੋਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦੁਆਲੇ ਹੱਕਦੇ ਹੋਏ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦਮਗਜ਼ੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੰਜੇ ਸਿਰਾਂ ਅਤੇ ਛੜੀ ਛਟਾਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ। ਦਾੜ੍ਹੀ ਪੱਖੋਂ ਤਾਂ ਯੰਗੇ ਬਲਰਾਜ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੀਮਾ ਯੰਗੇ। ਯੰਗੇ ਸਭਿਆ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਜਹੀ-ਤਹੀ ਫੇਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੀਮਾ ਖੁਦ ਸਭਿਅਤਾ ਦੀ। ਪਾਠ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਪਾਣੀ ਛਕਦੇ ਹਨ।

ਚਾਚੇ ਚੀਮੇ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਬਾਰੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ,

ਚਾਚੇ ਚੀਮੇ ਦਾ ਚੁਬਾਰਾ,
ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ।
ਬੇਘਰਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ,
ਦਿੱਸੇ ਮਿਸੀਸਾਗਾ ਸਾਰਾ।
ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਿਰਨੋਂ ਕਿਰਨੀ,
ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਤਾਰਾ ਤਾਰਾ।
ਚੀਮਾ ਆਪ ਛੜਾ ਛਾਟ,
ਪਰ ਹੈ ਪੁੱਤ ਪੋਤਿਆਂ ਵਾਲਾ।
ਉਸ ਦਾ ਚੁਬਾਰਾ ਭਾਵੇਂ ਦੂਰ,
ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ ਬੜੀ ਨੇੜੀ।
22 ਮੰਜਲਾਂ ਇਹ ਉੱਚਾ
ਲੱਗੇ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ।
ਇਹਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸੁਵਰਗੀ,
ਜਿਵੇਂ ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ।
ਚਾਚੇ ਚੀਮੇ ਦਾ ਚੁਬਾਰਾ,
ਨਿਰਾ ਛੱਜੂ ਦਾ ਚੁਬਾਰਾ।

ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਕਾਸ਼! ਤੂੰ ਮਰ ਜਾਂਦੀ

ਗੇਟ 'ਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦੇ ਗਾਮੇ ਨੂੰ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੇ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਤਰਸਯੋਗ ਸੀ। ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੂੰ ਝਟਕਾ ਜਿਹਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸੁੱਖ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਗਾਮਾ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਆ ਗਿਆ। ਗਾਮੇ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਅਧਰੰਗ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰ ਪਈ ਸੀ ਤੇ ਜਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਦਾ ਜ਼ਿਮਾ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਹੀ ਸੀ। ਬੇਚਾਰਾ ਗਰੀਬ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਭੱਜ-ਨੱਠ ਕਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਤੋਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਘਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਲੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੰਮ ਬੰਦ

ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਤਰਸ ਗਏ ਸਨ।

“ਆ ਬਈ!” ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੇ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

“ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ, ਰਹਿੰਦੀ ਕਸਰ ਇਸ ਨਵੀਂ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ।” ਗਾਮਾ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਆਲਮ ਵਿਚੋਂ ਬੋਲਿਆ।

“ਦਿਲ ਹੌਲਾ ਨਾ ਕਰ, ਸ਼ਾਇਦ ਬੰਦੇ ਦੀ ‘ਮੈਂ’ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਕਾਦਰ ਨੇ ਕੋਈ ਲੀਲਾ ਰਚਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਬੰਦਾ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਸਮਝਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਆਇਆ ਸੀ?” ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੇ ਆਉਣ ਦਾ

ਮਕਸਦ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹਿਆ।

“ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਰਾਸ਼ਨ ਦਿਵਾ ਦਿਓ, ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ...” ਗਾਮਾ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਵੀ ਪੂਰੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ।

“ਤੈਨੂੰ ਰਾਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ?” ਨੰਬਰਦਾਰ ਹੈਰਾਨ ਸੀ।

ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਗਾਮੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਰਾਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਟਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਪੁੱਠਾ ਬੋਲਿਆ।

“ਓ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਹਾਲਤ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋਣਾ। ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਅਸੀਂ...। ਵਾਹ ਨੀ ਸਿਆਸਤੋ! ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਦੋਂ ਦਾ ਉਦੋਂ। ਕਾਸ਼! ਤੂੰ ਮਰ ਜਾਂਦੀ।” ਦੁੱਖੀ ਮਨ ਨਾਲ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ।

-ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮਰਾੜੂ

ਇਨਕਲਾਬ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ

ਜਦੋਂ ਅਫਸਰ ਤੇ ਏਜੰਟ ਨੇ ਦੋ-ਦੋ ਮੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਪੈਗ ਲਾ ਲਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਅਹੁੜਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ।

“ਚਲੋ ਆਪਣੀ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਈ ਗਈ ਐ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ।” ਅਫਸਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੋਟੇ ਢਿੱਡ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦਿਆਂ ਪਲੇਟ ਵਿਚੋਂ ਮੁਰਗੇ ਦਾ ਲੈਗ ਪੀਸ ਚੁੱਕਿਆ।

ਏਜੰਟ ਵੀ ਅਫਸਰ ਦੀ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਤੇ ਬੋਤਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਹੋਰ ਪੈਗ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗਾ, “ਜਨਾਬ ਸੁਣਿਐ ਕੱਲ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਰਸੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਨਾ ਰਹੇ ਨੇ?”

“ਹਾਂ, ਚੱਲਾਂਗੇ! ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਥੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਨਵਾਈਟ ਕੀਤੇ ਅਗਲਿਆਂ?” ਅਫਸਰ ਨੇ ਮੁੱਢ

ਮਰੋੜਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ।

“ਹਾਂ ਜਨਾਬ! ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਰਗਾ ਕਿਸ ਬਣ ਲੈਣੈ ਸੁਰਮਾ?”

“ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਹੀਦ ਈ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕੌਮ ਦਾ ਅਨਮੋਲ ਸਰਮਾਇਆ ਹੁੰਦੇ ਨੇ! ਦੇਖੋ ਕਿਵੇਂ ਹੱਸਦਿਆਂ ਹੱਸਦਿਆਂ ਫਾਂਸੀ ਦਾ...”

“ਚੱਲਾਂਗੇ, ਜਨਾਬ ਜ਼ਰੂਰ ਚੱਲਾਂਗੇ, ਆਪਣਾ ਕੀ ਜਾਂਦੈ?” ਏਜੰਟ ਨੇ ਇੰਨਾ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਜੋਸ਼ੀਲੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮੁੱਠੀ ਭੀਚ ਲਈ।

“ਹਾਂ ਬਈ ਸਾਡਾ ਕੀ ਜਾਂਦੈ? ਅਸੀਂ ਵੀ ਲਗਦੇ ਹੱਥੀਂ ਦੇ ਚਾਰ ਭਰਵੇਂ ਨਾਅਰੇ ਲਾ ਛੱਡਾਂਗੇ...ਇਨਕਲਾਬ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ!”

ਫਿਰ ਦੋ ਝ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹਾਸਾ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਗੂੰਜਣ ਲੱਗਾ।

-ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸੇਖੋਂ, ਪਟਿਆਲਾ

ਹਿਜਰਤਾਂ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਉਜਾੜੇ ਦੀ ਚੁੱਪ: ਬਰਨ

ਵਿਰਾਸਤ-ਏ-ਸਿਨੇਮਾ

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ

ਫੋਨ: +91-98554-04330

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਇਸ ਕਾਲਮ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਬਾਰੇ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਐਤਕੀਂ ਇਰਾਨ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਮਾਜਿਦ ਮਾਜੀਦੀ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਬਰਨ' ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਹਿਜਰਤ ਅਤੇ ਉਜਾੜੇ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਬਹੁਤ ਮਾਰਮਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਸ਼ਬਦ 'ਉਜੜਨਾ' ਅਤੇ 'ਹਿਜਰਤ' ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਦਰਦਨਾਕ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਬੇਘਰਿਆਂ ਅਤੇ ਬੇਦਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇੱਕੋ-ਜਿਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ ਇੱਕੋ ਹੈ। ਮਾਜਿਦ ਮਾਜੀਦੀ ਦੀ ਫਿਲਮ ਕੈਮਰੇ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਦਾਂ ਅਤੇ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਬਾਹ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਉਜੜ ਜਾਣ ਦਾ ਦਰਦ ਪੀੜ੍ਹੀ-ਦਰ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਲੋਕਾਈ ਦੀਆਂ ਔਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਝਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ 'ਬਰਨ' ਦੇਖਣ ਲੱਗਿਆਂ ਦਰਸ਼ਕ ਨੂੰ ਸਬਰ ਅਤੇ ਠਰੱਮਾ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੁੰਡੇ ਲਤੀਫ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬੇਚੈਨ ਅਤੇ ਭਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁੰਡਾ ਹੈ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਭੈਸ ਵਟਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰ ਰਹੀ ਰਹਿਮਤ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਧਾਰਨ ਕਹਾਣੀ ਜਾਂ ਫਿਲਮ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਮਾਜਿਦ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਕੈਮਰੇ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਚਾਈਆਂ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਫਿਲਮ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨਾ ਰਹਿ ਕੇ ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਪਿਆਰ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅਤੇ ਕਲਾਤਮਿਕ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਸਾਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਰੂਸ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਅੰਦਰੇਈ ਤਾਰਕੋਵਸਕੀ ਦੇ 'ਪਿਆਰ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਦੁਜਿਆਂ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ' ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੁਬਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ

ਫਿਲਮ 'ਬਰਨ' ਦਾ ਪੋਸਟਰ।

ਪਨਪਿਆ ਪਿਆਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਚਮਤਕਾਰ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ-ਸੁੰਦਿਆਂ ਵੀ 'ਕੁਝ ਨਹੀਂ' ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਹਿਨ ਚੱਕੀ ਵਿਚ ਪੀਸ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਤੇ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਛਾਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਤੋਹਮਤਾਂ, ਮਹਿਰੂਮੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਕ ਦੀ ਨਾ-ਮੁੱਕਣਯੋਗ ਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਬੇਦਰਦੀ ਨਾਲ ਭੁੰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇਖਦਿਆਂ ਬੇਹੱਦ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਿਆਸੀ-ਸਮਾਜਿਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਜੀਅ ਰਹੇ ਦੇ ਰਿਫਿਊਜੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਜੋ ਰੇਖਾ-ਚਿੱਤਰ ਮਾਜੀਦੀ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਮੁਹੱਬਤ ਜਿਵੇਂ 'ਨਾ-ਬਖਸ਼ਣਯੋਗ ਗੁਨਾਹ'

ਫਿਲਮ 'ਬਰਨ' ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਵਾਂਗ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਲਤੀਫ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜਵਾਰ-ਭਾਟਾ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਬੋਧਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋਵੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਸੱਤਾ ਦੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਜੰਗ ਰਹਿਮਤ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ। ਰਹਿਮਤ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਰਾਹੀਂ ਮਾਜੀਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਕਸਾਂ-ਬੇਵਸਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦਾ ਖਾਕਾ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੇਘਰ-ਬੇਦਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਸੂਮ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾ-ਉਮਰ, ਨਿਸ-ਦਿਨ ਵਿੰਨ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੁਹੱਬਤ ਮਹਿਜ਼ ਮੁਹਾਵਰਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਟਾਲਣਯੋਗ ਤਰਾਸਦੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਫਿਲਮ 'ਬਰਨ' ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਲਤੀਫ ਮੇਮਰ ਨਾਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਲਈ ਇਮਾਰਤ ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਸਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਮੇਮਰ ਨੇ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਫਗਾਨ ਰਿਫਿਊਜੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਮੂੰਹ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਜੀਦੀ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਥਾਂ ਚੁਣੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਲਗਾਤਾਰ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਦ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡਿਆਂ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰੁਕੇ ਵਰ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਾਮ 'ਬਰਨ' ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਮੌਸਮ/ਮੀਂਹ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਵੀ ਬਰਨ ਹੀ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰ

ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾਗਰਿਕ-ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਉਸ ਵਰਗੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ-ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਮੇਮਰ ਵਰਗੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਮੋ-ਕਰਮ 'ਤੇ ਹਨ। ਸਿਆਸਤ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਹੱਥਾ ਅਤੇ ਬੇ-ਗੈਰਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਊਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਬਰਨ ਉਰਫ ਰਹਿਮਤ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਵਾਂ-ਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਸਹੀ-ਸਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਫਗਾਨ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਵੀ ਔਰਤਾਂ ਚੁੱਪ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਬਾਰੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਚੁੱਪ ਹੈ।

ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਗੱਲ ਲਤੀਫ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਰਹਿਮਤ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਬਦਲਾਉ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਕਮਾਈ ਅਣਜਾਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰ ਲਵੇ, ਪਰ ਰਹਿਮਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ; ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਜਿਦ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਪਰਦੇ ਉਤੇ ਅਮਰ ਕਰਦੀ ਵਾਹ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਜਿਦ ਮਾਜੀਦੀ

ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਬਦਲਾਉ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਕਮਾਈ ਅਣਜਾਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਈ-ਕਾਰਡ ਤੱਕ ਵੀ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਵੇਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰ ਲਵੇ, ਪਰ ਰਹਿਮਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ; ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਜਿਦ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਪਰਦੇ ਉਤੇ ਅਮਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸਮਰੱਥਾ ਲਗਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਮਾਜਿਦ ਮਾਜੀਦੀ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਅਤੇ ਨਿੱਘ ਨੂੰ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਗੁੰਦਦੀ ਹੈ।

ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਰਹਿਮਤ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਲਤੀਫ ਨਿੱਕ-ਸੁੱਕ ਸਾਂਭਣ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ ਰਹਿਮਤ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵਾਲਾ ਛਿੱਕੂ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਤੇ ਲਤੀਫ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਵੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇੰਦਾ ਹੀ ਖਿਲਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਂਭਣ ਦਾ ਚਾਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਰਹਿਮਤ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਲਤੀਫ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਝੱਟ ਆਪਣਾ ਨਕਾਬ ਸੁੱਟ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰੇਤ 'ਤੇ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੀਂਹ ਲਗਾਤਾਰ ਵਰ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੇ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਮਿਟ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਮੌਸਮ ਬੇਰਹਿਮ ਅਤੇ ਬੇਦਰਦ ਹੈ। ਦਰਖਤਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੀ ਪੱਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪਰਿੰਦੇ ਹਿਜਰਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਰਸਤੇ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਚਿੱਕੜ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਸੀ ਦਿਲ ਦਾ ਹਰ ਕੋਨਾ ਕੁਤਰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਮੀਦ ਕੀ ਹੈ, ਰੰਗ ਕੀ ਹੈ, ਮੌਸਮ ਕੀ ਹੈ? ਮਾਜਿਦ ਮਾਜੀਦੀ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਰਸ਼ਕਾਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਜਿਦ ਮਾਜੀਦੀ ਦਾ ਫਿਲਮ ਸੰਸਾਰ

ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਮਾਜਿਦ ਮਾਜੀਦੀ ਦਾ ਜਨਮ 17 ਅਪਰੈਲ 1959 ਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਕਰੀਅਰ ਪਹਿਲਾਂ ਬਤੌਰ ਅਦਾਕਾਰ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ 14 ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸਟੇਜ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਕਿਆਮ ਇਰਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤਹਿਰਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਉਹਨੇ ਤਹਿਰਾਨ ਦੀ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਡਰਾਮੈਟਿਕ ਆਰਟਸ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। 1979 ਵਿਚ ਆਏ ਇਰਾਨੀ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਉਣ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਮੋਹਸਿਨ ਮਖਮਲਖਾਬ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਬਾਈਕਾਟ' ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ 1985 ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਫਿਰ ਚੱਲ ਸੇ ਚੱਲ! ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਫਿਰ ਮਾਜਿਦ ਮਾਜੀਦੀ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।

ਫਿਲਮ 'ਬਰਨ' ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਘਰਾਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਡੀਲ ਤੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਲੋਨ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ

Golden State Realty

Real Estate and Loans Under One Roof

ਪਿਛਲੇ 33 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜਨਸ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਸਮੂਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ

Selling Homes from Gilroy to Sacramento, CA

Call us before visiting new model homes to save big time.

Time to buy new home in Tracy, Manteca, Lathrop and Stockton

Lot For Sale: Ready to built lot for sale
34552 Karina Ct., Hayward, CA. Gated
community with great view. Asking Price: \$459k

Pinnacle Award Winner 2014, 2015, 2016 & 2017
Grand Master Award Winner 2012, 2013, 2018 & 2019

Anmol Singh Gill
REALTOR
Bre. # 02062952

Jaswinder (Jassi) Gill
M.Sc (PAU)
CA BRE# 00966763
Broker/Owner/Notary

Harjot Singh Gill
REALTOR
Bre. # 02036421
Ph: 408.413.8350

Rakesh Pabla
REALTOR
Lic no: 01507068
Ph: 408.531.5464

Call for Listing Special 2020

Ph: 510-304-9292 or 408-666-8279

Fremont Office:
86 Pilgrim Loop, Fremont CA 94539
Tel: 510-440-9292

Stay Home, Stay Safe

Visit us @ www.jassigill.com for hot listings

1. 4096 Partridge Dr.,
San Jose, CA 95121
2. 4022 Nunes Dr.,
San Jose, CA 95131
3. 33784 Sinsbury Way,
Union City, CA 94588
4. 1472 Parkington Ln.,
Tracy, CA 95377

5. 3715 Horner St.,
Union City, CA 94587
6. 18470 Murphy Springs Ct.,
Morgan Hill, CA 95037
7. 195 Valley Park Cir,
San Jose, CA 95139
8. 19515 Mockingbird Hill Ln.,
San Jose, CA 95120

9. 2513 Squall Way,
Stockton, CA 95206
10. 33787 Sinsbury Way,
Union City, CA 94587
11. 4732 Zinnia Court,
Livermore, CA 94551
12. 510 Quimby Ct.,
San Ramon, CA 94582

Recent Sales

Market is hot. Do not wait any more to buy home of your dreams. There are multiple offer situations on all under market homes. Act now before it is too late. Master of winners in multiple offer situation is waiting for your call.

Purchase Loan and Refinance

15 & 30 Yr Fixed Rates Are Still Better!!! 5/1, 7/1 ARM are also attractive Refinance Now At Zero Cost

Call Sukhveer (Sukhi) Gill Ph: 510-207-9067 CABRE Lic.#01180969
DHMS, Loan Broker NMLS# 352095